

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT-TASARIM ANA SANAT DALI
MÜZECİLİK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÜNİVERSİTE EĞİTİMİNDE ÜNİVERSİTE
MÜZELERİ VE YILDIZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ'NDE SANAT MÜZESİ
KURULMASI İÇİN BİR ÖN DEĞERLENDİRME

CİHAN ÇOLAK
03714005

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. HALE ÖZKASIM

İSTANBUL
2008

ÖZ

ÜNİVERSİTE EĞİTİMİNDE ÜNİVERSİTE MÜZELERİ VE YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ'NDE SANAT MÜZESİ KURULMASI İÇİN BİR ÖN DEĞERLENDİRME

Cihan Çolak
Ocak, 2008

Üniversite müzeleri bilimsel, toplumsal ve kültürel değişimler sonucunda bugünkü yapılarına kavuşmuşlardır. Üniversite ve müze kavramlarından oluşmaları, üniversite müzelerine çift yönlü özellik kazandırmaktadır. Bu özellik üniversite müzelerinin, eğitim ve araştırma gibi akademik çalışmalarda bulunma, bağlı buldukları üniversitenin kurumsal gelişimini ve kültürel zenginliğini gösterme ve üniversitenin içinde bulunduğu toplum ile iletişime ve etkileşime geçme gibi işlevler kazanmalarını sağlamıştır. Üniversite müzeleri kendi içlerinde koleksiyonlarının yapısına göre çeşitlik göstermektedir. Bilimsel koleksiyona sahip üniversite müzeleri ilgili oldukları bilim dalı ile organik bağlar sonucunda oluşmaya başlamışken, sanat koleksiyonlarına sahip koleksiyonlar üniversite dışından, üniversite fakülte ve bölümlerinden bağımsız olarak oluşturulmuştur. Sanat koleksiyonlarının üniversite eğitiminde etkin olarak kullanılması sanat tarihinin üniversite içinde bölüm bazında kurulması ile mümkün olmuştur. Bir üniversite müzesi ister bilimsel koleksiyona ister sanat koleksiyonuna sahip olsun, öncelikle üniversite kampusunu, sonrasında da kampus dışını kapsayan misyona ve vizyona sahip olmalıdır. Üniversite bünyesinde bir sanat müzesi kurulmadan önce müze için uygun ortam bileşenlerinin oluşmasını sağlayacak bir araştırma ve uygulama merkezinin kurulması, müze ile üniversitenin ilgili diğer akademik ve idari birimleri arasındaki iletişimi kolaylaştırmak ve yaygınlaştırmak açısından önemlidir. Merkez, müzenin vizyon ve misyonu, koleksiyon politikası, üniversitenin fakülte, bölüm ve programları tarafından hangi yönleri ile kullanılacağını, üniversite içi ve dışında kendisini nereye ve nasıl konumlayacağı hususlarında çalışmalar yaparak söz konusu müzenin “çağdaş müzecilik yöntemleri” ile işletilmesini mümkün kılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite müzesi, üniversite müzelerinin işlevleri, üniversite – üniversite müzesi ilişkisi, Türkiye Üniversite Müzeleri

ABSTRACT

UNIVERSITY MUSEUMS IN UNIVERSITY EDUCATION AND EVALUATION FOR ESTABLISHING ART MUSEUM FOR YILDIZ TECHNICAL UNIVERSITY

Cihan Çolak
January, 2008

University museums meet today's organization with scientific, social and cultural changes. Consisting of university and museum concept, university museums gather directional meaning. This feature gains making educational works and researches, showing of having institutional involvement and cultural resources and having communication and interaction with the community that university exist. University museums show variety depending on their collection types. Scientific collections have began with the organic connection of science that they work at but museums with art collections established out of universities and free from departments. After establishing history of art as a department in university, art collections started to be used effectively in university education, a university museum must have a mission and vision that covers both campus area and exterior even it is a science or art museum. The mission and vision must express the collection policy of museum; how and where to use the faculty, division and programs of university; and where and how to spot inside and outside the university. Before establishing an art museum exists in university, it is important to build a research and practice center to improve communication between museum and university with other academic and administrative departments. This research center will make it possible how to use museum's vision and mission, collection policy, how and which faculty, department and program will be used, how and where to position itself inside and outside of university and work on those also to make that museum to be managed with "modern museum methods".

Keywords: university museum, functions of university museum, university-university museum relation, Turkey university museums

ÖNSÖZ

Müzeciliğin gelişmesinde ilk basamak olan üniversite müzelerinin incelenmesi ve bu inceleme sonunda üniversitenin işlevleri ile birlikte üniversite fakülte, bölüm ve programları tarafından etkin roller üstlenecek bir üniversite sanat müzesi modeli oluşturmak amacıyla yapılan bu tez, Türkiye’de oldukça yaygın olan ancak varlıkları kuruldukları üniversite birimleri ve öğrencileri tarafından dahi bilinmeyen üniversite müzeleri konusuna dikkat çekmek ve konu hakkında bir başvuru kaynağı olmayı hedeflemektedir.

Çalışmanın Türkiye ölçeğinde görüşlerini benimle paylaşan üniversite müzelerinde görevli akademik ve idari görevlilere; tez sürem boyunca bilgi birikimlerini benden esirgemeyen tez danışmanım Yrd. Doç Dr. Hale Özkasım’a ve değerli hocamız Prof. Dr. Tomur Atagök’e; görev paylaşımında bulunan ve böylece tezin yazımına zaman oluşmasını sağlayan Yrd. Doç. Dr. Kadriye Tezcan Akmehmet ve Arş. Gör. Nevra Ertürk’e, oda ve mesai arkadaşlarım Arş. Gör. Hanzade Uralman’a ve Öğr. Gör. Tülay Çellek’e; manevi desteği benden esirgemeyen Deniz Emral’a; dostlarım Gökhan Pınar ve Hilal Özüke; tüm sanal arkadaşlarıma ve tüm aileme teşekkür ederim.

İstanbul; Ocak, 2008

Cihan ÇOLAK

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix
1. GİRİŞ	1
2. ÜNİVERSİTENİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	3
2.1. İlk Üniversiteler.....	4
2.2. Aydınlanma Döneminde Üniversiteler.....	8
2.3. Sanayi Devrimi ve Üniversiteler.....	9
2.4. 1960 – 1980 Döneminde Üniversiteler.....	11
2.5. Bilgi Toplumu'nda Üniversiteler.....	14
3. ÜNİVERSİTE MÜZELERİ VE KOLSEKSİYONLARININ GELİŞİMİ.....	19
3.1. İlk Eğitim Koleksiyonları.....	20
3.2. İlk Üniversiteler Ve Koleksiyonları.....	24
3.3. Rönesans ve Üniversite Koleksiyonları.....	25
3.3.1. Botanik Bahçeler.....	27
3.3.2. Anatomik Anfiler.....	29
3.3.3. İnceleme Koleksiyonları.....	30
3.3.4. Sanat Koleksiyonları.....	32
3.4. 17. ve 18. Yüzyıllar: İlk Üniversite Müzeleri.....	32
3.5. 19. Yüzyılda Üniversite Müzeleri.....	38
3.6. 20. ve 21. Yüzyıllarda Üniversite Müzeleri.....	44
4. ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN İŞLEVLERİ.....	49
4.1. Üniversite Müzelerinin Akademik İşlevleri.....	49
4.1.1. Eğitim – Öğretim İşlevi.....	49
4.2.2. Yüksek Öğretimde Araştırma İşlevi.....	53
4.2. Üniversite Müzelerinin Kurum Kültürü Oluşturma İşlevi.....	58
4.3. Üniversite Müzelerinin Toplumsal İşlevi.....	59

5. TÜRKİYE ÜNİVERSİTE SİSTEMİNİN GELİŞİMİ.....	61
5.1. Osmanlı Döneminde Yüksek Öğretim Sistemi.....	61
5.2. Türkiye Cumhuriyeti Üniversite Sistemi	62
5.2.1. 1933 Reformu.....	62
5.2.2. Çok Partili Hayata Geçiş ve Üniversiteler.....	65
5.2.2. 1960-1980 Arası Türkiye Üniversite Sistemi	66
5.2.4. Günümüz Üniversite Sistemi.....	67
6. TÜRKİYE ÜNİVERSİTE MÜZELERİ.....	69
6.1. Bilimsel Koleksiyona Sahip Üniversite Müzeleri.....	70
6.1.1. Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ODTÜ Müzesi.....	70
6.1.2. Ege Üniversitesi Tabiat Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Ve Tabiat Tarihi Müzesi.....	72
6.1.3. Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi & Herbaryum Araştırma Ve Uygulama Merkezi.....	77
6.1.4. Ege Üniversitesi Prof. Dr. Niyazi Lodos Böcek Entomoloji Müzesi.....	82
6.1.5 Anadolu Üniversitesi Zooloji Müzesi ve Herbaryum.....	85
6.2 Sanat Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri.....	87
6.2.1 Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi.....	87
6.2.2 Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi.....	90
6.2.3 Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.....	92
6.2.4 Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi.....	96
6.2.5 Trakya Üniversitesi Sultan II. Bayezid Külliyesi Çağdaş Resim Ve Heykel Müzesi.....	98
6.2.6 Sabancı üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi	99
6.4 Değerlendirme.....	104
6.4.1. Genel Değerlendirme.....	104
6.4.2. Anket Değerlendirmesi.....	107
7. YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ'NDE SANAT MÜZESİ KURULMASI İÇİN ÖN DEĞERLENDİRME.....	116
8. SONUÇ.....	122
KAYNAKÇA.....	133
EKLER.....	140
EK 1: Üniversite Müzeleri Birlikleri.....	141
EK 2 : Oxford Üniversitesi Kimya Bölümü 2006 Ders Programında Üniversite Müzesinde Uygulanan Dersler.....	146
EK 3: Trakya Üniversitesi Müzeler Yönergesi.....	147
EK 4: Hacettepe Sanat Müzesi Yönergesi.....	151
EK 5: Trakya Üniversitesi Müze İşletmeleri II. Bayezid Külliyesi İşletme Yönergesi.....	156
EK 6: Mimar Sinan Üniversitesi Resim Ve Heykel Müzeleri Yönetmeliği.....	161
EK 7: Anket Formu Örneği.....	173
ÖZGEÇMİŞ.....	175

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1 : Tabiat Tarihi Müzesi'nin Ziyaretçi Sayısının Yıllara Göre Dağılımı.....	77
Tablo 2 : Bilimsel Koleksiyonlara Sahip Üniversite Müzelerinin Kurulum Amaçları ve Yasal Dayanakları.....	86
Tablo 3 : Sanat Koleksiyonlarına Sahip Üniversite Müzelerinin Kurulum Amaçları ve Yasal Dayanakları.....	103
Tablo 4 : Anket Uygulanan Üniversite Müzelerin Bağlı Olduğu Birimler.....	110

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACUMG	: Association College and University Museum and Galleries
AÜ	: Anadolu Üniversitesi
CAUMAC	: Council of Australian University Museums and Collections
EÜ	: Ege Üniversitesi
ICOM	: International Community of Museum
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
UMAC	: University Museum and Collection
UMG	: University Museums Group
UMIS	: University Museums in Scotland
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu

1. GİRİŞ

Toplumların en üst eğitim kurumu olan üniversitelerin bünyesinde yine toplumların en üst kültür kurumu olan müzelerin kurulması, üniversite müzelerinin çift yönlü yapısının anlaşılması bakımından önemlidir. Eğitim ve araştırma temelinde yapılan üniversite, kabul edilen yaygın kaniya göre Ortaçağ Avrupa'sının geliştirdiği bir kurumdur. Ancak üniversite kavramının toplumların üst eğitim kurumları olduğu kabul edildiğinde, Ortaçağ öncesi uygarlıkların da benzer kurumlar geliştirmiş olmaları nedeniyle, üniversite kavramının kökenleri antik çağ okullarında aranmalıdır. Gelişimleri süresince, üniversite müzelerinin öncelikli amaçları, üniversite eğitimi ve araştırmasına katkıda bulunmak şeklinde olmuştur. Böylece araştırma, genel müzecilik sisteminde de müzelerin temel işlevlerden biri olmuştur.

Üniversite müzelerinin gelişimleri üniversitenin gelişimi ile paralellik göstermekle birlikte temelde bilim tarihinin gelişimi ile ilişkilidirler. Bilimsel gelişmeler öncelikle üniversite yapısını ve yapılan eğitimi etkilemiş; buna paralel olarak da üniversite müzelerini biçimlendirmiştir. 20. ve 21. yüzyıllarda üniversitelerin gelişimlerinde toplumsal değişimler belirleyici olmuş ve bu durum üniversite müzelerinin yeni işlevler kazanmasını sağlamıştır. Üniversiteler kuruldukları şehir ya da bölgenin bilimsel ve ekonomik anlamda gelişimlerini desteklerken, üniversite müzeleri de kültürel alt yapısını geliştirmektedir.

Bu tezin amacı, üniversite ile müze arasındaki ilişkileri bilimsel ve toplumsal dönüşümler ışığında kavramsal olarak tartışmak; Yıldız Teknik Üniversitesi için bir sanat müzesi modeli geliştirmektir.

Tezin hipotezi "Üniversite müzeleri, üniversitelerin ilgili birimlerinin bilimsel faaliyetlerine alt yapı oluşturacak koleksiyon ve etkinlikleri ile eğitimin kalitesini arttırlar" cümlesidir. Bu doğrultuda, araştırmanın temel sorusu "Yıldız Teknik Üniversitesi için sanat ve müzecilik eğitimine kaynak oluşturacak bir sanat müzesi modeli nasıl yapılandırılabilir?" olarak belirlenmiştir.

Tez çalışmasında betimsel araştırma yöntemlerinden olan genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın yürütülmesi sırasında, tez konusu ile doğrudan ve dolaylı ilişkili olabilecek kitap, süreli yayın, konferans ve seminer bildirileri gibi basılı malzeme ve elektronik kaynaklar taranmıştır. Üniversite müzelerinin gelişimleri ve

özellikle, yurtdışı örneklerde gerçekleştirilen uygulamaların incelenmesinde, üniversite müzelerinin internet sayfalarından yararlanılmıştır. İncelemeler sonucunda belirlenen kriterlere uygun olarak oluşturulan anket formu Türkiye'deki üniversite müzelerinde çalışan uzmanlara elektronik posta ile gönderilmiş, etkinlikleri açısından önemli görülen üniversite müzelerinde ise yerinde görüşme ve inceleme gerçekleştirilmiştir. Anket üniversite müzesi hakkında genel bilgileri, fiziki koşulları, koleksiyon politikası ve kapsamını, personel ve müze ile üniversite ilişkisinin anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülen sorulardan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra yönerge ve yönetmelikler de üniversite müzelerinin yasal yapılarını, çalışma alanı ve esaslarını belirlemek için kullanılmıştır.

Girişin ardından gelen tezin ikinci bölümü üniversite kavramının tarihsel ve kavramsal gelişimine ayrılmıştır. Böylece üniversitelerin geçirdiği değişimler belirlenerek bu değişimlerin üniversite müzelerine etkileri görünür hale getirilmeye çalışılmıştır. Tezin üçüncü bölümünde ise üniversite müzelerinin gelişim süreci, bilim tarihinin gelişimi ve toplumsal dönüşümler ışığında incelenmiş, bu gelişim ve dönüşümün üniversite müzelerine etkileri üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölüm gerek üniversitelerin gerekse müzelerinin gelişim süreçleri dikkate alındığında üniversite müzelerinin kazandıkları işlevlerin incelenmesinden oluşmaktadır. Bu işlevler eğitim, araştırma ve toplumsal etkinlikler şeklinde gruplandırılabilir. Bunun yanında kimi üniversite müzeleri üniversitenin sahip olduğu kurum tarihi ve kurum kültürünün gösteriminde araç olarak da kullanılmaktadırlar.

Tezin beşinci ve altıncı bölümleri durumun Türkiye ölçeğinde ele alındığı kısımlardır. Beşinci bölüm Türkiye'de üniversite kavramının geçirdiği evreleri ve bunun üniversite müzelerine yansımaları üzerinde durulmuş, altıncı bölümde ise Türkiye'deki üniversite müzelerinin genel Türk müzecilik sistemi içindeki yeri ile mevcut üniversite müzelerinin temel özellikleri incelenmiştir. Üniversite müzelerinin gelişimleri içinde sahip olunan işlevlerin, Türkiye ölçeğindeki uygulamalar ile benzerlikleri ve farklılıkları üzerinde durulmuştur.

Tezin son bölümü ise Yıldız Teknik Üniversitesi'nde kurulması planlanan sanat müzesi için ön değerlendirmeye ayrılmıştır. Bu bölümde ayrıca çalışma kapsamında yapılan araştırmalar ışığında ve tezin amacı doğrultusunda; koleksiyonu ve bilimsel/sanatsal etkinlikleri ile üniversitede verilen sanat eğitimine kaynak oluşturacak bir sanat müzesi yapılandırılması için öneri geliştirmeye çalışılmıştır.

2. ÜNİVERSİTENİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Üniversitelerin kurum olarak ortaya çıkışı ve geçirdiği değişimlerin incelenmesi, bu çalışmanın konusu olan üniversite müzelerinin eğitimdeki yeri ve öneminin belirlenmesi açısından önemlidir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2547 sayılı 4/11/1981 tarihli Yükseköğretim Kanunu'nda üniversite, "bilimsel özerkliğe ve kamu tüzelkişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim - öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan; fakülte, enstitü, yüksekokul ve benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumu" olarak tanımlanmıştır (Yükseköğretim Kanunu [15.08.2006]). Kanun kapsamındaki tanımlama genel bir referans olarak kabul edilebilirken, tek başına yeterli olmamaktadır. Üniversitenin kendi içinde geçirdiği değişimleri ve bunların üniversite müzelerine etkilerini anlamak için üniversite kavramının gelişiminde önemli unsurların incelenmesinde yarar vardır. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde üniversitenin tarihsel gelişimi; İlk Üniversiteler, Aydınlanma Döneminde Üniversiteler, Sanayi Devriminde Üniversiteler, 1960–1980 Döneminde Üniversiteler, Bilgi Ekonomisi-Bilgi Toplumu'nda Üniversiteler olmak üzere dönemsel olarak ele alınmıştır.

Eğitim ve okullar, toplumlarda iş bölümünün gelişme derecesine paralel bir evrim geçirmişlerdir (Timur, 2000, 33). İlk okullar Mezopotamya'da Sümer uygarlığında MÖ. 3. binyılın ortalarında tapınaklar bünyesinde kurulmuşlardır. Bu okulların başlıca işlevleri okuma-yazma öğretmek ve saray ile tapınak kadrolarına insan yetiştirmektir. Sonraki dönemlerde okullar tapınaklardan ayrılarak "laik" bir kimlik kazanmışlardır (Timur, 2000, 33).

Eğitim kurumlarının saray ve tapınaklardan çıkarak bağımsız birer kurum haline gelmelerinde; Antik Yunan eğitim sisteminde de önemli rolü olan Plato'nun Akademeia'sı ve Aristoteles'in Lykeion'unun payı büyüktür. Her iki okuldan sonraki dönemde ise bilimsel araştırma merkezi niteliğinde İskenderiye'de kurulan "Müze", eğitimde önemli bir konumdadır.

Bununla birlikte, Bacon'un binyıl kadar sonra ortaya koyacağı "bilgi iktidardır" söylemi, Bacon'dan yaklaşık binyıl kadar önce bilinen bir olgudur. Gerek Aristoteles'in okulunda gerekse İskenderiye Kütüphanesi ve Müzesi örneğinde bu olgunun izleri görülmektedir. Büyük İskender'in Aristoteles'in okuluna ve kurduğu

müzeye maddi yardımda bulunması ve daha sonra dünyanın en büyük bilim merkezi ve arşivine sahip İskenderiye Kütüphanesi ve Müzesi'nde dönemin yazılı envanterinin tutulması, bunu kanıtlar niteliktedir. Eğitim kurumlarının sadece dinsel ve yönetsel kademelere insan yetiştirmek ile ilgili olma durumlarından kurtulduklarını gösteren bu iki örnek aynı zamanda; bilimsel bilginin üretilmesi, bu üretime kaynak olan malzemelerin toplanması ve iktidar unsurları ile olan bağlarıyla da bilgi-iktidar ilişkisinin kurulmasında okulların önemini vurgulamaktadır.

Uzun bir dönem işlevselliğini koruyan İskenderiye Kütüphanesi ve Müzesi, tek tanrılı inanışa geçişle son bulmuştur. Dinsel inanışlardaki değişimle birlikte de Kütüphane ve Müze, özgür ve bilgi üreten bir kurumdan sadece eldeki bilgileri tekrarlayan bir kuruma dönüşmüştür.

Eğitimin bu tek taraflı kimliği Roma İmparatorluğu döneminde de devam etmiş, İmparatorluğun yıkılmasından sonra Ortaçağ'a giren ve feodal sisteme geçen Avrupa'da, gelişimini bu sistem içinde sürdürmüştür.

Roma İmparatorluğunun yıkılmasından sonra boşalan siyasi iktidarı dolduran Karolenj İmparatorluğu bünyesinde Saray Okulu'nun kurulması (Timur, 2000, 35); ansiklopedik bir sentezle, disiplinleri eğitim sistemine yerleştirmişse de bu dönemde, en küçük manastırdan katedrale kadar tüm kilise birimlerindeki okullar da varlıklarını sürdürmüştür. Kilise eğitimi, Ortaçağ Avrupası'nın düşünce yapısına hakim olan skolastik felsefe etkisiyle klasik metinlere ve bunların yorumlanmasına dayanırken, Septem Artes Liberales olarak adlandırılan disiplinler ise; gramer, retorik ve diyalektik derslerinin verildiği Trivium (üçlü) ve aritmetik, geometri, astronomi ve müzik derslerinin verildiği Quadrivium 'dan (dörtlü) oluşmakta ve Trivium, modern beşeri bilimlerin; Quadrivium ise doğa bilimlerinin ilk şekilleri olarak kabul edilmektedir (Timur, 2000, 36).

2.1. İlk Üniversiteler

Üniversite kavramının ortaya çıkışında iki yaklaşım söz konusudur. Bunlardan ilki, üniversitenin, Ortaçağ feodal yapısı içinde lonca şeklinde yapılanan bir kurum olarak doğduğunu savunmaktadır (Timur, 2000, 16). Bu yaklaşım üniversiteleri Avrupa kurumu olarak kabul etmektedir. Charle ve Veger de "Üniversitelerin Tarihi" isimli yapıtlarında üniversiteyi benzer şekilde, 13. yüzyılın başında İtalya, Fransa ve İngiltere'de doğan Avrupa kurumu olarak kabul etmekte ve belli sayıda disiplinin yüksek bir düzeyde eğitim için bir araya gelmiş az çok özerk öğrenci ve öğretmen topluluğu olarak tanımlamaktadırlar.

Diğer yaklaşım ise Weber'in feodal toplum içinde gelişen üniversite ile kapitalist düzende gelişen üniversite arasında farklılıklar bulunduğunu ortaya koyması ve üniversitelerin gelişimi ile sosyo-ekonomik değişkenler arasında bağ kurmasıdır. Feodal bir toplumsal biçimlenmenin yarattığı üniversite tipi ile kapitalist bir toplumsal biçimlenmenin yarattığı üniversite tipi Weber'in üniversiteye yaklaşımında birbirinden net bir biçimde ayrılmaktadır. Buradan üniversitelerin tarihi devirlere göre farklı özellikler gösteren bir kurum olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır (Timur, 2000, 21).

Diğer taraftan üniversiteler, Haçlı Seferlerinin yarattığı sosyal hareketlilik ortamında, katedral okullarında öğretmen ve öğrenci birikiminin artması nedeniyle, bir kısım eğitimcinin eğitimi katedral dışına taşımaları sonucunda ortaya çıkmıştır. Başlarda Kiliselerden fazla uzaklaşmalar da, yaşanan ayırım üniversitelerin özerklik kazanmaları yönünde bir olanak sağlamıştır.

Modern anlamda üniversitenin kökeni, çeşitli yaklaşımlarla farklı kurumları işaret etse de, temelinde özerklik olan kurumlara dayandırılmaktadır.

Üniversitenin etimolojik kökeni olan "Universitas" terimi, o dönemde çoğunlukla öğrenci kitlesini belirtmek için, özellikle yabancı uyruklu öğrencilerin başka bir milletten olduğunu çağrıştıran, bir terim olarak kullanılıp, lonca anlamına gelirken (Timur, 2000, 42), modern anlamda üniversitenin ilk örnekleri özel hocaların Avrupa'nın her yanından gelen öğrencilerin kabul edilebildiği bir gruba ders verdikleri merkez olan studium generale (genel eğitim kurumu)'lerdir (Rukancı, Anameriç, 2005, 173).

İlk studium'lar, kilise görevlileri ve keşişlere, katedral ve manastır okullarından daha ileri bir eğitim verme çabalarının ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Eğitimin belirli bir müfredat ya da ders programına göre yürütülmediği Studium generale'lerde benzer konularda eğitim veren öğretmenler bir araya gelerek örgütlenmeye başlamışlar, papa ve dönemin hükümdarları tarafından da siyasi ve maddi destek göyerek kurumsallaşma aşamasına gelmişlerdir.

Studium generale'lerin yanı sıra Ortaçağ Avrupa'sında üniversite için kullanılmış terimlerden biri "universitas scholarium", bir diğeri de "majeste (hükümdar, papa vb.) tarafından tanınan", scholarium ve benzeri bir kelime ile birleştiğinde ortaklık ve topluluk anlamı taşıyan "Universitas Magistrorum et Scholarium" dur (Rukancı, Anameriç, 2005, 175).

Evrensel, yani temel bilimlerin okutulduğu bu ilk eğitim kurumları papanın ve imparatorların verdiği izin belgesiyle kurulurdu. Bu gelişmeye 11. yüzyıl sonlarında kurulan ve sonradan Bologna Üniversitesi olarak anılan eğitim kurumu öncülük

etmiştir. 12. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Bologna'daki bu kurum çerçevesinde, İtalya'nın üç ayrı bölgesi ile Fransa, Almanya, İngiltere gibi Alpler'in ötesindeki ülkelerden gelen öğrenci ve öğretim üyelerinin bir araya geldiği dört üniversite kurulmuştur. Bu üniversiteler dinsizlik ve din karşıtlığı propagandası yapmamak koşuluyla özerk yapıya sahipti. Öğrencilerle öğretim üyeleri birlikte kendi rektörlerini seçebiliyorlardı. Ortaçağ'da kurulan bu ilk üniversiteler, gerek idari yapı gerekse eğitim sistemleri yönünden farklı özellikler göstermekteydi ve bu özellikleriyle Avrupa'da kendilerinden sonra kurulan üniversiteler için model oluşturmaktaydılar (Rukancı, Anameriç, 2005, 176).

İlk üniversitelerin eğitim yapılarında tek biçimlilik söz konusuydu. Öğretim üyelerinin büyük çoğunluğu din adamlarından oluşmuş (Ronan, 2005, 73) ve Ortaçağ'ın ilk dönemlerindeki eğitim programları bu üniversitelerde de sürdürülmüştür (Rukancı, Anameriç, 2005, 178). Özellikle dinbilim ve felsefenin ağırlıklı olduğu Ortaçağ üniversitelerinde öğretim üyeleri bildiklerini öğrencilere aktarıyorlar, öğrenciler de sorular karşısında öğretim üyelerinden öğrendiklerini aynen tekrar ediyorlardı. Yapılan tartışmalar, gerçekleri ortaya koymak için değil, geçmişten beri bilinenleri tekrarlamak ve güzel konuşma alışkanlığı kazanmak içindi (Ronan, 2005, 104).

Üniversiteler bir şehir olgusu olarak ortaya çıkmışlar; dolayısıyla şehir hayatına da katkıda bulunuyorlardı. Üniversitelerde eğitim almak amacıyla üniversitelerin kurulduğu şehirlere gelen öğrenciler, bir tüketim grubu olarak da şehrin iktisadi hayatını etkiliyorlardı.

Ortaçağ boyunca yapısal ve eğitim anlayışı bakımından değişime uğramayan üniversiteler mutlak monarşilerin kurulması ve aydınlanma felsefesi ile önemli değişimlere uğramışlardır. Mutlak monarşiler 15. ve 17. yüzyıla kadar uzanan bir süreç içinde kurulmuşlar ve bu zaman diliminde üniversiteleri iki önemli etkide bulunmuşlardır. Bunlardan birincisi giderek artan bir şekilde siyasi otoritelerin kontrolü altına girmeleridir. O zamana kadar daha çok kiliseye bağlı olan üniversiteler, artık devletin artan ihtiyaçlarına yanıt vermeye; devlete bilgili hukukçular ve memurlar yetiştirmeye başladılar. Devlet, öğretim görevlileri atamada ve öğrenci seçiminde daha etkili olmuş ve her konuda denetimini arttırmıştır. 17. yüzyıla gelindiğinde İngiltere'de 1636 Statüsü ve Fransa'da 1679 Kararnamesi üniversite özerkliğini ortadan kaldırmıştır.

17. yüzyıl üniversitelerinin ilk konusu insanların ve insanlar aracılığı ile ulusların anlamlarını oluşturmaktı. İnsanlar her yerde aynı olduğuna göre, uluslar hakim anlamlara göre farklılaşıyorlardı. Üniversiteler de bu anlamları en iyi biçimde

oluşturmalıydı. İkinci konu örf ve adetleri geliştirmekti. Bu da belli disiplinler çerçevesinde üniversiteye düşen bir görevdi. Son olarak da üniversiteler dini incelemek ve inançları pekiştirmek gibi bir işlev yüklenmişler ve bu hedeflerine önce dil ile başlamışlardır. Bu alanda ana dil inceleniyor, Latince ve eski Yunanca öğretiliyordu. Ulusal anlamı oluşturmada en önemli araçlardan biri de tarihti. Tarih kutsal tarih ve din dışı tarih olmak üzere iki kısımda ele alınıyordu. Tarih dışında felsefe de dinle iç içeydi. Üniversitede yapılan felsefe eğitimi insanın yaratıcıyı anlaması için kullanılıyordu.

Antikçağ düşünürlerinin yeniden keşfedilmesi ve yapıtlarının üniversitelerde okutulması ders programlarının yeniden örgütlenmesini ve farklı bilim dallarının da üniversitelerin ders programları içinde yer almasını sağlamıştı. Bu süreçte geleneksel olarak tüm üniversitelerde yer alan trivium ve quadrivium'un yanına hukuk, tıp ve dinbilim programları eklenmiş, bu genişleme 15. yüzyıldan sonra hız kazanmıştır. Şiir, etik, tarih, coğrafya, kimya, jeoloji, meteoroloji, doğa tarihi, iktisat, botanik, fizik gibi konuların eklenmesiyle üniversitelerde yeni kürsüler açılmış, bu da uzmanlaşmanın ortaya çıkmasını sağlamıştır.

17. yüzyılın ortalarına kadar, üniversite sayısının ve öğrenci nüfusunun hızla artışı, orta sınıf (varlıklı köyüler, zanaatkârlar, tüccarlar, serbest meslek sahipleri vb.) ailelerin çocuklarının üniversiteye akın etmeleriyle sonuçlandı. Reform hareketlerinden sonra üniversiteler mezhep ayrılıklarına göre farklılaşmaya başladılar. Bu değişim, görece bir biçimde öğretimin içeriğini ve yöntemini de etkilemekte birlikte ana hatlardaki benzerlik devam ediyordu. 17. yüzyılın bilimsel devrimi üniversite kadrolarını bir ölçüde laikleştirmiştir. 17. yüzyılın ortalarından itibaren üniversite nüfusu durgunluk içine girmiş; ulusal bilinçlerin hızla oluştuğu döneme girilmesi uluslararası öğrenci ve öğretim görevlisi akımını durdurmuş, üniversiteler ulusallaşmaya başlamıştır. Aynı bağlamda, burjuva sınıfının güç kazanmaya başlaması üniversitelerin halk kökenli tabanının daralmasına, yerini burjuva ve aristokrat sınıfına bırakmaya başlamıştır (Timur, 2000, 55).

16. yüzyıldan itibaren bilim ve felsefe üniversitenin dışında gelişmiş ve üniversiteler bu gelişmelere kayıtsız kalmıştır. Bilim ve felsefe alanında önemli çalışmalara imza atmış düşünürler ve bilim adamları üniversite okumuş olmalarına rağmen hiçbiri üniversite mensubu olmamıştır (Timur, 2000, 59). Yeni toplumsal düzene geçişte üniversitede verilen eğitimin kısırlaşması ve üniversitenin toplum içindeki yeri, üniversite krizine neden olmuştur. Üniversiteler, Kilise ve siyasi otoriteye hizmet etmek üzere belli sayıda iyi yetişmiş insan gücü ihtiyacını karşılamak ile görevliydi. Ancak bu insan gücü özerk bir toplumsal grup oluşturacak kadar

büyümüş ve değerlerin hiyerarşisini bozucu etkiler yaratmışlardı. Diplomaların işlevi, belli bir kaliteyi ortaya koymaktan çok diploma sahibinin belli bir toplumsal mevkie yerleşmesini sağlamakta, bu da üniversiteleri bir sınıf aracı haline getirmekteydi. Bununla birlikte, hızla gelişen burjuvazi, sosyal yapıyı altüst etmekte ve bununla bağlantılı yeni ihtiyaçlar ortaya çıkmaktaydı. Eski üniversiteler burjuva toplumlarının ihtiyaçlarına yanıt verebilme konumundan çıkıyorlardı (Timur, 2000, 60).

2.2. Aydınlanma Döneminde Üniversiteler

Üniversitede verilen eğitimin sadece rahip ya da papaz, şair ya da hatip yetiştirmekten başka bir amacı bulunmaması 18. yüzyıl Aydınlanma düşünürlerinin üniversiteleri eleştirmelerinin ana nedeni olmuştur. Örneğin Diderot gerçek bir üniversiteyi sahip olduğu dar çerçeveyi kıran, bir ulusun bütün çocuklarına fark gözetmeden kapılarını açan, evrensel bilimi kucaklayan bir kurum olarak tanımlamıştır (Timur, 2000, 63). Diderot'un tanımladığı evrensel ve yeni üniversitenin kurulması Avrupa'nın siyasi ve düşünsel bir devrim geçirmesinden sonra mümkün olmuştur.

Fransız Devrimi, toplumsal hayatın her kesimini etkilediği gibi bilim ve eğitimi de etkilemiş; 1789-1799 yılları arasında Fransa'da eğitim ve öğretimin görünümü tamamen değişmiş; bilim ve araştırma, yüksek okullar çerçevesinde örgütlenmişlerdir. Devrimin ürünü olan "Yeni Üniversite", 10 Mayıs 1806 kanunuyla kurulmuş, amacı; çok şey bilen insanların değil, Fransa İmparatorluğu'nun iyi işlemesi için gerekli askeri ve sivil mevkileri dolduracak yetenekli insanların yetişmesiydi. Yeni Üniversite öğreten bilim kurumu değil, öğreten devlet kurumu olmalıydı (Timur, 2000, 65). 7 Mart 1808 kararı ile Fransa'da eğitim üniversitenin egemenliği altında birleştirildi. 17 Mart 1808 kararnamesinin birinci maddesinde "Kamu öğretimi, bütün imparatorlukta, özellikle devlete bırakılmıştır"; ikinci maddesinde de "hiçbir okul ve hiçbir öğretim kurumu İmparatorluk Üniversitesi'nin dışında ve onun izni olmadan kurulamaz" denmektedir (Timur, 2000, 65). Devlet otoritesinin altına giren Fransız İmparatorluk Üniversitesi devletin ulusalcılık anlayışında araç olarak kullanılmıştır.

Çağdaş Üniversite Fransız Devrimi ve sonrasında Avrupa'nın içine düştüğü toplumsal ve siyasal yapı içinde geri kalan Almanya ile ilişkilendirilmektedir (Timur, 2000, 67). Dönemin Avrupa haritasında Almanya, Avrupa'nın geri kalan ülkelerinden biridir ve bunda dönemin ticaret yollarına uzak olması, feodal sistemi tasfiye edememiş olması ve bunun yanında ülke içinde süren savaşlar neden olarak gösterilmektedir. Ülke 36 prenslikten oluşan aristokrat bir federasyon özelliği

gösteriyordu. Ülkenin ulusal bilinci sağlayacak herhangi bir kurumu bulunmamasının yanı sıra, ortak bir kamuoyu ve aydınlanma merkezi de yoktu. Bununla beraber, bu tür kurum ve ortamın olmaması Almanya'da özgür düşüncenin gelişmesine katkıda bulunmuş; belli bir merkezi otoritenin yokluğu bilimsel üniversitelerin oluşumunu sağlamıştır. Ayrıca Alman üniversitelerinde dil eğitimi, matematik ve fizik gibi fen bilimlerinden daha fazla önemli görülmüştür. Eğitimin yöntemi dışında eğitimin niteliği de Alman üniversitelerinin gelişmesinde etkili olmuştur. Üniversiteler daha fazla öğrenci çekmek için birbirleriyle rekabet halindeydiler (Timur, 2000, 68). Üniversitelerin kendilerine ait mülklere sahip olmaları ve kendilerine ait haklarının bulunması ve eğitimin özgür bırakılması Alman üniversitelerin çağdaş üniversitelerin ilk örnekleri olarak sayılmasının nedenlerindedir.

1809 yılında Almanya'da kurulan Humboldt Üniversitesi ilk araştırma üniversitesi olması nedeniyle üniversitelerinin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Üniversitenin kurucusu, dil bilgini ve siyaset adamı Wilhelm von Humboldt, kapalı üniversite sistemine karşı çıkmıştır. Humboldt'a göre yüksek bilim kurumlarının özelliklerinden biri bilimi tamamen çözülmemiş bir problem olarak ele almak ve bunun sonucu olarak da bunları öğretirken araştırmayı hiç terk etmemektir. Liseler sadece hazır ve kabul edilmiş bilgilerle uğraşırken yüksek eğitim kurumları yeni bilgilerin üretilmesinde etkili olmalıydı. (Timur, 2000, 71).

2.3. Sanayi Devrimi ve Üniversiteler

Fransız Devrimi sonucunda ortaya çıkan ve devlet tekelinde gelişen Fransa İmparatorluk üniversitesi modeli devrim ile oluşan yapılar hiyerarşisine yerleşen bir eğitim kurumu olmuştur. Merkezîyetçi yapısı ve sistem ile sıkı işbirliği içinde olması Fransa İmparatorluk Üniversitesinin en büyük eksikliğiydi. Humboldt Üniversitesi ile somutlaşan Almanya modeli ise ekonomik geriliği aşmanın yolunu bilim ve teoride aramış ve bu alanda yatırımlarını gerçekleştirmiştir.

Sanayi devriminde ise üniversitelerde İngiltere Modeli olarak tanımlanan yeni bir model oluşmuştur (Timur, 2000, 73).

Sanayi Devrimi İngiltere'de gelişmiş ve en erken İngiltere'de tamamlanmıştır. Ancak ilginç olan durum devrimin gelişmesini sağlayan bütün bilimsel ve teknolojik buluşların üniversite dışında gerçekleşmiş olmasıydı. İngiltere'nin önde gelen iki üniversitesi Oxford ve Cambridge Üniversiteleri 19. yüzyıla kadar uygulamaya dönük araştırma ve teknolojiye kayıtsız kalmışlardı. Bu iki üniversitenin temel görevleri Kilise ve Krallığa insan gücü yetirmektir. Sanayi Devrimi'nin yaşanması sonucunda

gelişen ve çeşitlenen ekonomik üretimlerin üniversite dışında gelişmesi artan teknolojik ihtiyaçların bilimsel alt yapısını kurmak zorunluluğu getirmiştir.

İngiltere üniversite sisteminin araştırma konusuna kayıtsız kalması, üniversite sisteminde değişime gidilmesine neden olmuş, önce kiliseye bağlı olmayan Londra Üniversitesi (1836), ardından 1850'de Oxford ve Cambridge Üniversiteleri için Kraliyet Araştırma Komisyonu kurulmuştur. İngiltere üniversite sisteminin üniversite anlayışına getirdiği en önemli yenilik, ilk örneği 1851 yılında Manchester'da kurulan ve şehir üniversiteleri olarak adlandırılan üniversitelerin kurulmasıdır. Hızlanan sanayi devrimine paralel olarak bu tür şehir üniversitelerinin kurulmaları hızlanmış; üniversiteler ile modern bilim ve teknolojik gelişmeler arasındaki bağ kurulmuştur. 1870'lerden itibaren sanayici sınıf, şehir üniversitelerine yatırımlarını arttırmaya başlamıştır.

İngiltere'de sanayici destekleri ile oluşan yeni tür üniversitelerin yaygınlaşması, Oxford ve Cambridge gibi geleneksel üniversitelerin de reforma gitmeleri, sanayi ve kapitalist düzen içindeki üniversitelerin sorgulanmasına neden olmuştur. Geleneksel görüşe göre üniversite mesleki eğitim yeri değildir. Üniversiteler insanlara, hayatlarını belli bir biçimde kazanmalarını sağlayacak bilgileri öğretmekle yükümlü değildir. Amaçları hukukçular, fizikçiler ya da mühendisler çıkarmak değil, yetenekli kişiler yetiştirmektir. Ancak burjuva üniversitelerinin kuruluşları ve başarıları bu görüşün değişmesine neden olmuştur.

İngiltere'nin sanayi devrimini tamamlaması ve ilk sömürge imparatorluğu kimliği kazanması, kendi üniversite sistemini sömürge alanlarında da oluşturmasını sağlamıştır. Londra Üniversitesine benzer yapıda üniversiteler Hindistan'da kurulmuş; Amerika sömürgelerinde ise kolejler önem kazanmıştır. Bu kolejler günümüzün en önemli üniversitelerinin temellerini oluşturmuşlardır. Fransız ve Alman üniversite modelleri 19. yüzyıl sonralarına kadar Avrupa'ya; İngiliz modeli ise sömürgecilik yoluyla Kuzey Amerika'ya yayılmıştır.

19. yüzyılın ikinci yarısı Batı'da kapitalizmin hızla geliştiği ve tüm Avrupa'nın egemen üretim biçimi haline geldiği dönemdir. Bu evrimin siyasal ifadesi olarak ulusal birliklerin kuruluşu ve milliyetçiliğin yükselmesi üniversiteleri de etkilemiştir. Almanya'daki Humboldt Üniversitesi modeli toplumsal ve kültürel koşulların bir ürünü olarak ortaya çıkmışken, koşulların değişmeye başlaması üniversite kavramına yaklaşımların da değişmesine neden olmuştur. Araştırma fikrine ters düşen milliyetçiliğin yükselmesi Almanya'da üniversiteler üzerinde devlet kontrolünün egemen olmasına neden olmuştur (Timur, 2000, 150).

Almanya'da üniversite üzerinde devlet kontrolü egemen olurken, Fransa'da 25 Temmuz 1885 Kararnamesi üniversiteye tüzel kişilik vermiş ve böylece her türlü yardım, vakıf ve miras yoluyla yapılan bağışlara üniversitenin kapılarını açmıştır. Bunun yanı sıra o zamana kadar dağınık ve birbirinden bağımsız olan fakülteler yeni üniversiteleri oluşturmuştur. İngiltere de, Almanya'nın Humboldt modeline benzer araştırma modelini kabul etmiş; bununla birlikte asıl öncelik verdikleri onların öğretim işlevi olmuştur (Timur, 2000, 159).

Avrupa'da üniversite sistemindeki değişimler devam ederken Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde İç Savaş'tan sonra üniversite sayısında artış meydana gelmiştir. Bununla birlikte ABD, kendi üniversite sistemini geliştirmeye başlamıştır. Hızlı bir kapitalist gelişmeye paralel olarak büyüyen ABD üniversite sistemi, Avrupa modellerinden iki özellikle ayrılmıştır. Bunlardan birincisi öğrencilerin tercihlerinin büyük ölçüde dikkate alındığı, esnek ve seçmeli derslerden oluşan bir sistemi uygulamaya koymalarıdır. Bu çerçevede öğrenciler doğa bilimleri ile toplum bilimlerinin ortak bir şekilde yer aldığı lisans programlarına katılabiliyorlardı. Avrupalı eğitim kuramcıları bu sistemin klasik üniversite kavramına ters düştüğü görüşünü savunmuşlardır (Timur, 2000, 160). Ancak ABD'nin uyguladığı bu sistem, karmaşık öğrenci kitlesinin bir araya gelmesini sağlayarak genel, teknik ve bilimsel formasyonu birleştiren kurumların devamlılığını sağlayan ve refahlarının garantisi olan otoriter işadamları yöneticilerin çeşitli mali katkılar ve müşteriler bulunduğu bir sistem haline gelmiştir. Bu durum, ABD üniversite sistemi ile Avrupa üniversite sistemleri arasındaki ikinci farklılığı doğurmuştur. Üniversitelerin kapitalistleşmesi, bu kurumların yönetim biçimlerini etkilemiştir. ABD üniversiteleri işadamlarının ağırlıkta olduğu bir mütevelli heyeti tarafından yönetiliyordu.

2.4. 1960 – 1980 Döneminde Üniversiteleri

İki dünya savaşına tanık olmuş 20. yüzyılın özellikle ikinci yarısı üniversitelerin gelişiminde büyük değişimlerin yaşandığı dönemdir. 1960'lı yıllarda başlayan bu süreç tüm toplumsal yapıları ilgilendirse de, etkilerini en yoğun biçimde üniversite bünyesinde hissettirmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından dünya iki ayrı sisteme, iki ideolojik kampa bölünmüştür. Savaş sonrasında üniversiteleri etkileyen ilk etken ise nüfusun artmasına paralel olarak öğrenci sayısındaki artıştır. Örneğin ABD üniversitelerinde 1950'li yılların başlarında 1,25 milyon öğrenci varken, bu sayı 1960'lı yılların sonuna doğru 7 milyona ulaşmıştır (Timur, 2000, 254).

1960'lı yıllara damgasını vuran gelişmelerden biri de, 1964 yılında ilk kez ABD Berkley Üniversitesi'nde, yeni dünya sisteminin tartışılması ve ABD'nin deniz aşırı

ülkelerde girdiği savaşların sorgulanması nedeni ile başlayan ve “Kampus Savaşı” olarak nitelendirilen üniversite hareketleriydi. ABD’li filozof ve “Kampus Savaşı” kitabın yazarı John R. Searle, ABD üniversitelerinde yaşanan gelişmeleri üniversite içi ve dışı etkenlere bağlamaktadır. Dış etkenlerin en önemlisi ABD’nin daha önce hiç yaşamadığı kadar ekonomik refah içinde bulunmasıdır. Üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğunun orta ve üst gelir gruplarından gelmiş olmaları, onların eğitim tarzlarını belirlemiştir. Öğrenciler özgür ve hoşgörülü bir ortamda yetişmekteydiler. Oysa, Soğuk Savaş’la ABD ve Avrupa, kendine özgü siyasal ve ekonomik sistemler bütünü haline gelmiştir. Bu sistem içinde devlet kademeleri olduğu kadar Harvard ve Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (Massachusetts Institute of Technology [MIT]) gibi ABD’nin önde gelen üniversiteleri de yer alıyordu. Üniversitelerin sistem içinde yer alması, öğrencilerin ise sistem karşıtı olmaları üniversite-öğrenci arasında gerilimi arttırmıştı.

Kampus Savaşı’nın iç nedenleri ise öğrenci sayısındaki artış, çağdaş üniversitelerin geri kalmış yapısıydı.

Yeni üniversite sistemi üzerine tartışmaların en önemli kuramcısı Clark Kerr’dir. Kerr’e göre, bir ulusun değerleriyle eğitim sisteminin değeri sıkı sıkıya bağlı hale gelmiştir. Artık başka modellerden kaynaklanmayan, tam aksine kendisi dünyanın diğer bölgelerindeki üniversitelere model teşkil edecek olan, dünya tarihinde benzeri bulunmayan gerçek bir ABD üniversite modeli yaratmak gerekmektedir. Kerr, üniversiteden mülti-versiteye geçiş olarak tanımladığı yeni bir model önermektedir (Timur, 2000, 258). Kerr’e göre Almanya’nın Humboldt modeli klasik üniversite çağını tamamlamıştır. Üniversite bir idea’ya göre değil, yeni ihtiyaçlara yanıt arayan toplumsal işlevlere göre biçimlenmelidir. Bu yüzden de üniversite kurumu çoğulcu bir yapıya sahip olmalıdır. Mülti-versite kavramının tanımı ise Kerr’e göre şöyledir:

Mültiversite türdeş olmayan bir kurumdur. Öğrenciler ve lisansüstü öğrenciler; insan bilimleri mensupları topluluğu; toplum bilimcileri topluluğu; doğa bilimcileri topluluğu; hukuk, tıp ve diğer meslek okulları; yardımcı personel ve yöneticiler gibi birçok topluluktan oluşur. Her topluluğun kendine özgü amaçları, yöntemleri ve etiği vardır (Timur, 2000, 262).

Kerr’in tanımladığı yeni üniversite modeline yapılan eleştirilerin başında, bu yeni modelin dış dünyanın kuvvet ilişkilerini üniversitenin içine taşıması ve böylece üniversiteyi egemen düzenle bütünleştirmesi gelmektedir. ABD üniversitelerinin gelişimine ve işlevlerine bakıldığında; kuruldukları yıllarda ulusal bütünleşmeyi sağladıkları; daha sonra yeni bir toplumsal düzen kurmaya katkıda buldukları ve 20. yüzyılda da düzeni pekiştiren kurumlardan biri olmaları dikkat çekmektedir.

Üniversiteler giderek profesyonallizm etkisine girmişlerdi, sadece bilgi değil vizyon da vermeliydiler (Timur, 2000, 263).

1980'lerde uluslararası sermayenin öncülüğünde, yeni dünya düzeni kurma girişimi olan ve küreselleşme olarak adlandırılan yeni bir süreç başlamıştır. Bu süreçte ABD başkanı Reagan ve İngiliz Başbakanı Thatcher önderliğinde neoliberal politika etkili olmuştur. Neoliberal iktisat politikasının yeni adı olan küreselleşme olgusunun yüksek öğretime en büyük etkisi, ilk planda, artan eğitim harcamalarına devletlerin yeni ortaklar araması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Kapitalist rekabet ve teknolojiadaki gelişmeler bir yandan yeni öğrenci profilini gündeme getiriyor, öte yandan da mali külfeti öğrencilere yükleme yönünde baskı yapıyordu. ABD üniversiteleri bu sistemi zaten uyguluyorlardı. Hepsi özel şirketler gibi işliyor, kâr-zarar hesaplarına öncelik veriyordu. Avrupa'da ise bu konuda ilk radikal adımlar İngiltere'de atılmıştır.

İngiltere daha bu yüzyılın başlarında üniversite yönetimi alanında özgün bir sistem kurmuştu. "Merkezi idareyle kültürün katı bir ayırımına dayanan" bu sistemin temel ögesini 1919'da kurulan University Grants Committee oluşturuyordu. Bu birim devletle üniversite arasında bir tampon bölge oluşturuyor ve üniversite özerkliğini sağlıyordu. Eğitim Bakanlığı ve bilim adamları tarafından seçilen yirmi kişiden oluşan Komite'nin asıl görevi devlet fonlarını üniversiteye aktarmaktı. Devletten alınan toplam fonu Komite'nin rektörlerden oluşan yönetim kurulu beş yıllık planlar çerçevesinde, saptanan ihtiyaçlara göre dağıtıyordu. Aslında devletten alınan fon, Komite'nin sadece bir kaynağını teşkil ediyordu; fakat 1937'de fonun % 37'sini oluşturan devlet katkısı, nüfus patlamasının da etkisiyle, 1960'ların ortalarında % 90'a ulaşmıştı. 1970'lerde bu durum üniversite özerkliğini tehdit eder hale gelmiş ve Komite, "tampon olma" niteliğini kaybederek bir "vesayet kurumu" olma yoluna girmişti. Devlet kesintileri bu bağlamda başladı ve ilk kez 1976'da % 5'lik bir indirim yapıldı. M. Thatcher'in neoliberalizmi tam bu sırada devreye girdi ve süreci hızlandırdı. Bununla birlikte Thatcher sadece bütçe kısıntılarıyla yetinmemiş; İngiliz üniversite sistemine yapısal değişiklikler de getirmiştir. Thatcher, 1987'de Komite'yi yeniden düzenlemiş ve 1989'da da, üniversiteyi sanayi ile bütünleştirmek üzere University Funding Council adını alan kuruma iş dünyasından üyeler sokmuştur. ABD modeline yaklaşmayı simgeleyen bu gelişme ile Konsey bir vesayet organı haline geliyor ve her kurum bununla "özel hizmetler" vermek üzere pazarlıklar yapıyordu. Bu arada 1988'de çıkarılan bir kanunla, öğretim üyelerini üniversiteden çıkarmanın yolları da açılmış ve bunu sağlamak için özel bir kurum kurulmuştu.

Bu politikanın sonucunda, İngiltere’de son yirmi yılda üniversite öğrenci sayısının % 100 artmasına karşılık yüksek öğretim ödeneği ancak % 45 artmış ve öğrenci başına harcama % 40 azalmıştır.

İngiltere ile benzer yaklaşımlar Fransa’da yaşanmıştır. Bu amaçla üniversiteyi topluma açmak, yüksek öğretim kurullarıyla ekonomiyi barıştırmak gerekiyordu. Fransa’da üniversitenin kâr getiren bir kurum olup olmadığı, üniversiteye yatırılan paranın toplum yararına kullanılıp kullanılmadığı sorgulanmaya başlanmıştır. Fransa’da üniversitelerin özerkliği 1968 olayları sonucunda çıkarılan kanun ile somutlaşmıştır. Bu kanun Fransız üniversitelerine, özerkliğin yanı sıra demokratik katılım ilkesini de getiriyordu. 1968 Kanunu’nun, amacını belirleyen ilk maddesinde; üniversitelerin, sanayi ve teknolojik değişimin gerektirdiği demokratik evrime uymaları gerekliliği vurgulanmaktaydı.

Fransız sistemi, öğretimle araştırmacının ayrılmasına dayanmaktadır. Fransa’da araştırma büyük ölçüde üniversitenin bünyesinden koparılmış, ayrı ve bağımsız bir kuruluş olan Ulusal Bilimsel Araştırmalar Merkezi’ne devredilmiştir. 1968 Kanunu dağınık fakülteleri özerk üniversiteler halinde birleştirmiş; kürsü sistemini kaldırarak öğretim ve Araştırma Birimleri’nden oluşan bölüm sistemini getirmiş ve en üste de, bakanlıkla üniversiteler arasında uyum sağlayan bir Üniversite Konseyi kurmuştur. 1984 Kanunu ise dünya çapında egemenliğini hissettiren neoliberal politikanın da etkisiyle, yeni bir üniversite reformu gerçekleştiriyordu. Kanun üniversitede demokratikleşmeyi ve katılımı genişletmek hedefini güdüyordu. Ancak bundan özellikle yüksek öğretim kurumlarını iktisadi hayata açmak ve artırılan öğrenci topluluğuna daha profesyonel bir öğretim vermek amaçlanıyordu. Artık Üniversite "istihdam ve bölgesel kalkınma politikasına katkıda bulunmak" misyonunu açıkça yüklenmeliydi.

2.5. Bilgi Toplumu’nda Üniversiteler

1980’li yılların sonundan itibaren dünyanın jeopolitik ve stratejik görünümünde hızlı değişimler yaşanmış ve yeni bir yapılanma sürecine girilmiştir. Bir taraftan rekabet avantajı ve pazar genişliği açısından küreselleşme, diğer taraftan da, ekonomik imkanların birleştirilerek tek bir ekonomik güç oluşturma açısından bölgeselleşme, günümüzde dünya ekonomisinin iki temel özelliği haline gelmiştir. Bilgi ekonomisi ve bu ekonomik yapının sosyal boyutu olan bilgi toplumu, dünyanın ekonomi patronu olan ülkelerin geliştirdikleri yeni ekonomik ve sosyal yapıdır.

Temelleri 1960'lı yıllarda atılan ve 1980'li yıllarla birlikte kendini gösteren bilgi ekonomisine dayalı bilgi toplumu söylemi uygarlık tarihinin yeni bir devrimi olarak kabul görmektedir. Bu yeni devrim, tıpkı diğer ekonomik ve toplumsal devrimler gibi kendi değişkenlerini beraberinde getirmiştir. İletişim teknolojilerinin gelişmesine paralel olarak yaşanan gelişmelerin küreselleşme ile bütünleşmesi, tüm sistem içinde bilginin özellikle gelişmiş ülkelerin ekonomilerinde yeni hammadde olarak önem kazanmasına neden olmuştur. Bilgi ekonomisi ya da yeni ekonomi olarak adlandırılan bu ekonomik sistem içinde, yerleşik toplumsal kurumlar da değişimlere uğramışlardır.

Üniversiteler var oldukları ilk dönemlerden günümüze kadar olan gelişim süreçlerinde toplumların en üst eğitim kurumları olma özelliklerini korumuşlardır. Bilginin üretilmesi, saklanması ve dağıtılması işlevini yerine getiren üniversiteler, çeşitli zamanlarda buldukları dönemin otoriteleri tarafından reformlara maruz kalmışlardır.

Üniversitelerin yaşadıkları reformlar sonucunda üniversiteler ile sanayi kurumları arasında ortaklıklar başlamış; üniversiteler, sisteme profesyonel insan kaynağının sağlandığı kurumlar olarak öne çıkmıştır. Sanayi devriminin getirdiği yeniliklere karşı kendini yenilemeyen üniversite sistemleri, kapitalist ekonomik anlayışının etkisiyle profesyonelleşme kurumları olarak önem kazanmışlardır. 1980'lerden itibaren neoliberal ekonomi anlayışı, küreselleşme, teknolojinin gelişmesine paralel yeni ekonomi (bilgi ekonomisi) ve yeni toplum yapısı (bilgi toplumu) gibi gelişmeler toplumsal kurumların sistem içinde varlığını sürdürmesi için sistemin gerekliliklerini yerine getirmesini zorunlu kılmıştır.

Üniversitelerin, sahip oldukları tüm yönleri ile eğitim verdikleri öğrenci ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü olmaya başladıkları dönem, dünyada var olan yerleşik ekonomik sistemin değişmesi ile paralellik göstermektedir. Devlet bütçelerinde üniversitelere verilen mali destek azalmış; buna bağlı olarak rekabete dayalı yeni üniversite eğitim sistemi ortaya çıkmıştır. Tüm bu etkenlerin sonucunda bir üniversitenin toplum tarafından kabul görmesinin ölçüsü verilen eğitimin kalitesi yanında üniversitenin bünyesine aldığı öğrenciye sunduğu sosyal imkânlar ile değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede üniversitenin öğrencilerine sunduğu imkânlar ön plana çıkmıştır.

Üniversiteler öğrencilere sundukları olanaklar, üniversite dışına verdikleri eğitim ve AR-GE çalışmaları ile toplumun geneline hitap eden kurumlara dönüşmüşlerdir.

Çağdaş üniversite kavramı artık tek taraflı ve tek boyutlu olmaktan uzaktır. Yeni ekonomik ve toplumsal düzende kurumların varolabilmesi nitelik ve nicelik bağlamında ne kadar kapsayıcı oldukları ile ilgilidir. Bu nedenle üniversitenin sahip olduğu bilgi birikimi ve tecrübeyi ekonomik ve toplumsal yapıya ulaştırması son derece önemlidir. Üniversiteler bu amaçla genel olarak sürekli eğitim merkezi olarak tanımlanan merkezler kurmaya başlamışlardır.

Yeni üniversite sistemi, gelişen ekonomik ve toplumsal duruma ayak uydurmuş, yeni sisteme insan kaynağı yetiştiren kurumlar haline gelirken, bünyelerinde gerçekleştirdikleri araştırma ve geliştirme faaliyetleriyle de sanayi ile işbirliği içinde gelişime katkıda bulunmaktadır.

Üniversitelerin geçirmiş oldukları dönüşüm ve günümüzde devam eden değişim, üniversitenin eğitime yaklaşımını etkilediği gibi, üniversite yapısı içindeki diğer birimleri de etkilemiştir. Sadece eğitim kurumu olarak ortaya çıkan üniversiteler artık sahip oldukları çoklu yapı ile eğitim, kültür, sosyal ve ekonomik yapılar zinciri içerisinde yer almaktadırlar. Üniversiteler artık fakülte, enstitü ve yüksekokullardan oluşan salt bir eğitim kurumu değildir. Bünyesinde halkla ilişkiler gibi idari birimleri, araştırma ve uygulama merkezleri ve AR-GE gibi araştırma ve teknoloji üretim birimleri yanında kamuya açık sosyal ve kültürel birimleri barındırmaktadır. Günümüz çağdaş üniversitesi tüm bu birimleri ile toplumun gelişimine hizmet eden kurumdur.

Üniversite müzeleri, özellikle yurtdışı örneklere bakıldığında bu çoklu yapı içinde öne çıkmaktadır. Üniversite ile üniversite müzeleri arasındaki ilişkilerin şekillenmesinde öncelikle üniversitenin geçirdiği değişimlerin etkisi olmuştur. Rönesans ile üniversite eğitiminin teoriden pratiğe evrimleşmesi, üniversitelerin verdikleri eğitimi destekleyen nesnelere oluşan koleksiyonların oluşmasını sağlamıştır. Üniversite-eğitim-koleksiyon üçgeninin üniversite yapısı içinde kabul görmesi, 17. yüzyıl ile birlikte Avrupa'nın çeşitli üniversitelerinde üniversite müzelerinin açılmasını ile sonuçlanmıştır. Böylece üniversite müzeleri Avrupa ve sonrasında ABD üniversite sistemi ve yapısı içinde kendilerine yer bulabilmişler; üniversitenin eğitim ve araştırma etkinliklerinde kullanılmışlardır.

Üniversitenin tartışıldığı ve eleştirildiği 18. ve 19. yüzyıllarda, üniversite müzelerinin mevcut durumdan nasıl etkilendikleri yönünde kesin bulgulara ulaşılamamışsa da, aynı dönem içinde üniversitelerin sanat koleksiyonlarını müzeleştirildikleri görülmüştür. Ulusalculuğun önem kazandığı söz konusu yüzyıllarda, üniversitelerin ulusalculuğun yaygınlaştırılmasında bir araç olarak

kullanıldığı düşünülürde, sanat koleksiyonlarının müzeleştirilmesi de benzer amaç bütünü içinde değerlendirilebilir. Yine aynı dönemin sonlarında üniversitenin tarihini anlatan koleksiyona sahip üniversite tarihi müzeleri kurulmaya başlanmıştır. Kurum tarihini ve kurum kültürü göstergelerine sahip nesnelere sergilendiği bu tür üniversite müzeleri ile bilim ve sanat koleksiyonları dışında nesnelere sergilendiği üniversite müzeleri ortaya çıkmıştır.

Üniversitelerin çoklu yapıya geçtikleri 20. ve 21. yüzyıllar üniversite müzelerinde de köklü değişimler yaşadığı dönem olarak dikkat çekmektedir. Üniversite müzelerinin sorgulandığı dönemde, üniversite müzeleri kaostan üniversitenin çoklu yapısında önemli roller üstlenerek çıkmayı başarmışlardır. Yukarıda da anlatılmaya çalışıldı gibi üniversiteler birbirinden bağımsız ama aynı amaçlarla bir araya getirilmiş akademik, idari, sosyal ve kültürel birimlerden oluşmaktadır. Üniversite müzeleri özellikle yurtdışındaki örneklerde, tam bu yapının içinde birimler arasında köprü olmuşlardır. Üniversitelerin akademik birimleri fakülte, enstitü ve yüksekokullarından oluşan eğitim birimleri ile araştırma ve uygulama merkezleri ile AR-GE araştırma birimlerinden oluşmaktadır. Eğitim ve araştırma üniversitelerin çıkış noktaları olduğu kadar üniversite müzelerinin de çıkış noktalarıdır. Bu nedenle üniversite müzelerinin temelinde eğitim ve araştırma yer almakta ve günümüzde de bu özellikleri devam etmektedir.

Yeni üniversite yapısı, öncelikle içinde bulunduğu topluma sonrasında küresel ölçekte tüm toplumlara, sahip olduğu ve ürettiği bilgiyi yaymakla yükümlü duruma gelmiştir. Üniversite müzeleri, üniversitenin sahip olduğu bilgiyi topluma yaymada araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Gerek kampus içine, gerekse kampus dışına yönelen üniversite müzeleri, üniversitenin toplumun gelişiminde olan kurum özelliğinin gerek bilimsel gerekse kültürel ayağını oluşturmaktadır.

Çağdaş üniversiteler, ister kamu ister özel kimliğe sahip olsun, bir rekabet ortamı içinde varlıklarını sürdürürken; toplum içinde görünür olmakla öğrenci adayları tarafından seçilmenin önemini algılamışlardır. Artık bir üniversitenin sistem içinde seçilebilir olması verdiği iyi eğitim ile sınırlı değildir. Üniversiteler öğrencilerine çeşitli sosyal ve kültürel imkanlar sağlamakla yükümlüdürler. Bu süreçte üniversitelerin tüm birimleri etkin roller üstlenmektedirler. Bugün çeşitli üniversite tanıtım materyallerine bakıldığında fakülte ve bölüm gibi eğitim birimlerinin yanı sıra üniversitenin sahip olduğu ve öğrencilerine sağladığı sosyal ve kültürel imkanların da yer aldığı görülür. Bünyesinde üniversite müzeleri bulunan üniversiteler, müzelerini, kendilerini topluma tanıtırken kullanmaktadır. Bunun yanı sıra, çalışma kapsamında üniversite ile üniversite müzeleri arasındaki ilişkiler

incelendiğinde, özellikle yurt dışı üniversitelerin Internet sayfalarında yapılan fakülte ve bölüm tanıtımlarında, fakülte ya da bölüm ile ilgili bir üniversite müzesinin olduğunun altı çizilmektedir.

Özetle yüksek eğitim kurumu olan üniversiteler ile müzeleri arasında doğal bir bağ bulunmaktadır. Bu yapıda kimi değişimler sonucunda bazı gerilimler yaşanmış olsa da üniversite ve müze, temelde ayrılmaz bir bütünlük sergilemişler, ortak amaç ve görevler ile birliktelikleri sürdürmüşlerdir.

3. ÜNİVERSİTE MÜZELERİ VE KOLEKSİYONLARININ GELİŞİMİ

Üniversite müzelerinin başlangıçlarından günümüze kadar olan gelişim süreçlerine bakıldığında, buldukları dönemin kendine özgü ihtiyaçlarına cevap vermek için bazı değişimler yaşamışlarsa da, temelde bağlı buldukları eğitim kurumları için öğretim ve araştırma konularında birer laboratuvar olma özelliklerini her zaman korumuşlardır. Bu nedenle üniversite ile müzesi arasında her zaman etkileşim ve ilişki bulunmaktadır.

Diğer taraftan, üniversite müzelerinin gelişimlerinin iki önemli özelliği bulunmaktadır. Bunlardan biri bizi müze ve müzeciliğin kökenlerine götürmesi; diğeri ise üniversite müzelerinin gelişimlerinin bilimsel bilginin geçirdiği evreler ile bağlantılı olmasıdır. Bu nedenle üniversite müzelerinin gelişimi, onların bilim tarihi ile olan bağları da dikkate alınarak aktarılacaktır.

Özellikle modern anlamda ilk üniversitelerin ortaya çıktığı Ortaçağ ve üniversite koleksiyonlarından gerçek anlamda bahsedilmeye başlandığı Rönesans, üniversite koleksiyonları ve müzelerin gelişimde önemli yeri olmakla birlikte, Antik dönemlerde Mezopotamya, Yunan, Helen ve Roma uygarlıklarında üst eğitim kurumlarından ve onlara ait koleksiyonlardan da bahsetmek mümkündür. Bu nedenle, Ortaçağ öncesi dönem çalışma kapsamında “İlk Eğitim Koleksiyonları” alt başlığında incelenmiştir. Ortaçağ’da ilk üniversitelerin kuruldukları, bu kurumların koleksiyonlara sahip oldukları bilinmekle birlikte müze oluşumu içinde olmadıkları için dönem “İlk Üniversiteler ve Koleksiyonları” alt başlığında; üniversite eğitiminin Ortaçağ anlayışından sıyrılıp bilimselliğe yaklaştığı ve bu gelişim ile paralel olarak üniversite koleksiyonların çeşitlenmeye başladığı Rönesans ise “Rönesans ve Üniversite Koleksiyonları” alt başlığında incelenmiştir.

17. ve 18. yüzyıllar bilim tarihinde “bilimsel devrim” olarak tanımlanmaktadır (Ronan, 2005). Bilimsel ve düşünsel anlamda Avrupa’nın yaşadığı değişim üniversite ve koleksiyonlarını da etkilemiş ve ilk üniversite müzeleri bu dönemde kurulmaya başlanmış; bu nedenlerden dolayı da çalışma kapsamında söz konusu dönem “17. - 18. yüzyıl ve Üniversite Müzeleri” alt başlığı altında incelenmiştir. 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl ise üniversite müzeleri açısından iki farklı anlayışın hakim olduğu yüzyıllardır. 19. yüzyılda bilimdeki gelişim devam etmiş, yeni bilimsel disiplinler oluşmuş ve bu

gelişmelere bağlı olarak da üniversite müzelerinde çeşitlenme görülmüştür. Üniversitelerin ulus devlet anlayışına destek olan kurumlar haline gelmesi ve kimi önemli üniversite müzelerinin ulusal müzelere dönüşmesi de bu yüzyılda gerçekleşmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısında ise Lourenço (Lourenço, 2005) tarafından “ikinci kuşak üniversite koleksiyonları” olarak da tanımlanan ve üniversite belleğinin saklandığı müzeler ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak söz konusu dönemler; “19. yüzyılda Üniversite Müzeleri” ile “20. ve 21. yüzyıllarda Üniversite Müzeleri” alt başlıklarında incelenmiştir.

3.1. İlk Eğitim Koleksiyonları

Üniversite müzelerinin gelişim aşaması içinde ilk basamakta yer ilk eğitim koleksiyonları, dönemin yüksek eğitim kurumlarında yapılan eğitimi desteklemek amacıyla toplanan örnekler ve araçlardan oluşan koleksiyonlar olarak tanımlanabilir. Mezopotamya’daki arkeolojik kazılar sonucunda ortaya çıkarılan buluntular bu koleksiyonların antik dönemdeki varlığına işaret ederken söz konusu koleksiyonların gelişimi Atina ve İskenderiye’de en üst seviyesine ulaşmışlardır.

Eğitim koleksiyonuna ilk örneği, Müzecilik literatüründe, Mezopotamya yerleşmelerinden biri olan Larsa kentinde, MÖ 2. binyıla tarihlenen bir okulda bulunan eski tabletlerin kopyaları olarak geçmektedir (Boylan, 1999). Boylan’a göre bu tabletler ilk eğitim koleksiyonlarının başlangıcını ifade etmektedir. Oysa Eğitim koleksiyonu olarak değerlendirilen nesnelerin, eğitim kurumunda yapılan öğretimi desteklemesi gerektiğinden, tabletlerin bu şekilde değerlendirilmesinin önemli bir yanıtlığa neden olduğu söylenebilir. Öte yandan, Larsa yerleşmesindeki tabletler, daha önceki bilgilerin korunması amacıyla oluşturulmuş birer örnek, bir derme niteliğinde; eğitim koleksiyonu yerine arşiv olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle, çalışma kapsamında eğitim koleksiyonu olarak kabul edilen ilk örnek, De Clercq (2003)’in de belirttiği gibi, 20. yüzyılın başlarında Leonard Woolley ve P.R.S. Moorey’nin Irak’taki Ur kentinde yaptığı arkeolojik kazılardan elde edilen buluntular olarak kabul edilmektedir. Kazılarda, E-Dublal-Mah adındaki tapınak kompleksinde MÖ 530 yılına tarihlenen ve son Babil kralı Nabonidus’un kızı En-nigaldi tarafından kurulan okulda, 3. binyıla (MÖ. 2,900 – 2000) tarihlenen, Sümer kökenli “antikalar” bulunmuştur. Nesnelerle birlikte kilden “müze” yazan bir levhanın bulunması okulun bir eğitim koleksiyonuna sahip olduğunu göstermektedir (Boylan, 1999; Lourenço, 2005).

Mezopotamya dışında eğitim koleksiyonuna ait ilk örnek ise Aristoteles’in MÖ 335 yılında kurduğu, daha önce Apollo Lykeios’a ithaf edilmiş bir koruda yer aldığı için

“Lykeion (Lyceum) Okulu” olarak adlandırılan eğitim kurumu bünyesindeki müzedir (Ronan, 2005). Aristoteles’in okulunun, kütüphane ve müze gibi bilginin somut olarak yer aldığı bir oluşum göstermesi; onun, insanoğlunun dünyayı ve evreni nasıl kavraması gerektiği düşüncesi ile ilişkilidir¹. Aristoteles mantık biliminin, dolayısı ile akılcı ve bilimsel görüşlerin öncüsü olarak, cinsleri sınıflandırması ve tanımlaması ile de tanınır. Bu durum eğitimin gelişimine önemli katkılarda bulunmuş, ayrıca sahip olduğu koleksiyonun gösterimini sağlamış olmalıdır (Boylan, 1999). Büyük İskender doğa nesnelere ilişkin oluşan koleksiyona sahip müzeye malzeme sağlarken, Lykeion’a da maddi katkıda bulunmaktaydı (Ronan, 2005). Bu durumda, somut kanıtlar olmamakla birlikte Aristoteles’in düşünce yapısı ile müze kurumunun barındırdığı anlamlar bir arada düşünüldüğünde, Aristoteles’in bilgiye yaklaşımı ve nesnelere sınıflandırmasının müzenin gelişmesini sağladığı düşünülmeli; somut bilgiden yana olan Aristoteles’in somut verileri bünyesinde topladığı bir müze kurması şaşırtıcı gelmemelidir.

Bir süre sonra, Aristoteles’in Lykeion Okulu ve Müzesi’nin önemi kaybetmesi ile birlikte Antik Dünya’nın teorik ve pratik bilim merkezi Atina’dan, Mısır’daki İskenderiye kentine geçmiştir (Ronan, 2005).

Büyük İskender’in ölümünden sonra Makedonyalı I. Ptolemais Soter İÖ 304 yılında başkenti İskenderiye olan Ptolemais hanedanlığını kurmuştur. Soter, Büyük İskender’in kurduğu yeni liman şehri İskenderiye’yi tamamlamış ve burada bilimsel bir merkez kurma fikrini geliştirmiştir (Ronan, 2005). Entelektüel ilgi alanlarına sahip Soter, Yunan aydınlarını Mısır’a gelmeleri konusunda ikna etmeye çalışmıştır. Bunlar içinde en önemli isim, Aristoteles düşüncesine bağlı filozof ve politikacı olan, İskenderiye’deki Müze’yi yaratmada ya da en azından oluşumu için fikirler sunma konusunda önemli bir rol oynayan Demetrios’tur (Barnes, 2006). Bu oluşum, Aristoteles’in Atina’daki Lykeion’unda yapmış olduğu gibi, okul ve araştırma

¹ Aristoteles’e göre mantık, öteki bilimler için bir yöntem olup, bu özelliği onun, hocası Platon ile arasındaki en büyük farklılıktır. Aristoteles, mantık dışında doğa bilimleri üzerine de çalışmalar yapmış ve yaptığı çalışmalar bugün astronomi, mekanik ve biyoloji bilimlerini kapsamaktadır. Özellikle biyoloji alanında yaptığı çalışmalar sonucunda 500’den fazla cinsi sınıflamıştır (Ronan, 2005). Bu sınıflandırma nesnelere “ne’lik”lerine ve onlar üzerinde etkide bulunan “neden” türlerine göre iki sınıflandırmaya dayanır. Nesnelere “ne’lik”leri açısından üç türe ayrılır: hareket edemeyen şeyler (genel olarak doğa, fizik biliminin konusu), hareket edebilen ama yok olmayan şeyler (“elementler” ve gök cisimleri, kimya astronomi bilimlerini kapsar) ve hareket edebilen ve yok olan şeyler (canlı doğa, biyoloji). Neden türlerine dayalı sınıflandırma: “biçimsel-maddesel” ve “hareket ettirici-ereksel” şeklindedir. Buna göre doğa biliminin görevi, bir süreçten önce gelerek onu başlatan ya da sürecin sonunda durarak onun ereği olan nedenlere dayalı açıklamalar vermektir. Aristoteles, Platon’un tersine insanın doğa alemini anlayabilmesi için elde edebileceği tüm elle tutulur gerçekleri toplaması gerektiğine inanmaktaydı (Ronan, 2005).

enstitüsü birleşiminden meydana gelen bir mekan fikrine dönüşmüştür (Barnes, 2006).

İskenderiye Kütüphanesi, amaçları örtüşen ancak yetki alanları farklı, biri bilginler için kitap merkezi niteliğindeki Kütüphane; diğeri Musalara ithaf edilmiş Müze (mouseion) olarak adlandırılan iki bölümden oluşmaktaydı. MÖ 1. yüzyılda yaşamış olan coğrafyacı Strabon'un (Strabo) aktardığı bilgiler ışığında kurumun, rıhtıma yakın bir yerde bulunan kraliyet saraylarının bir uzantısı olarak kurulduğu ve "rameseseum" olarak adlandırılan saray, müze ve tapınaktan oluşan mimari bir kombinasyon olarak inşa edildiği bilinmektedir (MacLeod, 2006). Müzede halka açık bir gezi yolunun, oturma yerlerinin bulunduğu, üstü kapalı, sütunlu bir caddesinin ve yine halk için geniş bir yemekhanesinin bulunduğunu bilinmektedir. Dershanelerin ve incelemelerin yapıldığı ayrı ayrı odaların, "exedra" (tartışma yapacak olanlar için oturma yerleri olan bir salon) ve içinde Müze'deki bilginlerin ortak yemek salonunun bulunduğu büyük bir yapı bulunmaktaydı. Müze'de ayrıca yine halka açık bir hayvanat bahçesi ve büyük bir bina vardı (Brazil, 2006).

Museion'a, "epistates" (müdür) olarak anılan ve benzer şekilde Mısır'daki tapınakları idare eden bir Musa rahibi başkanlık ediyordu. Bu rahibin gözetimi, II. Ptolemaios Philadelphos'un teşvikiyle, İÖ. 283 yılında Strabon'un daha sonra "synodos" (cemiyet) olarak adlandıracağı, aralarında hiç kadın olmayan, verdikleri özel öğretmenlik hizmeti karşılığında maaş alan, vergilerden muaf tutulan ve kendilerine şehrin kraliyet bölgesinde ücretsiz konaklama imkanı verilen 30 ila 50 üyeden oluşan topluluğa geçmiştir. Museion bilginleri, V. Ptolemaios (İÖ. 205-180) zamanından başlayarak oyunlar, festivaller ve edebi yarışmalar düzenlemişlerdir (MacLeod, 2006).

Kurum içinde matematik ve metafizik, doğa tarihi ile astronomi birlikte uyum içinde barınabilmiştir. Ptolemaios Philadelphos zooloji bilimiyle ilgileniyordu; bu yüzden Museion'da bir bahçe, bir hayvanat bahçesi ve bunların yanı sıra bir gözlemevi bulunduğu bilinmektedir (MacLeod, 2006).

Kütüphane ile Museion herhangi bir felsefi okula ya da öğretiyeye bağlı değildi. Bu nedenle liberal eleştirel bilimin kökenlerinin burada atıldığını temel alan geleneksel görüş geçerli gibi gözükmemektedir (Vallance, 2006). İÖ. 4. yüzyılın sonlarından itibaren bilim adamlarından oluşan gruplar Museion'da birlikte yemek yiyebiliyorlardı. Birbirleriyle olan bağlantıları yumuşak kültürel ilişkilerle pekişiyor, toplantılarına rahipler başkanlık ediyorlardı (Vallance, 2006). Eğer böyle bir bilim merkezinin

kurulmasının ardındaki düşüncelerin temellerinin ilk Peripatetiklerle² atıldığı doğruysa kraliyetin destek verdiği araştırmaların Lykeion tarafından desteklenen benzer araştırmalarla aynı çizgide ilerlediğini öne sürmek de gayet mantıklıdır. (Vallance, 2006). Müze ve kütüphanenin bünyesindeki düşünürler ve bilimle uğraşan kişiler, dönem için önemli ilklere imza atmışlar ve uygulamalı bilimin gelişmesini sağlamışlardır.

Museion daha çok bilimsel çalışmaların yapıldığı bir bilim merkeziydi. Koleksiyonu hakkında kesin bilgiler bulunmamakla birlikte, Boylan'a göre sanat, antik ve doğa nesnelere sahip bir koleksiyonu vardı (Boylan, 1999). Bilimsel, felsefi ve edebi meselelerin tartışıldığı ve kralın da sık sık katıldığı akşam yemekleri ile sempozyumlardan bahsedildiği bilinmektedir. Müzenin düzenlediği etkinliklerden çok az şey bilinmesine rağmen, İskenderiye'nin daha sonra ün kazanmasını sağlayacak bilimsel ve edebi araştırmalara katkıda bulunduğu söylenebilir (Barnes, 2006).

Bu iki kurum, ileri düzeyde çalışmaların yapıldığı bir merkez haline gelerek Öklides ve Arkhimedes gibi şahsiyetleri kendine çekti; yedi yüzyıl boyunca gelişecek olan Helenistik kültürün odak noktasını oluşturdu. Museion, önemli bir tıp ekolüne sahip olmakla övünürdü. Evrenin incelenmesi, modern bilimde olduğu gibi, eski bilimde de sık sık ele alınan bir araştırma konusuydu ve İskenderiye şehri, çok aktif ve etkin bir astronomi okuluna sahipti (Ronan, 2005).

İskenderiye'deki Museion ve Kütüphane, Batlamys'tan sonra devam ettiyse de, dikkate değer orijinal çalışmalar yavaş yavaş azaldı. Kütüphane, başlangıçta Ptolemeus'un emirleri doğrultusunda gelişmişti; İskenderiye'ye getirilen bütün kitaplar, kopyalanmak üzere buraya bırakılırdı. Kütüphane'de yüz binlerce papirüs tomarı vardı (Ronan, 2005).

Museion, Hıristiyanlıktan önceki ilk yüzyıla kadar, Kütüphanenin ve onun Yunan edebiyatı ile Yunanca olmayan eserlerin çevirileri üzerine sürdürdüğu sistematik çalışmalara verdiği önemin gölgesinde kalmıştır (MacLeod, 2006). MÖ 48'de meydana gelen büyük İskenderiye yangını sırasında, Kütüphane'de 400.000'in üzerinde parşömen tomarı olduğu bilinmektedir. Bu tarihten sonra kütüphane ve Museion'daki çalışmalar kurumun başlangıcındaki gibi bağımsız bir çalışmayla değil, çeviri işleriyle, özetlemeyle ve filoloji alanında yapılan çalışmalara sınırlı kalmıştır (MacLeod, 2006).

Hıristiyan dönemin başlarına gelindiğinde İskenderiye artık Babil, Mısır, Yahudi ve Yunan düşüncesiyle ilgili bilinebilecek ne varsa hepsinin toplandığu, kodlandığu ve

² Aristoteles'in yandaş ve öğrencileri

sistematiik hale getirildiği ve kontrol altına alındığı bir yer haline gelmişti. İskenderiye batınının metin merkezli kültürününün temeli oldu. Ancak kurum, ilk filozoflarını farklı kılan, “daha derin bilgiler bulmaya çalışma” özelliğini korumayı başaramadı (MacLeod, 2006).

MÖ 3. yüzyılda İskenderiye şehri yağmalandığında İskenderiye Kütüphanesi ve Müzesi'nin ne kadar zarar gördüğü ya da geriye ne kaldığı hakkında net bir bilgi yoktur. Aynı şekilde MS 391 yılında İmparator Theodosius ve Piskopos Theophilos tarafından kışkırtılan halkın verdiği zararın da boyutları bilinmemektedir (MacLeod, 2006).

MÖ 48 yılında sadece Kütüphane'nin yandığı, Museion'un ise MS 391 yılında Theodosius'un verdiği emre kadar ayakta kaldığı öne sürülmüştür. 631 yılına gelindiğinde İskenderiye şehri Araplar tarafından ele geçirilmiş ve kütüphane bu kez de Araplar tarafından yakılmıştır.

Roma döneminde de yukarıda anlatılan eğitim kurumları ile benzer özellikler gösteren kurumlar bulunmakla birlikte, Romalı düşünürlerin, bilimsel düşünce üretmekte yetersiz kalmaları ve Romalı toplumun üst tabakasının bilimsel deneylerin yapılmasına destek vermemeleri gibi nedenlerden dolayı bu kurumların önceki dönemlerdeki gibi başarılı olmadıkları görülür (Ronan, 2005). Koleksiyonculuk ve müzecilik açısından yaşanan gelişmeler ise Helenistik Döneme ait heykellerin kaliteli Roma kopyaları, bunların heykeltıraşlar ve okulları tarafından saklanması ve model olarak kullanılması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Felsefe geleneğine saygıyı göstermek amacıyla önemli kişilerin büstleri, arkeolojik verilerin gösterdiği üzere tapınak ve diğer kamusal alanlarda sergilenirdi (Boylan, 1999).

3.2. İlk Üniversiteler ve Koleksiyonları

Antikçağ'dan Ortaçağ'a geçişte Avrupa'nın sosyal, ekonomik ve düşünsel yapısını değiştirecek önemli bir olgu olan tek tanrılı inanış, tüm toplumsal yapının yeniden oluşturulmasına neden olduğu gibi, eğitim kurumları ve bu kurumlarda yapılan eğitim-öğretimin de kökten değişmesine neden olmuştur. Kilise her alanda olduğu gibi eğitim alanında da gücünü göstermiş; dolayısı ile antik dönemlerin çok sesli eğitim sistemi yıkılmış; İskenderiye Kütüphanesi ve Müzesi gibi pagan inanışı temsil eden tüm toplumsal, kültürel ve eğitim kurumları kapatılmıştır.

Skolastik düşünce ve Ortaçağ eğitiminin karakteristik özelliği olan teorik eğitim, koleksiyon oluşturmayı mümkün kılmamaktadır (Lourenço, 2002). Aristoteles'in Lykeion'u ve Müzesi ile İskenderiye Kütüphanesi ve Müzesi arasındaki ortak nokta,

“mantık” ve dolayısı ile “akılcılığın” ön planda olduğu eğitim ve kültür kurumları olmalarıdır. Burada önemli olan nokta okul-müze ve kütüphane-müze arasındaki karşılıklı ilişkinin nasıl gerçekleşmiş olabileceğinin düşünülmesidir. İlk eğitim kurumları, buldukları dönemin düşünce yapısına uygun olarak bilimsel düşüncenin somut örneklerden yola çıkarak aktarılması şeklinde yapılmış bir yöntem izlemekteydiler. Bu nedenle de her iki kurum da verdikleri eğitimi destekleyen koleksiyonlara sahiplerdi. Eğitimi destekleme olgusu, modern anlamda üniversite müzelerinin kurulmasının da başlıca amaçlarından biridir.

Bilimin Ortaçağ'dan daha özgür geliştiği antik dönemlerde müzeler; somut verilere ulaştırılan ve bilim ile eğitimin gelişmesini sağlayan malzemelerin toplandığı ve saklandığı yerlerdi. Çok tanrılı dinden tek tanrılı dine geçiş ile birlikte bilimsel gelişmelerin yavaşlaması koleksiyonların somut anlamlarına soyut anlamlar yüklenmesine neden olmuştur. Eğitimin, soyut anlamlar bütünü temsil eden bir kurum olan Kilise'ye geçmesi ile de koleksiyonların eğitimi destekleyen özellikleri ikinci plana itilmiş, belki de hiç dile getirilmemiş ve müzelere, bugün “bellek deposu” olarak tanımlanan sıfat yüklenmeye başlanmıştır.

Skolastik düşünce sisteminin hakim olduğu Ortaçağ koleksiyonlarında el yazmaları ve zamanla basılı kitapların, diğer koleksiyon nesnelere göre ağırlıklı olduğu bilinmektedir (Boylan, 1999). Ortaçağda tam olarak eğitim koleksiyonlarından bahsedilmese de dönemin sonlarında, bilimin gelişmeye başlamasının sonucunda bazı nesnelere eğitim amacı ile kullanılmaya başlandığı da söylenebilir (Lourenço, 2002). Oktant, usturlabın ilk örnekleri, güneş saatleri ve equatorium (öklityen astronomi için kullanılan bir araç) gibi araçlar öğretim amaçlarıyla kullanılmıştır (Lourenço, 2005).

3.3. Rönesans ve Üniversite Koleksiyonları

İlk üniversitelerin kurulmaları ve Ortaçağ'ın orta ve son dönemlerindeki bilimsel gelişmelerle birlikte, Batı'nın bilime bakışı değişmiştir. Yeni görüşlerin kabul görmesi bilimin her dalını etkilemekle kalmamış, bilimsel araştırma tekniklerini, bilim adamının belirlediği hedefleri, bilimin felsefede ve hatta toplumda oynayabileceği rolü de değiştirmiştir (Ronan 2005). Bu değişiklik, insanın kendisine ve içinde yaşadığı dünyaya bakışındaki değişimin, yani Rönesans'ın ürünüdür. Rönesans Antik Çağ'ın bilim ve felsefe yapıtlarını yaygınlaştırıp tanıtarak 17. ve 18. yüzyıllardaki bilimsel devrimin düşünce alanındaki önkoşullarını hazırlamıştır.

15. yüzyıl Rönesans'ı, Antikçağ'ın yeniden keşfine tanıklık etmekle kalmamış, dünyanın kendisi de bu dönemde yeniden keşfedilmiştir (Ronan, 2005). Yeni deniz yollarının ve dünyanın yeni bölgelerinin keşfi, dönemin dünyaya ve olgulara bakış açısı üzerinde derin etkilerde bulunmuş; bu keşifler, dünya hakkında bilinebilecek daha çok şeyin olduğunu vurgulamıştır. Bu da, çevresini inceleyen insanın başka sahalardan da tamamen yeni keşifler yapabileceği anlamına gelmekteydi (Ronan, 2005).

Rönesans'ın yeniden doğuş olarak tanımlanmasının en büyük nedenlerinden biri de matbaanın icadıdır. Yaygın olarak kullanılmaya başlanması ve üniversite sayısındaki artış ile birlikte bilimin yaygınlaşmasında etkili olmuştur. Matbaanın bilimin yayılmasını sağlamanın dışındaki en büyük etkisi din üzerinde olmuştur. Matbaanın gelişmesi ve İncil'in Latince dışında yerli dillerde kopyasının basılmasından sonra, Kilise'deki reform hareketlerini hızlandırmıştır. Kilise'nin sorgulanmaya başlanması bilimin gelişmesi ve uygulanması üzerinde derin etkiler yapmıştır. (Ronan, 2005).

Üniversite müzelerinin gelişimlerinde Rönesans'ın ayrı bir yerinin olması, Rönesans'ın etkisi sonucu bilimin ilerlemesi ile ilişkilidir. Gerek üniversitelerde, gerekse üniversite dışındaki bilim adamlarının yaptığı çalışmalar, yeni bilimsel metotların ve yeni bilim dallarının oluşmasını sağlamıştır. Rönesans üniversiteleri, eğitim ve öğretimde kullandıkları yeniliklerle Ortaçağ üniversitelerinden tamamen başka bir yapıya bürünmüşlerdir. Ortaçağ'ın eğitici ile öğrenci arasındaki tek taraflı, uygulamadan uzak eğitim anlayışı Rönesans ile çok sesli ve uygulamaya yönelik bir hal almıştır. Rönesans üniversiteleri eğitimde model, röprodüksiyon, toplanan örnekler ve üretilen araçları kullanmışlardır.

Eğitim sisteminin değişimi, deney ve gözleme dayalı bilimin yeniden güçlenmesi ve dünyanın bilinmeyen coğrafyalarının keşfedilmesi gibi birbirleriyle ilişkili özelliklere sahip Rönesans, üniversite müzelerinin gelişiminde önemli adımların atıldığı bir dönemdir. Deney ve gözleme dayalı bilim sayesinde botanik, zooloji ve anatomi gibi fen bilimlerinde yaşanan gelişmeler insanın doğayı anlamasına yardımcı olmuştur. Özellikle zooloji ve botanik bilimin gözlemler sonucunda örnek toplama şeklinde işleyen bilimsel yöntemi, gerek üniversite bünyesindeki öğretim elemanlarının, gerekse üniversite dışında çalışmalarını sürdüren bilim adamlarının koleksiyonlar oluşturmalarına neden olmuştur.

Rönesans'a kadar olan dönemde üniversite koleksiyonlarının gelişimi, sanat nesnelere de içermesine rağmen ağırlıklı olarak tek çizgide ilerlemiş ve koleksiyonlar

eğitimi destekler nitelikte şekillenmiştir. Benzer durum R6nesans ile bir s6re devam etmişse de R6nesans'ın getirdiği yeniliklerle 6niversite koleksiyonlarının tek 6izgide ilerlemesi kırılmaya uğramıştır. Artık 6niversite koleksiyonları birbirlerinden tamamen bağımsız olmayan, 6niversitenin bilimsel 6alışmaları ile paralellik g6steren eğitim, araştırma ve sanat koleksiyonları ile birlikte 6ç kola ayrılmıştır. Koleksiyonlara malzeme olan doğal ve insan yapımı nesnelerin t6m6 6nceleme ama6lı kullanılırken, 6zellikle botanik bah6eler ve anatomik anfiler eğitim ama6lı da kullanılmışlar; sanat koleksiyonları da nicelik olarak gelişimlerini s6rd6rm6řt6r.

R6nesans ile birlikte 6zellikle İtalyan 6niversitelerinde tıp eğitimi gelişmiştir. Daha 6nceki d6nemlerde didaktik bi6imde y6r6t6len tıp eğitimi, 14 ve 15. y6zyıllarda Latince ve anadillerde yazılan yazıların akademik 6evrede yaygınlık kazanmasıyla değişime uğramıştır (Sharp, 2005). Bu değişim beraberinde tıp bilimi 6zerinde araştırmaların yoğunlaşmasını sağlarken, tedavi 6zelliği bulunan bitki, hayvan ve mineraller incelenmeye başlanmıştır. Bu nedenle botanik ve anatomi 6zerine araştırma ve g6zlem yapan R6nesans bilim adamlarının topladıkları 6rneklerle 6niversite koleksiyonları botanik bah6eler ile anatomik anfiler olarak şekillenmişlerdir (Louren6o, 2005). Botanik bah6eler ve anatomik anfiler, 6eşitli koleksiyonların bir arada bulunması, koruma tekniklerinin gelişimine 6nc6l6k etmeleri, 6zel bir ziyaret6i grubu i6in de olsa nesnelere d6zenli şekilde bir araya getirmeleri ve mekan i6inde s6rekli temsil edilen ilk 6rnekler olmaları nedeniyle 6niversite m6zeleri ve koleksiyonlarının gelişiminde 6nemli yere sahiptirler (Louren6o, 2002).

3.3.1. Botanik Bah6eler

İlk 6rnekleri Antik6ađ ve Uzakdoğu medeniyetlerine dayanan botanik bah6eler hastalık tedavisinde kullanılan şifalı bitkilerin yetiştirildiği ve bitki t6rleri 6zerinde araştırmaların yapıldığı mekanlar olarak kurulmuşlar; botanik biliminin gelişmesi ile bitki t6rlerinin 6eşitliliğinin g6sterim alanı olarak da 6nem kazanmaya başlamışlardır. 6niversiteler b6nyesinde botanik incelemelerinin gelişmesi, 16. y6zyılın ikinci yarısından itibaren 6zellikle G6ney Avrupa 6niversitelerinde botanik bah6elerin peş peş kurulması sonucunu doğurmuştur.

6niversitelerin b6nyesinde kurulan botanik bah6elerde, tıbbi yararları doğrultusunda bitkiler kurutulur ve ila6 yapımında kullanılmak ama6ıyla birbirleriyle karıştırılırdı. Botanik bah6elerde bitkilerin yanı sıra tedavi g6çleri ve sembolik anlamları nedeniyle jeoloji 6rneklerinin de toplandığı bilinmektedir (Louren6o, 2002). 6niversite m6zelerinin bitki koleksiyonları iki t6rl6 oluşum ge6irmişlerdir. Bunlardan ilki şifalı bitkilerin yetiştirildiği ve eğitimin verildiği Hortus medicus'lar ile kurutulmuş

bitkilerden oluşan koleksiyonların bulunduğu Hortus Siccus (Herbarium)'lardır. Ancak botanik bahçelerin gelişmesi ile bu iki koleksiyon botanik bahçeler altında birleştirilmiştir.

Avrupa'nın ilk botanik koleksiyonu 1544 yılında dönemin önemli botanikçisi Luca Ghini'nin İtalya'nın Pisa Üniversitesi'nde oluşturduğu Herbarium'dur. Kurutulmuş bitkilerin iki kağıt arasına konularak korunduğu Herbarium'da Ghini, örnekleri kartonlara yapıştırmıştır. Ghini aynı yıl, günümüzde "Orto botanica di Pisa" olarak varlığını sürdüren botanik bahçesini kurmuştur. Ghini bitkileri tedavi özellikleri, benzerlikleri ve bilimsel adları şeklinde yenilikçi bir düzende sunmuştur (Pisa Botanik Bahçesi [21.08.2006]).

Avrupa'nın üniversite bünyesinde kurulan en eski botanik bahçelerinden biri de 1545 yılında Padua Üniversitesi'nde Vatikan tarafından desteklenerek kurulan ve günümüzde "Orto Botanico di Padova" olarak varlığını sürdüren botanik bahçedir. Bahçede tedavide kullanılan bitkilerin bulunduğu bölümün yanı sıra öğrencilerin bitkiler üzerinde incelemeler yaptıkları alanlar da bulunmaktadır. Bahçe dünyanın çeşitli yerlerinden getirilen bitkilerle koleksiyonunu genişletmiştir. Geniş koleksiyonu sayesinde Padua Üniversitesi kendi döneminin en önemli egzotik bitki ve herbarium incelemelerin yapıldığı üniversite olmuştur (Padua Botanik Bahçesi [25.09.2006]).

Padua Botanik Bahçesi'nin kurulmasından bir yıl sonra, 1546'da İtalya'da Floransa Üniversitesi'nde, üniversitenin tıp öğretimine destek olması amacıyla kurulan ve günümüzde "Giardino dei Semplici" olarak bilinen botanik bahçe açılmıştır. Floransa Üniversitesi'ndeki botanik bahçenin en önemli özelliği dönemin önemli sanat koleksiyonlarına sahip ailesi Medicilerin desteği ile kurulmasıdır. Başka bir özelliği de Pisa Üniversitesi botanik bahçesini kuran Luca Ghini'nin burayı da kurmuş olmasıdır. Sanata destek veren bir ailenin botanik bilimine de önem vermesi ve bu konuda üniversiteyi desteklemesi, Rönesans koleksiyonculuk anlayışını yansıtan önemli bir göstergedir.

1551 yılı, üniversite koleksiyonları açısından önemli bir gelişmeye sahne olmuştur: Ulisse Aldrovandi İtalya'daki Bologna Üniversitesi'nde herbarium oluşturmaya başlamış, 1568 yılında botanik bahçeyi kurmuş ve 38 yıl boyunca burayı yönetmiştir. Bu bahçe özelinde, 1587 yılında müzeyi tanıtan bir eser ("*Index alphabeticus rerum omnium naturalium in musaeo appensarum incipiendo a trabe prima*") ve katalog yayınlanması ise, üniversite koleksiyonlarına yönelik bir ilk olması açısından önemlidir (Ronan, 2005).

Doğa bilimleri üzerine araştırmalar yapmış Uliſse Aldrovani'nin kurduğu bahçe başlangıçta ſehir merkezinde Halk Sarayı'nın (Public Place) içinde yer almışsa da, daha sonra Aldrovani'nin ders verdiği sınıfların yakınına taşınmıştır.

İtalya dışındaki bir ülkede niversite bünyesinde kurulan ilk botanik bahçe ise Hollanda'nın Leiden kentindeki Leiden niversitesi'nde 1587 yılında tıp eğitimi alan öğrencilerin yararlanmaları amacıyla kurulmuş; koleksiyon oluşturmaya 1590 yılında başlanmıştır. Rönesans'taki bilimsel gelişmelerle, araştırma amaçlı örnek toplama konusunda önemli gelişmeye imza atan botanikçi Carolus Clusius olarak bilinen Charles de L'cluse, 1593 yılında Leiden niversite'sinde ğretim görevlisi olarak çalışmaya başlamış ve onun bilgi birikimi, bilimsel n ve uluslararası ortamdaki prestiji ile çok geniş bitki koleksiyonu oluşturulmuştur. Clusius "Hollanda Batı Hindistan Şirketi" ile birlikte çalışarak bitki ve kurutulmuş bitki örnekleri toplamıştır. Dikdörtgen planlı bahçenin güneyine 1600 yılında botanik, zoolojik, jeolojik ve antropolojik nesnelere oluşan koleksiyonun sergilendiği *Ambulacrum* inşa edilmiştir (Lourenço, 2005). Charles de L'cluse ayrıca 1601 yılında içinde 600 yeni tür bulunan "Nadir Bitkiler Kitabı" adlı eserini yayınlamıştır.

Sonraki yıllarda Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki üniversitelerde botanik bahçeler kurulmaya devam etmiştir. 1598 yılında Fransa'daki Montpellier niversitesi'nde, 1621 yılında Oxford niversite'sinde, 1626 yılında da Almanya'daki Altdorf niversitesi'nde botanik bahçeler kurulmuştur. 17. yüzyıla gelindiğinde ise Avrupa'da 20'ye yakın botanik bahçe bulunmaktadır (Lourenço, 2002).

Botanik bahçeler bitki koleksiyonlarının saklandığı ve onlar üzerinde araştırmaların yapıldığı yer olma özelliğinin dışında, zamanla üniversitelerin doğa araştırmalarında topladıkları diğer örneklerin de saklandığı yerler olmuşlardır. Bu zellikleri nedeniyle de niversite müzelerinin ilk örnekleri olduğu söylenebilir.

3.3.2. Anatomik Anfiler

Rönesans niversitelerinde tıp eğitimi önemli bilim dallarından biri olmuş ve anatomik incelemeler önem kazanmıştır. Andreas Vesalius (1514-1564) insan anatomisi üzerine yaptığı incelemeler ile Galen'in (120-201) teorilerinin yanlışlığını kanıtlamıştır. Yeni bilgiler işığında üniversitelerde verilen tıp eğitimi gelişmiş, öğrencilere teorik bilgilerin yanı sıra pratik bilgiler de verilmeye başlanmıştır.

Anatomik anfiler uygulamalı tıp derslerinin verildiği meknlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortada insan ya da hayvan bedeninin konulduğu ve incelendiği bir masa, masanın çevresinde öğrencilerin ve diğer izleyicilerin incelemeyi rahatlıkla görebilecekleri ſekilde yerleştirilmiş yuvarlak, oval ya da sekizgen tahta sıralardan

oluşan ilk geçici anatomik anfiler, 16. yüzyılda İtalya'da kurulmuş, ilk sürekli anatomik anfi ise yine İtalya'da, 1594 yılında Padua Üniversitesi'nde açılmıştır (Schumacher, 2002).

Padua Anatomik Anfisi 8,75 x 12 m boyutlarında, 12 m yüksekliğinde, her biri 0,92 m yüksekliğinde 6 sıradan oluşan izleyici bölümünden oluşan dairesel bir plana sahipti. İlk örnek olmasından dolayı bazı tasarım yanlışlıkları bulunmaktadır. Gün ışığından yararlanma olanağı olmadığı için incelemeler mum ya da kandillerden elde edilen ışık kullanılarak yapılmaktaydı. Dar koltuk dizileri izleyicilerin zorlukla hareket etmesine neden olmaktaydı. Padua Anatomik Anfisi 278 yıl kullanıldıktan sonra 1872 yılında müze olmuştur (Schumacher, 2002).

Erken örneklerden bir diğeri de 1597 yılında Peter Raaw tarafından daha kullanışlı tasarlanan ve Leiden Üniversitesinde kurulan Anatomik Anfidir. Altı sıra halinde daha düz izleyici sıralarına ve gün ışığından yararlanmak amacı ile büyük pencerelere sahip anfi, inceleme bittiğinde müze olarak kullanılmaktaydı. 17. yüzyılda yapılmış çizimlere göre anfide; duvarlarda asılı şekilde sergilenen insan ve hayvan iskeletleri yer almakta; kemik örneklerin yanı sıra balmumundan yapılan örnekler ve iskelet örnekleri de sergilenmekteydi.

Daha geniş ve incelemelerin izlenmesine daha elverişli Leiden Anatomik Anfisi, daha sonra kurulan Bologna (1637) Groningen (1654-1655) ve Kiel (1666) anatomik anfilere örnek teşkil etmiştir (Schumacher, 2002).

Avrupa üniversitelerinde ardı ardına kurulan botanik bahçeler ve anatomik anfiler üniversite koleksiyonlarının oluşturulduğu mekanlara dönüşmüşlerdir. Üniversite öğretim görevlileri tarafından oluşturulan ve barındırdığı nesnelere bakımından çeşitlilik göstermeye başlayan bu koleksiyonlar, zamanla yeni bir oluşum içine gitmişler ve bilgin koleksiyonları ya da inceleme koleksiyonları olarak adlandırılan koleksiyonların da saklandığı mekanlar olmuşlardır.

3.3.3. İnceleme Koleksiyonları

Rönesans boyunca üniversitelerin dışında, aristokrat konutlarında değerli nesnelere oluşan koleksiyonlar oluşmaya başlamıştır. Söz konusu koleksiyonlar barındırdıkları nesnelere dolayı "Wunderkammer" ya da "Nadireler Kabineleri" olarak adlandırılmışlardır. Üniversitelerde oluşturulan koleksiyonlardan farklı olarak eğitim ile doğrudan ilişkileri olmasa da üniversite müzeleri ve koleksiyonlarının gelişimlerini anlamak açısından önemlidirler.

Nadireler kabinelerinde; koleksiyona sahip olan ailenin soyağacını gösteren portrelerin yanında dönemin önemli kişilerinin portreleri, tablolar, baskılar; heykel, vazo ve sikke, savaş zırhları, güneş saati ve diğer bilimsel araçlar, uzak yerlerden getirilen ipek, porselen, baharat, fildişi gibi değerli taşlar ve tuhaf nesnelere bulunmaktaydı (Lourenço, 2005). Kabineler genellikle kütüphanelerde oluşturulur; dünyanın ansiklopedik gösterimi şeklinde düzenlenirdi. Nesnelere kendilerine özgü değerleri; güzellikleri, anlamları vb. düşünülerek toplanırlardı.

16. yüzyıldan sonra, toplumun diğer kesimlerinde de koleksiyonculuk çalışmaları başlamış, tüccarlar, doktorlar, eczacılar, din adamları ve bazı sanatçılar (Ruben, Rembrant gibi) da koleksiyonlar oluşturmuşlardır. Koleksiyon oluşturmak sosyal statünün yükselmesi anlamına gelirken, koleksiyon yapan kesimin yaygınlaşması, daha bilinçli ve daha uzmanlaşmış koleksiyonların oluşmasını sağlamıştır.

Napolili eczacı Ferrante Imperato (1550-1631) kendi uzmanlık alanı doğrultusunda oluşturduğu koleksiyonu eğitimde kullanmıştır. Bu kabineler, daha sonra eğitim kabinelerine dönüşmüşlerdir (Lourenço, 2005).

Eğitim kabinelerinin önemi, nesnelere sahip oldukları bilgilerin öne çıkması sonucu onlara yeni anlamların katılmasıdır. Nesnelere incelemelerde bilgiye ulaşma için kullanılan asıl kaynak olmuşlardır. Bu yeni bilgi, dünya yaşamı ve yapısının daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Bununla birlikte Ole Worm, Roma'daki Collegio Romano'da bulunan Jesuit Athanasius Kircher gibi ilk eğitim kabineleri bir yandan doğa ve insan yapımı nesnelere birlikteliğinden oluşmuşken, zaman içerisinde giderek uzmanlaşmışlardır.

Koleksiyonların öğrenci ve bilim adamlarının çalışmalarında kullanılmasındaki asıl etken üniversite başkanlarının koleksiyonlara ve eğitime bakış açısı ile ilgilidir. Koleksiyonlar üniversitenin içindeki bilim adamlarının çalışmalarıyla oluşabildiği gibi, üniversitelerin koleksiyon satın aldıkları veya koleksiyoncuların sahip oldukları koleksiyonu üniversitelere bağışladıkları bilinmektedir (Lourenço, 2002). Buna en iyi örnek; baba ve oğul John Tradescant'ın sahip oldukları koleksiyonu Elias Ashmole'a bağışlamaları sonucunda, üniversite müzelerinin ve modern müzelerin ilk örneği olan Oxford Üniversitesi Ashmolean Müzesi'nin açılmasıdır.

Bir yüzyıl sonra tüccar Pieter Teyler van der Hulst (1702-1778) sahip olduğu koleksiyonu bağışlayarak Haarlem'de Teylers Müzesinin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Utrecht'de üniversitenin fizik kabinesi ve doğa tarihi koleksiyonu birlikte korunmuş ve 1928 yılında Utrecht Üniversite Müzesi adı altında varlığı sürdürmeye devam etmiştir.

Zamanla koleksiyonlar özelden kamuya hizmet etmeye başlamışlar; yüksek öğretim yapan kurumların araştırmalarında ve eğitiminde kullanılmışlardır. Eğitici kabineler, özellikle doğa tarihi koleksiyonları açısından, bugün üniversite müzeleri ve koleksiyonlarının ilk örnekleridir. Botanik bahçeler ve anatomik anfiler eğitim koleksiyonlarının başlangıcı olarak kabul edilirken, nadire kabineleri ve bilgin koleksiyonları da araştırma koleksiyonlarının başlangıcı olarak kabul edilir (Lourenço, 2002).

İnceleme koleksiyonlarının en önemli özelliği araştırma, nesnelere belgeleme ve inceleme için sınıflandırmaya gitmeleri ve böylece sınıflandırmanın gelişmesini etkilemeleridir. Gerçeğin sembolik olarak yeniden yapıldığı Wunderkammer'in aksine, inceleme koleksiyonları, dünyanın anlaşılması, arşivlenmesi ve incelenmesi için araç olarak görülmekteydi (Lourenço, 2002). Örneğin Aldrovandi'nin koleksiyonu, doğal nesnelere ve sıradan nesnelere (yerel hayvan ve bitki örnekleri) olmak üzere ayrılmış ve tanımlanmıştır (Lourenço, 2002).

3.3.4. Sanat Koleksiyonları

Avrupa üniversitelerinin sanat koleksiyonlarının tarihi oldukça gerilere gitmekle birlikte gelişimleri diğer koleksiyonlara oranla daha farklı olmuştur. Boylan'a göre (1999), üniversitelerin ilk koleksiyonları dinsel koleksiyonlar ve sanat eserleri olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Sanat eserleri mekanları süslemek ve sosyal statü göstergesi olarak kullanılırdı (Lourenço, 2005).

İlk üniversite sanat koleksiyonu 1546 yılında Oxford Üniversite'sinde kurulan Christ Church Resim Koleksiyonu'dur (Boylan, 1999). Koleksiyon okuldan mezun olmuş öğrencilerin sanat koleksiyonlarını bağışlaması ile şekillenmiş ve ağırlıklı olarak 14. yüzyıldan 18. yüzyıla uzanan İtalyan sanatı örneklerinden oluşmaktadır. Koleksiyonun kurulması ile üniversitede eğitim alan öğrencilerin Avrupa sanatını görmeleri sağlanmıştır.

3.4. 17. ve 18. Yüzyıllar: İlk Üniversite Müzeleri

17. ve 18. yüzyıl, bilimsel devrim olarak nitelendirilen süreç olarak, üniversite müzeleri ve koleksiyonları bağlamında da önemli sonuçlar doğurmuştur. Bunlardan ilki daha önce üniversite bünyesinde koleksiyon yapısına sahip oluşumların müzelere dönüşmesi; diğerleri ise bilimdeki gelişmelere bağlı olarak üniversite koleksiyonlarının sınıflandırılmasında görülen değişmelerdir.

Rönesans ile üniversite koleksiyonlarında gözlenen çeşitlilik, 17. ve 18. yüzyılda sürmekle birlikte koleksiyonların müzelere dönüşüm süreçleri de başlamıştır. İlk üniversite müzesinin nerede ve ne zaman açıldığı konusunda önemli tartışmalar bulunmakla birlikte kabul edilen yaygın görüş ilk üniversite müzesinin, 1683 yılında Oxford Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan Ashmolean Müzesi olduğu yönündedir. Bununla birlikte, Avrupa'nın çeşitli üniversitelerinde halka açık koleksiyonlar ve müze olarak adlandırılabilir oluşumlar bulunmaktaydı (Lourenço, 2005).

1546 yılında Oxford Üniversitesi'ne bağlı Christ Church Resim Koleksiyonu; 1617 yılında Bologna Üniversitesi'nde Aldrovandi ve ondan sonra Ferdinando Cospi tarafından yönetilen inceleme koleksiyonu müze haline getirilmişlerdir. 1638 yılında Oxford Üniversitesi'si Bodleian Kütüphanesi'nde üniversitenin sahip olduğu kabine sergilenmeye başlanmıştır. 1662 yılında ise Basilius Amerbach koleksiyonu, Basel Üniversitesi'ne bağışlanmış ve müze olarak şekillenerek 1671 yılında, Ashmolean Müzesi'nin kuruluşundan 12 yıl önce halka açılmıştır (Lourenço, 2005). Amerbach'ın geliştirdiği ve kütüphanenin de bulunduğu müze, sonraki dönemlerde Basel Sanat Müzesi ile Basel Tarih Müzesi koleksiyonuna dahil edilmiştir. Bazı yazarlara göre 1671 yılında Basel Üniversitesi Müzesi'nin ilk kurulan üniversite müzesi olduğu kabul edilmektedir (Alexander, 1996). Ancak Basel Üniversitesi müzesinin sahip olduğu koleksiyonun 18 ve 19. yüzyılda Basel kentindeki müzelere dahil edilmiş olması ve bu nedenle varlığının devam etmemesi; yapılan literatür araştırmasında "Basel Üniversitesi Müzesi" adı altında bir oluşuma rastlanmaması ve ne ölçüde halka açıldığı konusunda sağlıklı bilginin bulunmaması gibi nedenlerle; Basel Üniversitesi'ndeki "kabine", bu çalışma kapsamında, halka açık ilk müze ve ilk üniversite müzesi olarak kabul edilmemiş, ilk kez müze adını kullanmış olması ve ICOM'un müze tanımında da vurguladığı gibi süreklilik göstermesi yönünden Oxford Üniversitesi Ashmolean Müzesi gerçek anlamda ilk üniversite müzesi olarak benimsenmiştir.

Üniversitelerin sahip oldukları koleksiyonları müze yapısı içinde kurumlaştırmaları iki nedenden ötürü gecikmiştir. Bunlardan ilki üniversite koleksiyonları ile üniversite müfredatı arasındaki bağlantıların geç kurulmasıdır. Üniversite eğitim sisteminin Ortaçağ anlayışından farklılaşması 16. yüzyılda başlamış; değişim sonucunda inceleme, araştırma ve gözlemleyerek bilimsel bilgilerin oluşması önem kazanmıştır. Bilimsel bilginin oluşmasındaki yenilikçi yöntemler üniversitelerin eğitimine de yansımış ve üniversitelerin sahip olduğu koleksiyonlar önem kazanmışlardır. Yüksek eğitim sistemdeki bu değişimler sonucunda üniversiteler verdikleri eğitim ile

koleksiyonları arasında bağ kuracak şekilde müfredatlarını değiştirmişler ve müzenin eğitim ve araştırmadaki rolü kabul edilmiştir.

Üniversite müzelerinin kurulmasının gecikmesindeki ikinci büyük neden de üniversitelerin model alacağı bir başka kurumun bulunmamasıdır (Lourenço, 2005). Ashmolean Müzesinin kurulmasına kadar olan gelişimde, koleksiyonların üniversitelerin eğitim alanlarının yakınında, kütüphane ve galerilerde kuruldukları görülür. Bu nedenle koleksiyonlar üniversitenin organizasyon yapısında yer almamakta, yöneticileri veya çalışanları ve misyonları bulunmamaktaydı. Ashmolean Müzesi'nin kurulması ile üniversite koleksiyonları üniversite yapısı içinde kendilerine yer bulmuşlar, dolayısı ile yönetim ve çalışanlara sahip olmuşlar ve misyonları ile bağlantılı işlevsel alanlar oluşturmuşlardır. Müze, koleksiyonu korurken araştırma kurumu özelliği gösterir, aynı zamanda eğitim merkezi işlevine de sahiptir. 1683 yılına ait orijinal bir belgede Ashmolean Müzesi'nin işlevleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Kimya Profesörü Robert Plot tarafından yazılan belgede müzenin giriş katında doğa tarihi okulu ile derslikler ve inceleme odaları, bodrum katında kimya laboratuvarı ve üst katta sergi mekanları bulunduğu belirtilmektedir (Ashmolean Müzesi, [29.12.2006]).

Ashmolean Müzesi'nin öğretim, araştırma ve kamu ziyaretine açık olma şeklinde kabul edilen üç misyon doğrultusunda kurulması (Ashmolean Müzesi, [29.12.2006]), 18. yüzyıldan itibaren üniversite müzeleri tarafından model olarak benimsenmiştir. Modele göre üniversite müzeleri sınıf ve inceleme odaları, konferans salonları, sergileme alanları, kütüphaneden oluşmakta ve bir profesörün yönetimi altındadır.

Ashmolean Müzesi yenilikçi bir modele sahip olmasına rağmen, müzenin temel amacı; ilk koleksiyonlar, arşivler ve kütüphaneler ile benzerlik gösteren, eğitimi destekleyen bir araç ve doğayı anlamada, tanımlamada ve arşivlemede etkin rol oynamaktı.

Ashmolean Müzesi ilk üniversite müzesi olmakla birlikte, aynı zamanda ilk doğa tarihi müzesidir. Müzenin koleksiyonu baba ve oğul John Tradescants tarafından oluşturulan koleksiyona dayanmaktadır. Bahçıvan olan Tradescants'lar İngiliz soylularının bahçe düzenlemelerini yapmışlardır. Baba John Tradescants Fransa, Belçika, Hollanda, Rusya, Cezayir ve en doğuda Türkiye'ye kadar tüm Akdeniz'i dolaşmış tıbbi niteliklerinden çok, güzel ve nadir olan bitki ve ağaçları toplayarak geniş bir koleksiyon oluşturmuştur. 1626 yılında Londra'nın dışında yer alan Lambeth'e, "Tradescantların Ark"ı olarak bilinen evlerine taşınmışlar ve kendi zamanlarındaki koleksiyonculardan farklı olarak, koleksiyonlarının ziyaret edilmesine

olanak sağlamışlardır. Bu da koleksiyona, “halkın ziyaretine açık ilk koleksiyon” olma özelliği kazandırmaktadır. Ziyaretler ücretli olarak, statü veya cinsiyet ayrımı gözetmeksizin yapılabilmekteydi

Tradescant koleksiyonları ile ilgili en erken bilgileri, John Tradescant’ın Batı Hindistan şirketi ile 1634 yılında gezilere gittiğinde, koleksiyon ile ilgilenen Peter Mudy’dan öğrenmekteyiz. Daha sonraki bilgiler ise 1638 yılında Alman gezgin Georg Christoph Stirn tarafından verilmiştir³.

1656 yılında oğul John Tradescant tarafından “Musaeum Tradescantium” adıyla koleksiyonun katalogu hazırlanmıştır. Oğul Tradescant, koleksiyonu doğal nesnelere ve insan yapımı nesnelere olmak üzere ikiye; doğal nesnelere de kendi içinde iki kısma ayırmıştır. Bunlardan biri o dönem içinde bilinen, tanımlanan ve İngilizce isimleri mevcut olan kuşlar, dört ayaklı hayvanlar ve balıklar; diğeri ise dönem içinde daha az bilinen, tanımlanmamış ve İngilizce karşılıkları olmayan kabuklu hayvanlar, böcekler, mineraller, egzotik bitkilerden oluşmaktadır. İnsan yapımı nesnelere bölümü ise çeşitli kültürlerle ve bölgelere ait nesnelere ve sanat yapıtlarından oluşmaktadır. Bunlar İngilizce açıklanmışlardır. Tradescant’ın katalog yayınlaması, koleksiyonu aynı dönemdeki benzer koleksiyonlardan daha farklı bir konuma getirmiştir. Çünkü aynı dönemdeki koleksiyonlar kişisel görüşler doğrultusunda düzenleniyordu. Tradescant ise koleksiyonu nesnelere birbirleriyle ilişkileri ve tanımları açısından da bölümlere ayırmıştır (Ashmolean Müzesi [29.12.2006])

Hukukçu, amatör bilimci ve koleksiyoncu Elias Ashmole arkadaşı Tradescant’ın koleksiyonu kataloglamasına yardım etmiştir. 1662 yılında Tradescant öldüğünde sahip olunan koleksiyonun aidiyeti konusunda uzun süren tartışmalar yaşanmıştır⁴.

³ Ayrıntılı bir tarif, Georg Christoph Stirn’e göre; John Tradescant’ın koleksiyonunda şunlar yer almaktadır: İç avluda iki balina iskeleti ve ustaca yapılmış ahşap bir bot; bahçede Tradescant’ın daha önce yayınladığı çok çeşitli yabancı bitkiler bulunmakta. Müzenin içinde Afrika’dan getirilmiş kertenkeleler, bukalemun, pelikan ve yapışkan balığı; doğal yaşam alanı İskoçya olan keklük ve kaz; uçan sincap, balığa benzeyen başka bir sincap, canlı renklere sahip Hindistan’dan getirilen kuşlar, “taş içindeki şeyler”; insan kemikleri, sukabakları, zeytinler, ağaç parçaları, maymun kafaları, kabuklu hayvan çeşitleri, deniz kızı kafası, mumya kafası, cam içinde balmumu ile kaplanmış kafalar, değerli taşlar, sikkeler, İsa’nın gerildiği çarmıha ait küçük tahta parçaları, IV Henry ve XIII Louis gösterildiği tablolar, Costantinopolis’teki St. Sophia kilisesinin gösterildiği tablo, çeşitli bölgelere ait kupalar, çoğu Türk ve diğeri yabancı kültürlerle ait ayakkabı ve botlar; deniz papağanı, tuhaf balıklar, geyik toynakları, güvercin büyüklüğünde yarasa, 19 kg ağırlığında insan kemikleri; oklar, Afrika’dan ağaç parçaları, kaftanlar, kadehler, Kudüs’te Türklerin giydiği korseler, doğu ve batı Kızıldenizlilerine ait pipolar (Ashmolean Müzesi [29.12.2006])

⁴ Tradescant ve ikinci karısı Hester 1659 yılında koleksiyonu yazılı ve imzalı senet karşılığında Ashmole’a bağışlamış; ancak Tradescant’ın ölümünden sonra açıklanan vasiyetine göre koleksiyonu yaşadığı sürece karısı Hester’a bırakmış, Hester’ın ölümünden sonra da koleksiyonun Oxford veya Cambridge Üniversitelerine bırakılmasını istemiştir. Bu gelişmeler karşısında Ashmole yüksek mahkemeye dava açmış ve davayı kazanmıştır.

Ashmole, Trandescant koleksiyonuna kendi kitap ve sikke koleksiyonunu eklemiş ve özel bir binada korunması koşuluyla, Oxford Üniversitesi'ne bağışlamıştır. Sonraki dönemlerde müzenin koleksiyonları Oxford Üniversitesi bünyesinde kurulan diğer müzelere aktarılmıştır: Eskiden Ashmolean Müzesi'nin bulunduğu bina, bugün bilim tarihi müzesi olarak varlığını sürdürmektedir. Jeoloji ve fizik koleksiyonu, Clarendon Binasına; etnografik koleksiyon Pitt Rivers Müzesine; doğa tarihi malzemeleri Ünviersite Müzesine ve kitap ve el yazma eserler üniversiteye bağlı Bodleian Kütüphanesine aktarılmıştır. 1894 yılında Ashmolean Sanat ve Arkeoloji Müzesi açılmıştır ve koleksiyonu genelde sanat, antikalar ve sikkelerden oluşmaktadır (Alexander, 1996).

1683 yılında Ashmolean Müzesi'nin açılmasını izleyen yıllarda üniversite koleksiyonlarının müzelere dönüştükleri gözlenmektedir. 1694 yılında II. Gustav Adolf, Augsburg Sanat Kabinesini İsveç Uppsala Üniversitesi'ne bağışlamıştır. Adolf'un bağışladığı koleksiyon bugün Uppsala Üniversitesi'ne bağlı Gustavianum Müzesi'nin koleksiyonunun temelini oluşturmuştur. Koleksiyonun kapsamında sanat eserlerinin yanı sıra Mısır ve Klasik dönemlere ait arkeolojik malzemeler de bulunmaktadır (Uppsala Üniversitesi Gustavianum Müzesi [29.12.2006]).

1735 yılında İsveç'in Lund Üniversitesi'ne bağlı Zooloji Müzesi kurulmuştur. Kuzey Avrupa'nın en büyük ve en eski zooloji koleksiyonuna sahip müzede çoğunluğu böceklerden oluşan 10 milyon örnek bulunmakta ve günümüzde de her yıl 30.000 örnek müze koleksiyonuna katılmaktadır. Müzenin koleksiyonu üniversitede doğa, biyoloji ve zooloji dersleri veren öğretim görevlileri tarafından oluşturulmuş, müze. araştırma koleksiyonundan araştırma müzesine dönüşmüştür (Lund Üniversitesi Zooloji Müzesi [29.12.2006]).

Bir başka zooloji müzesi de 1771 yılında Pavia Üniversitesi bünyesinde Lazzaro Spallanzani tarafından kurulan Doğa Tarihi Müzesidir. Avusturya Kraliçesi Maria Theresa'nın isteği ile zooloji, karşılaştırmalı anatomi ve paleontoloji bölümlerinden oluşturulmuştur.

Benzer koleksiyona sahip bir başka doğa tarihi müzesi de, 1772 yılında Portekiz Coimbra Üniversitesi'nde kurulmuştur. Koleksiyonu, kendisiyle çağdaş üniversiteler

Ancak Hester yaşadığı sürece koleksiyonun sahibi olmuştur. Hester nesnelere satmaya başladığında, Ashmole bu durumu engellemek amacıyla Hester'in komşusu olmuştur. 1678 yılında Hester kendini suda boğarak intihar etmiş ve koleksiyonlar Ashmole'a geçmiştir (Alexander, 1996)

bünyesindeki doğa tarihi müzeleri ile benzer özellikler gösteren müzeye bağlı bir de botanik bahçesi bulunmaktadır.

İskoçya'daki Glasgow Üniversitesi bünyesinde kurulan Hunterian Müzesi de tıpkı Ashmolean Müzesi gibi üniversiteye bağışlanan koleksiyonun, müze olarak yapılandırılması şeklinde kurulmuştur. Müze koleksiyonun temeli, üniversitede anatomi dersleri veren William Hunter'ın, dersleri ile ilişkili anatomik ve patolojik örnekleri topladığı kişisel koleksiyona dayanmaktadır. Hunter, daha sonraki yıllarda kitap ve el yazması eserler, tablolar, etnografik malzemeler, sikkeler, botanik, zoolojik ve jeolojik nesnelere de ekleyerek koleksiyonunu genişletmiş ve 1783 yılında Glasgow Üniversitesi'ne koleksiyonun yanı sıra müze binasının yapımı için £8000 da bağışlamıştır. Yapı kubbeli klasik tarzda William Stark tarafından tasarlanmış; ısıtma sistemi James Watt tarafından yapılmış ve 1807 yılında Pazar günleri dışında her gün 12-14 saatleri arasında halka açılmıştır. 1870 yılına gelindiğinde müze Sir George Gilbert Scott'ın tasarladığı Neo-Gotik yapısına taşınmıştır. Başlarda tüm koleksiyon tek bir yapı içinde sergilenir ve korunurken, sonraki yıllarda koleksiyonlar farklı mekanlara taşınmışlardır: Zooloji koleksiyonu Graham Kerr Binası'nda, sanat koleksiyonu Hunterian Sanat Galerisi'nde, kitaplar ve el yazmaları Glasgow Üniversitesi Kütüphanesi'nde ve Hunter'ın anatomik koleksiyonu Allen Thomson Binası'nda, patoloji koleksiyonu ise Glasgow Kraliyet Hastanesi'nde korunmakta ve sergilenmektedir (Hunterian Müzesi [19.01.2007]).

18. yüzyılın sonlarında, özellikle Fransa'da, üniversitelere bağlı tıp koleksiyonları ve tıp tarihi müzeleri oluşmaya başlamıştır. 1793 yılında Lyon Üniversitesi Tıp Fakültesinde Marc Antoine Petit tarafından Anatomi Kabinesi oluşturulmuş ve bu koleksiyon 1877 yılında anatomi müzesine dönüşmüştür. 16 Ekim 1795 tarihinde de Paris Tıp Okulunda çoğunluğu anatomi nesnelere dönüşen kabine açılmış ve ilk müdürü Jean-Baptiste Thillave olmuştur. Eğitim müzesi olarak tanımlanan müzenin sergi alanları birinci katta ve üç odadan oluşmaktadır (Lourenço, 2002).

17. ve 18. yüzyıllar arasında üniversite koleksiyonlarının müzeye evrimleştiği yüzyıllardır. Bunun yanı sıra kıtanın köklü üniversitelerinin Rönesans'ta kurdukları botanik bahçeler, anatomik anfiler ve inceleme koleksiyonlarının, kıtanın yeni üniversiteleri tarafından da kuruldukları görülür. Bu durum, bu yüzyıllar arasında üniversitelerde yapılan eğitim, öğretim ve araştırmada koleksiyonların önemine ilişkin bir kanıt olarak değerlendirilebilir. Bu dönemim bir özelliği de Ashmolean Müzesi'nin bir model olarak üniversite müzelerinde etkin olmasıdır.

18. yüzyıl üniversite müzelerinin gelişimi açısından olduğu kadar genel müzecilik açısından da önemli sonuçlar doğurmuştur. Bu yüzyıla kadar bilim, kültür ve sanat alanında kurumlaşan koleksiyonlar olarak sadece üniversite müzeleri görülürken, yüzyılın ortasından sonra üniversite dışı müzeler de kurulmaya başlamıştır. Bu aşamada Ashmolean Müzesi'nin modeli, diğer müzeler tarafından da örnek alınmıştır. Ancak 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde model alma olgusu tam ters yöne dönecek; üniversite müzeleri yüzyılın getirdiği krizden çıkmak için, yeni müzecilik anlayışının getirdiği modeli kendilerine uyarlayacaklardır.

Kıta Avrupa'sında gelişen üniversite müzeleri, ortaya çıktıkları Antikçağ'dan 19. yüzyılın sonlarına kadar kıta ile sınırlı kalmışlardır. 19. yüzyılda dünya siyasi haritasında değişimlere neden olacak gelişmeler toplumsal kurumları etkileyecek; gerek üniversiteler, gerekse müzelere yeni manevi anlamlar yüklenecektir. Bunun yanı sıra bağımsızlığını kazanan Amerika Birleşik Devletleri üniversite, üniversite müzeleri ve genel müzecilik alanlarındaki kurumlarıyla; Avrupa'nın bu alanlardaki tek sesliğine son verecektir.

3.5. 19. Yüzyılda Üniversite Müzeleri

19. yüzyılın bilimlerinin en büyük özelliği, disiplinlerin birbirleriyle olan etkileşimleridir. Biyoloji alanında geçerliliği kabul edilen evrim teorisi ile arkeoloji, antropoloji ve jeoloji gibi bilim dallarında da etkili olmuş, hatta bu bilim dalları sağladıkları verilerle birbirlerini desteklemişler; kuramların gelişmesini sağlamışlardır.

19. yüzyıl, üniversite müzelerinde tür ve yapısal olarak bazı yeniliklere sahne olmuştur. Antropoloji ve arkeoloji gibi yeni disiplinlerin ortaya çıkması sonucunda üniversite koleksiyonlarında çeşitlilik artmış; uzmanlık ya da araştırma müzeleri olarak tanımlanabilen yeni üniversite müzeleri kurulmuştur. Bunun yanında, iç içe geçmiş kimi üniversite koleksiyonları birbirlerinden ayrılmış ve tek bir üniversite içinde birden çok müze yer almaya başlamıştır. Kimi üniversite müzelerinde bu tip bir ayrışma yaşanırken, diğer taraftan da Almanya, İskoçya, Hollanda gibi ülkelerde çeşitli bölümlerden ve müzelerden oluşan, üniversiteler bünyesinde kurulan ulusal doğa tarihi müzeleri kurulmuştur. Ayrıca Avrupa dışında ilk üniversite müzeleri yapısal ve toplumsal gelişmelerini tamamlayan yenedünya ülkelerinde kurulmaya başlamıştır.

19. yüzyılın başında üniversite ile üniversite müzesi arasındaki ilişkinin tanımlanması ve önemine işaret eden önemli gelişmelerden biri Rus imparatoru Çar

Alexander'ın emriyle Estonya'da 1802 kurulan Tartu Üniversitesi bünyesinde, aynı yıl Zooloji Müzesi'nin de kurulmuş olmasıdır. Bir yıl sonra, 1803'te üniversiteye bağlı Sanat Müzesi ve Anatomik Anfi kurulmuştur. Bu durum üniversite ile üniversite müzesi arasındaki ilişkilerin önemini ve üniversite eğitiminde müzenin başat kurumlardan biri olduğunun ispatı olarak değerlendirilebilir.

Tartu Üniversitesi Sanat Müzesi'nin kuruluş misyonu "üniversite eğitimini desteklemek ve öğrencilerin sanat bilgisini yükseltmek" şeklinde tanımlanmıştır. 1803 yılında kurulan müzenin koleksiyonu, müzenin kurucusu ve ilk müdürü olan Prof. Karl Morgenstern'in Aydınlanma olgusunu yansıtan çeşitli ülkelerden edinilmiş ve çeşitli sanat formlarının bulunduğu geniş koleksiyonundan oluşmaktaydı. 19. yüzyılın ortalarında müzenin adı "Klasik Antikalar Müzesi" olarak yeniden adlandırılmış ve sadece antik sanatın sergilendiği bir kimliğe bürünmüştür. 1862 yılında halkın ziyaretine açılan müzenin ülke içinde önemi artmıştır (Tartu Üniversitesi Sanat Müzesi [15.03.2007]).

Üniversite ve üniversite müzesinin birlikte kurulmasına bir başka örnek de Berlin'dedir. 1810 yılında Berlin Üniversitesi ve aynı yıl üniversiteye bağlı Mineraloji Müzesi kurulmuştur. Deniz canlıları ve kuşlardan oluşan koleksiyona 1818 yılında ilk kapsamlı böcek koleksiyonu; 1854 yılında jeoloji; 1857 yılında da paleontoloji bölümleri müzeye eklenmiştir. 1875 yılına geldiğinde müzede bulunan nesne sayısı 600.000'e ulaşmış ve müzenin kapasitesini zorlamaya başlamış ve zorunlu olarak müze için yeni bir binanın yapımına başlanmıştır. 1886 yılında ise üniversite koleksiyonu üniversite dışına taşınması kararı almış; yeni bir müze binası yapımına başlanmış ve 1889 yılında "Doğa Tarihi Müzesi" olarak yeniden açılmıştır. Humboldt Müzesi olarak da bilinen müzenin koleksiyonu zooloji, paleontoloji ve mineral örneklerinden oluşmaktadır. 1875 – 1914 yılları arasında, bağışlar, alımlar ve keşif gezileri sonucunda koleksiyonda büyük bir artış olmuştur. Dünyanın en büyük tamamlanmış dinazor fosili ile dünyanın en önemli kelebek koleksiyonu bu dönemde müze bünyesine dahil edilmiştir. Koleksiyonuna her yıl yeni nesnelere ve örnekler katılan müzenin koleksiyonu 25 milyonu geçmiştir. 1993 ve 1994 yıllarında Doğa Tarihi Müzesi yeniden organize edilmiş ve Humboldt Üniversitesi'nin Merkez Enstitüsü konumuna gelmiştir. Modern araştırma merkezi ve Sistemli Zooloji Enstitüsü, Paleontoloji Enstitüsü, Mineraloji Enstitüsü ve Sergileme Bölümü olmak üzere 5 bölümde toplam 150 çalışanı bulunmaktadır. (Berlin Doğa Tarihi Müzesi [15.03.2007]).

19. yüzyılda üniversitelerde sanat koleksiyonlarının müzelere dönüşme süreci hızlanmıştır. Tartu Üniversitesi Sanat Müzesi'nden 13 yıl sonra, 1816 yılında,

Cambridge Üniversitesi bünyesinde FitzWilliam Müzesi açılmıştır. Müze, VII. Viscount FitzWilliam'ın sanat koleksiyonunu üniversiteye bağışlaması ile kurulmuştur. FitzWilliam koleksiyon ile birlikte müze binasının yapımında harcanması için £100.000 da bağışlamıştır. Bina George Basevi tarafından tasarlanmış ve C. R. Cockerell tarafından, 1848 yılında; binanın girişi ise 1875 yılında Edward Middleton Barry tarafından tamamlanmıştır. Müze koleksiyonunda eski eserler, sikkeler ve madalyonlar, el yazmaları ve kitaplar, tablolar, çizimler ve baskılar bulunmaktadır. Eski eserler Mısır, Sudan, Yunan, Roma ve Roma dönemi Mısır sanatı, Önasya ve Kıbrıs kökenli nesnelere oluşmaktadır. Bunların dışında İngiliz ve Avrupa seramik, cam, mobilya, silah; Japon ve Kore sanatına ait uygulamalı sanat örnekleri; edebi ve müzik el yazmaları ve kitaplar; Rubens, Monet, Degas, Cézanne ve Picasso gibi Avrupa sanatına yön veren sanatçılara ait tablolar ile 20. yüzyıl sanat eserlerinden oluşan geniş koleksiyona sahiptir (Fitzwilliam Müzesi [15.03.2006]).

Humboldt Üniversitesi'ne bağlı ve ulusal özellik kazanan Doğa Tarihi Müzesi'ne benzer bir örnek, 1820 yılında üniversite koleksiyonları ve müzelerinin gelişiminde önemli örnekleri bünyesinde barındıran Leiden Üniversitesi Ulusal Doğa Tarihi Müzesi'dir. Dönemin eğitim bakanı Anton Reinhard Falck, Hollanda Kralına, ayrı ayrı üniversite koleksiyonlarına sahip olmaksızın Birleşik Krallık ve Almanya'da olduğu gibi tek bir ulusal müzeye sahip olunmanın daha iyi olacağı raporu vermiştir (Lourenço, 2005). Müzenin koleksiyonu böcekler, omurgalı, omurgasız, fosil, kaya ve mineraller, değerli taşlar ve eğitsel nesnelere olmak üzere 7 bölümden oluşmaktadır. Koleksiyonlar, diğer doğa tarihi müzelerinde olduğu gibi; bağışlar, alımlar, bilimsel geziler ve ticari ilişkiler sonucunda oluşmuştur. Müze, dünyanın en önemli 10 koleksiyonundan birine sahiptir. (Hollanda Ulusal Doğa Tarihi Müzesi [15.03.2007]).

Ulusal müze özelliği bulunan bir başka üniversite müzesi de 1855 yılında Edinburgh Üniversitesi bünyesinde kurulan Kraliyet Müzesi'dir. 17. yüzyılın sonunda oluşturulan tıp ve doğa tarihi koleksiyonlarının birleştirilmesiyle kurulan müzenin koleksiyonu dört ayaklı hayvanlar, kuşlar, sürüngenler ve balıklar; hayvan kemikleri ve dondurulmuş hayvanlar; çeşitli hayvanlar ve kabuklular; böcekler; fosiller; bitkiler ve mineraller olmak üzere yedi bölümden oluşmaktadır (Edinburg Üniversitesi Doğa Tarihi Koleksiyonu [15.03.2007]).

Çeşitli üniversite koleksiyonlarının birleşiminden oluşan, ulusal sıfatı verilen bir başka üniversite müzesi de Floransa Üniversitesi'nin bir parçası olarak 1869 yılında kurulan Ulusal Doğa Tarihi Müzesi'dir. Müze, bünyesindeki altı alt müze şeklinde

yapılandırılmıştır. Ulusal Antropoloji ve Etnoloji Müzesi Avrupa'nın ilk antropoloji müzesidir. Etnolojik özellikleri bulunan 25,000 nesne bulunmaktadır. Nesnelere büyük bir bölümü çeşitli kültürlerle ait nesnelere 7000 nesne kemik, alçı örnekler ve saç gibi antropolojik nesnelere. Botanik Müzesi'nde Linnaean öncesi oluşturulan iki herbarium bulunmaktadır. Botanik müzede toplam 4 milyon örnek yer almaktadır. Jeoloji ve Paleontoloji Müzesi'nde İtalya'da yapılan araştırmalar sonucunda bulunan memeli fosilleri bulunmaktadır. Koleksiyon iki yüzyıldan fazla bir sürede toplanmıştır ve dünya çapında öneme sahip olmuştur. Müzenin halka açık olmayan ikinci katında omurgasızlar, kayalar ve bitkiler koleksiyonu bulunmaktadır. Mineraloji, litoloji (taşbilim) ve kristalografi örneklerinden oluşan mineraloji koleksiyonları, 16. yy'ın ilk yarısından itibaren Medici ailesinin yardımlarıyla oluşturulmuştur. Koleksiyonunda bulunan örneklerin 500 tanesi Tribuna delgi Uffizi, 5000 tanesi ise Giovanni Targioni Tozzetti koleksiyonundan alınmış ve toplam 50,000 örnek bulunmaktadır. 12 ciltlik el yazması katalogun bulunduğu müzenin, İtalya'nın en önemli mineraloji müzelerinden biri olmakla birlikte çok sayıda örneğe sahip olması onu tarihi ve bilimsel değeri açısından da önemli konuma yükselmesini sağlamıştır. Müzenin bünyesinde bulunan önemli bir diğer müze de zooloji koleksiyonuna sahip Specola Müzesi'dir. 1775 yılında ziyarete açılan müze, dünyanın en büyük balmumu anatomik koleksiyonuna sahip olmakla birlikte Avrupa'nın en eski bilim müzesidir. 1770 ile 1850 yılları arasında oluşturulan koleksiyonda 3,500,000 hayvan bulunmakta bunların 5000 tanesi sergilenmektedir. Müze koleksiyonunda 3000 adet iskelet bulunmaktadır. Müzenin bünyesinde ayrıca 1545 yılında kurulan botanik bahçenin koleksiyonda eğrelti otları, etli bitkiler, etçil bitkiler, tıbbi bitkiler, tropikal sera, broeliad sera, cycadlar ve orkideler bulunmaktadır (Floransa Doğa Tarihi Müzesi [09-11-2006]).

Yüzyılda önem kazanan ve üniversite eğitiminde kendilerine yer bulan arkeoloji ve antropoloji bölümlerinin araştırma ve inceleme koleksiyonları, uzmanlık müzeleri olarak kurulmaya başlanmıştır. Bu konudaki örneklerden biri arkeoloji ve evrimsel antropoloji koleksiyonuna sahip Pitt Rivers'in, koleksiyonunu 1882 yılında Oxford Üniversitesine bağışlaması ile 1883 yılında kurulan Pitt Rivers Müzesi'dir. Koleksiyon dünyanın birçok yerinden elde edilen arkeoloji ve etnografik nesnelere oluşmaktadır. Müze Oxford Üniversitesi'nin önemli eğitim bölümlerinden biri olmuştur (Pitt Rivers Müzesi [09-11-2006])

1892 yılında Petrie Müzesi Londra Üniversitesi'nde Mısır Arkeolojisi ve Dilbilimi bölümü ile birlikte Petrie Müzesi, doğrudan bölüme eğitim ve araştırma konularında kaynaklık etmesi amacıyla kurulmuştur. Bu beraber kuruluş olgusu yukarıda da

anlatıldığı gibi üniversite-müze arasındaki sıkı ilişkilerin tanımlanması ve ispatlanması açısından önemlidir. Müzenin ilk koleksiyonu Amelia Edwards'ın üniversiteye bağışladığı tarihi öneme sahip eserlerden oluşmuş; sonraki yıllarda gerçekleştirilen araştırmalar ve kazılar sonucunda koleksiyon genişlemiştir. Bu alımlardan en büyüğü arkeolog William Flinders Petrie'nin Mısır'da gerçekleştirdiği kazılarda bulunduğu nesnelere 1913 yılında üniversiteye satmasıyla gerçekleşmiştir. Mısır'da önemli kazılara başkanlık eden Petrie'nin koleksiyonunun müzeye alınması ile Mısır dışındaki en büyük koleksiyon yaratılmış, kütüphanenin de bulunduğu müzenin rehber kitabı 1915 yılında basılmıştır. Müzenin ziyaretçilerinin çoğu öğrenci ve akademisyenlerdir (Petrie Mısır Arkeoloji Müzesi [09-11-2006]).

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde üniversite müzelerinin tarihi ve gelişimi Avrupa'daki bezerlerinden geç başlamıştır. Bunun nedenleri elbette ülkenin geçirdiği askeri, politik, sosyal ve ekonomik süreçlerle ilgilidir. ABD üniversite koleksiyonları ve müzelerinin gelişimleri Avrupa'daki benzer kurumlardan geç başlamış olsa da benzer aşamalardan daha kısa sürede geçmişlerdir. Bunun nedenleri; çalışma kapsamında yapılan araştırmalar doğrultusunda, eğitim ve kültür kurumlarının Avrupa'da gelişmeleri ve ABD'ye adapte edilmiş olmaları şeklinde belirlenmiştir.

ABD üniversite koleksiyonları ve müzelerinin geçmişi 19. yüzyılın sonlarına dayanmaktadır. En erken koleksiyon 1848 yılında Beloit Koleji'nde kurulan Logan Müzesidir (Logan Müzesi [13.03.2007]). Müzenin koleksiyonu kolejin kurucularından Stephen Peet'in mineral koleksiyonunu koleje bağışlamasıyla başlamış, jeoloji ve doğa tarihi koleksiyonlarının koleksiyona dahil edilmesiyle kabine özelliği kazanmıştır. Koleksiyon 1869 yılında, ABD İç Savaşına katılan kolej öğrencileri anısına yapılan Memorial Hall'a taşınmıştır. 1892 yılında Chicago'nun önde gelen zenginlerinden tüccar Frank Logan 15,000\$ karşılığında Amerikan Yerlilerine ait 3,000 kadar arkeolojik ve etnografik malzemeyi satın almış, 1883 yılında Chicago'da gerçekleştirilen Dünya Fuar'ında sergilemiş ve arkeoloji sergileri arasında birincilik ödülü almıştır. 1893 yılında Logan Beloit Koleji mütevelli heyetine katılmış ve 1894 yılında koleksiyonunu koleje bağışlamıştır. 1890'lı yıllarda büyüyen koleksiyonda 900 adedi balmumu hayvan örnekleri olmak üzere 4000 örnek bulunmaktaydı. Müze, 1893 yılında kolejin bünyesinde bulunan Pearsons bilim merkezine taşınmış ve 1903 yılına kadar burada kalmıştır. Bu tarihten sonra da kampus içinde elverişli bölümlere dağıtılmıştır. Beloit koleji koleksiyonunun kuruluş amaçlarının başında kolejde yapılan eğitime destek olmak vardır. Logan, bu misyonu "öğrencilerin koleksiyonu kullanarak ilkel yaşam hakkında bilgi almalarını isterim." sözleriyle özetlemiştir. 1923 yılında müze bünyesinde, 17. yüzyılda üniversite müzeleri

modelinde yer alan derslik ve laboratuvar açılmıştır. Beloit Koleji'nde 1983-82 eğitim-öğretim yılında Müzecilik bölümünün açılması ile müzenin kolej eğitimindeki rolü daha da artmıştır. Kolej öğrencilerinin inceleme, araştırma, müze sergisi geliştirme ve oluşturulmasında Logan Müzesi ve yine Beloit Koleji'ne bağlı Wright Sanat Müzesi etkili biçimde kullanılmaktadır (Logan Müzesi [13.03.2007]).

1859 yılında Harvard Üniversitesi bünyesinde, İsviçreli zoolog Louis Agassiz'nin çabalarıyla Karşılaştırmalı Zooloji Müzesi kurulmuştur. 1859 yılından 1873 yılına kadar müzenin müdürlüğünü yapan Agassiz müzeyi ve koleksiyonunu araştırma ve eğitim merkezi haline getirmiştir. Müzenin kuruluş amaçlarının başında hayvan türlerinin çeşitliliği ve birbirleriyle olan ilişkilerinin karşılaştırılması gelmektedir. Müzede biyolojik denizbilimi, böcekbilimi (entomoloji), sürüngenbilim (herpetoloji), balıkbilim (ihtiyoloji), omurgasız paleontoloji, omurgasız zooloji, malakoloji (yumuşakçalar bilimi), memeloloji (memeliler bilimi), deniz biyolojisi, kuşbilim (ornitoloji), genetik ve omurgalı paleontoloji bölümleri olmak üzere on iki bölüm bulunmaktadır (Harvard Üniversitesi Karşılaştırmalı Zooloji Müzesi [15.03.2007]).

ABD'deki bir diğer kolej müzesi de Earlham Koleji'nde kurulmuştur. Kolejde eğitim veren Joseph Moore'un derslerine kullanılmak üzere doğa tarihi nesnelere toplaması ve Earlham Hall'da kabine oluşturmasıyla başlayan kolej koleksiyonu, 1887'de müze olarak kurumlaştırılmıştır. 1889 yılında müzenin koleksiyonuna aralarında muma da olmak üzere çeşitli nesnelere katılmıştır. Müzenin kataloglanması yapılmasına rağmen, aynı dönemdeki diğer müzeler gibi nesnelere karışık biçimde sergilenmekteydi. Ancak 1905 yılına gelindiğinde nesnelere daha sistematik bir biçimde sergilenmeye başlamışlardır (Joseph Moore Müzesi [15.03.2007]).

ABD'de ilk üniversite sanat koleksiyonu Beloit Koleji'nde, 1892 yılında Helen Brace Emerson tarafından başlatılan koleksiyondan oluşturulan Wright Sanat Müzesi'dir. Emerson, Lucius Fisher ile birlikte Chicago'da yapılan Dünya Fuarı'nda Yunan hükümetinin sergisindeki nesnelere alçı kopyalar edinmiştir. Bu koleksiyon 1894 yılında koleje başlatılmış ve öğrencilerin dokunarak sanat eğitimi almaları sağlanmıştır. Bunun yanında ödül sahibi sanatçıların eserleri ile 1912 yılında Ortadoğu ve Uzakdoğu kültürlerine ait eserler ve sonraki dönemlerde de Japon ve Çin başta olmak üzere Asya dekoratif sanatları eserleri, satın alma ve/veya bağış yoluyla müze koleksiyonlarına katılmışlardır (Wright Sanat Müzesi [15.03.2007]).

1893 yılında ABD üniversite müzeleri ve koleksiyonlarının gelişiminde, Avrupa'daki üniversite koleksiyonlarından oluşturulan Ulusal Doğa Tarihi Müzeleri ile benzer bir oluşum görülmektedir. Bugün Arizona Eyalet Müzesi adıyla varlığını sürdüren müze,

1893 yılında Arizona Üniversitesi bünyesinde Arizona Bölge Müzesi adı altında kurulmuştur. Müze, eyalet arkeoloji ve antropoloji koleksiyonlarını korumak ve halkın ziyaretine açılmasını sağlamak amacıyla kurulmuş; bugün Arizona Üniversitesi arkeoloji ve antropoloji bölümleri tarafından araştırma ve eğitim merkezi olarak etkin bir biçimde kullanılmaktadır. Müzenin koleksiyonunda yer alan nesnelere bölgedeki Amerikan Yerli kabilelerinin prehistorik dönemlerine aittir (Arizona Bölge Müzesi [25.04.2007]).

Ülkenin en önemli üniversite müzelerinden biri de California Berkeley Üniversitesi bünyesinde 1901'de Lowie Antropoloji Müzesi adıyla kurulan ve daha sonra Phobe Apperson Antropoloji Müzesi adını alan müzedir. Koleksiyonun büyük bir bölümü üniversitenin antropoloji bölümünü desteklemek üzere toplanan arkeolojik ve etnografik malzemelerden oluşturulmuştur. Üniversitenin Mısır ve Güney Amerika'da gerçekleştirdiği kazılardan elde edilen koleksiyon da müzede yer almaktadır (Phobe Apperson Antropoloji Müzesi [24.04.2007]). Berkeley Üniversitesi bünyesinde yer alan bir başka üniversite müzesi de Essing Entomoloji (böcekbilim) Müzesi'dir. 1880'li yıllardan itibaren üniversitede eğitimi desteklemek amacıyla böcek ve diğer eklembacaklılardan oluşan koleksiyon bulunmaktadır. 1914 yılında bilim adamı entomolojist E. O. Essing'in Berkeley Üniversitesi'nde göreve başlamasıyla koleksiyonun genişlemesi ve kullanımı artmıştır. 1939 yılında üniversite bünyesinde gerçekleştirilen California Böcek Araştırması ile koleksiyon biçimlenmiştir. Araştırma sonucunda 10-15 bin örnek toplanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hızlanan proje 1960'lı yıllara kadar devam etmiştir. Eyalet düzeyinde yapılan bu araştırma sonucunda 5 milyon'a yakın örnek toplanmıştır. Toplanan örneklerin üçte biri Essing Entomoloji Müzesi'nde bulunmakta, geri kalanı California Bilimler Akademisi bünyesinde saklanmaktadır. Koleksiyonun en büyük özelliği Kuzey Amerika'nın batısının böcek dağılımını göstermesidir (Essing Entomoloji Müzesi [11.02.2007]).

3.6. 20 ve 21. Yüzyıllarda Üniversite Müzeleri

Üniversite müzelerinin gelişimine ve çeşitlenmesine bakıldığında bilim tarihinin önemli etkisi göz çarpmaktadır. Bilimin gelişmesi ile üniversiteler arasında kesin bağlantı bulunmakta; üniversite araştırmaları yeni bilimlere doğurmakta, yeni bilimlere yeni araştırma yöntemleri geliştirmekte ve tüm bu yapı içinde üniversitelerde yeni koleksiyonlar oluşmakta, var olan koleksiyonlar gelişerek müzelere dönüşmekte ya da var olan müzelerin koleksiyonları genişlemekteydi. Ancak, 20. ve içinde bulunduğumuz 21. yüzyılda üniversite müzelerinin gelişmesi ve çeşitlenmesinde bilimsel ilerleme ve üniversitelerin araştırma alanları tek etken olmaktan çıkmış;

toplumsal değişme üniversite müzelerinin yapısında köklü değişimlere neden olmuştur. Bunun sonucunda üniversite ile üniversite müzesi arasında yeni anlamlar ve bağlamlar kurulmuştur.

Dönemin en büyük özelliği bilimin hızlı bir şekilde ilerlemesidir. Bilimsel keşiflerin artmasıyla astronomi ve fizik gibi alanlarda yaşanan gelişmelerin yanı sıra elektronik bilimi ve bilgisayar teknolojilerinde de devrim yaratacak nitelikte gelişmeler yaşanmıştır.

20. yüzyıl biliminin en temel özelliği, bilimler arasındaki yakınlaşma olmuştur. 19. yüzyılda başlayan bu süreç, I. Dünya Savaşı sonrasında daha da belirginleşerek disiplinler arası çalışmaların yapılmasına olanak verdiği gibi, yeni bilim dallarının ortaya çıkmasını da sağlamıştır. Biyokimya ve moleküler biyoloji bu yeni bilim dallarından bazılarıdır.

Söz konusu yılların önemli bir özelliği de bilimsel çalışma ve araştırmaların etkili olduğu alanların genişlemesidir. Bu genişleyen alan içinde devletlerin askeri, ekonomik ve siyasi politikaları ön sırada yer almaktadır. Üniversiteler ve üniversiteler dışındaki araştırma enstitüleri hükümetlerin politikalarına dahil edilmiş ve finansal olarak desteklenmişlerdir. II. Dünya Savaşı süresince, savaşta yer alan ülkelerin fizikçileri atomu parçalamaya çalışmış, sonunda parçalanma başarılı ve ilk nükleer silah ABD tarafından Japonya'ya karşı kullanılmıştır. Nükleer silahların neden olduğu yıkım dünya tarihinde teknolojik, toplumsal ve felsefi açıdan yeni bir dönemin habercisi olmuştur.

İki büyük dünya savaşının yaşandığı 20. yüzyıl, gerek kendisi, gerekse kendisinden sona gelen 21. yüzyılı ekonomik, siyasi ve toplumsal bakımdan da etkilemiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında dünyanın içine düştüğü ekonomik çıkmazlar, II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesine neden olmuş; savaşların neden olduğu yıkım etkisini ekonomik alanda gösterdiği gibi sosyo-kültürel alanda da göstermiştir:

Modernliğin ortaya koyduğu değerlerin sorgulanması 18. ve 19. yüzyıllarda başlamışsa da, politika ve ekonomide yavaş yavaş ortaya çıkan değişimlerle 20. yüzyılın ilk yıllarında, daha görünür hale gelmiştir. Bu değişimlerden biri, eski sosyal düzenin yıkılarak daha eşitlikçi görüşün doğması, yani o güne kadar birbirinden ayrı olan değişik toplum tabakalarının yavaş yavaş kaynaşmasıydı (Ronan, 2005).

Toplumsal yapı, iletişim yapıları ve teknolojide ortaya çıkan değişim ve gelişmeler; kültürel yapı, politika, yaşam biçimleri, insan ilişkileri ve ekonomik çevre olmak üzere insanın varolduğu, bağlantı içinde bulunduğu tüm alanlarda köklü değişimleri ve yeni bakış açılarını gündeme getirir. Postmodern bakış açısı, 20. yüzyılın sonlarından

itibaren entelektüel çabaların her alanını büyük oranda etkileyen bir kavram olarak kendini gösterir (Yeygel, 2006).

Eğitim ve öğretimde ise süreklilik önem kazanarak, öğrenmeyi öğrenmek ve bireysel öğrenme, eğitim sürecinin temeli olmuştur.

Yukarıda kısaca özetlenen 20. ve 21. yüzyıllardaki değişimlerin etkileri genel müzecilik sisteminde de görülmüştür. 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan yeni toplumsal yapı içinde modern düşüncenin önemli kurumlarından olan müzelerin katı yapısında kırılmalar meydana gelmiştir. Kuruldukları dönemden itibaren kamu ziyaretine açık olmalarına rağmen, hitap ettikleri kitlenin sınırlı olması müzelerin önündeki en büyük engel haline gelmiştir. Yeni düzen içinde müzelerin varlıklarını sürdürmelerinin tek yolu fildişi kule olma özelliklerinden sıyrılarak, tüm toplumsal sınıfları kapsayacak bir yapıya bürünmeleri gereğini beraberinde getirmiştir. Postmodern düşüncenin temelinde yer alan geçirgen yapı, müzelerin toplum ile bütünleşmesi sonucunu doğurmuştur.

Üniversite müzeleri bağlamında ise durum biraz daha karmaşıktır. Söz konusu müzeler, kendi değişim paradigmalarına sahip üniversiteler bünyesinde yer almakla, diğer müzelerden farklı olarak, üniversite sistemindeki değişimlere de uyum sağlamak zorunda kalmışlardır. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren üniversite sisteminde meydana gelen değişimler, üniversite müzelerinin varoluş nedenlerinin sorgulanmasına neden olmuştur. Bilgi üreten kurumların önem kazandığı bilgi ekonomisi temelli yenedünya düzeninde bu müzeler, genel müzecilik sistemini model olarak almışlar ve kendilerini üniversitede üretilen bilginin topluma ulaşmasında araç olarak konumlandırmışlardır.

Aynı şekilde söz konusu kriz ortamında, üniversite müzelerinin kendilerini üniversite vizyonu ve misyonu içinde konumlandırabilmek, krize karşı koyabilmek, stratejiler ve çözüm yolları üretmek amaçlarıyla kendi meslek birliklerini kurmaları da bu yüzyılda gerçekleşmiştir (Üniversite müze birliklerinin kuruluş amaçları ve faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Ek 1).

20. yüzyıl başlarında, I. Dünya Savaşı ve sonrasındaki ilk on yıl zarfında, birçok alanda olduğu gibi üniversite müzeleri ve koleksiyonları açısından da önemli gelişmeler görülmez. Savaş sonrası dönemde, özellikle 1930'lu yıllarda ise yeni bir üniversite müzesi türü ortaya çıkmaya başlar. Lourenço (2005)'nin ikinci kuşak üniversite müzesi olarak isimlendirdiği, bünyesinde geleneksel üniversite müzeleri koleksiyonlarıyla benzerlik gösteren nesnelere yanında, kurulduğu üniversitenin kurum kültürünü yansıtan ve eğitim-öğretimde geçirdiği süreçleri gösteren

nesnelerin sergilendiği ve “üniversite müzesi” olarak tanımlanan müzeler kurulmaya başlanmıştır.

Bu tür koleksiyona sahip ilk üniversite müzesi 1932 yılında Pavia Üniversitesi'nde kurulmuştur. 1783 yılında Antik Anatomi Kabinesi olarak kullanılan mekanda açılan müzede, tıp ve fizik koleksiyonlarının yanı sıra üniversitenin (kuruluşu 1361) ilk yıllarına ait belgelerin de yer aldığı, kurum kimliğini yansıtan bir koleksiyon da mevcuttur (UNIVERSEUM, [12.07.2006]).

Bilim koleksiyonları ile kurum kültürünü yansıtan koleksiyonların birleşiminden oluşan üniversite müzelerine bir diğer örnek ise, Pavia Üniversitesi'nden iki yıl sonra, 1934 yılında, Hollanda'nın Groningen Üniversitesi'nde kurulan Groningen Üniversite Müzesi'dir. Müze; botanik, astronomi, fizik, psikoloji ve tıp alanlarındaki bilim koleksiyonlarının yanı sıra kurum kimliğini yansıtan koleksiyonlara da sahiptir. Bu koleksiyonlarda genel olarak üniversitenin tarihi boyunca öğretimde kullanılan araç, gereç ve modellerin yanı sıra, üniversitenin akademik ve sosyal yaşamını yansıtan nesnelere, üniversite rektörlerinin yağlı boya portre koleksiyonu ve öğrenci üniformaları gibi yapıt ve nesnelere de yer almaktadır (Groningen Üniversitesi Üniversite Müzesi [12.11.2006]; UNIVERSEUM [12.11.2006]).

20. yüzyılın üniversite müzeleri açısından önemli bir özelliği de, sanat koleksiyonlarının da üniversite eğitiminde kullanılmasına örnek oluşturacak gelişmelerin ortaya çıkmasıdır. 17. ve 18. yüzyıllarda başlayan ve takip eden yüzyıllarda devam eden bilimsel devrim üniversite eğitimini etkilerken; sahip olunan koleksiyonların bilimsel nitelikler taşıdığı görülmektedir. Arkeoloji ve antropoloji gibi bilim dalları ile paralel oluşturulan üniversite müzeleri aslında eğitsel nitelikleri ön planda düşünülerek oluşturulmuşlarsa da, sanat tarihinin bir bilim dalı olarak kendine yer bulması ile bu tür koleksiyonlara sahip üniversite müzeleri de “sanat müzeleri” olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

1934 yılında İsveç'in Lund Üniversitesi'nde modern anıtlar ve fresko, heykel ve rölyef gibi kamu sanatının taslaklarını toplamak ve sergilemek amacıyla Skissernas Müzesi kurulmuştur. Kamu sanatı örneklerinin yanı sıra koleksiyonunda 20. yüzyıl İsveç ve diğer kuzey Avrupa sanatçılarının eserleri ile Henry Moore, Diego Revira ve Henri Matisse gibi Avrupa sanatçılarının da eserleri bulunmaktadır. Müze, Lund Üniversitesi'nde Sanat Teorisi ve Tarihi dersleri profesörü Ragnar Josephson tarafından kurulmuştur. Müze Lund Üniversitesi kütüphanesinin yanında 1941 yılında halkın ziyaretine açılmıştır (Skissernas Müzesi [12.11.2006]).

İlk üniversite tarihi müzesi ise Tartu Üniversite Tarihi Müzesi'dir. 1976 yılında üniversitenin ana binasının bodrum katında kurulan müzenin ilk sergisi "Tartu Üniversitesi: 1632-1981" adını taşımaktadır. Müze sonraki yıllarda 13. yüzyıl katedral yapısı olan ve üniversitenin kütüphanesi olarak işlevlendirilen Toome Hall'a taşınmıştır. Müzenin koleksiyonunda bilim tarihi ve üniversitede yapılan araştırma etkinliklerinin gösterimini sağlayan 58 binden fazla nesne yer almaktadır. Bilimsel araç ve gereçlerin yanında fotoğraf koleksiyonu, arşiv ve sanat koleksiyonu da vardır. Müzenin sürekli sergisinde 1632-1710 ve 1802-1995 yılları arasında üniversite tarihinin gösteren üç yüzyıl boyunca kullanılan bilimsel araçlar ile öğrenci organizasyonları ve öğrenci yaşamı gibi üniversitenin sosyal yönünü yansıtan nesnelere sergilenmektedir (Tartu Üniversite Tarihi Müzesi [14.11.2006]).

4. ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN İŞLEVLERİ

Üniversite müzeleri ve koleksiyonlarının oluşturulmasındaki etmenler, eğitim ve öğretim kurumu olan üniversite bünyesindeki fakülte ve bölümlerin verdikleri eğitime malzeme sağlamak, bu malzemeyle eğitimi desteklemek ve güçlendirmektir. Bu nedenle üniversite müzelerinin işlevleri, bağlı buldukları yüksek eğitim kurumlarının birincil işlevleri olan öğretim ve araştırma ile paralellik göstermektedir. Söz konusu iki ana işlev, ilk üniversite müzesi modelinde temsil edilirken, müzenin sergi alanlarının kamuya açık olması, üniversite müzelerinin toplumsal bir işlev de yüklenmesi anlamına da gelmektedir.

Çalışma kapsamında üniversite müzelerinin işlevlerinin gruplandırılmasına gidilirken üniversite kampusunun içinden dışına doğru genişleyen bir halka izlenmiştir. Biçimlendirilen halka, soyut bir coğrafi ayrımı göstermekle birlikte üniversite müzelerinin gelişimine bağlı kazanılan işlevlerin tarihsel sıralamasını da vermektedir. Kampus içi işlev, kendi içinde de başlıkların bulunduğu “akademik işlev”; kampus içi ile dışı arasında yer alan “kurum kültürü oluşturma işlevi”; kampus dışı işlevler müzenin bağlı olduğu üniversite dışındaki her türlü alan olarak planlanmış ve “toplumsal işlev” başlığı altında incelenmiştir.

4.1. Üniversite Müzelerinin Akademik İşlevleri

Üniversite müzelerinin kuruluş amaçları, hangi dönemde olursa olsun, bağlı buldukları yüksek eğitim kurumunda sürdürülmekte olan eğitim - öğretim ve araştırma çalışmalarını desteklemektir. İki kurum arasındaki bu bağ, üniversite müzelerinin ana işlevlerini belirlediği gibi, genel müzecilik sistemi içindeki diğer tür müzelerin işlevlerini de belirlemiştir. Bu çalışma çerçevesinde “akademik işlevler”, eğitim - öğretim ve araştırma olarak iki alt başlıkta incelenmiştir.

4.1.1. Eğitim – Öğretim İşlevi

Üniversite müzelerinin gelişim aşamalarına bakıldığında ilk eğitim koleksiyonlarının dönemin yüksek eğitim kurumunda yapılan eğitim-öğretim etkinliklerini desteklemek için oluşturulduğu görülmektedir. Antikçağ’larda görülen bu durum, dönemin bilime yaklaşımında teori kadar pratiğin de önemli olmasının bir sonucudur. Modern anlamda ilk üniversitelerin kurulmaya başlandığı Ortaçağ’da bilim, pratik deneyimlere açık olma özelliğini koruyamamış, buna bağlı olarak da ilk üniversitelerin sahip olduğu koleksiyonlar ağırlıklı olarak soyut anlamlara sahip nesnelere oluşmuştur. Rönesans’la; Antikçağ bilimine ve kaynaklarına dönüş, üniversitede yapılan eğitim-öğretimi etkilemiş ve teorinin yanında pratik bilgi ve

deneyim tekrar önemli hale gelmiş; buna bağlı olarak da üniversitelerdeki eğitim koleksiyonları gelişmiştir. Rönesans sonrasındaki dönemlerde de devam eden bu durum, yeni bilim dallarının ortaya çıkmasıyla hız kazanarak üniversite koleksiyonların çeşitlenmesini etkilemiştir.

16. yüzyılda botanik, zooloji ve tıp bilimindeki gelişmelerle üniversite öğretim görevlileri tarafından oluşturulan koleksiyonlar üniversite eğitim-öğretiminde kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle botanik bahçeler ile anatomik anfilerin üniversitelerde kurulmaya başlanması bunun en önemli göstergesi olarak görülebilir.

Bilimsel devrimin yaşandığı 17. ve 18. yüzyıllar ve sonrasında yeni bilim dallarının gelişmesiyle ve bu bilim dallarına ilişkin nesnelere, üniversite koleksiyonları ve müzelerinde ağırlık kazanmaya başlamıştır. Botanik bahçe ve anatomik anfiler varlıklarını sürdürmeye devam ederken, üniversitelerde doğa tarihi müzelerinin kurulduğu gözlenmektedir. Avrupa kıtası başta olmak üzere yeni keşfedilen kıtalardan elde edilen örneklerin bulunduğu bu müzelerin koleksiyonlarında mineraller, biyolojik türler, kayaçlar vb. bulunmaktaydı. İlk üniversite müzesi olan Ashmolean Müzesi'nin bünyesinde sergi mekânlarının yanı sıra kütüphane, derslik ve laboratuvarın bulunması üniversite müzelerinin bağlı oldukları üniversitede yapılan eğitim ve öğretimi destekleme misyonlarının bir göstergesidir.

18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başlarından itibaren bilimsel gelişmelere bağlı olarak üniversite müzelerindeki çeşitlenme dikkat çekicidir. Botanik, biyoloji ve jeoloji alanlarında yeni sınıflandırma sistemlerinin olduğu bu yüzyıllarda üniversite müzeleri, üniversitede yapılan eğitimin merkezinde yer almakta ve öğrencilerin koleksiyonları kullanarak canlıların çeşitliliğini ve gelişimini görmeleri sağlanmaktaydı. 19. yüzyılın yeni bilimleri olan antropoloji ve arkeoloji, üniversite müzelerine nesne sağladıkları gibi, koleksiyonları sayesinde bilimsel gelişmelere de katkı sağlamaktaydılar.

Üniversite müzelerinin, üniversite eğitim ve öğretimine sağladığı yararların başında; verilen teorik eğitime pratik deneyimlerle destek olması, öğrencilere müze koleksiyonlarında bulunan ve birincil kaynak özelliği taşıyan nesnelere ulaşma ve bunları inceleme fırsatı vermesi gelmektedir. Böylece kitaplardaki ve dersliklerdeki durağan bilgiye karşın üniversite müzeleri öğrenciler tarafından kullanılarak, onların bilgiyi yeniden üretmelerinde daha etkin olmaktadır.

Üniversite müzelerinin gelişimi içinde eğitim ve öğretim işlevinin yerini kısaca özetlendikten sonra, üniversite ile müzeleri arasındaki eğitim temelli bu ilişkiyi somut örnekler üzerinden incelemekte yarar vardır.

Cambridge Üniversitesi bünyesinde kurulmuş olan Zooloji Müzesi fosil ve yaşayan her canlı türünden örneklerin bulunduğu koleksiyonu ile bu alanda eğitim gören üniversite öğrencilerinin derslerini desteklemektedir. Müzenin düzenlenmesi, örneklerin anatomik özellikleri ve gelişimleri ile ilgili bilgiler, üniversitedeki biyoloji bölümünün eğitimi ile bağlantılı olarak ele alınmıştır (Cambridge Zooloji Müzesi [03.11.2006]).

Oxford Üniversitesi Biyoloji Bölümü de üniversitenin Doğa Tarihi Müzesi ve Botanik Bahçesini bölüm dersleriyle bağlantılı olarak kullanılmaktadır (Oxford Üniversitesi Biyoloji Bilimleri Bölümü [03.11.2006]). Oxford Üniversitesi'nde Biyoloji Bölümü dışında Kimya Bölümü de lisans öğrencilerinin eğitiminde üniversite bünyesinde kurulmuş olan müzeleri kullanmaktadır. Kimya Bölümü'nün 2006 ders programında yer alan "Organik Kimyaya Giriş" ve "Reaksiyon, Reaktif ve Mekaniğe Giriş" dersleri müzede yapılmaktadır (EK - 2). Reading Üniversitesi'ne bağlı Cole Zooloji Müzesi de lisans öğrencilerinin zooloji eğitimine destek vermektedir. Öğrenciler aldıkları eğitim sonucunda müzenin taksonomi sergilerini hazırlamakta; müzedeki restorasyon ve sergileme çalışmalarına da destek olmaktadır (Cole Zooloji Müzesi [04.11.2006]).

İngiltere'nin Durham Üniversitesi Arkeoloji Bölümü, yılsonu araştırma projelerini hazırlarken öğrencilerini laboratuvar, kütüphane, saha araştırmaları ve müzeye yönlendirmektedir. Bölüm, üniversitesi bünyesinde bulunan arkeoloji koleksiyonuna sahip Old Fulling Mill Müzesi ile Asya kültürlerini kapsayan koleksiyona sahip Durham Oriental Müzesi'nde öğrencilerin nesnelere ile çalışmalarını sağlamaktadır (Durham Üniversitesi Arkeoloji Bölümü [03.11.2006]). Antropoloji bölümlerinde de lisans öğrencilerinin eğitiminde müzelerin kullanıldığı görülmektedir. İngiltere'nin Sussex Üniversitesi Antropoloji Bölümü'nün eğitim yöntemindeki amacı, antropoloji gibi alan araştırmalarının ağırlıklı olduğu bir bilim dalını sınıf dışına taşımaktır. Bölüm, bu amaç doğrultusunda sınav sisteminin ağırlıklı olduğu bir müfredat yerine, müze koleksiyonları ile bağlantılı araştırma yaptırmakta; makale ve sunum hazırlatmaktadır (Sussex Üniversitesi Antropoloji Bölümü [15.11.2006]). Oxford Üniversitesi Antropoloji Bölümü de üniversite bünyesindeki Pitt River Müzesi'ni lisans öğrencilerinin eğitiminde kullanmaktadır.

Üniversite müzeleri, fen ve uygulamaya dayalı sosyal bilimler gibi, öğrencilerin gelişimlerini görmeye dayalı olan sanat ve sanat tarihi eğitiminde de kullanılmaktadır. Cambridge Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü, lisans öğrencilerinin sanatsal bakışının gelişmesi amacıyla FitzWilliam Müzesi'ni kullanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri Michigan Üniversitesi Sanat Müzesi, en önemli rolünü

üniversitenin akademik misyonuna katkıda bulunmak şeklinde tanımlamakta; araştırma ve eğitim için koleksiyonlarından özel olarak seçilmiş nesnelere kullanılmaktadır. Lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin müze bünyesinde özel sergiler düzenlemeleri sağlanmaktadır. Michigan Üniversitesi Sanat Fakültesi öğretim görevlileri müzede misafir küratör olarak görev alırlar, seçilen nesnelere sergilenmesinde, öğretici malzemelerin yaratılmasında, müze rehberi ve kitapçığı basımında öğrencilerini yönlendirirler (Michigan Üniversitesi Sanat Müzesi [05.11.2006]). Indiana Üniversitesi Sanat Müzesi, müze ile üniversite öğrencileri arasında bir bağ kurulması amacıyla üniversite genelinde öğrencilerin katıldığı özel turlar düzenlenmektedir. Fakülte üyeleri ile müze eğitimcilerinin ortak çalışması sonucunda belirlenen temalar çerçevesinde koleksiyondan nesnelere seçilmekte, öğrencilerin sınıflarda gerekli okumaları yapmaları ve tartışmaları beklenmektedir (Indiana Üniversitesi Sanat Müzesi [05.11.2006]).

Princeton Üniversitesi Sanat Müzesi öncelikli misyonunu “orijinal sanat eserleri koleksiyonunu kullanarak hazırlanan programlar ve hizmetler aracılığı ile öğrencilerin sanatsal becerilerinin artırmak” şeklinde tanımlamıştır. Müze ve müze çalışanları bütün fakültelerin işbirliği ile müzenin koleksiyonu ve dersler arasında bağlar kurulmasını desteklemektedir. Müzenin kalıcı ve süreli sergileri, öğrencilerin sanat eserleri ile etkin diyalog kuracakları şekilde tasarlanmaktadır. Müzenin sahip olduğu koleksiyonun çeşitliliği, edebiyat, dil, tarih, antropoloji, kültürel araştırmalar, bilim, eğitim, görsel sanatlar ve performans sanatları gibi birçok bölümün dersleri ile koleksiyon arasında ilişki kurulmasına imkân vermektedir. Müze, kampus içinde öğrencilere ve üniversite eğitimine yönelik rehberli turlar gibi çeşitli etkinlikler gerçekleştirmektedir. Turlar ile üniversite öğrencilerinin koleksiyon üzerinde çalışma yapmaları sağlanmaktadır. Müzenin eğitime diğer bir katkısı da, eğitim ve öğretmenlik sergileri olarak adlandırılan etkinliktir. Her eğitim - öğretim yılında üniversitede verilen eğitim doğrultusunda özel temalı ya da ders içerikleriyle ilişkili olarak ele alınan bu etkinlik 15 Nisan ile 15 Ekim tarihlerinde gerçekleştirilmektedir. Üniversite genelinde katılımın çok olduğu durumlarda, sergi komitesi eğitsel alanda duyulan ihtiyaca cevap verebilecek başvurulara öncelik vermektedir. Bu tez çalışmasının yapıldığı dönemde söz konusu sergi etkinliğinde, üniversitenin Kadın ve Cinsiyet Çalışmaları Bölümü tarafından Carol Armstrong koordinatörlüğünde gerçekleştirilen “Kamera Kadınları” ile Sanat ve Arkeoloji Bölümü tarafından misafir öğretim görevlisi Robert E. Harrist Jr. koordinatörlüğünde gerçekleştirilen “İkili Görme: Çin Sanatında Kopyalar ve Kopyalama” sergileri yapılmaktaydı.

Bunların yanı sıra müze bünyesinde özel sergi projeleri de gerçekleştirilmektedir. Müze, fakültedeki bölümlerinin çalışma alanı ile ilgili sergilerin düzenlendiği yer olarak üniversite eğitiminde büyük öneme sahiptir. Yapılan sergilerin disiplinlerarası özellik göstermesine dikkat edilmektedir. (Princeton Üniversitesi Sanat Müzesi [25.02.2007]).

Diğer bir eğitsel uygulama da açık depo uygulamasıdır. Müzenin koleksiyonunda toplam 60 binden fazla eser bulunmakla birlikte bu sayının sadece %10'u sergilenmektedir. Müzenin sahip olduğu koleksiyonun mümkün olduğu kadar geniş öğrenci kitlesine gösterimi amacıyla depolar sınıf gezilerine açılmıştır. Öğrenciye ve üniversite eğitimine destek olması bakımından gerçekleştirilen etkinliklerin yanı sıra müzede, burslu stajyerlik uygulaması da yapılmakta, her dönem dört lisans ve yüksek lisans öğrencisine burslu stajyerlik imkanı sağlanmaktadır. Müze çalışanları tarafından verilen eğitim; uygulama, politika ve yöntem ile ilgili derslerden oluşup haftalık program şeklinde sürdürülmektedir. Burslarda Princeton Üniversitesi öğrencilerine öncelik tanınmaktadır (Princeton Üniversitesi Sanat Müzesi [25.02.2007]).

ABD Missouri Columbia Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Müzesi de koleksiyonu ve gerçekleştirdiği sergi ve programlarla fakültelerde yapılan eğitimi desteklemektedir. Müze uzmanları ve fakülte üyeleri, üniversitenin tüm öğrencilerine açık olan müze gezileri düzenlemektedir. Koleksiyonda bulunan eserlerin sadece %4'ünü sergileyen müze, öğrencilerin müzenin deposundaki sanat yapıtlarına erişimlerini sağlamak amacıyla "Depoda Sanat Eğitimi" adında bir program da geliştirmiştir. Bu program ile öğrencilerin dokunarak öğrenmeleri, lisansüstü öğrencilerin müzeyi araştırma laboratuvarı olarak kullanmaları sağlanmıştır. Böylece müze koleksiyonu ile üniversitede verilen eğitim arasında bağlar kurulmuştur (Missouri.Columbia Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Müzesi [20.03.2007]).

Müzecilik bölümleri ise bağlı buldukları üniversitenin bünyesinde yer alan müzeleri, eğitimde kullanma açısından daha avantajlıdır. Bu avantaj, müzecilik eğitiminin, koleksiyonlarının türü ne olursa olsun müzeyi bir laboratuvar olarak kullanabilmesi ile ilişkilidir: öğrencilerine; koruma, belgeleme, sergileme vb. teorik bilgileri pratik bilgiye dönüştürebilme, uygulamaya geçirebilme olanağı sağlarlar.

4.1.2. Araştırma İşlevi

Modern üniversite ve müzenin en önemli işlevi araştırma yapmaktır. Her iki kurumun birbirleriyle etkileşimi, Antikçağ'dan günümüze olan gelişim süreçleri tez çalışmasının ikinci ve üçüncü bölümlerinde anlatılmaya çalışılmıştır. Bu başlık

altında dikkat çekilmek istenen unsur ise, ortak amaçları doğrultusunda üst kurum olan yüksek öğretim kurumu bünyesinde kurulan müzelerin araştırma alanındaki yeridir.

Antikçağ'da araştırma enstitüsü görünümünde kurulan Aristoteles Okulu ve İskenderiye Kütüphanesi dönemim en yüksek eğitim kurumları olup, her iki kurum gözlem ve deneye dayalı araştırmaları desteklemekteydi. Araştırmanın ön planda olduğu bu iki kurum bünyesinde kurulan müzeler, üst kurumlarının ana işlevleri sonucunda oluşturulan koleksiyonların saklandığı yerler olarak yapılandırılmıştır. Müzelerin araştırma sonucunda elde edilen malzemeler ile koleksiyon oluşturduğu ve okulun malzemeler üzerinde yapılan araştırmalara müze bünyesinde devam ettikleri söylenebilir. Müzelerin üst kurumları ile olan bu etkileşimleri, araştırmanın, müzelerin de öncelikli işlevi olması sonucunu doğurmuştur.

Üniversitelerin ilk kuruldukları Ortaçağ'da araştırmadan uzak eğitim vermeleri, üniversite koleksiyonlarını da etkilemiş ve eğitimi destekleyen malzemelerden ziyade manevi önemi olan nesnelere saklandığı mekanlar olmuşlardır. Bilimin ve üniversitelerin Rönesans ile özgürleşmesi, üniversite koleksiyonlarının Antikçağ'daki ataları ile aynı amaca hizmet etmelerini sağlamıştır. 17. ve 18. yüzyıla gelindiğinde bilimsel devrim ile beraber bilimsel bilginin oluşturulmasında üniversitelerin önemi artarken, üniversitelerde verilen eğitimi destekleyen üniversite koleksiyonları, üniversite müzelerine dönüşmüşlerdir. Modern anlamda ilk müze özelliği gösteren ve kurumlaşan ilk koleksiyon olan Ashmolean Müzesi'nin sahip olduğu araştırma, eğitim ve halkın ziyaretine açık olma üçlü misyonu, gerek üniversite müzeleri, gerekse sonrasında diğer müzelerin çeşitlenmesinde en önemli etken olmuştur.

Üniversite, üniversite koleksiyonu, üniversite müzesi ve genel müzecilik şeklinde kronolojik devamlılık gösteren gelişim sonucunda müzelerin birincil işlevi, tıpkı üniversitelerde olduğu gibi araştırma olmuştur. Üniversite ve müzenin modern tanımlarına bakıldığında da araştırma etkinliğinin vurgulandığı görülür.

Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) müzeyi, toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerinde araştırma yapan, bu malzemeleri toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kar düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan bir kurum olarak tanımlamaktadır (ICOM, [13.06.2007]. Araştırmayı temel alan bu tanım, müzelerin var oluş amaçları ile işlevleri çerçevesinde yapılmıştır.

Müzelerin araştırma işlevinin öneminin anlaşılması için, tanım kapsamında yer alan diğer işlevlere de değinilmesi gerekmektedir. ICOM'un müze tanımından yola çıkıldığında bir müzenin koleksiyon oluşturmasından, koleksiyonun sunumuna kadar geçen süreçte araştırmanın etkin rolü vardır. Koleksiyon toplanması için çevrenin ve toplumun bilinmesi; koleksiyonun devam edebilmesi için koleksiyonun bilinmesi; koleksiyondaki nesnelerin korunması ve sahip olduğu bilginin görünür hale gelebilmesi için de nesnenin bilinmesi gerekmektedir. Tanımdaki süreçlerin gerçekleşmesi müzelerde yapılan araştırmaya bağlıdır.

Müze araştırması, nesnelerin müze tarafından elde edilmesiyle birlikte ya da nesneyi edinmek üzere, nesne hakkında ayrıntılı araştırmalar yapılmasıyla başlar. Araştırma, nesnenin tarihi ve kökenleri, kullanımı ve içinde bulunduğu kültür için ifade ettiği anlamların incelenmesini kapsar (Alexander, 1996). Nesnenin müze koleksiyonuna nasıl katıldığıının, nerede bulunduğuunun, kim tarafından yapıldığıının, nesnenin tarihsel ve kökensel izinin takip edilmesin, nesnelere ile ilgili belgelerin ve literatürde bulunan kaynakların neler olduğunun araştırılması ile devam eder. Bunların yanında günümüzde de kullanılan bir nesne ise, o nesne hakkında yapılan sözlü tarih araştırmaları da yapılabilir (Alexander, 1996). Tüm bunlar müzenin sağlıklı kayıt ve belgeleme yapabilmelerini sağlar.

Toplumsal bir kurum olan müzeler, diğer benzer kurumlar gibi toplumsal değişimlerden etkilenmişlerdir. Kuruldukları antik dönemlerden 18. yüzyılın sonuna kadar olan süreçte yapılarında ve ziyaretçi profillerinde büyük değişimlere zorlanmayan müzeler, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yapısal, fiziksel ve düşünsel değişime uğramışlardır. Bu değişim, müzecilikte reformlar olarak adlandırılan dönüşümleri ve değişimleri de tetiklemiştir; müzelerin yönetim ve mimari yapılarında, insan kaynağı kullanımında ve toplumun tüm kesimlerine yönelik etkinliklerinde kendini göstermiştir. Özellikle son yirmi yılda, halen içinde yaşadığımız bilgi toplumu söyleminin geçerli olması, müzelerin bu yeni toplumsal düzene adapte olmaları gerekliliğini ortaya koymuştur. Bilgi üreten kurumların ön plana çıktığı bu toplumsal yapı içinde müzeler de kendilerini bilgi üreten kurumlar olarak tanımlamışlar ve tüm stratejilerini bu yönde geliştirmişlerdir. Bilgi üretmenin yolu ise kurum içindeki araştırmaya bağlıdır.

Özellikle uygulamalı bilim dallarında yapılan araştırma, sahip olunan koleksiyonlar ile bağlantılıdır. Antropoloji, jeoloji ve tıp gibi uygulamalı bilim dalları, nesnelere ile karşılaştırma yaparak yeni bilgi ve anlamlar üretirler. Böylece koleksiyonlar, hem teori oluşturma hem de malzemelerin anlaşılması ve anlamdan çıkarılan bilginin yayılması imkanı verirler (Clercq, Lourenço, 2001).

Üniversiteler bilimsel bilginin üretilmesi için çeşitli araştırma yöntemleri kullanır. Sosyal bilimler ile fen bilimlerinin kullandığı araştırma yöntemleri birbirleriyle farklılık gösterdiği gibi bilim dallarının kullandığı araştırma yöntemleri de kendi parametrelerine göre çeşitlilik göstermektedir. Örneğin biyoloji, botanik ve zooloji gibi doğa bilimlerinde bilimsel bilginin oluşmasında en önemli etken, alan araştırmaları doğrultusunda elde edilen gözlemler ve bu gözlemlere ulaşılmasını sağlayan malzemelerin toplanmasıdır. Araştırma sonucunda toplanan malzemeler, üniversite bölümlerinde ya da müzelerinde koleksiyona dahil edilir. Daha sonra söz konusu malzemeler koleksiyonda yer alan benzer malzemeler ile karşılaştırılarak bilginin doğrulanması, yenilenmesi ya da yeniden üretilmesini sağlamaktadır.

Amaçları açısından; üniversite müzelerinde yapılan araştırma diğer müze türlerinde yapılan araştırma ile benzerlik gösterse de, üniversite müzelerindeki araştırmanın farklı yönleri de mevcuttur: Diğer müze türlerinde araştırma ile koleksiyonun topluma sunumu ve böylece toplumun kültürlenmesi, toplum ile bütünleşme amaçlanırken, üniversite müzelerinin eğitim - öğretime karşı sorumlulukları da vardır. Bu sorumluluk üniversite müzelerinin koleksiyonları üzerine yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçların üniversite eğitimine katkıda bulunması; koleksiyondaki nesne ve örneklerin üniversite derslerinde etkin olarak kullanılmasıdır.

Üniversite müzeleri, ilk örneklerinden itibaren bu özelliklerini sürdürmüş, 20. yüzyılda ise bir araştırma merkezi niteliği kazanmışlardır. Üniversite müzelerinde yapılan araştırmalar hem bilimsel hem de akademik gelişim açısından önemlidir ve bu işlevlerinin daha net kavranabilmesi için somut örneklerin incelenmesinde yarar vardır.

Kopenhag Üniversitesi Zooloji Müzesi, alanı ile ilgili etkin araştırma yapan üniversite müzelerinden biridir. Bölgesel doğal çeşitlilik araştırmaların yanı sıra; Kuzey Kutup İstasyonu projesi, Afrika doğal yaşamı üzerine yapılan araştırmalar gibi küresel projeler de gerçekleştirmektedir (Kopenhag Üniversitesi Zooloji Müzesi [19.03.2007]).

Florida Üniversitesi Doğa Tarihi Müzesi bölgesel, ulusal ve uluslararası alanda araştırma faaliyetlerinde bulunan bir üniversite müzesi olarak dikkat çekmektedir. Biyolojik çeşitliliğin kaydedilmesi amacıyla benzer kurumlar ile işbirliği içinde çalışma grubu oluşturulması sağlanmıştır. Müze, dağılımı yıllara göre farklılık göstermekle birlikte her yıl ortalama bağlı bulunduğu eyalet şehrinde 38, 22 ABD eyaletinde ve 29 ülkede araştırmalarını sürdürmektedir (Florida Üniversitesi Doğa Tarihi Müzesi [20.03.2007]).

Michigan Üniversitesi Zooloji Müzesi, üniversiteye bağlı Biyoloji Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora yapan öğrencilerin, özellikle tez aşamasında, müze koleksiyonlarını kullanmalarını desteklemekte, yarı zamanlı olarak müzede çalışmalarına olanak sağlamaktadır. Ayrıca müzenin sergileme ve koleksiyon çalışmalarında asistan öğrenciler de görev alabilmektedirler (Michigan Üniversitesi Zooloji Müzesi [20.03.2007]).

Harvard Üniversitesi bünyesinde; Fogg Sanat Müzesi, Busch Reisinger Müzesi ve Arthur M. Sackler Müzesi olmak üzere toplam üç üniversite müzesi bulunmaktadır. Her üç müze de bünyesinde bulunan çalışma odalarında müze koleksiyonunu araştırmaya açmışlardır. Bunların yanı sıra modern sanat araştırma merkezi ile koruma merkezi de kendi alanlarında araştırmalar yapmaktadır (Harvard Üniversitesi Sanat Müzesi [19.03.2007])

Pitt Rivers Müzesi, bağlı bulunduğu Sosyal ve Kültürel Antropoloji Enstitüsü yüksek lisans öğrencilerine araştırma imkânı sağlamaktadır. Öğrencilerin materyal kültürü, antropoloji, sanat ve estetik, alan antropolojisi ve müzecilik alanlarındaki eğitim ve araştırmalarını müze koleksiyonunu kullanarak gerçekleştirmektedirler. Antropoloji ve etnografya üzerine yüksek lisans yapan, öğrenciler antropolojik nesnelere yaratım, işlev ve tarihsel süreçleri ile politika ve çağdaş anlamları gibi konularda nesne merkezli bir eğitim alırlar. Bunun yanında söz konusu kültürel nesnelere toplumsal değerleri ile sergilenmeleri, müze ve kaynak arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğu, alan sorunları, sanat ve estetik, görsel antropoloji ve sunumu gibi konularda da eğitim almaktadırlar. Eğitim kurslar, dersler ve seminerler şeklinde yapılandırılmıştır. Formal eğitim yanında, öğrencilere müze ziyaretçisi ile çalışma, koleksiyon üzerinde araştırma yapma ve müzenin programında yer alan bir konuda sergi düzenleme olanakları da sunulmaktadır (Pitt Rivers Müzesi [20.03.2007]).

Kent Üniversitesi bünyesindeki müze, kendini araştırmacılar ve öğrenciler için önemli bir kaynak olarak tanımlamakta; koleksiyonu ve kütüphanesi ile örgün eğitimi desteklemeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra müzedeki araştırma faaliyetlerini yönlendirmek üzere "Araştırma Hizmet Yönetmeliği" hazırlanmış, müze ve kütüphanede yapılacak araştırmanın genel kuralları tanımlanmıştır. Yönetmelikte; araştırmanın yapılması gereken zaman aralığı, eserlerin inceleme yöntemleri vb süreçler belirtilmekte, araştırma yapacak kişiler için kayıt form örneği yer almaktadır (Kent Üniversite Müzesi [20.03.2007]).

Üniversite müzelerinde yapılan araştırma, genel müzecilik alanında yapılan araştırmalardan farklı olarak bağlı bulunduğu yüksek eğitim kurumunun akademik ve

bilimsel çalışmaları ile işbirliği içinde srdrlmektedir. Bu da niversite müzelerinin sahip olduğu koleksiyonlar ve koleksiyonda bulunan nesnelere, üniversitede yapılan araştırma ve eğitim faaliyetlerinde kullanılması ile mümkün olmaktadır.

4.2. Üniversite Müzelerinin Kurum Kültürü Oluşturma İşlevi

Üniversitede yapılan eğitime destek olması amacıyla gerçekleştirilen alan araştırmaları sonucunda toplanan malzemelerin oluşturduğu niversite koleksiyonları ve bu koleksiyonların kurumlaşmış hali olan niversite müzelerinin işlevleri, niversite ve müzesi arasındaki bağı kanıtlar niteliktedir. Bununla birlikte, bir üst kuruma bağlı olan niversite müzeleri, kurum kültürünün görünür hale getirildiği meknlar olarak da işlevlendirilmiştir.

Esas itibari ile 20. yüzyıldan itibaren görünür hale gelen bu işlev, niversite koleksiyonlarının Ortaçağ'da kazandırılmış bir özelliktir. Ortaçağ'ın bilime ve eğitime yaklaşımı, niversite koleksiyonlarına, bellek özelliği bulunan nesnelere dahil edilmesine neden olmuş ve müzelere bellek mekanı olma işlevi kazandırılmıştır.

Üniversite mirasının sergilendiği müzeler kurulmadan önce, soyut anlamlar taşıyan nesnelere niversite kütüphaneleri ve koleksiyonları bünyesinde saklanmıştır. Ancak bu tür nesnelere sergilenip sergilenmediği konusunda her hangi bir bilgi bulunmamaktadır.

20. yüzyıldan itibaren geliştirilen ve sergilenmeye başlayan, Lourenço'nun (Lourenço, 2005) ikinci kuşak niversite koleksiyonu olarak adlandırdığı bu koleksiyonlarda; araç-gereçler, makineler, modeller, ğretim şemaları, prototipler ve kopyalar gibi niversite eğitim ve araştırmalarında kullanılan nesnelere yanı sıra niversite öğrencileri ve kampus yaşamına ait nesnelere de yer almaktadır. Eğitim ve araştırma ile ilgili nesnelere bir taraftan üniversitede yapılan eğitim ve araştırma etkinliklerinin gelişimi ve geçirdiği aşamaları gösterirken, diğer taraftan dünya bilim tarihinin anlaşılması açısından da ayrı bir öneme sahiptirler.

Üniversite ğretim yeleri öğrencileri ve özellikle kampus yaşamına ait nesnelere ise; daha çok, niversiteye rekabet gücü kazanması nedeniyle bu koleksiyonlara katılmıştır: 1960'lı yıllarda küresel anlamda değişim yaşayan dünyada, genel müzecilik sistemi ziyaretçi merkezli bir anlayışı benimsemiş, bugünkü ağdaş müzecilik teorilerinin temelleri atılmıştır. Kültürel kurum olan müzenin görünür ve sistem içinde tutunabilir olmasının koşulu ziyaretçi olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte, 1960'lı ve 1970'li yıllar boyunca yaşanan ekonomik gelişimler ve üniversitelerde yaşanan devrimci ğrenci hareketlerinin bir anlamda bastırılması amacıyla niversite sisteminin yeniden yapılandırılması, üniversitelere kaynak

akışının azalmasına neden olmuştur (Boylan, 1999). Kaynak kesintileri sonucunda kendilerine yeni kaynaklar bulmak zorunda olan üniversiteler, eğitim sektörü içinde birbirleriyle rekabet eden kurumlara dönüşmüşler; sektörde görünür olma, rakiplerin önüne geçebilmek adına yapılan uygulamalar önem kazanmıştır. Kurum kültürünü yansıtan üniversite müzeleri, üniversitenin köklü tarihsel gelişimi ve üniversite yaşamının gösterildiği kurumlar olarak öne çıkarken, bir bakıma üniversitenin prestij mekanları haline gelmişlerdir.

Üniversite tarihi müzesi adı altında kurumlaşan bu tip üniversite müzelerine örnek vermek gerekirse Tartu Üniversitesi bünyesindeki müze bu türün ilk ve önemli örneklerinden biridir. Müzenin koleksiyonu üniversitenin akademik ve bilimsel tarihini yansıtan nesnelere yanında üniversite için önemli kişilerin tablolarından ve öğrencilere ait nesnelere oluşmaktadır.

Kurum kültürünü yansıtan üniversite müzeleri, ayrı bir müze türü olarak görülse de, bugün türü ne olursa olsun tüm üniversite müzelerinin benzer işleve sahip olduğu söylenebilir. Çünkü bir üniversite müzesi, barındırdığı nesnelere ile üniversitede yapılan eğitim ve araştırma etkinliklerinin karakterini ortaya koyma potansiyeline sahiptir. Bu karakter ise doğrudan üniversitenin eğitim-öğretim ve araştırma etkinliklerine yaklaşımını ifade ederken, kimlik ve kültür tanımlamalarını görünür ya da gizli anlamlarda ortaya koymaktadır.

4.3 Üniversite Müzelerinin Toplumsal İşlevi

Üniversite müzelerinin toplumsal işlev kazanma süreci ekonomi, kültür ve eğitim sisteminde yapılan değişimlerle ilgilidir. Bu işlev, üniversite müzeleri gelişiminde hep var olsa da, önem kazanması 1960'lı yıllardan sonra yaşanan gelişmelere bağlı olmuştur.

Kökenleri antik çağda kurulan okullarda yer alan eğitim koleksiyonlarına kadar uzanan üniversite müzeleri, var oldukları ilk dönemden itibaren üçlü misyon çerçevesinde gelişimlerini sürdürmüşlerdir. Eğitim, araştırma ve halkın ziyaretine açık olma şeklinde özetlenebilen bu üçlü misyon, birincil kanıtlar ışığında olmasa da İskenderiye Müzesi ve Kütüphanesi için de geçerlidir. Müze ve Kütüphane'de bulunan kimi alanlara halkın girişinin serbest olduğu bilinmektedir.

Rönesans ve sonrasında oluşturulan ilk koleksiyonların, özellikle anatomi derslerinin işlendiği anatomik anfilerin de halka açık olduğu bilinmektedir. Koleksiyonu ile Ashmolean Müzesi'nin oluşumunu sağlayan Tradescantlar, evlerinde sergiledikleri koleksiyonu ücret karşılığında halka açmışlar, ilk üniversite müzesi özelliğine sahip Ashmolean Müzesi de yukarıda bahsedilen üçlü misyona bağlı kalınmıştır.

19. yüzyıl sonraları ile 20. yüzyıl başlarında başta sanat müzeleri olmak üzere diğer müze türlerinin yaygınlaştığı ve genel müzecilik sisteminin çeşitlenmeye gittiği görülür. Toplumun üst tabakasına hitap eden kültürel kurum kimliğindeki müzeler, bu özelliklerini mimarileri, sergileme teknikleri ve kamuoyuna yaklaşımları ile somut hale getirmişlerdir. 1960'lı yıllar ve sonrasında yeni ekonomik ve siyasi koşullardan etkilenen müzelerin, varlık nedenleri de sorgulanır hale gelmiştir. Bunun sonucunda müzeler kamusal yararlarını gündeme getirecek yeniden yapılanma sürecine girmiş, idari yapılarından kadro yapılarına, hatta mimarilerine yansıyan değişimler geçirmişlerdir. Ziyaretçiyi ezen, ziyaretçi üzerinde otoriter duruşunu hissettiren mimari yapılar yerine daha yumuşak ve çekici özelliklere sahip müze binaları yapılmış; arkeolog, sanat tarihçisi ve diğer uzmanların yanı sıra iletişim, halkla ilişkiler, eğitimci gibi yeni personel tanımları yapılmıştır. Müzeler disiplinlerarası uygulamaların ve çalışmaların yapıldığı kurumlara dönüşmüşlerdir. Geleneksel müzecilik anlayışının yıkılmaya başladığı bu süreçte, kendi yapılarını değiştiren müzeler, hedef kitlelerini de genişletmişlerdir. Toplumun tüm kesimlerine yönelik etkinlikler gerçekleştirmeye başlayan müzeler, gittikçe kapsayıcı kültürel kurumlara dönüşmüşlerdir. Bu değişimde, üniversite müzelerinin yaşadıkları krizden çıkış yöntemi genel müzecilik modelini kendilerine uyarlamak olmuştur. Bu çerçevede müzelerin işlevleri toplama, araştırma ve iletişim olarak benimsenmiştir.

Bu durum, üniversite müzeleri ile diğer müzeler arasındaki mevcut ilişkiler açısından da önemli bir durumdur. Model olduğu müzelerden, model almak zorunda kalan üniversite müzeleri, böylece üniversitede oluşturulan bilimsel bilginin topluma ulaşmasını sağlayan bir araç olma özelliği de kazanmışlardır.

Üniversiteler buldukları bölge ve/veya şehrin ekonomik ve kültürel gelişimine önemli katkılar sağlar. Bu nedenle üniversite müzelerinin sahip olduğu koleksiyonlar kampus dışı için de önemlidir. Üniversite müzelerinin toplumsal işlevinin temelinde, tüm toplumsal sınıflara, gruplara ve yaşlara yönelik programlanan eğitim etkinlikleri yer almaktadır.

Böylece üniversite eğitimi ve araştırmasına destek amacıyla kurulan üniversite müzeleri, daha sonra bir eğitim kurumu olan üniversitenin tarihini ve sahip olduğu kültürü gösterme ve son olarak da üniversitenin ürettiği bilgiyi topluma yayma işlevlerini edinmişlerdir.

5. TÜRKİYE ÜNİVERSİTE SİSTEMİNİN GELİŞİMİ

Türkiye’de üniversite müzelerinin gerek Türkiye müzecilik sisteminde gerekse üniversite eğitim sisteminde yerinin anlaşılması bakımından Türkiye’de üniversitelerin geçirdikleri evrelerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de üniversite sisteminin gelişim aşamaları kısaca incelenecektir.

5.1. Osmanlı Dönemi’nde Yüksek Öğretim Sistemi

Osmanlı İmparatorluğunun eğitim sisteminin temelinde saray bünyesinde kurulan okullar ile halkın eğitimi için kullanılan medreseler bulunmaktadır. Saray okulları imparatorluğun yönetim kademeleri için öğrenciler yetiştirirken medreseler ise daha temel eğitimin verildiği kurumlardı. Osmanlı’nın imparatorluktan devlete geçişinde ve bununla birlikte Batılılaşma çabalarıyla yeni bir takım eğitim kurumları ve kademeleri oluşturulmuş ve ilk üniversite açma denemeleri gerçekleştirilmiştir.

Osmanlı Devleti’nde 18. yüzyıldan itibaren başlatılan ve eğitim kurumlarını da kapsayan reform çalışmaları ile eğitim kurumları için çağın ihtiyaçlarına uygun yeni planlamalar yapılmış ve modern eğitim sistemi uygulanmaya çalışılmıştır. Reform hareketleri ihtiyaca göre, öncelikle askerî alanlarda gerçekleştirilmişse de eğitim alanındaki reformlar da aynı derecede önemle ele alınmıştır. II. Mahmud ile radikal olarak başlayan ve Tanzimat Fermanı’nın ilanından sonra devam ettirilen genel eğitim reformu ve modern okulların kurulmasına yönelik atılımlar, 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile yeni bir teşkilâta ve esaslara bağlanarak, eğitim kurumları aynı çatı altında toplanmıştır. Tanzimat Nizamnamesi ile eğitimde yapılacak ıslah çalışmaları da ilk defa bir tüzüğe bağlanmış, bir taraftan yeni okulların açılması öngörülürken diğer taraftan da okullarda, Avrupa’da olduğu gibi ilk, orta, lise ve üniversite olarak derecelenmeye gidilmiştir.

Böylece yeni okulların açılması, Avrupa’ya öğrenci gönderilmesi, öğretmen ihtiyacının karşılanmaya çalışılması, modern eğitim-öğretim programlarının düzenlenmesi, Türkçe’ye önem verilmesi gibi hususlarda önemli mesafeler alınmıştır. Elbette bu gelişmeler ülkenin ihtiyacını tümüyle karşılayabilecek derecedeki gelişmeler değildir; ancak bu atılımlar daha sonraki dönemlerde başlatılan çalışmalara olumlu katkı sağlamış ve bunlara temel oluşturmuştur. Türk

eğitim tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak bilinen 1869 Maarif Nizamnamesi, bazı küçük değişikliklerle Cumhuriyet'e kadar yürürlükte kalmıştır.

5. 2 Türkiye Cumhuriyeti Üniversite Sistemi

Cumhuriyet Dönemi'nde, bütün toplumsal kurumlarda olduğu gibi eğitim sisteminde de yeniden yapılandırılmaya gidilmiştir. İlk yüksek öğretim kurumu olan Darülfünun⁵ Cumhuriyet'in ilanından sonra, 21 Nisan 1924'te çıkarılan 493 sayılı "İstanbul Darülfünunu'nun Şahsiyet-i Hükmiyesi Hakkında Kanun" ve buna bağlı "İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi" ile İstanbul Darülfünunu adını almıştır.

1932'de Cenevre Üniversitesi profesörlerinden Albert Malche, Darülfünun hakkında bir rapor hazırlamakla görevlendirilmiştir. Ertesi yıl bu rapora dayanılarak hazırlanan tasarının yasalaşmasından sonra, İstanbul Darülfünunu kaldırılarak yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur (Timur, 2000, 229).

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında gerçekleşen en önemli gelişmelerden biri bu (İstanbul Darülfünunun yeniden yapılandırılarak İstanbul Üniversitesi olarak kuruluşu); diğeri ise Ankara'da modern bir ziraat yüksekokulunun açılışıdır. Yüksekokulun açılması ile Osmanlı'nın sadece İstanbul'da kurduğu eğitim ağının genişlemesi sağlanmıştır (Widmann, 2000, 125).

5.2.1. 1933 Üniversite Reformu

Cumhuriyet'in ilanından 10 yıl sonra yüksekokullarla ilgili yeni düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Toplumun her kurum ve kesimine yönelik devrim hareketlerinin yükseköğretim kurumları dışında gelişmiş olması, Osmanlı Devleti geleneğinden gelen yükseköğretim kurumlarının devrimci düşüncenin dışında olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu nedenle devrimci bir değişim gösteren bir toplumda tutucu bir üniversiteye karşı eleştiriler artmış ve bu eleştiriler sonucunda Osmanlı Devleti üniversitesi olan Darülfünun 31 Mayıs 1933 yılında kabul edilen 2252 sayılı kanunla kapatılmasını ve 1 Ağustos 1933 yılında İstanbul Üniversite adı ile yeni bir kurum olarak yeniden açılışını sağlamıştır.

⁵ Osmanlı'nın batılılaşma hareketinin eğitim kurumlarına yansıması sonucunda 1846 yılında çıkarılan fermanla batılı anlamda ilk yüksek eğitim kurumu olan Darülfünun kurulmuş, 1863 tarihinde de ilk ders verilerek kurum işlerlik kazanmıştır. Çeşitli nedenlerle kapatılan kurum, 1870'de Darülfünun-u Osmani adıyla yeniden açılmış ancak 1872 yılında söz konusu ikinci girişim de son bulmuştur. 1874'de Darülfünun-u Sultani adıyla bir kez daha açılmış, bu kez 1881 yılında yeniden kapatılmıştır. İstanbul Üniversitesi'nin çekirdeği olan IV. Darülfünun 1900 yılında Darülfünun-u Şahane adıyla açılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında, 1924'te, kurumun tüzel kişiliği tanınmış, 1925 yılında da bilimsel ve yönetsel özerkliği kabul edilmiştir.

Yeni üniversitenin açılış töreninde konuşan dönemin Maarif Vekili Dr. Reşit Galip'in değindiği noktalar, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin yükseköğretime yaklaşımını göstermesi açısından önemlidir.

“Memlekette büyük politik ve toplumsal dalgalanmalar olmaktadır. Darülfünun bunun karşısında tarafsız bir seyirci rolünü sürdürdü. İktisat alanında önemli değişimler olmaktadır. Darülfünun, bunlarla tamamen ilgisiz görünüyordu. Hukukta köktenci değişiklikler yapıldı. Darülfünun sadece yeni kanunları ders programına almakla yetindi. Yazı reformu yapılmış, dilin özleştirilmesi hareketi başlamıştı: Darülfünun bununla hiçbir suretle ilgilenmiyordu. Yeni tarih değerlendirilmesi ulusal bir hareket anlamında bütün ülkeyi sarmıştı. Darülfünun'un buna karşı ilgisini uyandırmak için, üç yıl beklemek ve çabalar sarf etmek gerekti. İstanbul Darülfünun'u en sonunda sustu, kendi kabuğuna çekildi ve adeta bir ortaçağ yalıtılmışlığıyla dış dünyadan tamamen koptu (Widmann, 2000, 72)

İstanbul Üniversitesi'nde gerekli reformların gerçekleştirilebilmesi için Cenevre Üniversitesi'nde pedagoji profesörü ve aynı üniversitede rektörlük yapmış olan İsviçreli Profesör Albert Malche görevlendirilmiştir (Widmann, 2000, 76). 1932 yılında gerekli incelemeleri yapan Malche 1933 Reformlarının temelini oluşturacak raporu hazırlamadan önce eski üniversitenin durumunu tespit etmiştir.

Malche özellikle aşağıdaki eleştirel gözlemleri ortaya koymaktadır:

1. Türkçe bilimsel yayınlar eksiktir
2. Öğretim görevlerine düşük ücret ödenmesi, onları yan görevler almaya zorunlu bırakmaktadır.
3. üniversitenin özerkliği, Darülfünun'u toplumdan ve hükümetten yalıtma eğilimindedir. Bakanlıkla sıkı bir işbirliği gerekmektedir.
4. ders metodu, hiçbir şey vaat etmeyecek şekilde eskimiştir. Dersin, ansiklopedik kitap şeklinde verilmesi (bunun ezberlenmesinin beklenmesi) sakıncalıdır ve gerçek bilimsel çalışmaya yönelmeyi engeller.
5. türk öğrencilerin yabancı dil bilgisi yetersizdir.
6. Geleceğin Türk öğretim görevlilerinin Darülfünun'da yetişmesi henüz mümkün değildir. Bu yöndeki eğitim yurtdışında yapılmalıdır.

Malche raporunu, elde ettiği neticeleri değerlendirerek, 29 Mayıs 1932 tarihinde hükümete sunmuştur. Malche'nin raporu üç kısımdan oluşmuştur. Birinci kısımda araştırmalarının amaç ve yöntemlerini bildirir; ikinci kısımda Darülfünun'un o günkü

durumunun eleştirel bir incelemesini verir, üçüncü ve en önemli kısımdaysa ayrıntılı reform tekliflerini ortaya koyar. Bu tekliflerini üç ana başlıkta toplamıştır.

A – Çalışma araç ve gereçleri

B – Çalışma organizasyonu

C – Üniversitenin kendi dışına açılması

Birinci bölümdeki önerilerin merkezinde ders yöntemlerinin esaslı bir biçimde değiştirilmesi bulunmaktadır. Önemli görülen bir diğer nokta, öğrencilerin yabancı okutmanlar tarafından yabancı dil eğitimi görmeleri ve öğrenime devam edebilmenin bir şartı olarak zorunlu bir yabancı dil sınavının uygulamaya konmasıdır. Türkçe bilimsel yayınların yoğunlaştırılmasına büyük önem verilmiştir. Bununla ilişkili olarak kütüphane yönetiminin merkezleştirilmesi ve yararlarının artırılması şeklinde öneriler bulunmaktadır.

İkinci bölümde, üniversite öğretim üyelerinin atanması konusunda değişiklikler ve her fakültenin profesör sayısı konusunda öneriler getirilmiştir. Tıp fakültesi'nin hastaneleriyle Asya yakasından eski İstanbul merkezine taşınması ve Mülkiye'nin yerinin değiştirilmesi, diğer öneriler arasındaydı. Sonra düzeltme önerileriyle tek tek fakültelele değinilmiştir. Burada dikkati çeken önemli konu, İlahiyat Fakültesi'nin Edebiyat Fakültesi'ne bağlanması şeklinde kabul edilmeyen öneridir; ancak raporda önerilen İktisat ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nin kurulması yönündeki öneri kabul edilmiştir.

Üçüncü bölümün amacı, üniversitenin toplum içindeki etkinliğini sağlayacak öneriler getirmektir. Burada öncelikle akademik toplumsallık düşünülmekte ve lise öğretmenleri için geliştirme kurslarıyla, arkeolojik geziler, kongreler ve tatil kursları; fen bilimleri, edebiyat ve güzel sanatlar için bir ulusal akademinin kuruluşu önerilmektedir. Daha geniş çapta topluma açılma, üniversitenin düzenleyeceği halka açık toplantılar ve konferanslarla sağlanmalıdır. Üniversite böylece halkın, dolayısıyla erişkinlerin eğitimine hizmet etmelidir. Aynı amaçla, uluslararası ilişkiler yönünden Türkçe olarak bir üniversite dergisi yayınlanması da önerilmiştir (Widmann, 2000, 77-78).

Malche'nin raporu uygun bulunarak kabul edilmiş ve geniş çapta uygulamaya konmuştur. Ders yöntemi temelden değiştirilirken Malche'nin öngördüğü yöntemler izlenmiş, öğrencilerin yabancı dil eğitimi için yabancı diller okulu kurulmuş; yabancı dil dersi zorunlu kılınmıştır. Türkçe bilimsel yayınlara önyak olunmuş, pek çok edebiyat, bilim, sanat ve klasik eserlerin çevirisi yapılmış, kütüphanelerin durumu düzeltilerek enstitü kütüphaneleri kurulmuştur. Yasal düzenlemelerle üniversitenin

Maarif Vekaleti'ne daha sıkı şekilde bağlanması gerçekleştirilmiş ve öğretim üyelerinin görevlendirme yöntemleriyle ilgili öneriler kabul edilmiştir. Zeynep Hanım Konağı'nda halkın serbestçe girebildiği üniversite konferansları verilmeye başlanmış, üniversite haftası denilen tatil kurslarıyla taşraya gidilmiş, fakülte ve üniversite dergileri yayımlanmıştır (Widmann, 2000, 80-81).

Malche'nin raporunu sunmasından yaklaşık bir yıl sonra 31 Mayıs 1933'te üniversite reformları ile ilgili 2252 sayılı kanun yayınlanmıştır. Bu kanunla;

1 – İstanbul Darülfünun'u, kendisine bağlı bütün kuruluşları, öğretim üyeleri ve ana yapısıyla birlikte 31 Temmuz 1933'ten itibaren ortadan kaldırılmaktadır.

2 – Maarif Vekaleti, 31 Ağustos 1933'ten itibaren İstanbul'da "İstanbul Üniversitesi" adı altında yeni bir kuruluşu kurmakla görevlidir.

O zamana kadar Darülfünun'da görevli öğretim görevlilerinin büyük bir kısmı görevlerinden çıkarılmış ve yeni üniversitenin öğretim üyeleri Darülfünun'dan kadroya alınan hocalar, Avrupa üniversitelerinde öğrenimlerini tamamlayan ve yurda dönen Türkler ve yabancı öğretim üyelerinden oluşan karma bir yapıya bürünmüştür (Widmann, 2000, 86)

5.2.2. Çok Partili Hayata Geçiş ve Üniversiteler

Reformun açtığı yeni süreçle yükseköğretimin hızlı bir gelişme göstermesi, Türkiye'nin çok partili siyasal yaşama yöneldiği II. Dünya Savaşı sonrasında, üniversite sisteminin yeni bir çerçevede ele alınmasını zorunlu kıldı. Bu gereksinimi karşılamak üzere çıkarılan 4936 sayılı yasayla üniversite kurumunun özerkliğini ve tüzel kişiliğini güvence altına alan bir düzenleme getirildi. Yasanın hükümleri; 1944'te kurulmuş olan İstanbul Teknik Üniversitesi'nin yanı sıra, Ankara'daki fakülteleri tek bir çatı altında toplamak üzere kurulması öngörülen Ankara Üniversitesi'ni de kapsıyordu. Yasa bu üniversiteler için üç organ (senato, yönetim kurulu, rektör), fakülteleri için de dört organ (genel kurul, profesörler kurulu, yönetim kurulu, dekan) getiriyordu. Öte yandan yasayla çok üniversiteli bir sisteme geçildiğinden, eşgüdümü sağlamak üzere yetkileri oldukça belirsiz bir Üniversiteler Arası Kurul oluşturulmuştu (Widmann, 2000, 92).

1945 yılından sonra Türkiye üniversite sisteminin yeni bir döneme girdiği kabul edilmektedir. Çok partili hayata geçişten birkaç ay sonra, yeni bir kanun ile Türk üniversite sistemi köklü bir değişikliğe uğramıştır. Temel değişiklik, niteliği ve sınırları açıklığa kavuşturulan özerklik kavramı çerçevesinde gerçekleşmiştir (Timur, 2000, 236).

4936 sayılı kanunun gerekçesinde üniversitelerin yönetim şekilleri için genel bir sistem olmamakla ve değişik ülkelerin üniversitelerinin yönetimleri tarihi, milli, ekonomik hatta dini ve mezhebi sebeplerden dolayı farklı şekiller göstermekle beraber, aralarında esaslı benzerlikler ve ortak temeller vardır. Bu ortak temellerden başlıcası üniversitelerin bilimsel, yönetsel özerklikleri olması, organlarını seçme yetkisine sahip olmalarıdır (Timur, 2000, 246).

4936 sayılı kanun bir yandan özerkliği getirir ve akademik özgürlüğü savunurken, diğer taraftan da bunun sınırlarını koyuyordu. Kanun üniversitelerde dekan gibi seçimle gelen organlara yer vermesine rağmen, üniversiteleri sıkı sıkıya Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlıyor ve bakana da üniversite ve fakülte kurullarının beğenmediği kararları yeniden görüşmek üzere iade hakkını veriyordu (Timur, 2000, 247).

Bu dönemde eğitim sisteminin ülke çapında yaygınlaşması, İstanbul ve Ankara dışındaki merkezlerde de üniversiteler açma gereğini gündeme getirmiştir. Bunun sonucu olarak 1955-57 arasındaki dönemde Trabzon'da Karadeniz Teknik Üniversitesi, İzmir'de Ege Üniversitesi, Ankara'da Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Erzurum'da da Atatürk Üniversitesi kuruldu. Üniversitelerin özerkliğinden rahatsızlık duyan Demokrat Parti (DP) hükümeti, öğretim üyelerine yönelik baskıcı uygulamaların yanı sıra yeni üniversitelerin özerkliğini sınırlama ve akademilere dayalı yeni bir yükseköğretim sistemi yaratma gibi yöntemlere başvurdu (Widmann, 2000, 95).

5.2.3. 1960 – 1980 Arası Türkiye Üniversite Sistemi

Demokrat Parti'nin Soğuk Savaş döneminde ABD'ye yaklaşması ve siyasi ve ekonomik politikasını bu çerçevede geliştirmesi, ülkede siyasi rejim krizine neden olmuştur. Bunun sonucunda Milli Birlik Komitesi 27 Mayıs 1960 günü Demokrat Parti iktidarına yönelik askeri darbe gerçekleştirmiştir. Darbeden sonra, Milli Birlik Komitesi, içinde üniversitelerin de yer aldığı birçok devlet kurumunu yeniden yapılandırma yoluna gitmiş; üniversitelere yönelik ilk eylemleri de 147 öğretim görevlisinin üniversite ile ilişkilerinin kesilmesi şeklinde olmuştur. İktidar organlarının üniversiteler karşı giriştikleri bu davranış tepkilere neden olmuş ve askeri iktidarın itibarı zedelenmiştir. Bunun üzerine politikasını yumuşatan askeri iktidar, kendini tekrar sivil iktidara bırakma kararı almıştır.

1961 Anayasası üniversitelerin özerkliğine yer vererek bu alanda tanınmış olan hak ve ayrıcalıkları kesin güvenceye bağlamış, bu dönemde yeni yükseköğretim kurumu olarak yalnız Hacettepe Üniversitesi kurulurken, akademi modeli mühendislik alanına yaygınlaştırılmış, merkezî seçme sınavı sistemi kurumsallaştırılmıştır. Artan

öğrenci talebine bağlı olarak paralı özel yüksekokulların açılmasına izin verilmiş, özel yüksekokullara karşı gelişen tepki, Anayasa Mahkemesi'nin Ocak 1971'de ilgili yasayı iptal etmesiyle noktalanmıştır. Öte yandan 1968'de başlayan öğrenci eylemleriyle gündeme gelen üniversite reformu tartışmaları, daha sonraki gelişmeler nedeniyle Batı'dakine benzer bir yapısal dönüşümün yolunu açmamıştır.

12 Mart Müdahalesi'nden sonra başvurulmuş önlemler üniversitelerin sorunlarını çözmekten çok özerk yapıyı sınırlamaya yöneldi. Gündemdeki mevzuat değişiklikleri hiyerarşik bir şekilde gerçekleştirildi. Önce 1961 Anayasası değiştirildi ve özerklikle ilgili maddeler çıkarıldı; sonra da çeşitli alanlarda özgürlükleri kısıtlayan kanunlar çıkarıldı. Bunlar arasında 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu yüksek öğretim ile ilgili yepyeni bir düzenleme getiriyordu:

12 Mart öncesi toplumsal olaylardan alınan ders, 7 Temmuz 1971 tarih ve 1750 sayılı kanun, maddelerine başlıca iki biçimde yansımıştı. Birincisi, üniversite tanımında ağırlığı öğretime vermesi ve öğretimin hedefini de "milli tarih şuuruna sahip, vatanına, örf ve adetlerine bağlı, milliyetçi ve sağlam düşünceli aydınlar yetiştirmek" olarak saptamasıydı (kanunun ideolojik işlevi). Diğeri ise radikal bir yenilik olan Yüksek Öğretim Kurumu ile ilgili hükümler bulunmasıydı (kanunun kontrolcü işlevini). 1750 sayılı kanunun kurduğu YÖK'ün yetkileri, Ankara Üniversitesi ve CHP'nin Anayasa Mahkemesi'nde açtıkları iptal davası sonucu 1975 Aralık ayında iptal edildi. Böylece Yüksek Öğretim Kurumu, 1982 Anayasası'nda yeniden canlandırılıncaya kadar sembolik olmanın ötesinde bir anlam taşımadı (Timur, 2000, 293).

12 Eylül'de iktidarı ele geçiren ve ülkeye sıkıyönetim sistemini egemen kılan askeri rejim bir yandan üniversitelerde tarihte daha önce görülmemiş bir tasfiye başlatmış; öte yandan da, çıkardığı bir kanun çerçevesinde yeni bir yüksek öğretim sistemi kurmuştur. 2547 sayılı kanun, bu amaçla, aslında 12 Mart'ın getirdiği, fakat Anayasa Mahkemesi'nin yetkileriyle ilgili hükümleri iptal edilen Yüksek Öğretim Kurumu'nu daha güçlü bir şekilde yürürlüğe koyarak üniversite özerkliğine son vermiştir (Timur, 2000, 340).

5.2.4. Günümüz Üniversite Sistemi

Türkiye üniversite sistemi 1990'lı yılların ortalarından itibaren ekonomik ve toplumsal anlamda değişen dünya düzenini yakalamak için yükselen burjuvazinin taleplerine yanıt verme ihtiyacı ve birçok özel üniversite ile büyüyen bir sistem haline getirilmiştir.

1995 yılında TÜSİAD'ın "Türkiye'de ve Dünya'da Yüksek Öğretim, Bilim ve Teknoloji" raporu, küreselleşme çağında Türk üniversitelerine neoliberal anlayışı egemen kılmak ve üniversiteleri bir şirket yönetimine kavuşturmak kaygısı ile kaleme alınmıştır (Timur, 2000, 353). Çağdaş üniversitenin modern işletmecilik teknikleri ile yönetilen bir kurum olarak düşünülmesi ve pazar ekonomisinin arz-talep koşullarına uyması gerektiği görüşünün hakim olduğu raporda, yetiştirecek öğrenci tipi açısından ise bilgi toplumu ve küreselleşme sürecinin gerektirdiği insan gücü profili gündeme getirilmiştir. Bu özellikleri ile rapor temel söylemini; bilgi ve bilgili insanların kaynağı olan üniversite ve araştırma merkezlerine "ileri ve özellikli eğitim faktörleri adını" veren küreselleşme teorisyeni M. E. Porter'e dayandırmaktadır (Timur, 2000, 353).

1990'lı yılların ortalarından itibaren Türkiye üniversite sisteminde vakıf üniversiteleri artmaya başlamış ve üniversite-sanayi işbirliği kurularak üniversiteler ticari işletmeler kimliğine bürünmüştür. Bugün Türkiye diğer tüm kurumları gibi üniversiteleri ile de AB'ye uyum süreci içindedir. Yükseköğretim kurumlarının iyileştirilmesine yönelik bu süreç Bologna kriterleri doğrultusunda biçimlendirilmekte ve Bologna Süreci olarak da adlandırılmaktadır (Bolonya Süreci Kapsamında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tarafından Hazırlanan 2005 Yılı Türkiye Ulusal Raporu [23-01-2008]). Bu bu sürecin Türkiye üniversite sistemine etkilerinden söz edebilmek için henüz erken olsa da, öğretim üyelerinin ağırlıklı olarak yurtdışına yönelik yabancı yayınlara teşvik edilmesi, toplumsal gelişimin Türkiye gibi bölgelerden bölgeye, şehirden şehre ve hatta aynı şehir içinde bile farklılık gösterdiği gelişmekte olan bir ülkede, üniversiteleri ürettikleri bilgileri kendi toplum tabanına yayamama gibi bir tehditle karşı karşıya bırakabileceği söylenebilir.

6. TÜRKİYE ÜNİVERSİTE MÜZELERİ

Bu çalışma kapsamında öncelikle, Türkiye'deki üniversite müzeleri saptanmaya çalışılmıştır. İnternet taramasına dayalı bu araştırma; TC Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın internet sayfasında yer alan özel müzeler listesi ile üniversitelerin kendi internet sayfalarının incelenmesi ve gerekli görüldüğünde üniversitelerin ilgili birimleri ile e-posta aracılığı ile iletişime geçilerek gerçekleştirilmiş; sonucunda ulaşılabilen tüm üniversite müzeleri Ek X'deki listede belirtilmiştir.

Araştırma kapsamını çalışmanın amacına uygun olarak sınırlandırabilmek için; ulaşılan tüm üniversite müzeleri sınıflandırılmış, bu sınıflandırmada öncelikle koleksiyonların yapısal özellikleri dikkate alınmıştır. Bunun sonucunda Türkiye üniversite müzeleri "bilim koleksiyonuna sahip üniversite müzeleri", "sanat koleksiyonuna sahip üniversite müzeleri" ile kuruluş amaçları kendi içlerinde değişiklik gösteren "diğer tür üniversite müzeleri" olmak üzere üç ana başlık altında gruplandırılmıştır. Ancak;

- Üniversitede verilen eğitimi desteklemek amacıyla, doğrudan bölümlerle bağlantılı ve birimlerin eğitim-araştırma faaliyetleri sonucunda elde edilen malzemelerden oluşturulmuş "bilim koleksiyonlarına sahip üniversite müzeleri", bu çalışmaya konu olan üniversite müzelerinin varlık nedenlerini ortaya koymaları açısından;
- "sanat koleksiyonlarına sahip üniversite müzeleri" ise Yıldız Teknik Üniversitesi'nde sanat müzesi kurulması planlandığından

çalışma kapsamında ayrıntılı olarak ele alınmakla birlikte, "diğer tür üniversite müzeleri" koleksiyon oluşturmadaki amaç ve yöntem farklılıkları nedeniyle çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Çalışma kapsamına alınan üniversite müzeleri, üniversitenin verdiği eğitim ile ilişkili oldukları için tarihçe, varsa misyon ve vizyon, koleksiyon ve bilimsel faaliyetler gibi başlıklar altında incelenmiş; müzelerin amacı ve kurumsal yapıları ve bağlı oldukları birimleri gösteren tablolar Tablo -2 ve Tablo -3'te gösterilmiştir.

Bununla birlikte kimi üniversite müzelerinden gerekli geri dönüşler olmadığı için sahip olunan bilgiler oldukça sınırlıdır. Örneğin Anadolu Üniversitesi Zooloji Müzesi hakkındaki bilgiler sadece üniversitenin ilgili fakültesinden elde edilen bilgiler ile

sınırlıdır. Aynı şekilde Trakya Üniversitesi Sultan II. Bayezid Külliyesi Çağdaş Resim ve Heykel Müzesi, çalışma sürdüğü sırada yeni binasına taşınma işlemi sürdüğü için müze yetkililerinden bilgi alınamamıştır.

6.1. Bilim Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri

Üniversitelerin bilim koleksiyonları üniversitenin bilim dallarının etkisiyle oluşan koleksiyonları kapsamaktadır. Türkiye üniversitelerinde biyoloji, zooloji, arkeoloji ve birçok fen bilimlerinin birleşiminden oluşan tabiat tarihi müzesi bilim koleksiyonlarına sahip üniversite müzelerinin kapsamına girmektedir. Bu sınıflandırmada üniversite müzesinin ilgili olduğu fakülte ve bölümlerle olan ilişkisi göz önünde bulundurulmuştur.

6.1.1. Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Arkeoloji Müzesi

Tarihçe

ODTÜ Arkeoloji Müzesi; üniversite kampusunda bulunan arkeolojik alanlarda üniversite tarafından yapılan bilimsel arkeolojik kazılar sonucunda çıkarılan eserlerle; Ankara Ovası'ndaki Frig tümülüslerinin ODTÜ'nün de desteği ile sürdürülen kazı çalışmalarında elde edilen buluntuların korunması ve sergilenmesi amacıyla, Prof. Dr. Kemal Kurdaş'ın ODTÜ bünyesinde bir müze kurulması düşüncesi, 1969 yılında gerçekleştirilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı [01.05.2007]; TAÇDAM [01.05.2007]). ODTU Arkeoloji Müzesi ilk üniversite müzelerinden biri olma özelliğine sahiptir. Müze, üniversite rektörlüğüne bağlı araştırma merkezlerinden biri olan "Tarihsel Çevre Değerlerini Araştırma ve Uygulama Merkezi (TAÇDAM)" bünyesinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

TAÇDAM, 1968 yılında Keban Projesi inisiyatifi olarak çalışmaya başlamış, 1982 yılında TEKDAM (Tarihi Eserleri Kurtarma Değerlendirme Araştırma Merkezi) olarak yapılmış ve 1995 yılında yapı değişikliği ile TAÇDAM (Tarihsel Çevre Değerlerini Araştırma Merkezi) adı altında yeniden kurulmuştur. Merkez, Türkiye'de bulunan yeraltı, yerüstü kültürel ve tarihsel varlıkları konusunda temel ve uygulamalı araştırmalar gerçekleştirmeyi, arkeolojik yöntemlerle birlikte fen ve doğa bilim yöntemlerini de kullanarak belgeleme, koruma, kurtarma-kazı ve tarihsel çevre değerlendirme çalışmaları yapmayı, bu çalışmaları ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği yaparak yürütmeyi, yapılan çalışmaların düzenli bir şekilde yayınlanmasını ve bilgisinin paylaşımını, Ayrıca bu konularda çeşitli eğitim etkinliklerinde bulunmayı amaçlamaktadır. Merkez 1995 yılından itibaren; Yönetim Kurulu'nda temsil edilen Mimarlık Fakültesi, Restorasyon Anabilim Dalı, Fen Bilimleri

Enstitüsü, Arkeometri Lisansüstü Programı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yerleşim Arkeolojisi Lisansüstü Programı, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Jeoloji Mühendisliği Bölümü ile ortak projeler yapmaktadır.

Merkezin çalışma alanları kültürel ve tarihsel varlıkların saptanması, belgelenmesi ve değerlendirilmesi; arkeolojik çevre etki değerlendirmesi çalışmaları; kültürel ve tarihsel varlıkların GIS (Coğrafi Bilgi Sistemleri) ortamında veri tabanı çalışmaları; mühendislik hizmetleri projelendirme çalışmalarında (metro, kentsel altyapı, tarımsal sulama, baraj) kültürel varlıkların uygulaması doğa ve fen bilimleri yöntemleriyle (jeofizik, uzaktan algılama, vb.) süratle saptanarak optimum çözümler getirilmesi; kültürel miras yönetimi; kültürel varlıkların kentsel arkeoloji, koruma planlaması kapsamında değerlendirilmesi ve modern yaşama doğrudan katılım, kültürel kimliğin canlı ögesi olmayı sağlayıcı projeler, arkeolojik kazı ve yüzey araştırması projelerinde ele geçen buluntuların doğa ve fen bilimleri yöntem ve teknikleri kullanılarak türlerinin belirlenmesi, yaşlarının tayini, üretim teknolojilerinin ve kaynakların saptanması, olarak tanımlanabilir. Merkez, Arkeometri Programı ve Yerleşim Arkeolojisi Lisansüstü Programına destek vermektedir.

Koleksiyon

ODTÜ Müzesi'nin üç sergi mekânı bulunmaktadır. Birinci katta, etnografik eserlerle Frig nekropolü buluntuları, asma katta ise Yalıncağ ve Koçumbeli buluntuları sergilenmektedir. Müze giriş katı ise, sergi salonu, idari büro, depo ve servis mekânlarına ayrılmıştır (TAÇDAM [01.05.2007]). ODTÜ Müzesi'nde ayrıca etnografik halk el sanatları örneklerinden oluşan bir koleksiyon bulunmaktadır. Çoğunluğu Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü'nce bağışlanan bu koleksiyonda, ahşap pencere, kapı, kapı kilitleri, matkap, kilim, bakır kaplar gibi eserler yer almaktadır. Ayrıca ODTÜ Müzesi'nde, satın alınmış kimi eserlere de yer verilmektedir. Roma Dönemi cam eserleri ve Hellenistik Lekythos bunlar arasında sayılabilir (Kültür ve Turizm Bakanlığı [01.05.2007]).

Bilimsel Faaliyetler

Merkez'in Üniversiteye hizmet ve eğitim amaçlı faaliyetlerinin başında ODTÜ Müzesi etkinlikleri gelmektedir. ODTÜ Müzesi'nde 1994 yılından itibaren başlatılan yeni sergileme, envanter ve konservasyon çalışmaları modern müzecilik anlayışına göre sürdürülmektedir. ODTÜ Müzesi 1998 yılı itibariyle 3500 kişiyi aşan bir ziyaretçi talebini karşılamıştır. ODTÜ Müzesi'nde, ayrıca ODTÜ Koleji, TED Ankara Koleji gibi okulların müzecilik eğitimi ve seminer çalışmaları da yapılmaktadır (ODTÜ Basın Ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü [12.11.2007]).

ODTÜ Müzesi üniversite eğitim faaliyetleriyle bütünleşik olarak kullanılmaktadır. Arkeometri, Restorasyon, Şehir Planlama ve Yerleşim Arkeolojisi yüksek lisans ve doktora programları içinde yer alan derslerin uygulamalı çalışmaları için ODTÜ Müzesi laboratuvar olarak kullanılmaktadır (TAÇDAM [01.05.2007]). ODTÜ Müzesi içinde arkeolojik bölüm bulunup, arkeoloji müzesi bulunan tek üniversite olması müzenin önemli özelliğidir (TAÇDAM [01.05.2007]). Hacettepe ve Ankara Üniversiteleri arkeoloji bölümlerinin müzecilik dersi uygulamaları ODTÜ Müzesi'nde yapılmaktadır (ODTÜ Basın Ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü [12.11.2007]).

TAÇDAM aracılığı ile müze, Macar Milli Müzesi ile müzecilik ve arkeolojik eser konservasyonu konularında; Çek Cumhuriyeti Pilsen Müzesi ile arkeolojik belgeleme ve müzecilik alanında işbirliği içinde olup, İsveç Arkeoloji Enstitüsü tarafından başlatılan "Museums in the Meditarrenean:New Concepts and New Approaches" projesine katılmıştır.

- 1994 yılında müzenin katalogu basılmıştır.

Tuna, Numan ve Akyürek-Vardar, Nalan., METU Museum, Mimarlık Fak. Basım İşliğı, Ankara, 1994.

- Müzenin koleksiyonundan restorasyon konularında iki adet bildiri sunulmuştur.

Bingöl, I. Ve Gültekin E. A., " ODTÜ Müzesi 'ne Ait Bronz Frig Eserlerinde Yapılan Restorasyon Çalışmaları İle Yapım Teknikleri Üzerinde Gözlemler, 17. Arkeometri Sonuçları Toplantısı, (28 Mayıs – 01 Haziran 2001 Ankara), Ankara, 2002, s.89-100.

Eskici, B., "ODTÜ Müzesi'ne Ait Bir Grup Pişmiş Toprak Objeler Üzerinde Yapılan Restorasyon Konservasyon Çalışmaları", Türk Arkeoloji Ve Etnografya Dergisi, Sayı: 2, Ankara, 2001, s. 129 – 136.

- Müzenin aydınlatma sistemleri ile ilgili bir bildiri sunulmuştur.

Tuğçe Kazanasmaz, Müzelerin Aydınlatma Tasarımı-ODTÜ Müzesi, II Ulusal Aydınlatma Sempozyumu, 8-10 Ekim 2003, Diyarbakır.

6.1.2. Ege Üniversitesi Tabiat Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Ve Tabiat Tarihi Müzesi

Tarihçe

Ege Üniversitesinde bir Tabiat Tarihi Müzesi kurulması düşüncesi ilk kez 1963 yılında Doç. Dr. Recep Egemen tarafından ortaya atılmıştır. Doç. Dr. R.

Egemen'in 1963 yılında vefatı üzerine konunun önemine gönülden inanan Prof. Dr. Muhtar Başoğlu ve Prof. Dr. Yusuf Vardar müze kurma çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Hazırlanan Tabiat Tarihi Müzesi'nin projesi 1967 yılında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından kabul edilmiştir. Bu aynı zamanda, Türkiye'de plan ve projesi resmen kabul edilmiş ilk Tabiat Tarihi Müzesi'dir. Aynı yıl, müze sorumluluğu Prof. Dr. Muhtar Başoğlu'na verilmiş ve müze müdürlüğü görevine Dr. Ekrem Arsan atanmıştır. 12.09.1972 tarihinde Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinden Prof. Dr. Fikret Ozansoy müzeye atanarak 15.12.1972 tarihinde müze müdürü ve yönetim kurulu başkanı olarak görevlendirilmiştir. Senato'nun 11.01.1972 tarihli kararı ile yönetmeliği kabul edilen müze, 1973 yılında kampustaki bugünkü binasına taşınmış ve Cumhuriyetin 50. Yıl kutlama programları çerçevesinde toplumun ziyaretine açılmıştır. Prof. Dr. F. Ozansoy'un yönetiminde hızla gelişen Tabiat Tarihi Müzesi, Senato'nun 19.09.1978 gün ve 233/16 sayılı kararı ile "Doğa Tarihi Enstitüsü" olmuş, bağımsız bütçeye ve 2010 sayılı kanunla verilen kadrolara sahip olmuştur. Senato'nun 12.12.1978 gün ve 244 / 40 sayılı kararı ile "Omurgalılar Paleontolojisi Yüksek Lisans ve Doktora Öğretim Programı" onaylanan Doğa Tarihi Enstitüsü, lisansüstü öğretime de başlamıştır (Bilgehan, Ertaş, Akşit, 2005; 997).

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa bağlı olarak "Üniversitelerde Akademik Teşkilât Yönetmeliği'nin yürürlüğe girmesinden sonra "Enstitü" statüsü sona eren müze, Ege Üniversitesi Senatosu'nun 13.04.1982 tarih ve 7 sayılı kararı ile tekrar Fen Fakültesine bağlı Tabiat Tarihi Müzesi şekline dönüştürülmüştür. Üniversitelerde akademik kadroları yeniden düzenleyen "Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin (KHK - 78) 16.09.1983 tarihinde yürürlüğe girmesi ile müzenin akademik kadroları iptal edilmiş ve yeni akademik kadro tahsisi de yapılamamıştır. Tabiat Tarihi Müzesi; Fen Fakültesi tarafından Fakülte Kurulu'nun önerisi, Senato'nun 22.10.1991 tarih ve 11 / 7 sayılı kararı ve Yükseköğretim Kurulu'nun 19.06.1991 tarih ve 2887 sayılı onayı ile E. Ü. Rektörlüğüne "Tabiat Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi" olarak bağlanmıştır, Merkez'in bu yeni statüde çalışmalarını düzenleyen yönergesi Senatonun 22.10.1991 gün ve 11/7 sayılı kararı ile kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Merkez elemanlarının kadroları Biyoloji Bölümünde yer almakta olup, 2547 sayılı Kanununun 13 (b) maddesi uyarınca Rektörlükçe Merkezde görevlendirilmişlerdir (Bilgehan, Ertaş, Akşit, 2005; 998).

Müzenin bağlı bulunduğu araştırma merkezi doğrudan rektöre bağlı birim olarak görev yapmaktadır. Araştırma merkezinin müdürü aynı zamanda müze müdürüdür.

Müdürün bir yardımcısı bulunmakla birlikte, 5 üyeden oluşan bir yönetim kurulu da müdürün altında yer almaktadır. Araştırma laboratuvarı ve sergi alanları sorumluları ile doğrudan müdüre bağlıdırlar.

Vizyon ve Misyon

Müzenin misyonu, doğa ve doğa tarihine ilişkin objelerin korunması, saklanması ve onlarla ilgili bilimsel çalışmalar yapabilmemesi ve onların gelecek kuşaklara aktarılması; toplumun ve tüm eğitim kuruluşlarının eğitim ve öğretimine katkı sağlayarak, bu çalışmaları ulusal ve uluslararası kurumlarla paylaşarak araştırmacı ve yaratıcı doğa bilimcilerin yetişmesine katkı sağlaması ve doğa tarihini çağdaş müzecilik anlayışı içinde toplumla bütünleştirmesidir. Vizyonu ise, merkez ve müzenin bilimsel ve teknolojik açıdan uluslararası standartlardaki çağdaş konuma gelmesi, toplumla bütünleşmesi ve evrensel değerlere sahip olmasıdır (Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi [25.10.2007]).

Merkez ve müzenin İlkeleri, doğa tarihi ile ilgili objeleri korumak, saklanmak ve gelecek kuşaklara bozulmadan aktarmak; doğa tarihi konusunda yapılacak çalışmalarda öncülük etmek ve kaliteli, yaratıcı ve araştırmacı doğa bilimcileri yetiştirmek; çocuklar, öğrenciler ve toplumun her kesimini doğa olayları (depremler, volkanlar, evrim gibi) hakkında bilgilendirerek onların bilinçlendirmek; jeolojik miras kapsamındaki eserlerin korunmasına öncülük etmek ve nesli sönmekte olan canlıların korunmasını sağlamak; doğa tarihini çağdaş müzecilik anlayışı içerisinde toplumun ayağına sunmak; fosil yakıtların kullanımını sınırlamak; ulusallıkla evrenselliği birlikte düşünmek; evrensel değerlerle insan haklarına saygılı olmak; çevreye duyarlı olmaktır. Merkez ve müzenin değerleri ise çağdaş müzecilik, sürekli gelişim ve değişim, bilimsellik, doğa tarihini gençlere anlatmak, evrensellik, toplumsal yararlılık, yenilikçilik ve yaratıcılık ile katılımcılıktır Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi [25.10.2007]).

Koleksiyon

Merkez binası iki kat üzerinde olup müze, 2500 m²'lik bir alanda yerleşim göstermektedir. Doğa objelerinin sergilendiği galeriler; Paleontoloji Galerisi (Omurgalılar, Omurgasızlar ve Paleobotanik seksiyonları), Kayaç ve Mineral Galerisi, Giriş Galerisi (günümüzde yaşayan omurgasızlar, omurgalı fosilleri, kayaç ve minerallerin sergilendiği), Evrim ve Karşılaştırmalı Osteoloji Galerisi, Genel Zooloji Galerisi ve Kuşlar Galerisi olup yaklaşık 2800 Tabiat Tarihi örneği araştırmacıların ilgisine ve halkın görsel bilgisine sunulmuş bulunmaktadır. Binada,

galeriler dışında bir araştırma ve uygulama laboratuvarı vardır (Bilgehan, Ertaş, Akşit, 2005; 998).

Tabiat Tarihi Müzesi'nin ön vitrini konumundaki giriş galerisinde en çok göze çarpan 937 örnek, sistematik bir düzen içinde ziyaretçilerin bilgisine sunulmuştur. Fosiller çoğunlukta olmak üzere gergedan, domuz, kılıç dişli kedi, kuşların atası, Hint ve Pasifik okyanuslarında yaşayan omurgasız hayvanlar ile Kütahya yöresine ait kırmızı traverten sütunlar burada yer almaktadır. Ziyaretçilerin en çok ilgisini çeken bir yapay dinozor iskeleti de bu galeriye yerleştirilmiştir. Tabiat Tarihi Müzelerinin olmazsa olmazlarından biri olan bu dinozor iskeleti, Rektör Prof. Dr. Ülkü Bayındır'ın girişimleriyle Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina tarafından belediye atölyesindeki uzmanlara orijinal boyutta yaptırılmış ve 2002 yılında galeriye yerleştirilmiştir (Bilgehan, Ertaş, Akşit, 2005; 1002).

Kayaç ve mineral galerisinde, magmatik, tortul ve başkalaşım kayaçlarına ait örnekler, önemli oluşum kökenlerine göre sistematik olarak ayrı ayrı vitrinlerde bilgiye sunulmaktadır. 811 örneğin yer aldığı bu galeride dev boyutlu Kuvars kristalleri, ekonomik değer taşıyan mermer, perlit, kömür çeşitleri, petrol ürünleri, radyoaktif mineraller, süs taşı olarak bilinen bazı işlenmiş mineral ve kayalar, ziyaretçilerin en çok ilgisini çeken örneklerdir.

Yaşam tarihi (paleontoloji) galerisinde, jeolojik zaman ve evrim dikkate alınarak sıralanmış 1168 fosil yer almaktadır. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden getirilmiş 10-15 milyon yıl öncesi memeli fosilleri (filler, gergedan'lar, atlar, zürafalar), 350 milyon yıl öncesine ait bitki fosilleri, omurgasız hayvanlar, Perissodactyla, carnivora ve primata takımlarının 60 milyon yıl önce yaşamış ataları ile günümüzdeki temsilcileri bu galeride bulunmaktadır. On bin yıl önce, Manisa'nın Kula ilçesinde bir volkan patlamasından kaçan bir kişinin ayak izi örneği ile Kahramanmaraş'ta bulunmuş 2000 yıl öncesine ait fil iskeleti, Paleontoloji Galerisi'nin en önemli nesnelere aittir.

Evrim ve karşılaştırmalı anatomi (Osteoloji) galerisinde 81 adet tabiat örneği yer almakta; günümüzde yaşayan balina, at, domuz, tilki, kanguru, yunus balığı, keçi ve yılan gibi canlıların iskelet örnekleri bulunmaktadır. 2000 yıl önce Uşak'ta yaşamış bir insan iskeleti, galerinin en ilginç örneklerinden biridir.

766 örneğin yer aldığı genel zooloji galerisinde denizsel balıklar ve omurgasızlar, tatlı su balıkları, sürüngenler, Ege'de nesli tükenmekte olan iki panter, çift başlı hazer yılanı, uzakdoğu kökenli bir kelebek koleksiyonu bulunmaktadır.

Kuşlar galerisinde Türkiye'de yaşadığı bilinen 426 kuş türünden Ege Bölgesi'nde yaşadıkları saptanan 104 kuş türünden örneklerin taksidermik işlemleri yapılarak cam vitrinlerde ziyaretçilerin bilgisine sunulmaktadır. Ayrıca 31 türün yumurta örnekleri de galeride bilgiye sunulmuştur.

Bilimsel Faaliyetler

Ege üniversitesi Tabiat Tarihi Müzesi, üniversiteye bağlı bir araştırma merkezi bünyesinde olduğu için araştırma, lisansüstü ve lisans gibi akademik etkinliklerin de merkezinde yer almaktadır. Müzenin akademik etkinlikleri arasında çıkardığı 118 yayın da dikkat çekicidir. 1975 – 2004 yılları arasındaki çıkan yayınların dağılımı ise; 1 adet ders kitabı, 6 adet kitap, 23 adet yurtiçinde Türkçe bilimsel makale, 9 adet yurtiçinde yabancı dilde bilimsel makale, 35 yurtdışı bilimsel makale, 16 diğer tür makale, 24 ulusal bildiri ve 4 uluslararası bildiri şeklindedir (Bilgehan, Ertaş, Akşit, 2005; 1006).

Merkez Fransa'dan (CNRS) bilim adamları ile ortaklaşa arazi çalışmaları düzenlemektedir. Bunun dışında 1986 yılında Türkiye'de ilk kez " I. Ulusal Tabiat Tarihi Müzeleri Sempozyumu" düzenlenmiştir. Ayrıca İzmir Çamaltı Kuş Cenneti, merkezin elemanı tarafından ortaya çıkarılmış, 1980 yılında bilim dünyasına ve topluma tanıtılmış ve merkezin girişimleri ile koruma altına alınmıştır (Bilgehan, Ertaş, Akşit, 2005, 1006). Merkez ve müze aynı zamanda çeşitli projeler yürütmektedir.

Akademik etkinliklerin yanı sıra Tabiat Tarihi Müzesi, üniversitenin dışı açılan önemli pencerelerinden biridir. Merkez, gençlerin ve yetişkinlerin Tabiat Tarihi konusunda eğitilmelerine ve bilgilendirilmelerine büyük önem vermektedir. Bu nedenle Müze Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri saat 13.00 - 16.00 arasında ziyaretçilere açık tutulmaktadır. Öğrencilerin toplu gezileri için ilgili okulun önceden randevu alması gerekmektedir. Müzenin ziyaretçi sayısının yıllara göre dağılımı Tablo – 1'de gösterilmiştir:

Yıllar	Araştırmacı	Halk	İlköğretim ve Lise Öğrencileri	Üniversite Öğrencileri	Yıllık Toplam
1996-1997	30	181	4204	137	4552
1997-1998	.-	104	2128	48	2280
1998-1999	-	196	4734	150	5080
1999-2000	-	221	5043	50	5314
2000 - 2001	-	115	4906	135	5156
2001 - 2002	45	122	6133	111	6411
2002-2003	82	243	10990	378	11693
2003 - 2004	-	200	13726	183	14109
Genel Toplam	157	1382	52864	1192	54595

Tablo 1: Tabiat Tarihi Müzesi'nin Ziyaretçi Sayısının Yıllara Göre Dağılımı (Bilgehan, Ertaş, Akşit, 2005; 1006)

Müzeeye gelen öğrenci gruplarına ve diğer ziyaretçilere, galerileri gezdirme dışında da hizmetler verilmektedir. Yer yuvarının oluşumu, canlıların evrimi, nesli tükenmiş canlılar, bir parçası olduğumuz doğal hayatın korunması, yanardağların ve depremlerin oluşumu gibi doğa olayları konularında konferanslar verilmekte, bu olaylar slaytlarla ve bilgisayar ortamındaki belgesellerle açıklanmaya çalışılmaktadır.

Akademik personel, merkez içinde ve dışında seminerler ve bilimsel toplantılar düzenlemektedir. Gerek basın ve gerekse televizyonlar aracılığı ile İzmir Kuş Cenneti'nin ve genel olarak doğanın korunması, tabiat tarihi konularında halkın bilgilendirilmesine çalışılmaktadır.

6.1.3. Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi & Herbarium Araştırma Ve Uygulama Merkezi

Tarihçe

Botanik kürsülerinin öğretim ve araştırma ihtiyaçlarına cevap verebilecek botanik bahçesi ve Herbarium kurma çabalarına Prof. Dr. Yusuf Vardam'ın önderliğinde, ilk bahçe şefi Ziraat Teknisyeni Nevzat Ersoy'un teknik katkıları ile As. Dr. Necmettin Zeybek tarafından 1962 yılında başlanmıştır. Fen Fakültesi Profesörler Kurulu'nun 14.12.1962 tarih ve 29/11 sayılı kararı, Ege Üniversitesi Senatosu'nun onayı üzerine

Devlet Planlama Teşkilatının öngördüğü esaslar çerçevesinde Fen Fakültesi Botanik Bahçesi ve Herbaryum Merkezi kurulmuştur. Kürsülerin yer aldığı Bornova Bölge Ziraat Okulundan kalma ana binanın bir balkonu camla kapatılarak bir mini sera haline getirilmiş ve 1963 yılında ilk tohum kataloğu yayınlanmıştır. Rektör Prof. Dr. Mustafa Uluöz'ün de desteği ile bugünkü Botanik Bahçesi ve Herbaryum Merkezi'nin planları hazırlanmıştır. Herbaryum Merkezi Binası ile Botanik Bahçesi Hizmet Binası 1966 yılında tamamlanarak hizmete girmiştir. Sonraki yıllarda Bahçe Şefi uzman Hüsnü Sabah'ın gözetiminde kısa zamanda büyük gelişme göstererek yurt içinde ve yurt dışında tanınan önemli Botanik Bahçeleri arasında yer alan bu kuruluş, 1974 yılında Enstitü statüsüne yükselmiş ve 2010 sayılı kanun ile bu enstitüye 2 profesör, 3 doçent, 6 asistan, 4 uzman ve 4 araştırmacı kadrosu tahsis edilmiştir (Botanik Bahçesi ve Herbaryum Araştırma ve Uygulama Merkezi [24.05.2007]).

6 Kasım 1981 tarihinde yürürlüğe giren 2547 Sayılı Kanunla enstitülerin kanunla kurulma esası getirilmiş olduğu için Botanik Bahçesi ve Herbaryum Merkezi, anılan kanunla oluşan Botanik Anabilim Dalı'nın bir alt birimi haline geçmiştir. Bu statüde işlemine 15 sene devam eden Botanik Bahçesi ve Herbaryum; Biyoloji Bölümü Başkanlığının önerisi, Fen Fakültesi Fakülte Kurulu'nun uygun görüşü, Senato'nun 09.09.1997 tarih ve 15/13 sayılı kararı ve Yükseköğretim Kurulu'nun 11.11.1997 günlü onayı ile "Botanik Bahçesi ve Herbaryum Araştırma ve Uygulama Merkezi" adıyla doğrudan Rektörlüğe bağlı bir kurum haline geçmiştir. Merkezin bu statüde çalışmasını düzenleyen yönetmeliği, Senatonun 21.10.1997 gün ve 17/7 sayılı kararı ile kabul edilmiştir (Vardar, 2005). Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi & Herbaryum Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin 2547 sayılı kanuna bağlı akademik kadrosu bulunmamaktadır. Merkezde hizmet gören öğretim elemanları Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Botanik Anabilim Dalı'na ait kadrolardadır.

Merkez, Türkiye'nin Ege Bölgesi bitkileri ağırlıklı olmak üzere ülkenin değişik bölgelerinden ve yurt dışından getirilen bazı bitki türlerini de yetiştirip; halka, öğrencilere ve bilim adamlarına tanıtmaya, bilimsel çalışma yapılmasını sağlamak amacıyla (Güner, 2005).

Vizyon ve Misyon

Botanik Bahçesi & Herbaryum Araştırma ve Uygulama Merkezi Ege Üniversitesi'nin misyonuna uygun bir şekilde bilim dünyasına katkıda bulunma, çağa araştırmacı ve üretici yetiştirme, toplumun çevresel anlayışına duyarlı etkinliklere katkı sağlama misyonlarını üstlenmiştir. Merkez kuruluş amacında olan ve üniversitenin vizyonunun

temelini oluşturan ulusal ve uluslararası bilim ve teknoloji dünyası ile ilişki kurarak Botanik Biliminin gelişmesi için çağa uygun uygulama ve araştırma yapan koşullara sahip bir kurum olmaktır (Botanik Bahçesi ve Herbaryum Araştırma ve Uygulama Merkezi [24.05.2007]). Merkez, E.Ü. Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Botanik Anabilim Dalında okutulan derslerin uygulamalarında kullanılacak olan canlı bitki örneklerinin yetiştirilmesi, sergilenmesi ve deneysel çalışmalarda kullanılması ana amacı ile kurulmuştur. Bitki koleksiyonunu; yurt içinde gerçekleştirilen çalışmalarla ve uluslararası işbirlikleriyle yıllar içerisinde arttırarak farklı ekolojik isteklerin yaratıldığı merkezde bilim ve meraklıların hizmetine sunmuştur. Botanik bahçesi 2000'li yıllarda önemi giderek artmakta olan biyo-çeşitliliğin korunmasında ülkemize ait nesli tehdit altında olan bitki taksonlarının korunması faaliyetlerini de temel amaçları arasına eklemiştir (Güner, 2005).

Botanik Bahçesi & Herbaryum Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin stratejik hedeflerinin içerisinde; lisans ve lisansüstü eğitime, disiplinlerarası çalışmalara katkıda bulunmak; dünya üniversiteleri ile işbirliğini geliştirmek, halka yönelik bilimsel çalışma sonuçlarını aktarmak, bölgesel kalkınmaya katkıda bulunacak çevre sorunları ile ilgili projeleri teşvik etmek, araştırma ve uygulama merkezinin çağın gereksinmelerine göre gelişmesini sağlamak yer almaktadır.

Koleksiyon

Botanik Bahçesi 48.750 m²'lik bir alan üzerine kurulu olup, yönetim binası, seralar, sistematik parseller, arboretum, ekonomik bitkiler, su bitkilerinin bulunduğu havuzlar, herbaryum binası, dinlenme ve seyir parkı gibi ana bölümlerden oluşmuştur. 1300 m²'lik kısmında 13 adet araştırma, öğretim ve süs bitkileri serası bulunmaktadır. Bu seralarda tropik, kserofit, egzotik, alpinik bitkiler halka ve öğrencilere tanıtılmaktadır.

Bilimsel Faaliyetler

Merkez kurulduğu 1964 yılından beri sürekli tohum katalogu çıkarmaktadır. Katalogta bahçede bulunan bitkilerin isimleri yer almaktadır. Botanik Bahçesi 250'nin üzerinde ulusal ve uluslararası üniversite ve araştırma merkezi ile tohum alış verişi yapmaktadır. İlk tohum katalogu 1963 yılında 31 tür bitki ismi ile çıkmıştır. 2004 - 2005 yılında yurt dışına e-mail ile 100, posta ile 122 olmak üzere toplam 222 kuruluşa tohum katalogu, aynı dönemde tohum isteyen 123 kuruluşa ortalama 2460 adet tohum gönderilmiştir. Yurt dışındaki kurumlardan da Botanik bahçesine aynı yıl da e-mail ile 22, posta ile 261 olmak üzere toplam 283 adet tohum katalogu gelmiştir.

Botanik Bahçesi de 118 kuruluştan istekte bulunmuş ve 1500 kadar tohum almıştır.

Merkezin bazı endemik bitkileri koruma çalışmalarında bulunması botanik bitkilerin oluşum amaçlarının başında gelmektedir. Doğada mevcut bitki türlerinin yok edilmesinin önüne geçilmesi için onların ortamlarında korunup çoğaltılma safhasına gidilmesi gerekmektedir. Bu çalışmaları gerektiğinde Çevre ve Orman Bakanlığı Orman Mühendisleri ile yapmaya çalışmaktadır. Bu surette doğada endemik olan ve nesli tükendiğinde bir daha görmek mümkün olmayacak bitkilerin korunması yapılmaktadır. Bunun için belirli bölgeler, örneğin Milli Parklar, Doğa Parkları ve bunlara benzer yerler koruma altına alınarak o ekosistemlerdeki türlere zarar verecek etkenler yok edilmeye çalışılmaktadır.

Merkez de çalışma amaçları içersine doğadaki nesli tükenecek bitkileri koruma görevini de üzerine alarak doğa eğitimine katkı sağlamaktadır. Ege bölgesine has bitkiler buldukları tehlikedeki doğal ortamlarından alınarak Botanik Bahçesinde geliştirilip çoğaltılmaya çalışılmaktadır. Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi'nde altı bitki türü koruma altına alınmıştır.

Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Botanik Anabilim Dalının Botanik Bahçesi ve Herbaryum Araştırma ve Uygulama Merkezi'nde çalışan öğretim elemanları tarafından çeşitli tarihlerde yapılan bilimsel çalışmalar sonucunda Türkiye ve bilim dünyası için çok sayıda yeni bitki bulunup onlara yeni isimler verilmiştir.

Merkez, botanik araştırmaları için temel çalışma alanı olarak amacına uygun görevler yapmaktadır. Botanik Anabilim Dalında görev yapan bilim adamları ve araştırmacılar;

- Ege bölgesi ağırlıklı olarak hangi bitkilerin nerelerde ve ne miktarda olduklarını bilmek.bunlar üzerinde yapılacak temel araştırmalara ışık tutmak üzere flora ve vejetasyon çalışmaları yapmak,
- Değişik familya, cins ve türlerin doğada ortaya koyabileceği sosyolojik grupları saptamak,
- Tüm bu araştırma sonuçlarını Botaniğin uygulama alanlarına aktarıp onları daha faydalı ve ekonomik hale dönüştürmek ve botanik bilimine yeni bilgiler katmaktır.

Yukarıdaki amaçları gerçekleştirmek üzere merkez botanikçilerin yüksekisans, doktora ve doçentlik çalışmalarında araştırmalarına çok büyük katkılar sağlamaktadır. Çeşitli projelerin gerçekleşmesinde ve botanik alanında yazılan bilimsel kitapların hazırlanmasında ana kaynak görevini üstlenmektedir. Botanik

Bahçesi & Herbaryum Araştırma Ve Uygulama Merkezi katkıları ile yapılan bazı çalışma örnekleri

Yüksek lisans Tez çalışma konuları:

- Ademi Fahri Pirhan, 2004 : Didim, Ören ve Milas Arasında Kalan Bölgenin Florası.
- Sezen Çam, 2004 : Doğal Çiçek Soğanlarının (Anamone blanda .Eronthis hymenalis.Galanthus elwesii, Muscari muscarimu) Büyüme ve Gelişme Fizyolojisi Üzerine Bir Araştırma.
- Hasan Yıldırım, 2004 : Kıyı Ege Bölgesinde (İzmir, Muğla, Manisa, Aydın) Ticareti Yapılan Doğal Çiçek Soğanlarının Doğadaki Durumları.
- Zeynep Alagöz, 2005 : Antitoroslarda Biyolojik Çeşitliliğin Ekolojik Yönetimi.
- Murat Ersöz, 2006 : Dianthus erinaceus Boiss, Erinaceus Koruma Biyolojisi.

Doktora tezi çalışma konuları

- Esat Çetin, 2003 : Boncuk Dağları (Burdur) Flora ve Vejetasyonu
- Salih Gücol, 2004: Minuartia nifensis Mc Neil ve Asperula daphneola O. Schwarz'ın Populasyon Biyolojisi ve Koruma Stratejileri.
- Emin Uğurlu, 2005 : Orta Gediz Havzası Flora ve Vejetasyonu.
- Serdar Gökhan Şenol, 2006 :Güney Ege Denizi (Çeşme-Antalya arası) Flora ve Vejetasyonu.
- Hasan Yıldırım, Tez Devam Ediyor :Chionodoxa Boiss. Cinsinin Taksonomisi.Ekolojisi ve Üreme Döngüsü .

Projeler:

- Gemici.Y.-Akgün F., 1998: Batı Anadolu Tersiyer Florası. E.Ü.Rektörlüğü Araştırma Fon Saymanlığı, 92 Fen 036 no'lu proje, İzmir
- Seçmen vd. (Proje Koordinatörü Prof.Dr. Tuna EKİM) 1998: Türkiye Endemik Bitkilerinin Tohum Bankasına Kazandırılması. TÜBİTAK TBAG DPT/Çev.Sek. 4 no'lu Proje, Ankara.
- Seçmen A, 2002: İzmir Yöresel Endemik Bitkilerin Botanik Bahçesine Kazandırılması, E.Ü. EBİLTEM projesi.
- Seçmen-Gemici,Y.-Gökhan,Ş.G.; 2003 :İzmir İli Çevresi Yüksek Dağ Bitkilerinin E.Ü. Botanik Bahçesine Kazandırılması. E.Ü. Rektörlüğü

Araştırma Fon Saymanlığı Projesi.

- Gemici.Y.- Görk,G., 2004: Ticareti Yapılan Salvia ve Coridothymus Cinslerine Ait Türlerinin Doğadaki Durumu DPT-TBAG/Çev.Sek.8(101T015) no'lu Proje.TÜBİTAK, Ankara.

Merkez eğitim alanında Ege Üniversitesi'nin Fen, Ziraat ve Eczacılık gibi Fakültelerin lisans ve lisansüstü programların da okutulan bitkiler ile ilgili teorik derslerin uygulamaları için canlı bir ortam olarak çok büyük katkılar sağlamaktadır. Ayrıca yurt içinden ve yurt dışından temin edilmiş çiçekli ve çiçeksiz bitkilerinin üretim fazlalarını ucuz fiyatlarla halka satarak toplumun doğa sevgisinin artmasına; onların evlerde bakımları, üretimleri, saksı değiştirilmeleri ile ilgili bilgiler de vererek doğa eğitimine katkı sağlamaktadır. Yine eğitim düzeyinde ilköğretim, orta öğretim ve üniversite öğrencilerine doğayı tanımalarını, gördükleri bitkilerin yaşamlarında ne kadar önemli yerlerinin olduğunu uzmanlar eşliğinde Botanik Bahçesini gezerek anlamaktadırlar.

Botanik Bahçesi tatil günleri dışında çalışma saatleri içerisinde ziyarete açıktır. Bahçeyi halk her zaman gezebildiği gibi ilköğretim, ortaöğretim, üniversite öğrencileri gruplar halinde öğretmenlerinin sorumluluğunda randevu alarak gezebilmektedir. Botanik bahçesini ziyaret edenlerin sayısı yıllara göre değişmektedir. Örneğin 2004-2005 eğitim-öğretim yılında 13 anaokulu, 112 ilköğretim, 15 lise ve 4 üniversite den topla 11.352 öğrenci merkezi ziyaret ederek bilgi almışlardır. Ziyaret eden öğrencilerden hizmet karşılığı az bir miktarda para alınmaktadır.

6.1.4. Ege Üniversitesi Prof. Dr. Niyazi Lodos Böcek Entomoloji Müzesi

Tarihçe

Prof. Dr. Niyazi Lodos Böcek Müzesi 1955 yılında kurulan Ege üniversitesi Ziraat Fakültesi Bitki Koruma Bölümü Entomoloji Anabilimdalı bünyesinde kurulmuştur. Müzenin sahip olduğu koleksiyonun temelleri bölümün kurulduğu yıllara kadar gitmektedir. Bölüm kurulduktan sonra, bölgeden gelen problemlerin çözümüne yönelik bitki üretimi yapılan alanlardaki böcek cinslerinin tanımlanması ve söz konusu böceklerin bölümün eğitim-öğretiminde kullanılması amacıyla toplanmıştır. Müzenin koleksiyon oluşturmadaki hızı 1970'li yıllarda artmış; 1980'li yıllarda Türkiye'nin faunasını belirleme amaçlı TÜBİTAK destekli projelerle koleksiyon genişlemiştir. Koleksiyonun oluşturulmasında bölüm öğretim görevlilerinin yanı sıra uzmanlık, doktora ve doçentlik tezleri doğrultusunda Türkiye'nin çeşitli yerlerinde yapılan araştırmalar etkili olmuştur. Bunun yanında bazı araştırma enstitülerinden de

koleksiyona örnekler alınmıştır. Müze LEMT (Lodos Entomology Museum Turkey) uluslararası kodu ile bilinmektedir. Söz konusu kod, ilgili bilimdalı kapsamında yazılan makaleler ve benzeri yayınlarda örneklerin hangi müzeden alındığına dair referans gösterilmesi amacıyla geliştirilen bir sistemdir. Yayınlarda parantez içinde müzenin uluslar arası kodundan sonra müze envanter numarası yazılmaktadır.

Vizyon ve Misyon

Müzenin yazılı bir misyon ve vizyon belgesi olmamakla birlikte koleksiyon oluşturma ve geliştirmedeki amacı, Türkiye genelinde yaygın ve kültürleri temsil edecek şekilde örneklerin toplanması ve çeşitliliği yansıtmak; toplumun genelinde böcek farkındalığının yaratılmasını sağlamaktır.

Koleksiyon

Müzenin koleksiyon kapsamı böcek ağırlıklıdır. Çok sayıda böcek takımına ait örnekler vardır. Ağırlıklı olarak Türkiye 13 böcek takımına bağlı örnekler bulunmaktadır. Bunlar içinde 250'ye yakın türün bilim dünyasında tanıtıldığı türün tip örnekleri; 5500'e yakın farklı böcek türüne ilişkin örnek olmak üzere toplam 5 milyona yakın örnek bulunmaktadır. Müze, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bitki Koruma Bölümünde kendisine ayrılan toplam 50m²'lik bir alanda hizmet vermektedir. Müzenin kullanışlı sergi mekanı bulunmamaktadır. Koleksiyon çekmece sistemi içinde saklanmaktadır. Bununla birlikte müze gerçekleştireceği onaylanmış projeler ile müzenin düzenlenmesi için kaynak oluşturmakta; bu kaynakları sergi alanı ve depoların düzenlenmesinde kullanacaktır. Müzede çalışmak üzere görevlendirilmiş bir personelden söz edilememekle birlikte bölüm öğretim görevlileri, yardımcıları ve öğrenciler müzeni işleyişini sağlamaktadırlar.

Bilimsel Faaliyetler

Müze akademik olarak etkin bir biçimde kullanılmaktadır. Koleksiyondaki örneklerden Türkiye katalogları oluşturulmakta, örneklerin görüntüleri alınmaktadır. Örneklerin etiket bilgilerine dayalı olarak nereden, hangi tarihte, hangi ortamlardan, hangi bitkilerden ve hangi yükseltilerden toplandığı düzenli olarak kaydedilmekte; bu bilgiler örneklerin etiketlerinde de yer almaktadır. Böylece örnekler üzerinden yapılan yayınlar ile hem öğrencilere hem de ulusal ve uluslar arası düzeyde kitlelere bilgiler sunulmaktadır. Müzenin koleksiyonundan 37 kitap, 62 bildiri, 325 makale olmak üzere toplam 424 akademik yayınlar çıkmıştır. Yayınların dışında 49 uzmanlık, 29 yüksek lisans, 41 doktora ve 6 doçentlik tezi yayınlamıştır. Bunların dışında "tarla zararlıları", "meyve zararlıları", "sebze zararlıları", "zararlı tanısı", "taksonomi ilkeleri" ve yüksek lisans dersi olan "böcek biyo-çeşitliliği" gibi derslerde

öğrenciler tarafından kullanılmaktadır. Böylece öğrencilerin böcekleri tanımaları ve bilgilerinin artması sağlanmaktadır.

Öğrenciler müze koleksiyonuna derslerde kullandıkları gibi koleksiyona yeni örneklerin katılmasında, müzenin düzenlenmesinde ve etiket bilgilerinin kaydedilmesinde etkin görevler üstlenmektedirler. Yüksek lisans ve doktora öğrencileri sınıflandırma ve inceleme konularında müzede görev almaktadırlar. Bunun dışında lisansüstü öğrenciler bilim fuarı ve eğitim şenlikleri gibi etkinliklerde bilgilerin toplumla paylaşımını sağlamaktadırlar.

TÜBİTAK dışında Devlet Planlama Teşkilatı, diğer yurtiçi kaynaklar (tarım bakanlığı, çevre bakanlığı gibi) ve yurtdışı kaynaklarla desteklenen projeler yapılmıştır.

Müze kendisini herkese açık olarak tanımlamaktadır. Toplumda böcek ve doğa sevgisini geliştirmek ve toplumun her kesimine ulaşmak müzenin amaçları arasındadır. Ziyaretçiler randevu sistemi ile herhangi bir ücret ödemedi müzeyi ziyaret etmektedirler. Bununla birlikte özellikle bilimsel inceleme amacıyla müzeye gelen bilim adamları ve araştırmacıların yayınlanmış koleksiyon örnekleri üzerine inceleme yapmaları beklenmektedir.

Müzenin toplumsal sorumluluğunu geliştirdiği projelerle yerine getirmektedir. Bu projelerden en önemlisi toplumda böcek farkındalığı yaratmak için geliştirilen ve TÜBİTAK tarafından desteklenen BÖFYAP (Böcek Farkındalığı Yaratma Projesi)'tir. Söz konusu proje dört farklı hedef kitleye göre yapılandırılmıştır. Bunlardan ilki, ilköğretim yaşındaki öğrencilere yönelik olan BÖFYAP-İLK'tir.

BÖFYAP-İLK, İzmir'deki ilköğretim öğrencilerinde böcek farkındalığının geliştirilmesini sağlamak için geliştirilmiştir. Proje Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bitki Koruma Bölümü'nde 20-25 kişilik öğrenci gruplarıyla yürütülecektir. Her öğrenci grubuna birer günlük süre için hazırlanan program uygulanacaktır. Katılımcılara arazi, sera ve laboratuvar koşullarında böceklerle ilgili uygulamalı bilgiler verilecek ve mikroskop altında inceleme yapmaları sağlanacaktır. Konuyla ilgili bilgisayarlı görsel sunum yapılarak böcekler konusunda aktif tartışma gerçekleştirilecektir. Prof. Dr. Niyazi LODOS Böcek Müzesi'nde bulunan Türkiye'nin en zengin böcek koleksiyonu incelenecektir. Günün sonunda öğrencilerin projeye katılımlarını gösteren birer katılım belgesi verilecektir. Projenin en az 1000 ilköğretim öğrencisini kapsayacak şekilde yürütülmesi hedeflenmiştir. Proje daha sonra BÖFYAP-LİSE, BÖFYAP-YÜKSEK ve BÖFYAP-HALK olarak sürdürülecektir (BÖFYAP- İLK [14.05.2007]).

Bunun yanında müze koleksiyonundan kimi örnekleri 26 farklı pul yapılmıştır.

6.1.5. Anadolu Üniversitesi Zooloji Müzesi ve Herbaryum

Anadolu üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji bölümü bünyesinde Zooloji Müzesi ve Herbaryum ile Araştırma Laboratuvarı 1993 yılında kurulmuştur. Herbaryum'da 9000 civarında örnek bulunmaktadır. Vasküler bitki örnekleri genellikle Eskişehir ve çevresinden toplanmıştır. Ayrıca Trakya, Ege, İç Anadolu, ve Marmara Bölgesinden toplanan 2700 liken örneğinin bulunduğu zengin bir liken koleksiyonu içerir. Herbaryum öğretim ve araştırma amaçlı kullanıma açıktır.

Zooloji Müzesi ve Araştırma Laboratuvarı Anadolu Üniversitesi Fen Fakültesi Zooloji Müzesi 1993 yılında kurulmuş, 415 civarında tayin edilmiş hayvan örneğine sahiptir. Türkiye'nin farklı bölgelerinden toplanan omurgasız ve omurgalı hayvanların gruplara dağılımı 1 tunicat, 6 kıkırdaklı balık, 60 kemikli balık, 24 amphibia, 40 sürüngen, 35 kuş, 14 memeli, 114 insecta, 87 crustacea, ve 3 cheliserata örneği şeklindedir. Her bir örnek sistematik olarak gruplandırılmış ve sistematik çalışmalara yardımcı olması için kataloglanmıştır. Müze tüm öğrenci, araştırmacı ve halka açıktır (Anadolu Üniversitesi [26.02.2007]).

Müze	Amaç	Yasal Dayanak
ODTÜ Müzesi	Kampus içinde yer alan bu arkeoloji alanlarda üniversite tarafında yapılan bilimsel arkeolojik kazılar sonucunda çıkarılan eserler üniversite bünyesinde kurulan ODTÜ müzesinde sergilenmektedir	Kültür ve Turizm Bakanlığı özel müze statüsünde
E. Ü. Tabiat Tarihi Müzesi	Doğa ve doğa tarihine ilişkin objelerin korunması, saklanması ve onlarla ilgili bilimsel çalışmalar yapılması ve onların gelecek kuşaklara aktarılması; toplumun ve tüm eğitim kuruluşlarının eğitim ve öğretimine katkı sağlayarak, bu çalışmaları ulusal ve uluslararası kurumlarla paylaşarak araştırmacı ve yaratıcı doğa bilimcilerin yetişmesine katkı sağlaması ve doğa tarihini çağdaş müzecilik anlayışı içinde toplumla bütünleştirmesidir.	Ege Üniversitesi Tabiat Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi yönetmeliği
E. Ü. Botanik Bahçesi & Herbaryum Araştırma Ve Uygulama Merkezi	E.Ü. Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Botanik Anabilim Dalında okutulan derslerin uygulamalarında kullanılacak olan canlı bitki örneklerinin yetiştirilmesi, sergilenmesi ve deneysel çalışmalarda kullanılması ana amacı ile kurulmuştur.	Üniversite Senatosu'nun 21.10.1997 gün ve 177sayılı kararı
E. Ü. Prof. Dr. Niyazi Lodos Böcek Entomoloji Müzesi	Bölüm kurulduktan sonra, bölgeden gelen problemlerin çözümüne yönelik bitki üretimi yapılan alanlardaki böcek cinslerinin tanımlanması ve söz konusu böceklerin bölümün eğitim-öğretiminde kullanılması amacıyla toplanmıştır.	Her hangi bir hukuki dayanağı yok
A. Ü. Zooloji Müzesi ve Herbaryum	Koleksiyonları diğer araştırmacıların yaptığı çalışmalarda toplanan örnekler ile karşılaştırma yapılarak daha sağlıklı bir çalışma yapılmasına olanak sağlamaktadır. Toplanan materyallerden bilimsel yayınlar oluşturulmaktadır. Bunlara ek olarak, bu koleksiyonlar çevremizde gördüğümüz canlıların tanınmasını sağlamaktadır	Bilgiye ulaşılamamıştır.

Tablo - 2: Bilimsel Koleksiyonlara Sahip Üniversite Müzelerinin Kuruluş Amaçları ve Yasal Dayanakları

6.2. Sanat Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri

Türkiye üniversite müzeleri içinde sanat müzeleri oldukça yaygın olmakla birlikte kuruluş aşamasında gösterdikleri özellikler dünya genelindeki aynı tür müzelerle benzerlikler göstermektedirler. Bununla birlikte özellikle ülkenin ilk sanat müzesi özelliğine sahip Mimar Sinan Resim ve Heykel Müzesi'nin bir üniversite bünyesinde kurulması da dikkat çekilmesi gereken bir husustur. Üniversite sanat müzelerinin dağılımlarına bakıldığında ise İstanbul dışında yaygın oldukları görülmektedir.

6.2.1. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İstanbul Resim ve Heykel Müzesi

Tarihçe

Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi, Dolmabahçe Sarayı Velihaht Dairesi'nde 10 Eylül 1937 tarihinde açılmıştır. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'ne bağlı olarak Atatürk'ün emriyle kurulmuş, 1983'de de akademinin Mimar Sinan Üniversitesi olarak değişmesiyle bu isimle anılmaya başlanmıştır.

Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk sanat müzesi olan İDRHM, koleksiyonu Osmanlı Devletinin son dönemlerine kadar uzanmaktadır. Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı, Batı ve Türk resim sanatının büyük ustalarına ait eserlerin satın alınıp Müze-i Hümayun'da sergilenmesi için Müze bütçesine 1910-1913 yılları arasında biner lira ödenek koymuşsa da daha sonra bu, yüz yetmiş liraya indirilmiş ve 1916'dan itibaren Müze'nin diğer ödenekleriyle birleştirilmiştir. Ancak ödeneklerden sağlanan parayla büyük ustaların resimlerinin alınamayacağı anlaşılınca Paris, Berlin, Münih, Viyana, Madrid gibi kentlerin müzeleriyle görüşülerek, bu müzelerde bulunan Rubens, Dürer, Rembrandt, Holbein, Titian gibi ünlü sanatçıların bazı eserlerinin kopyaları yaptırılmıştır (Edhem, 1970, 38-40). On tanesi Hikmet (Onat), Nazmi Ziya (Güran), Galip, Mihri (Müşfik) gibi Türk sanatçılarına; kırk iki tanesi Deuleubre, Aquaroni gibi yabancı sanatçılara yaptırılan kopyaların yanısıra; İbrahim (Çallı), Ahmed Ali (Şeker Ahmed Paşa), Namık (İsmail) gibi Türk sanatçılarına ait seksen beş adet resim de satın alınmıştır (Edhem, 1970, 38-40). Müzenin koleksiyonu; Elvah-ı Nakşiye koleksiyonunun bir kısmı, Bakanlıklar, Bakanlıklara bağlı genel müdürlükler ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarında bulunan eserlerin toplanmasıyla oluşturulmuştur (Ercan, 1993, 3). Türkiye'nin ilk Resim ve Heykel Müzesi 20 Eylül 1937'de Atatürk'ün de katıldığı bir törenle açılmıştır. Müze doğrudan Rektörlüğe bağlı bir birim olarak varlığını sürdürmektedir.

Devlet Resim ve Heykel Sergileri'nde ödül alan çalışmalar, satın alma ve bağışlarla gelişen müze koleksiyonundan bazı eserler İzmir, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bursa gibi şehirlerin Devlet Galerileri'ne yollanmış; İzmir (1974), Ankara (1980) Resim ve Heykel Müzeleri kurularak devlet galerilerinden birçok eser bu müzelere geçmiştir.

Müze toplam 9600 m²'de 3 salon ve 32 salon sergi alanı ile hizmet vermekte; depo olarak kullanılan alan 600m²; seramik koleksiyonu için ise 700m²'dir (Prof. Ferit Özşen ile 25-9-2007 tarihinde yapılan görüşme).

Vizyon ve Misyon

Müzenin kuruluş amacı, toplumsal devrim sürecindeki yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin sanatsal kimliğini ortaya koymak olarak yorumlanabilir. Bununla birlikte müze kendisini "nitelik ve nicelik olarak Türk sanatını temsil eden bir müze" olarak tanımlamaktadır. Bu amaçla, müze, koleksiyonunda özellikle 1980'li yıllardaki eksikliğini gidermek amacıyla sanatçılardan bağış yolu ile eser alımına gidecektir.

Koleksiyon

Müzenin koleksiyonu Türk resim heykelinden oluşmaktadır. müze koleksiyonunda toplam 11000 resim ve heykel; 100'ün üzerinde seramik, 117 hat ve 10 ikon bulunmaktadır. Müzenin koleksiyon politikası Türk sanatını temsil edebilecek kalitede eserleri müze koleksiyonuna kazandırma temeline dayandırılmıştır. Eserler kabul komisyonunun olurluğunu aldıktan sonra müze koleksiyonuna dahil edilmektedir.

Müzenin koleksiyonun temelini Dolmabahçe Sarayı'ndan 44, Güzel Sanatlar Akademisi'nden 134, Üniversite Kütüphanesi'nden 2, Beyazıt İnkılâp (Devrim) Müzesi'nden 2, İstanbul Kız Teknik Enstitüsü'nden 3, Vakıflar Umum Müdürlüğü'nden 2, İstanbul Belediyesi'nden 10, Maarif Bakanlığı'nda 26, Ankara Halk Evi'nden 14, Anka Ziraat Bankası'ndan 5, Gazi Eğitim Enstitüsü'nden 26, Cumhuriyet Halk Partisi Merkezi'nden 6, sanatçı bağışlarından 18, Bahriye (Deniz) Müzesi'nden 2, Ankara Belediyesi'nden 1, Ankara Etnografya Müzesi'nden 6, İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nden 5, Müzik Öğretmen Okulu'ndan 2, Başbakanlık'tan 5, Ankara Hava Kurumu Merkezi'nden 1, Ankara Kız Lisesi'nden 2 olmak üzere toplam 320 eser müze demirbaşına girmiştir (Atagök, 1983, 144). Müze, Türk resim sanatıyla ilgili en kapsamlı koleksiyonu barındırır. Müzede heykel, seramik ve özgün baskıların da yer almasına karşılık, resim ağırlıktadır. Dönemlere göre sınıflandırılarak 20 ayrı salonda sergilenmekte olan müzedeki yapıtlar Şeker Ahmed Paşa, Hüseyin Zekâi Paşa, Osman Hamdi, Hoca Ali Rıza ve Süleyman Seyyit gibi ilk yağlıboya ressamlarından, "Primitifler"den ve "Türk İzlenimcileri"nden

günümüz sanatçılarında değin Türk resminin her aşamasını yansıtabacak nitelik ve niceliktedir.

Türk plastik sanatının toplu bir panoramasını çizen Müze koleksiyonunda Fernandez Arman, Pierre Bonnard, Gustave Deloye, Andre Derain, François Dubois, Raoul Dufy, Leopold Levy, Henri Matisse, Pablo Picasso, Edouard Pignon, Amadeo Preziosi, Robert Rauschenberg, Maurice Utrillo gibi dünyaca tanınmış sanatçılara ait eserlerde bulunmaktadır.

Bilimsel Faaliyetler

Müzenin en önemli bilimsel faaliyetlerinin başında gerçekleştirdiği sergiler ile bağlantılı katalogların çıkarılmasıdır. Bunun yanı sıra çalışma sürecinde 1989 – 1990 yılları arasında müze tarafından haber bülteni formatına yakın bir dergi çıkartıldığı görülmüştür. Dergide müzede yapılan tüm etkinliklerin tanıtımı, çeşitli konularda yazılar ile sanat haberleri bulunmaktadır.

Müzede, konservasyon, restorasyon birimleri yanında araştırma, arşiv ve kütüphane birimleri bulunmaktadır. “Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi Plastik Sanatlar Restorasyonu Araştırma ve Uygulama Merkezi”, 28 Mayıs 1990 tarih, 20531 sayılı Resmi Gazete’de yönetmeliği yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve kurulmuştur.

Mimar Sinan Resim ve Heykel Müzesi 1980’li yıllarda Resim ve Heykel Müzeleri Derneği tarafından değişik yaş gruplarına yönelik resim çalışmaları gerçekleştirmiştir. Resim eğitimi yanına rehberli turlarla bölge okullarının katıldığı müze gezileri gerçekleştirilmiştir. Yine aynı yıllarda müzede “Cumhuriyet Döneminde Heykel”, “Sanat ve Çağdaşlaşma”, Cumhuriyet Döneminde Şiir” gibi söyleşilere ev sahipliği yapmıştır.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, ülkemizin ilk sanat müzesi, bir eğitim kurumunda kurulmuş ilk müzesi, sanat eğitimi veren bir kurum içinde kurulan ilk sanat müzesi olma özellikleri göstermekle birlikte müze ile bağlı bulunduğu üniversite sanat eğitimi arasında planlanmış somut bağ bulunmamaktadır. Var olan bağlar ise üniversite öğretim elemanlarının kendi kişisel çabaları olarak yaygın olmadan gerçekleşmektedir. Öğrenciler ile müze arasındaki ilişki ise envanter gibi bazı görevlerde gönüllü olarak çalışmak ile sınırlıdır. Bazı durumlarda öğrenciler ilgili olukları koleksiyonların bakım ve korumalarında görev almaktadır. Üniversite ile müze arasında da tanımlanmış somut bağlar görülmemektedir. Bunun dışında müze ziyaretçileri ile ilgili sayılar kesin olmamakla

birlikte yıllık ziyaretçi sayısının ortalama 6500 olduğu belirtilmiştir (Prof. Ferit Özşen ile 25-9-2007 tarihinde yapılan görüşme).

6.2.2. Ankara Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi

Tarihçe

Hacettepe Sanat Müzesi'nin temelleri 25 yıl kadar önce üniversitede açılan Kültür Merkezi Sanat Galerisi tarafından atılmıştır. Bu galeride açılan sergiler, sanatçıları desteklemenin yanı sıra yeni nesil çağdaş sanatın seçkin örnekleriyle buluşturmuş ve geçen zaman içerisinde galerinin gerçek hedefi olan müzemizin kurulması için sanatçıların üniversiteye verdiği hediye eserlerle bir birikimin oluşmasına neden olmuştur. Müze, Eczacılık Fakültesi'nin kullanılmayan depolarında kurulmuş ve bu alan üniversitenin Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı tarafından müze haline getirilmiştir. Üniversite daha sonra Kültür Bakanlığı'nın ilgili birimleriyle iletişime geçmiş, taslak bir yönetmelik hazırlanmış ve Yönetim Kurulu ile Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Ankara Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi, üniversite senatosunun oluru ve Yönetim Kurulu'nun 07.09.2005 tarih ve 2005-1133 sayılı kararıyla kurulmuştur (Özgen, 2007 [25.07.2007]).

Vizyon ve Misyon

Müzenin misyonu, müzenin yaşadığı şehrin 'görsel-kültürel' yapısına farklı bakış açısı kazandırma gibi bir hedefi varsa ve buna müze olarak seçilen mekanın fiziki şartları elverdiğince uygun hale getirilerek nefes alacağı şehirde sanat için eksiklikleri gidermektir. Müze, öncelikle Ankara'nın sanat ortamına kalıcı izler bırakabilmek ve sadece üniversitede okuyan öğrencilerin değil, Ankara, hatta çevre illerde yetişen yeni nesillerin sanat bilgisine kolaylıkla unutulmayacak görsellikler kazandıracak girişimlerde bulunma amacını kendine edinmiştir. Modern sanat müzelerinin amacı, kültürel ve tarihsel değeri olan sanat eserlerini meydana çıkarmak, onları sergilemek, sanat konusunda toplumu eğiterek bilgilendirmek ve bilinçlendirmektir (Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi [25.07.2007]).

Yönetim kurulu tarafından müze, üniversitenin ilgili bölümleri ile işbirliği yaparak çağdaş ve güncel sanat örneklerini sergilemeyi, tanıtmayı, kültürel ve güncel sanat etkinlikleri düzenlemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda toplumun kültürel ve sanatsal geçmişini, çağdaş kültür ve sanatını yansıtan eserleri müze koleksiyonlarına katmayı, Türk plastik sanatlarını ve sanatçıları sergiler düzenleyerek tanıtmayı, ulusal ve uluslararası benzer amaçlı kurumlarla işbirliği yapmayı, diğer müzelerden, kurumlardan ve özel koleksiyonlardan eserler alarak sergilemeyi, toplumda estetik, kültür ve sanat bilincini yaygınlaştırmayı, yeni

kuşakların sanat eğilimlerini bilimsel yöntemlerle görsel olarak beslemeyi ve sanat yeteneklerini teşvik etmeyi hedeflemiştir. Müzenin faaliyet alanları ise güncel ve çağdaş sanat hareketlerini takip etmek, etkinliklerini bu doğrultuda düzenlemek; müze koleksiyonlarında yer alan eserleri çağdaş müzecilik koşulları altında ve kronolojik bir düzen içinde sergilemek; toplumumuzun kültürel ve sanatsal geçmişini, çağdaş kültür ve sanatını yansıtan eserleri koleksiyonlarına katmak; koleksiyonda bulunan yapıtları bilimsel ölçütler doğrultusunda sağlıklı bir biçimde korumak ve onarmak, Türk plastik sanatlarını ve sanatçıları sergiler düzenleyerek tanıtmak, bu alanda yapılan atılım ve yenilikleri sürekli ya da geçici sergiler düzenleyerek duyurmak; ulusal ve uluslararası aynı amaçlı kurumlarla işbirliği yapmak, diğer müzelerden, kurumlardan ve özel koleksiyonlardan eserler alarak sergilemek; toplumda estetik, kültür ve sanat bilincini yaygınlaştırmak, yeni kuşakların sanat eğilimlerini bilimsel yöntemlerle görsel olarak beslemek ve sanat yeteneklerini teşvik etmek; koleksiyonlara ait yapıtları; müze dışında, yurtiçi ve yurtdışında Kültür ve Turizm Bakanlığından izin alarak sergilemektir.

Koleksiyon

Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi koleksiyonuna dahil edilecek eserler müzenin amaç ve hedeflerini doğrultusunda müze danışma kurulu tarafından belirlenmektedir. Bir başka deyişle danışma kurulu müzenin koleksiyon politikasını oluşturmaktadır. Müze, danışma kurulunun belirlediği sanatçılara ulaşır, sanatçılardan müzeye verilmek üzere eser talep edilmiştir. İlk müzeciliğin temelini atıldığı günlerden bugünlere sanat tarihi açısından da yeterince müzelerimize önem verilmediğini düşünerek ve bu bilinçle hareket ederek belgelemeye yönelik çalışmaları ve Türk Plastik Sanatları'na ait tarihsel verileri müzede toplama ve değerlendirme çalışmalarına da öncelik tanınmaktadır (Özgen, 2007 [25.07.2007]).

Bilimsel Faaliyetler

Müze koleksiyonunun oluşturduktan sonra, önce üniversitenin içinde bulunan ilköğretim ve anaokulundan başlayarak Ankara'daki tüm ilköğretim, ortaöğretim kurumlarına haber vermiş; ilk ziyaretçi grubunu da Beytepe Anaokulu'ndan 4-6 yaşlarındaki öğrenciler olmuşlardır.

Müzenin gerçekleştirdiği etkinlikler arasında, bir sanat müzenin içinde bulunduğu üniversitenin sanat eğitimine katkılarının anlaşılması açısından 22 Haziran – 14 Temmuz tarihleri arasında 2005-2006 Öğretim yılı Güzel Sanatlar Fakültesi mezunlarının “Mezuniyet Sergisi-2006” dikkat çekicidir.

6.2.3. Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi

Tarihçe

Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi, üniversite bünyesinde 5 Eylül 2002 tarihinde kurulan Anadolu Üniversitesi Karikatür Sanatını Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin alt birimi olarak 17 Aralık 2004 tarihinde, araştırma merkezi yönetmeliğinin E fıkrası uyarınca faaliyete geçmiş; 9 Mayıs 2006 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından özel müze statüsüne alınmıştır (Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi [16.05.2007]).

Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü henüz Araştırma Merkezi ve Müze kurulmadan önce "Yeni Bir Yüzyıla Girenken Eğitim Sorunları" konulu uluslararası bir karikatür sergisi düzenlemiş, sergi 20-30 Kasım 2000 tarihleri arasında Eskişehir'de Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi salonlarında; 7-28 Şubat 2001 tarihleri arasında İstanbul'da açılmıştır. 34 ülkeden, 195 sanatçının gönderdiği 500'e yakın karikatür sanatçıların izniyle arşive alınmıştır. Bu sergi Ankara'da yapılan Uluslararası Karikatür Festivali ve Akşehir Uluslararası Nasrettin Hoca Festivali'nde de yinelenmiş böylelikle daha çok izleyicinin görmesi sağlanmıştır (Karikatür Sanatını Araştırma ve Uygulama Merkezi [16.05.2007]).

5 Eylül 2002 tarihinde merkezin açılmasından sonra, 7 Nisan 2004 tarihinde Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi'nde "E-Eğitim, E-Avrupa, E-Euro EEE?!?" başlıklı uluslararası ikinci bir sergi daha düzenlemiş, bu sergiye 37 ülkeden 156 karikatürcü 620 eser göndermiştir. Serginin açılışında İstanbul'dan 16 Türk karikatürcü yurt dışından da 2 karikatürcü hazır bulunmuşlardır. Aynı sergi 2 Eylül 2004 tarihinde Eskişehir Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde tekrarlanmıştır.

Müze Eskişehir'de ilk yerleşim yeri olan Odunpazarı semtinde kurulmuştur. 2 salon ve 8 odanın toplam alanı 265 metrekaredir. Müzenin deposu müze binasının dışında toplam 18 metrekarelik bir alanı bulunmaktadır. müzede 1 müdür, 2 yardımcı eleman, 4 güvenlik elemanı, 2 temizlik şirketi elemanı olmak üzere toplan 9 kişi görev almaktadır.

Vizyon ve Misyon

Merkezin amaçları arasında, karikatür sanatının yaygınlaşması ve karikatür sanatçılarının desteklenmesi için çalışmalar yapmak, Türk Karikatürü'ne önemli ivme kazandıran ve ülke sanatını yurt dışında başarıyla temsil eden "1950 Kuşağı Karikatürcüleri"nin unutulmaması için etkinlikler yapmak; orijinal karikatürlere oluşturulacak bir arşiv oluşturmak; basında çıkan karikatürleri sistematik bir şekilde

toplayarak araştırma yapmak isteyenlerin hizmetine sunmak; yurtiçinde ve yurtdışında yayınlanmış kitapların yer alacağı bir kitaplık kurarak, ilgilenenlerin yararlanmasını sağlamak şeklinde özetlenebilir. Bunların dışında merkez, fakültelerin ilgili bölümlerindeki öğrencilerin araştırma çalışmalarını desteklemek ve bunları yayınlamak için olanaklar aramak; Türkiye’de hiç denilecek kadar az araştırılmış bir alan olan karikatür sanatının diğer ülkelerdeki gibi araştırılması teşvik etmeyi de hedeflemektedir.

Bunun dışında merkezin yönetmeliğın de merkezin amaçları, karikatür sanatıyla ilgili kuramsal ve uygulamalı çalışmaları araştırmak; yayın ve dokümanların toplanmasını sağlamak, konuyla ilgili yayınlar yapmak; bilimsel araştırmalar yapmak ve bu alanda çalışanları desteklemek; uygulama çalışmaları yapmak, özgün çalışmaları desteklemek; bir müze kurmak; bilimsel toplantılar, yarışma ve sergiler düzenlemek ve diğer kuruluşlarla işbirliğı yapmak olarak belirtilmiştir.

Koleksiyon

Müze, Anadolu Üniversitesi Karikatür Sanatını Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne bağlıdır. Müzede; daimi sergi, değışken sergi bölümleri, portreler odası, Türk karikatür ustaları odası, Eskişehirli karikatürcüler odası ile kitaplık bölümleri bulunmaktadır. Müzede karikatür çalışmalarının yapılabileceğı mekanlar da tasarlanmıştır.

Anadolu üniversitesi 1984 yılından itibaren koleksiyon oluşturmaya başlamıştır. Müzenin koleksiyon toplamadaki amacı, karikatür konusunda Türkiye’de yok denecek kadar az araştırma yapılmış olması ve gerekçe olarak gösterilen “yeterli kaynak yok” mazeretine çözüm getirmek amaçlanmıştır. Koleksiyon konuyla ilgili uzman ve Araştırma Merkezi Yönetim Kurulu tarafından seçilmektedir. Müze koleksiyonunda 912 orijinal karikatür, 1144 karikatür konulu kitap vardır.

Müzede karikatür arşivindeki eserler sergilenirken, alt kat salonunda yerli ve yabancı karikatürcülerin sergileri de aralıklı olarak sürdürölmektedir. Böylece sık sık yapılacak değışikliklerle yaşayan bir müze amaçlanmaktadır. Müzeden araştırma amacıyla da yararlanılmaktadır. Bu amaçla bir kitaplık oluşturulmuştur. Müzede kitap, kartpostal, poster ve hediyelik eşyalar da ziyaretçiler tarafından satın alınabilmektedir. Dünyanın her tarafında bu tür uzmanlık müzeleri bağışlarla büyümektedir. Bu müze de orijinal karikatür, kitap, poster, gazete, dergi gibi bağışları kabul etmektedir.

Bilimsel Faaliyetler

Merkezle ilgili Anadolu Üniversitesi'nde halen faaliyet gösteren bölümler ve bu bölümlerde uygulanmakta olan lisans ve / veya lisansüstü programlar ise şunlardır:

- Güzel Sanatlar Fakültesi içinde Grafik Bölümü, Çizgifilm Bölümü, Resim Bölümü
- İletişim Fakültesi içinde Basım ve Yayımcılık Bölümü, Reklamcılık ve Halkla İlişkiler Bölümü, Sinema-TV Bölümü
- Edebiyat Fakültesi içinde Sanat Tarihi Bölümü, Sosyoloji Bölümü, Tarih Bölümü
- Eğitim Fakültesi içinde Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
- Sosyal Bilimler Enstitüsü içinde Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sosyoloji Anabilim Dalı, Çizgifilm Anasanat Dalı, Grafik Anasanat Dalı, Resim Anasanat Dalı, Sinema-TV Anabilim Dalı, Basım Yayımcılık Anabilim Dalı, İletişim Sanatları Anabilim Dalı
- Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Merkez yukarıdaki bölümlerle doğrudan ya da dolaylı olarak ilgi kurulan karikatür sanatı söz konusu bölümlerde özel ilgi duyacak kişilere yardımcı olmayı planlamaktadır. Karikatür konusu grafik sanatçısı ve çizgi filmcinin mesleği ile iç içe, doğrudan ilişkilidir. Gazetecilik mesleğini seçen kimseler, gazete ve dergilerin ayrılmaz bir ögesi olan karikatürle ilgili olmak zorundadırlar. Reklam sektöründe özellikle reklam grafiği ile karikatürün önemli bağlantıları vardır. Günlük gazetelerde ardı ardına izlenen karikatürler, bir tarihçiye, bir sosyologa ya da psikologa önemli ipuçları veren belgeler durumundadır. Bölümlerde ders disiplini içerisinde hazırlanan çizgi film, grafik, karikatür gibi uygulamalı çalışmaların merkez bünyesinde daha özgürce gerçekleştirilmesi, programlı olarak sergilenmesi, üniversite içinde kalan bu uygulamaların kent halkına da sunulması merkezin amaçları arasındadır (Karikatür Sanatını Araştırma ve Uygulama Merkezi [16.05.2007]).

Müze ve araştırma merkezi Güzel Sanatlar Fakültesi Çizgi Film Bölümü'nde "Karikatür" seçmeli dersi, İletişim Bilimleri Fakültesi Basım ve Yayımcılık Bölümü'nde "Karikatür" seçmeli dersi, tüm bölümlerde seçilebilen "Kültürel Etkinlikler" dersi kapsamında müze koleksiyonu ve müzede açılan sergilerden yararlanılmaktadır. Derslerin dışında öğrenciler müzede işlerini sergileyebilmekte, müzenin yönlendirmesiyle müzede ihtiyaç duyulan görsel malzeme (grafik, heykel, seramik) yapımında yardımcı olmaktadır.

Müze bünyesinde, gerçekleştirilen sergilerin katalogları dışında Prof. Dr. Atila Özer'in "Karikatür Yazıları" adında makaleler kitabı yayınlanmıştır.

TEZLER

Merkez ve dolayısı ile müzenin arşivlerinden Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde yüksek lisans ve doktora tezleri yazılmıştır.

Ceyyeva, Afet. Azerbaycan'da Yayınlanan Molla Nasreddin Mecmuası (1906-1907/1-49. Sayılar. Yüksek Lisans. Erciyes Üniversitesi, Türk Dili Ve Edebiyatı ABD. 2003.

Yazar, Sevtap. Karikatür Dergisi: Mizah Anlayışı ve Bibliyografyası. Yüksek Lisans. Ege Üniversitesi, 2002.

Ada, Sinan. Halkla İlişkilerde Mizah Basınının Yeri 1978-Mikrop Dergisi ile 1998-Leman Dergisi Mukayesesi. Yüksek Lisans. Gazi Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım AB. 2001.

Atamaz Aşıcıoğlu, Elif. Yazısız Karikatürlerin Grafik Sanatındaki Yeri, Yazısız Karikatür Uygulamaları. Yüksek Lisans. Hacettepe Üniversitesi, 2001.

Şahin, Sedat. Alman Ve Türk Gazetelerindeki Karikatürlerin Göstergibilim Açısından Karşılaştırması Üzerine Bir Çalışma. Yüksek Lisans. Hacettepe Üniversitesi, 2000.

Erdem, Murat. Türk-Amerikan Kültürel İlişkileri: 1945-1960 Döneminde Türkiye`De Yayınlanmış Siyasi Mizah Dergilerinde Amerika Ve Türk-Amerikan İlişkilerinin Yansımaları. Yüksek Lisans. Ege Üniversitesi, 1999.

Kundakçı, Talia. Tanzimat`tan Cumhuriyet`e Kadar Türk Karikatüründe Felsefe. Yüksek Lisans. Dokuz Eylül Üniversitesi,, 1998.

Arık, M. Bilal. 1980 Sonrası Türkiye`de Yaşanan Toplumsal Değişim Ve Karikatürün Değişen İşlevi. Yüksek Lisans. İstanbul Üniversitesi, 1997.

Güngör, Nazife. Bir Popüler Kültür Ürünü Olarak Çizgi Roman. Doktora. Ankara Üniversitesi, 1996.

Hünerli, Selçuk. Türkiye'de Gazete Karikatürünün Durumu Ve Siyasi Karikatürün Söylemi. Yüksek Lisans. İstanbul Üniversitesi, 1993

Oktay, Sait. Animasyon Film Sanatının Karikatür Sanatı Bağlamında Araştırılması. Yüksek Lisans. Mimar Sinan Üniversitesi, 1991.

Özer, Atila. Reklamlarda Karikatürün Kullanımı. Yüksek Lisans. Anadolu Üniversitesi, 1985.

Alper, Songül. İletişim Aracı Olarak Türkiye'de Karikatür. Yüksek Lisans. İstanbul Üniversitesi, 1987.

Karacabey, Mehtap. Mizah Dergilerinin Halk Eğitimindeki Yeri ve Önemi: GIRGIR Dergisi Örneği Ankara Üniversitesi.

Sergiler

Müze bünyesinde Nasreddin Hoca Karikatür Sergisi (06 Haziran 2007 - 15 Eylül 2007), 6 Yılın En İyileri Karikatür Sergisi (28 Mart 2007 - 04 Mayıs 2007), Sait Munzur Karikatür Sergisi (21 Şubat 2007 - 21 Mart 2007); Musa Kart Karikatür Sergisi (17 Ocak 2007 - 15 Şubat 2007), Nezih Danyal Karikatür Sergisi (22 Kasım 2006 - 26 Aralık 2006), Ivan Haramija Hans Karikatür Sergisi (27 Eylül 2006 - 9 Kasım 2006), Tebrizli Sanatçılar Karikatür Sergisi (28 Haziran 2006 - 15 Eylül 2006), Çizgi Kahramanlar Seramik Sergisi (14 - 27 Haziran 2006), Ercan Akyol Ve Emre Ulaş Ab Karikatürleri Sergisi (17 Mayıs 2006 - 12 Haziran 2006), Eskişehirli Sanatçılar Karikatür Sergisi (31 Mart 2006 - 17 Mayıs 2006), Kamil Masaracı Sergisi (03 Şubat 2006 - 31 Mart 2006), 1. Yıl Kutlaması Aydın Doğan Uluslararası Karikatür Yarışmaları Ödüllü Karikatürler Sergisi (20 Aralık 2005 - 31 Ocak 2006), Fethi Develioğlu Sergisi (25 Kasım 2005 - 13 Aralık 2005), Necati Abacı Eskişehir' De Sergisi (14 Ekim 2005 - 14 Kasım 2005), Semih Poroy Porsuk Sergisi (14 Eylül 2005 - 12 Ekim 2005), Exile Kadın Dünyaları Sergisi (10 Haziran 2005 - 7 Eylül 2005), Gürbüz Doğan Ekşioğlu Sergisi (11 Mayıs 2005 - 6 Haziran 2005), Semih Balcioğlu Sergisi (6 Nisan 2005 - 6 Mayıs 2005), Turhan Selçuk Sergisi (28 Şubat 2005 - 1 Nisan 2005) ve Tan Oral Sergisi (17 Aralık 2004 - 26 Şubat 2005) olmak üzere toplam 20 sergi açılmıştır (Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi [16.05.2007]).

Merkezi İstanbul'da bulunan Karikatürcüler Derneği ile Anadolu Üniversitesi'nin Karikatür Kulübü ve Karikatür Sanatını Araştırma Uygulama Merkezi'nin üç gün süren ortaklaşa "Karikatür Günleri" başlıklı etkinlik düzenlemektedir. Etkinliklerde söyleşi, panel, karikatür gösterimi, atölye çalışmaları, çizgi film gösterimleri yapılmaktadır.

6.2.4. Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi

Tarihçe

Müzenin tarihsel geçmişi 1987 yılında üniversitenin bünyesinde açılan Palet Sanat Galerisi'ne dayanmaktadır. Söz konusu galerinin amacı, Türk sanatına önemli katkılarda bulunmuş sanatçıların yapıtlarını sergilemek, söyleşiler yapmak, sanat görüşlerini paylaşmak, sanatçılara destek olmak olarak tanımlanmıştır (Atar, 2006,

3.). Galeride düzenlenen sergiler sonucunda, özellikle afiş, davetiye, kokteyl ve ağırlama karşılığında sergilere katılan sanatçılardan bir eseri üniversite koleksiyonuna bağış olarak alınmıştır. Üniversitenin koleksiyonu Bilge Karasu'yun sahip olduğu koleksiyonu üniversiteye bağışlaması ile zenginleşmiştir. Palet Sanat Galerisi 10 yıl süre bu misyonunu sürdürdükten sonra, üniversitenin sanat etkinliklerinin merkezi Kütüpane ve Dokümantasyon Merkezi sergi salonları olmuştur.

Anadolu Üniversitesi çağdaş Sanatlar Müzesi, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik uyarınca 14 Kasım 2001 yılında, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü'ne bağlı bir birim olarak kurulmuştur. Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Kampusu'nun merkezinde yer alan müze binası, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi örneklerinden olup, döneminde Askeri Kışla ve Talimgah Binası olarak kullanılmıştır. Yapı, Anadolu Üniversitesi'nin isteği üzerine T. C. Kültür Bakanlığı Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 09.12.1988 tarih ve 358 sayılı yazısı ile tescillenmiştir. 1998 yılında başlayan ve otuz ayda onarılan tek katlı dikdörtgen planlı yapı, dıştan dışa 13,25 x 43,15 m. boyutunda olup ahşap tavanlı iç yüksekliği 3,80 m' dir. Müze binasında her biri 110 m² olan 3 adet sergi salonunun yanı sıra belgelikler, yönetim bölümleri ve 140 metre karelik depo alanı yer almaktadır. Müze bünyesinde müze müdürü, enstitü sekreteri ve yardımcı hizmetli olmak üzere toplam 3 personel çalışmaktadır.

Vizyon ve Misyon

Müzenin misyonu çağdaş Türk sanatının önemli sanatçılarının yapıtlarını öğrenciler, öğretim elemanları ve üniversite çalışanlarıyla buluşturarak müze izleyici kitlesi oluşturmak; araştırma, inceleme, yayın yapmanın yanı sıra, müze salonlarında önemli koleksiyonları ve seçkin sanatçıların yapıtlarını sergilemektir.

Koleksiyon

Müze koleksiyonu yıllar içinde oluşan sanatsal birikimin sonucu gerçekleşmiştir. Önce Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksek Okulu, daha sonra Güzel Sanatlar Fakültesi'nin denetiminde Türk sanatına aralıksız 10 yıl hizmet veren Palet Sanat Galerisi, ürünlerini sergileyen yerli, yabancı sanatçıların yapıtlarını üniversite koleksiyonuna kazandırmıştır. Üniversite koleksiyonundan seçilen yapıtlarla da Çağdaş Sanatlar Müzesi'nin koleksiyonu oluşturulmuştur. Müze koleksiyonunda 143 Türk, 49 yabancı, 192 sanatçının yapıtı bulunmaktadır (Anadolu Üniversitesi Çağdaş

Sanat Müzesi [16.05.2007]). Koleksiyon resim, heykel, baskı resim ve seramikten oluşmaktadır.

Müze koleksiyonuna eser katılımında sanatsal çalışmalarıyla Türk sanatına önemli katkılarda bulunmuş sanatçılar, gelecek vadeden ve bunu özgün yapıtlarıyla kanıtlamış genç sanatçılar, yetkiliği sanat çevrelerinde de onanmış, kabul görmüş sanatçılar, özgün yapıtlarıyla Türk sanatında belirli bir akımı veya eğilimi yada grubu başarıyla temsil etmiş sanatçılar tercih edilmektedir.

Bilimsel Faaliyetler

Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi üniversite bünyesinde tüm fakülte ve yükseköğretim öğrencilerinin “Kültürel Etkinlikler” dersinin yanı sıra Güzel Sanatlar Fakültesi resim, baskı sanatları, heykel, seramik, grafik ve cam bölümlerinin derslerinde izleme, inceleme ve araştırma çalışmalarında kullanılmaktadır. Basılan toplam 7 katalog müzenin çıkarmış olduğu yayınları oluşturmaktadır.

Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi’ne ArtForum Ankara 2. Plastik Sanatlar Fuarı’nda “güzel sanatlar eğitime önem vererek Türk plastik sanatlarının gelişmesine katkı sağlaması ve Türk plastik sanatçılarının eserlerini bünyesinde barındıran bir müzeyi hayata geçirerek öğrencilere kültürel bir ortam hazırlaması” dolayısıyla Kurum Ödülü verilmiştir. Söz konusu fuar kapsamında ayrıca, 18-26 Kasım tarihleri arasında Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi koleksiyonundan oluşan bir sergi de düzenlenmiştir. Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi daha önce de 10 Ekim 2005 tarihinde düzenlenen Tüyap Art-İst 15. Sanat Fuarı’nda “Koleksiyoner Kurum Onur Ödülü”ne ve Eskişehir Sanat Derneği 2005 yılı “Müze Ödülü”ne layık görülmüştür (Mutlu, 2006 [06.05.2007]).

6.2.5. Trakya Üniversitesi Sultan II. Bayezid Külliyesi Çağdaş Resim Ve Heykel Müzesi

Sağlık müzesi’nin bulunduğu II. Bayezid Külliyesi’nin Medrese bölümü 12 Haziran 2002 tarihli Senato Kararı ile Çağdaş Resim ve Heykel Müzesi açılması kararı alınmış; 23 Eylül 2002 tarihinde de müze “Trakya Üniversitesi Müzeler Yönergesi” uyarınca Trakya Üniversitesi Edime Uygulama ve Araştırma Merkezi’ne bağlı olarak ziyarete açılmıştır. Geçmişte tıp medresesi olarak kullanılan ve dönemin hekimlerinin yetiştirildiği ve Medrese-i Etiba adı verilen eğitim bölümünde 18 öğrenci odası, bir dersane ve bunların açıldığı bir orta avlu vardır.

Müzedede ülkemiz çağdaş ressam ve heykeltıraşlarının eserleri sergilenmektedir. Müzenin sergi alanlarında 150 eser sergilenmekte ve zaman zaman sergilere de ev

sahipliği yapmaktadır. Türkiye'deki 72 önemli sanatçının 80 resim, 5 heykel olmak üzere toplam 85 eser bağışında bulunduğu Çağdaş Resim ve Heykel Müzesi'nin Trakya Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü başta olmak üzere pek çok öğretim üyesi ve öğretim elemanın da düzenlenmesi için danışma kurulu bulunmaktadır. Müzeye koleksiyon oluşturmak amacıyla sanatçılar kente davet edilmiş. Bu sanatçılardan bazıları Ali Candaş, Ali S. Atakan, Prof.Dr. İsmail Avcı, Bulgaristan'ın Sofya Ulusal Sanat Akademisinden Prof. Nikolay Georgiev Aleksiev'dir. (Trakya Üniversitesi [25-05-2007]).

Sanatçıların eser yapımı ve bağışlaması yanında özellikle Edirne'nin yetiştirdiği ve uluslararası üne sahip sanatçı ve Heykeltıraş İlhan Koman'ın eserlerinin müze koleksiyonuna katılması yönünde çabalar da bulunulmuştur. Sanatçının ailesi ile görüşmeler yapılmış ve müzede İlhan Koman Odası düzenlenmesi planlanmıştır. Bunun yanında uluslar arası İlhan Koman Heykel Sempozyumu düzenlenmiş Balkan ülkelerinden katılan sanatçıların sempozyum süresince yapacakları heykeller müzeye bağışlanacaktır (Trakya Üniversitesi [25.05.2007]).

6.2.6. Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi

Tarihçe

Emirgân Korusu'nu İstanbul Boğazı'na bağlayan tepede bulunan ve günümüzde "Atlı Köşk" adıyla tanınan yapının bulunduğu topraklar ve onun deniz kıyısındaki uzantısı olan Sahilhane 1848-84 yılları arasında mülkiyet hakkı değişen köşk 1884 yılında Sultan II. Abdülhamid'in fermanıyla Maliye Hazinesi'nce satın alınarak Karadağ Kralı I. Nikola'ya verilmiş, Kral'ın ikametgahı ve Karadağ Sefarethanesi olarak kullanılmıştır. 1913 yılında çıkan bir kararla geri alınan yapı, bu defa da Sultan Mehmet Reşad'ın torunu Behiye Sultan'ın mülkiyetine geçmiştir. 1925 yılında yıkılmış ve harap bir halde bulunan bu Sahilhaneyi satın alan Hıdiv İsmail Paşa'nın torunu Prens Mehmed Ali Hasan ise mimar Eduard de Nari'ye köşkün projesini çizdirmiş ve inşaat ettirmiştir. Günümüzde "Atlı Köşk" olarak anılan yapı, 1944 yılında Prens Mehmed Ali Hasan'ın ablası Prenses İffet'in kullanımına geçene kadar uzun seneler boş kalmıştır. Köşk 1951 yılında Sabancı Ailesinin mülkiyetine geçmiştir. Köşk Sakıp Sabancı ve ailesi tarafından 1969-99 yılları arasında konut olarak kullanılmıştır. 1998'de Sabancı Üniversitesi'nin kırk dokuz yıl süreyle kullanımına verilen bu tarihi yapı, içindeki değerli eserler ve bahçesiyle birlikte Haziran 2002'de Sabancı Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı Sakıp Sabancı Müzesi olarak ziyarete açılmıştır (Sabancı üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi [25.04.2007]).

Müzenin toplam alanı 6500 m² iken sergileme mekanı 4000 m²'dir. Bununla birlikte müzenin 300 m² depo alanı bulunmaktadır. Müzede 18 kadrolu eleman çalışmaktadır. Bunun dışında, güvenlik, temizlik ve hediyelik eşya mağazası elemanları için out source firmalarla çalışılmaktadır. Personelin görev tanımlarına göre alanları ise 1 Müdür, 1 İdari İşler Yöneticisi, 1 Sergi Organizasyon Yöneticisi, 1 Koleksiyon Yöneticisi, 1 Etkinlik Yöneticisi, 1 Muhasebe sorumlusu, 2 konservatör ve Ayniyat Sorumlusu, 1 Müze Araştırmacısı ve Arşiv Sorumlusu, 1 Eğitim Görevlisi, 1 Sergi Organizasyon Görevlisi, 1 Bilişim Teknolojileri Sorumlusu, 1 Güvenlik Sorumlusu, 4 Teknik Eleman, 1 Depo Sorumlusu şeklindedir.

Koleksiyon

Müzenin koleksiyonu Sakıp Sabancı'nın kendisinden sonra koleksiyonunun dağılmasını engellemek amacıyla eserleri müze kurulması amacıyla Sabancı Üniversitesine bağışlamasıyla oluşturulmuştur. Üniversite ve müzenin görevi ise bu eserleri korumak ve zenginleştirmek yönündedir. Koleksiyonun ne zaman başladığına dair net bilgiler bulunmamakla birlikte Sakıp Sabancı'nın babası Hacı Ömer Sabancı'dan kalan eserler de bulunmaktadır. Müzenin koleksiyon politikası koleksiyonu tamamlayacak nitelikte eserler alımı şeklinde belirtilmekte; eser alımına müze müdürü ve koleksiyon yöneticisi karar vermektedir.

Koleksiyonunun büyük bir bölümünü hat ve tablolar oluşturmaktadır. Atlı Köşk'ün birinci katında Sabancı Koleksiyonu'ndaki Osmanlı hat sanatı eserleri sergilenmektedir. Yaklaşık 400 hat örneğinden oluşan koleksiyon Osmanlı'nın 500 yıllık hat sanatına kapsamlı bir bakış açısı sunmakta, Kur'an ve dua kitaplarının yanı sıra, levhalar, berat ve fermanlar, şiir kitapları ile hattat aletlerinden oluşmaktadır (Sabancı üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi [25.04.2007]).

Sabancı Müzesi resim koleksiyonu 19. yüzyılın başından günümüze kadar yaşamış Osman Hamdi, Nazmi Ziya, İbrahim Çallı, Fikret Mualla gibi Osmanlı ve Türk sanatçıları ile Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yaşamış, çalışmış, ya da İmparatorluk tarafından görevlendirilmiş Fausto Zonaro ve İvan Aivazovski gibi Avrupalı sanatçıların eserlerini içermektedir. Resim koleksiyonu Türk resim sanatının tarihsel evrimini, Romantizm, Realizm), Natüralizm, Empresyonizm, Post-empresyonizm, Fauvizm, Kübizm ve Modernizm sonrası döneme kadar olan süreci gözler önüne sermesi, figüratif çalışmaları, natürmortlar, özellikle İstanbul ve çevresinin tuvale yansıdığı peyzajlar ve modern Türk resminin gelişimini göstermesi açısından da büyük önem taşır (Sabancı üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi

[25.04.2007]). Bunların dışında Sabancı Ailesi tarafından kullanılmış dekoratif eşya diyebileceğimiz antika objeler de koleksiyon bünyesinde yer almaktadır.

Bilimsel Faaliyetler

Sakıp Sabancı Müzesi'nin müzecilik bilimi içindeki en büyük bilimsel faaliyetleri düzenli olarak gerçekleştirdikleri geçici sergilerdir. Müze kurulduğu zamandan günümüze kadar olan süreçte Doğada Güç Birlikteliği; İnsan ve At Sergisi; Mediciler'den Savoylar'a Floransa Saraylarında Osmanlı Görkemi Sergisi; Paris-St. Petersburg Alexandre Vassiliev Koleksiyonundan Avrupa Modasının Üç Yüzyılı Sergisi; Osmanlı Sarayında Avrupa Porselenleri Sergisi; 17. Yüzyıl Avrupa'sında Türk İmajı Sergisi; Picasso İstanbul'da Sergisi; Lizbon Calouste Gulbenkian Müzesi'nden Başyapıtlarla Doğu'dan Batı'ya Kitap Sanatı ve Osmanlı Dünyası'ndan Anılar Sergisi; Heykelin büyük ustası Rodin İstanbul'da Sergisi; Cengiz Han ve Mirasçıları Büyük Moğol İmparatorluğu Sergisi; Tanrı'ya Adanmış Halılar: Transilvanya Kiliselerinde Anadolu Halıları, 1500-1750 Sergisi; Habersiz Buluşma, Blind Date İstanbul Sergisi ve son olarak da Abidin Dino - Bir Dünya Sergisi gibi önemli sergilere ev sahipliği yapmıştır (Sabancı üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi [25.04.2007]). Müze sergileri çıkardığı kataloglar ile desteklemektedir.

Sergi ve sergi kataloglarından sonra müzenin en önemli bilimsel çalışması koleksiyonu kapsayan kataloglardır.

Hat koleksiyonu ile ilgili basılan kataloglar;

- M. Uğur Derman, Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler, İstanbul, 2002.
- M. Uğur Derman, Masterpieces of Ottoman Calligraphy from the Sakıp Sabancı Museum, İstanbul, 2004.
- M. Uğur Derman, Sabancı University Sakıp Sabancı Museum, Selected Works from the Calligraphy Collection, İstanbul, 2005.

Resim Koleksiyonu ile ilgili kataloglar;

- Kıymet Giray, Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi Resim Koleksiyonundan Seçmeler, İstanbul, 2002
- Kıymet Giray, Sabancı University Sakıp Sabancı Museum, Selected Works from the Painting Collection, İstanbul, 2005. (Sabancı üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi [17.11. 2007])

Katalogların dışında, sergileri destekler nitelikte Ben Cengiz Han, Ben Rodin, Ben Kitap ve Ben Picasso gibi çocuk kitapları da çıkarılmaktadır.

Müze'de Sabancı Üniversitesi öğrencileri, hocaları ile müze gezisi gerçekleştirmekte ve konuları pekiştirmektedir. Bunun dışında, öğrenciler galeri konuşmaları gerçekleştirmektedirler. Ayrıca, staj için başvuran öğrenciler koleksiyon üzerine çalışma yapmakta; sergi hazırlıklarına ilişkin etkin görevlerde çalışmaktadırlar.

Müzenin Adı	Amacı	Hukuki Durumu
Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi	Ulusal sanat müzesine ihtiyaç duyulması sonucunda kurulmuştur	Yönetmeliği var, kültür bakanlığı özel müzeler statüsünde
Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi	Yönetim kurulu tarafından müze, üniversitenin ilgili bölümleri ile işbirliği yaparak çağdaş ve güncel sanat örneklerini sergilemeyi, tanıtmayı, kültürel ve güncel sanat etkinlikleri düzenlemeyi amaçlamıştır.	Hacettepe Sanat Müzesi Yönergesi
Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi	Merkezin amaçları karikatür sanatının yaygınlaşması ve karikatür sanatçılarının desteklenmesi için çalışmalar yapmak, orijinal karikatürlerden oluşacak bir arşiv oluşturmak; basında çıkan karikatürleri sistematik bir şekilde toplayarak araştırma yapmak isteyenlerin hizmetine sunmak; yurtiçinde ve yurtdışında yayınlanmış kitapların yer alacağı bir kitaplık kurarak, ilgilenenlerin yararlanmasını sağlamak.	Anadolu Üniversitesi Karikatür Sanatını Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne bağlı; Kültür ve Turizm Bakanlığı Özel Müzeler statüsünde
Anadolu üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi	Müze koleksiyonun sergilemek, arşivlemek; yayın, yayın, bilgilendirmenin ötesinde kültürel bilinçlenmeyi, insanların sanatsal duyarlılıklarını arttırmak, "müze ziyaretçi kitlesi" oluşturmaktır.	2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu; Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik; üniversitenin Güzel Sanatlar Enstitüsü yönetmeliği hazırlık aşamasında olmakla birlikte müze söz konusu enstitüye bağlıdır.
T. Ü. Sultan II. Bayezid Külliyesi Çağdaş Resim Ve Heykel Müzesi	Müzedeki ülkemiz çağdaş ressam ve heykeltıraşlarının eserleri sergilenmektedir	Trakya Üniversitesi Müzeler yönergesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı özel müze statüsünde
Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi	Ailenin sahip olduğu koleksiyonu korumak amacıyla kurulmuştur.	Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik, Kültür ve Turizm Bakanlığı özel müze statüsü

Tablo - 3: Sanat Koleksiyonlarına Sahip Üniversite Müzelerinin Kuruluş Amaçları ve Yasal Dayanakları

6.3. Değerlendirme

Türkiye üniversite müzelerinin değerlendirilmesi iki bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki Türkiye üniversite müzelerinin gelişimleri ile üniversite sistemi arasındaki ilişkilerin ortaya konmaya çalışıldığı genel bir değerlendirme; diğeri ise tez çalışması kapsamında incelenen bilimsel koleksiyona sahip üniversite müzeleri ile sanat koleksiyonuna sahip üniversite müzelerine uygulanan anket çalışması sonuçlarının aktarıldığı bölümdür.

6.3.1. Genel Değerlendirme

İlk müzenin bir üniversite bünyesinde kurulması, sonraki dönemlerde ortaya çıkan farklı müze türlerinin kendilerine üniversite müzelerini model olarak alması Avrupa merkezinde gelişen modern müzecilik faaliyetlerinin kökeninde üniversite - müze ilişkisinin yeri ve önemini kanıtlar niteliktedir. Bu nedenle bir ülkedeki müzecilik sistemi ve bu sistemin işlevselliği o ülkedeki üniversiteler ve bilimsel gelişmeleri ile bağlantılıdır. Bu çıkarımdan yola çıkarak Türkiye müzecilik sistemi ile üniversite sistemi arasındaki ilişkilere kısaca bakarak, müzecilik sisteminin gelişimi ve mevcut durumu anlayabiliriz.

Türkiye üniversite müzeleri Avrupa'daki benzer müzelerden oldukça sonra gelişmeye başlamışlardır. Bu durumun anlaşılması Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti yüksek öğretim sistemi ile ilişkilidir. Batı uygarlığı düşünce sistemi kimi zaman uzun kesintiler yaşasa da, Antikçağ geleneğinin bir uzantısı olarak şekillenmiş, daha sonra antik kökenlerinden kurtularak bugünkü şekline birbirini devamı olan düşünce basamaklarını geçerek ulaşmıştır. Düşünce yapısındaki bu şekillenme, üniversitelerin idari ve eğitim yapısındaki değişim ve gelişmelerin yaşanmasını sağlamıştır. Rönesans ve Aydınlanma düşüncesinin akli ön planda tutması; araştırma, inceleme ve gözleme dayalı yöntemlerin bilimsel bilginin oluşmasında etkin olarak kullanılması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Söz konusu bilimsel eylemlerin üniversite içinde kullanılması, bilimsel üniversite koleksiyonlarının oluşturulmasındaki en önemli etkidir. Koleksiyonların 17. yüzyılda üniversite müzelerine dönüşmesi ile üniversite ve üniversite müzesi arasındaki akademik ilişkilerin kuvvetlenmesini sağlamıştır.

Osmanlı düşünce sistemi ve bunun paralelinde gelişen eğitim sistemi, özellikle Ortaçağ'da dünya düşünce yapısını şekillendiren bir yapıya sahip olmuşsa da, bu durum devamlılık göstermemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun zamanın getirdiği değişimlere uyum sağlayamaması elinde bulundurduğu askeri, siyasi ve ekonomik

üstünlükleri kaybetmesine neden olmuştur. 17. ve 18. yüzyıllarda Batı'da bilimsel atılımlar yaşanırken, Osmanlı bu gelişmeleri takip edememiş ve imparatorluktan devlete gerilemeye başlamıştır. Bilimsel gelişmelere kayıtsız kalınması Osmanlı eğitim sisteminin durağan bir yapı içinde bilgi üretmekten çok bilgiyi aktaran kurumlara gerilemesine neden olmuştur.

Eğitim sistemindeki yenileşme çabaları devletin her alanda küçüldüğü, toprak kayıplarının yaşandığı gerileme ve çöküş dönemlerine denk gelmektedir. Batılılaşma sürecine giren Osmanlı, uzun zamandır sahip olduğu kemikleşmiş kurumlarını Batı'nın dayatması sonucunda modern kurumlara evrimleştirmeyi denemiştir. Özellikle eğitim sisteminde yeni okulların açılması, eğitim kademelerinin yeniden yapılandırılması, askeri ve sivil yüksek okulların açılması sonunda modern anlamda bir üniversitenin kurulmasına değin devam etmiştir. Ancak toplumsal ve bilimsel alt yapıdan yoksun olunması bu çabaların amaçlarına ulaşması yönündeki en büyük engel olup, gerçekleştirilen uygulamaların Osmanlı'nın sahip olduğu yapıyı değiştirmekten çok söz konusu yapıya uyum sağlamaları sonucunu getirmiştir.

Cumhuriyet Döneminde Osmanlı'dan miras alınan yapay yüksek öğretim sisteminin devrim düşüncesine uygun hale getirilmesi çabaları, devrimlerin başlamasından 10 yıl kadar sonra, İkinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'dan kaçan bilim adamlarının yardımlarıyla yine Batı'nın bakış açısıyla uygulanmaya çalışılmıştır.

Çok partili hayata geçilmesi, soğuk savaşta ülkenin ABD ile yakınlaşması ve dönemin şartları üniversitelerin bilimsel kurum olmaktan çok denetlenmesi gereken bir kurum olarak görülmesine neden olmuş, söz konusu anlayış 1990'lı yıllarda duvarların yıkılması, yenedünya düzeninin geçerli olmasına kadar devam etmiştir. Üniversite sisteminin bu kadar geç ve dışarıdan yapılan müdahalelerle gelişmesi ve son 10 yıllara kadar geçen süre içinde de siyasi düşüncelerin çatışma alanları olarak akademik ve toplumsal öneminin azalmasının üniversitede bilim yapılmasını, bilginin üretilmesi ve yayılmasını engellediği rahatlıkla söylenebilir. Tüm bunlar ülkede öncelikle üniversite müzelerinin kurulmasını, ardından da kurulan ilk üniversite müzelerinin üniversite eğitimi içinde görünür olmalarını engellemiştir.

Türkiye müzecilik sisteminin temelinde, yükseköğretim ile birlikte düşünülmeden geliştirilmiş, Osmanlı Devleti'nin batılılaşma çabaları ile yakından ilişkili bir oluşum söz konusudur. Modern müzeciliğin temelinde bilimsel bilginin oluşumuna ve artmasına yardımcı olan koleksiyonların üniversite içinde kullanılması yatarken, Türk müzeciliği ise sahip olunan arkeolojik eserleri ülke sınırları içersinde koruma amacıyla ağırlıklı olarak "korumacılık anlayışı" doğrultusunda gelişmiştir. Müzecilik

sisteminin yüksekokullar bünyesinde, yüksekokullar ile paralel gelişmemiş olması, günümüz Türkiye müzecilik sisteminde müzelerin çağdaş müzecilik işlevlerini tam olarak yerine getirememesi sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Bilimsel temelleri iyi oturmamış mevcut durumda üniversitelerin eğitimi desteklemeye yönelik güçlü koleksiyonlar oluşturmaları beklenemez. Bu nedenle, Türkiye’de üniversite müzelerinin yaygınlaşması üniversite sisteminin kurulmasından ve gerekli görülen reformların yapılmasından çok sonra, 1960 ile 1970 yılları arasında başlamıştır. Koleksiyonlarının oluşumu açısından, dünyadaki üniversite müzelerinin gelişmelerine benzer bir yapıda olan Türkiye üniversite müzelerinin bilim ve sanat koleksiyonlarına sahip üniversite müzeleri olduğu gibi toplumun kültürel gelişimine katkıda bulunacak çeşitli yapılarda üniversite müzeleri de bulunmaktadır.

Bilimsel koleksiyona sahip üniversite müzelerinin koleksiyonları bağlı bulunduğu bölümün öğretim görevlileri tarafından oluşturulmuş, uygun şartlar sağlandığında da bu koleksiyonlar müzeleştirilmiştir. İlk örnek olan İstanbul Resim ve Heykel Müzesi hariç, üniversite sanat koleksiyonlarının ise genellikle yarışmalarla, bağışlarla ya da satın almalarla oluşturulduğu görülmektedir.

Türkiye üniversite müzeleri genel müzecilik sistemindeki sorunları yaşamaktadır. Bu sorunlardan ilki farkedilememe sorunudur. Ancak bunu ziyaretçi ilgisizliğine bağlamak kolaylık gibi görülmektedir. Çünkü tez kapsamında ziyaret edilen üniversitelerde, kampus içinde bulunan üniversite müzesinin öğrenciler ve idari personel tarafından dahi bilinmediği gözlemlenmiştir. Oysa, üniversite müzelerinin öncelikli hedefi bağlı buldukları üniversite içinde görünür hale kılınmalıdır.

Diğer önemli sorun çalışan personel sorunudur. Üniversite müzelerinde görevli personel çoğunlukla akademik görevleri bulunan öğretim görevlileridir. Akademik personelin aynı zamanda müzede çalışmasının müzenin akademik eğitim içinde etkin konuma gelmesinde olumlu, personelin müzeye ayırabileceği zaman ve enerji açısından olumsuz sonuçları vardır. Bugün üniversitelerin idari ve akademik olarak çoklu yapıya sahip olduğu düşünüldüğünde personel sorunun çözümünün üniversitenin bünyesindeki diğer idari ve akademik birimlerle işbirliğine gidilerek çözümlenmesi olasıdır. Bunun yanında öğrencilere etkin görevler verilerek de müze kadrosu desteklenebilir.

Genel müzecilik ile benzer bir başka sorun da kurumlar arası iletişimsizlik ve bilgi paylaşımının eksikliğidir. Bu sorun misyon ve vizyon eksikliğinden kaynaklandığı gibi bilgi işlem ve iletişim teknolojilerinin yaşamın her alanına girdiği günümüzde, teknolojideki gelişmelerden yararlanamamaktan da kaynaklanmaktadır. Türkiye’de

Internet'in ilk kullanıldığı kurum bir üniversitedir. Bugün de gerek nitelik gerekse nicelik bakımından Internet'in etkin kullanıldığı kurumların başında üniversiteler gelmektedir. Kısıtlı bütçeleri dikkate alındığında devlet müzeleri için bugün lüks olan bilgisayar kullanımı, üniversitelerin olmazsa olmaz ekipmanlarından biridir. Bu nedenle bilgi işlem ve iletişim teknolojileri üniversite müzelerinin olağan bir parçasıdır. Üniversite müzeleri, bağlı oldukları üniversitelerin teknolojik alt yapılarından yararlanarak kurumlar arası iletişim ve bilgi paylaşımını etkin kılabilir, Türkiye'de ilk kez iletişim ağı şeklinde yapılandırılacak bir müzeler birliği kurabilirler.

Genel değerlendirmenin yanında bazı üniversite müzelerinin kuruluş ve işleyiş açısından ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir. Öncelikle Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi'nin koleksiyonun genel özellikleri ve kuruluş amacı, bu müzeyi üniversite müzesi kimliğinden daha çok, ulusal bir sanat müzesi kimliğine yakınlaştırmaktadır. Elvah-ı Nakşiye Koleksiyonunun sanat eğitime katkıda bulunması amacıyla oluşturulması, Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi ile ilişkilendirilmesi müzeyi hem sanat eğitimi ile koleksiyon arasında ilişki kuran ilk örnek olması; hem de ulusal sanat müzesi kimliği ile önemli kılmaktadır.

Üzerinde durulması gereken bir başka müze de Sakıp Sabancı Müzesi'dir. Müze, Sabancı Üniversitesi bünyesinde yapılandırılmakla birlikte, daha çok özel sanat müzesi olarak tanınmakta, kamuoyunda da bu özelliği ile bilinmektedir.

Müze, Sabancı Şirketler Grubu tarafından oluşturulmuş bir koleksiyona sahiptir. Aynı gruba ait bir vakıf üniversitesinin olması; idari bir kolaylık oluşturacak şekilde müzenin üniversite bünyesinde kurulmasına zemin hazırlamıştır. Bağlı olduğu kurum anlamında bir üniversite müzesi olmakla birlikte, koleksiyonu ile akademik anlamlarda ilişkisinin sınırlı olması ve kampus içinden çok kampus dışına yönelik etkinliklerde bulunması nedeniyle, Sakıp Sabancı Müzesi'nin, üniversite müzesi yerine, üniversite'ye bağlı bir müze olarak tanımlanması gerekmektedir.

6.3.2. Anket Değerlendirmesi

Türkiye üniversite müzelerinin mevcut durumlarının incelenmesinde; tez kapsamında ele alınan üniversite müzelerine yönelik hazırlanan anket formlarından yararlanılmıştır. Anket formlarında bulunan sorular, yapılan genel araştırma sonucunda bir üniversite müzesinin sahip olması gereken işlevlerin, seçilen müzeler ölçeğinde mevcut olup olmadığını vurgulamaya yöneliktir. Bunun yanı sıra müzelerin üniversite yapısı içinde idari ve yasal statülerinin belirlenmesi amacıyla da çeşitli sorular yer almaktadır.

Anket soruları, tez kapsamında bilim koleksiyonlarına sahip üniversite müzeleri ile sanat koleksiyonuna sahip üniversite müzeleri şeklinde gruplandırılan müzelere uygulanmıştır. Böylece çıkan sonuçlar iki farklı tür koleksiyona sahip müzelerin üniversite yapısı içindeki yerlerinin belirlenmesi; müze ile üniversitede yapılan eğitim ve araştırma etkinlikleri arasındaki ilişki, benzerlik ve farklılıkların ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anket formunda yer alan sorular genel bilgiler, fiziki koşullar, personel, koleksiyon ve müze-üniversite ilişkisi başlıklarından oluşturulmuştur. Genel bilgiler başlığı üniversitenin yasal statüsü ile bağlı oldukları idari birim; fiziki koşullar başlığı müzenin sergi ve depo alanlarının durumları; personel başlığı müzede görevli kaç personelin bulunduğu ve bunların görevleri; koleksiyon başlığı müzenin koleksiyon yapısı, koleksiyona başlama tarihi ve amacı, koleksiyon politikaları ve koleksiyon ile üniversite müfredatı arasında bağların bulunup bulunmadığına yönelik sorulardan oluşmaktadır. Müze – üniversite ilişkisi başlığı ise müzenin üniversite içindeki yerinin belirlenmesine yöneliktir (EK-7: Anket Formu Örneği).

Anket formları yüz yüze görüşmeler ve internet aracılığı ile müzelere gönderilerek yapılmıştır. Yüz yüze görüşme yapılan müzeler Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, Ege Üniversitesi Tabiat Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Ve Tabiat Tarihi Müzesi, Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi & Herbaryum Araştırma Ve Uygulama Merkezi ve Ege Üniversitesi Prof. Dr. Niyazi Lodos Böcek Entomoloji Müzesi'dir. Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi, Anadolu Üniversitesi Zooloji Müzesi ve Herbaryum, ODTÜ Arkeoloji Müzesi, Trakya Üniversitesi Sultan II. Bayezid Külliyesi Çağdaş Resim Ve Heykel Müzesi, Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi, Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi ve Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi ile de internet aracılığı ile iletişime geçilmiş ancak sadece Anadolu Eğitim Karikatürleri Müzesi, Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi ve Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi'nden geri dönüş olmuştur.

Yapılan görüşmeler ve geri dönüşler sonucunda çalışma kapsamına alınan toplam 11 müzeden 5 tanesinin yönetmeliği veya yönergesi bulunmaktadır. Bunlardan bazıları araştırma ve uygulama merkezleri ya da enstitüler gibi üniversite birimlerine bağlı olduklarından o birimlerin yönetmeliği kapsamındadırlar. Bunun yanı sıra 2 müzenin kendisine ait yönetmelik/yönergesi varken; 1 müzenin bağlı bulunduğu birimin yönetmeliği hazırlanmakta; 1 müzenin ise hiçbir yasal dayanağı bulunmamaktadır. Bir müzenin ise statüsü hakkında bilgilere ulaşılamamıştır. Bağlı oldukları üniversite birimine göre üniversite müzelerinin dağılımları ise şöyledir:

Yine toplam 11 müze içinde doğrudan rektörlüğe bağlı bulunan müze sayısı 3; üniversitenin araştırma ve uygulama merkezine bağlı müzelerin sayısı 4; enstitüye bağlı müze sayısı 1; bölüm veya fakülte bünyesinde bulunan müze sayısı ise 2'dir (Tablo – 4).

Müze	Rektörlük	Ar.- Uy. Mer.	Enstitü	Fakülte / Bölüm
Bilim Koleksiyonuna Sahip Müzeler				
ODTÜ Arkeoloji Müzesi		X		
E. Ü. Tabiat Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Ve Tabiat Tarihi Müzesi		X		
E. Ü. Botanik Bahçesi & Herbaryum Araştırma Ve Uygulama Merkezi		X		
E. Ü. Prof. Dr. Niyazi Lodos Böcek Entomoloji Müzesi				X
A. Ü. Zooloji Müzesi ve Herbaryum				X
Sanat Koleksiyonuna Sahip Müzeler				
MSGSÜ İstanbul Resim ve Heykel Müzesi	X			
Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi	X			
A. Ü. Eğitim Karikatürleri Müzesi		X		
A. Ü. Çağdaş Sanatlar Müzesi			X	
T. Ü. Sultan II. Bayezid Külliyesi Çağdaş Resim Ve Heykel Müzesi				
Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi	X			

Tablo – 4: Anket Uygulanan Üniversite Müzelerinin Bağlı Olduğu Birimler

Fiziki koşullar müzenin sergi ve depo bölümlerinin alanlarını, müzenin nerede yer aldığı konularında bilgiler sağlanması amacıyla oluşturulmuş sorulardan oluşmaktadır. İletişim kurulan müzelerden elde edilen verilere göre üniversite müzelerinin sahip oldukları alanlar doğal olarak müzenin yapısına göre değişiklik göstermektedir. Çalışma kapsamında ele alınan müzeler içerisinde anket sorularını cevaplandıran bilim koleksiyonuna sahip müzeler ile sanat koleksiyonuna sahip müzeler arasında bir karşılaştırma yapılabilir. Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi & Herbaryum Araştırma Ve Uygulama Merkezi'nin toplam 48,750 m² alanı bulunmasına rağmen araştırma, öğretime ayrılan alan 1300 m²'dir. Ege Üniversitesi Tabiat Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Ve Tabiat Tarihi Müzesi toplam alanı 2500 m²'dir. Ege Üniversitesi Prof. Dr. Niyazi Lodos Böcek Entomoloji Müzesi ise 50m² alan ile bilim koleksiyonuna sahip en küçük müzedir. Sanat koleksiyonuna sahip üniversite müzelerinden Anadolu Eğitim Karikatürleri Müzesi 265 m², Anadolu Çağdaş Sanatlar Müzesi 330m², Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İstanbul Resim ve Heykel Müzesi 9600m², Sakıp Sabancı Müzesi 6500 m² alana sahiptirler.

Gönderilen ankete cevap veren müzelerin personel yapısı ise ülkenin genel müzecilik sistemi ile benzer sorunlara sahiptir. Personel sayısının müzenin koleksiyonunun büyüklüğü ile ilgisi olmadığı, üst birim olan üniversitenin personel politikası ile bağlantılı olduğu görülmüştür.

Anketin koleksiyon yapısı, oluşum tarihi ve amacı, koleksiyon politikası ve koleksiyon ile üniversiteler arasında kurulan ilişki hakkındaki verileri, bilim ile sanat koleksiyonuna sahip üniversite müzeleri arasında karşılaştırma yapılmasına olanak sağlamaktadır. İki tür koleksiyon arasındaki en önemli farklılıklar; koleksiyonların oluşum tarihi ile oluşum amacı konularında gözlemlenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen bilim koleksiyonuna sahip üniversite müzelerinin koleksiyon oluşturma tarihleri 1950 – 1970 yılları arasında değişiklik gösterirken koleksiyonların kısa zamanda müzelere dönüştükleri de görülmektedir. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İstanbul Resim ve Heykel Müzesi dışında sanat koleksiyonlarının oluşturulması 1970 – 1990 yılları arasında başlamış olsa da müze olarak kurumsallaşmaları 2000'li yıllarda gerçekleşmiştir.

Koleksiyonlar arasında zamansal farklılığın en büyük nedeni fen bilimleri eğitimi veren fakülte ve bölümlerin üniversite eğitim sisteminin başlangıcından itibaren yer almaları; buna karşılık güzel sanatlar fakültelerinin, ağırlıklı olarak 1980'li yılların ilk yarısından itibaren kurulmaya başlamalarıdır. Bu nedenle ilgili koleksiyonların oluşturulmasında ve koleksiyonların müze olarak kurumsallaştırılmasında süreç

farklılıkları ortaya çıktığı; bunun da bilim koleksiyonlarının sanat koleksiyonlarına oranla daha hızlı biçimde müzeleşmeleri sonucunu doğurduğu söylenebilir.

Süreçlerin birbirlerinden farklı olmasının nedenlerinden biri koleksiyonların toplanma amaçlarıyla ilgilidir. Anketi cevaplandıran bilim koleksiyonlarına sahip üniversite müzelerinin koleksiyon oluşturmaya başlama amaçları, üniversitede verilen eğitime destek veren malzemeleri bir araya toplamakken; sanat koleksiyonlarına sahip üniversite müzelerinin amacı ise genel sanat koleksiyonculuğu anlayışı ile paralellik göstermektedir. Bilim koleksiyonları ile sanat koleksiyonlarının birbirlerinden farklı amaçlarla oluşturulması, koleksiyonların üniversite eğitimi ile arasında doğal bağların niteliğini etkilemiş, koleksiyonların müzeleştirilme sürecinin farklı gelişmesine neden olmuştur.

İki farklı koleksiyon türünün müzeleşme aşamasının farklı olmasının bir diğer nedeni de koleksiyonların kendilerine özgü anlamlarıdır. Bilim koleksiyonları için geçerli ölçüt koleksiyona katılacak malzemelerin ilgili fakülte ve bölüm ile ilişkili olmasıdır. Nesne toplama ise bölüm ve öğretim elemanlarının çalışmaları ile gerçekleşen, devamlılığı olan bir süreçtir. Sanat müzelerinin koleksiyonları ise ağırlıklı olarak bağış yoluyla elde edilen eserlerden oluşmaktadır. Bu nedenle sanat koleksiyonlarının müze oluşturacak niceliğe ve niteliğe sahip olmaları için bilimsel koleksiyonlardan daha uzun bir zaman dilimine ihtiyaç duyulduğu ve sanat koleksiyonlarına eser alımının bilim koleksiyonları kadar sürekli olmadığı söylenebilir. Çünkü sanat koleksiyonlarının belirli bir amaca yönelik geliştirilebilmesi, o amaç doğrultusunda üretilmiş eserlerin bulunması ve edinilmesi ile ilişkili olduğu kadar, bu sürecin sanat koleksiyonlarına eser alım kriterlerinin daha göreceli ve maliyetli oluşu ile de ilgilidir.

Yapılan anket çalışmasında müze ile üniversite arasındaki ilişkileri ile ilgili sorular; müze koleksiyonunun fakülte ve bölüm dersleri ile bağlantılarını, öğrencilerin müze etkinliklerindeki yerini, müze koleksiyonundan akademik öneme sahip yayınların yapılıp yapılmadığını, kampus içi ve dışı etkinliklerde müzenin üniversite tarafından ne ölçüde kullanıldığı sorgulamak amacıyla oluşturulmuştur.

Tez kapsamında ele alınan bilimsel koleksiyona sahip tüm üniversite müzelerinin üniversite müfredatı ile ilişkiler kurdukları görülmüştür. Örneğin Hacettepe ve Ankara Üniversiteleri arkeoloji bölümlerinde yapılmakta olan müzecilik derslerinin uygulamaları ODTÜ Arkeoloji Müzesi'nde yapılmaktadır. Ayrıca Arkeometri, Restorasyon, Şehir Planlama ve Yerleşim Arkeolojisi yüksek lisans ve doktora programları içinde yer alan derslerin uygulamalı çalışmaları için de müze laboratuvar

olarak kullanılmaktadır. Ege Üniversitesi Prof. Dr. Niyazi Lodos Böcek Entomoloji Müzesi de “tarla zararlıları”, “meyve zararlıları”, “sebze zararlıları”, “zararlı tanısı”, “taksonomi ilkeleri” ve yüksek lisans dersi olan “böcek biyo-çeşitliliği” derslerinin uygulama aşamasında kullanılmaktadır. Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi & Herbaryum Araştırma Ve Uygulama Merkezi Ege Üniversitesi'nin Fen, Ziraat ve Eczacılık gibi Fakültelerin lisans ve lisansüstü programlarında okutulan bitkiler ile ilgili teorik derslerin uygulamaları için canlı bir ortam olarak katkılar sağlamaktadır.

Sanat koleksiyonuna sahip üniversite müzelerinde ise koleksiyonun üniversite müfredatı tarafından yaygın olarak kullanılmadığı görülmektedir. Türkiye'nin ilk sanat müzesi Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi, güzel sanatlar alanında köklü bir üniversiteye bağlı olmasına rağmen müze, üniversite-sanat eğitiminde planlanmış bir konumda değildir. Bununla birlikte son dönemde kurulan üniversite sanat müzelerinde üniversite müfredatı ile müze arasında bağların, nitelik ve nicelikleri müzeden müzeye değişiklik gösterse de, daha planlı yapıldığı görülmektedir. Örneğin Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi, Anadolu Üniversitesi'nin tüm fakülte ve yüksekokul öğrencilerinin aldığı “Kültürel Etkinlikler” dersinin yanı sıra Güzel Sanatlar Fakültesi'nin ders programlarında ilgili derslerde uygulama alanı olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte aynı üniversitenin Karikatür Sanatını Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne bağlı Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi'nin ilgili tüm bölümler ile ilişkide bulunduğu gözlemlenmiştir. Müze koleksiyonu Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji, Sanat Tarihi ve Tarih bölümleri ile ilişkilendirilmiştir. Bunun yanında müze koleksiyonu ve müzede açılan sergiler Çizgi Film Bölümü “Karikatür” seçmeli dersi, İletişim Bilimleri Fakültesi Basın ve Yayıncılık Bölümü “Karikatür” seçmeli dersi ile tüm bölümler tarafından seçilebilen “Kültürel Etkinlikler” dersi kapsamında kullanılmaktadır. Aynı üniversite bünyesinde farklı birimlere bağlı iki müze arasında müze ile üniversite müfredatı arasındaki ilişkide gözlenen kapsam farkının müzelerin bağlı oldukları birimler ile ilişkili olduğu söylenebilir. Çağdaş Sanat Müzesi'nin, bu tez yazıldığı dönemde, kuruluş aşamasında olan Güzel Sanatlar Enstitüsü'ne bağlı olduğu belirtilmiş, Karikatür Müzesi ise yukarıda belirtildiği gibi üniversitenin bir araştırma ve uygulama merkezine bağlı olarak kurulmuştur.

Sahip oldukları koleksiyonların türü göz önüne alındığında Üniversite müzelerinde, öğrencilerin müze etkinliklerinde görev almaları açısından bir farklılık yoktur. Her iki tür koleksiyona sahip üniversite müzelerinde de öğrenciler etkinliklere dahil edilmekte ancak bilim koleksiyonlarına sahip müzelerde öğrencilerin katılımı daha bilimsel düzeyde gerçekleşmektedir. Örneğin Ege Üniversitesi Prof. Dr. Niyazi

Lodos Böcek Entomoloji Müzesi'nde lisans öğrencileri müze koleksiyonuna yeni örneklerin katılmasında, müzenin düzenlenmesinde ve etiket bilgilerinin kaydedilmesinde görevler üstlenirken; yüksek lisans ve doktora öğrencileri sınıflandırma ve inceleme konularında görev almaktadırlar. Bunun dışında lisansüstü öğrenciler bilim fuarı ve eğitim şenlikleri gibi etkinliklerde bilgilerin toplumla paylaşımını sağlamaktadırlar. Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi'nde öğrenciler müzede işlerini sergilemekte, müzenin yönlendirmesiyle müzede ihtiyaç duyulan görsel malzeme (grafik, heykel, seramik) yapımında yardımcı olmaktadır. Oysa Ankara Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi tarafından mezuniyet sergisi düzenlendiği (ankette, etkinlikte öğrencilerin ne aşamada yer aldığı belirtilmemiştir) ifade edilmiş; Sakıp Sabancı Müzesi'nde, öğrencilerin öğretim elemanları ile konuları pekiştirmek amacıyla müze gezileri gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

Tez kapsamına alınan ve anket çalışmasına katılan üniversite müzelerinin, üniversitenin kampus içi ve dışı etkinliklerinde görev aldıklarını belirten kimi örnekler bulunmaktadır. Örneğin Ege Üniversitesi Prof. Dr. Niyazi Lodos Böcek Entomoloji Müzesi kamuoyunda böcek farkındalığının gelişmesini sağlamaya yönelik oluşturulan, TÜBİTAK destekli Böcek Farkındalığı Yaratma Projesi (BÖFYAP).

Ege Üniversitesi Tabiat Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Ve Tabiat Tarihi Müzesi, gençlerin ve yetişkinlerin Tabiat Tarihi konusunda eğitilmelerine ve bilgilendirilmelerine büyük önem vermektedir. Müzeye gelen öğrenci gruplarına ve diğer ziyaretçilere, galerileri gezdirme dışında da hizmetler verilmektedir. Yer kürenin oluşumu, canlıların evrimi, nesli tükenmiş canlılar, bir parçası olduğumuz doğal hayatın korunması, yanardağların ve depremlerin oluşumu gibi doğa olayları konularında konferanslar verilmekte, bu olaylar slaytlarla ve bilgisayar ortamındaki belgelerle açıklanmaya çalışılmaktadır.

Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi & Herbaryum Araştırma Ve Uygulama Merkezi bitkilerinin üretim fazlalarını ucuz fiyatlarla halka satarak toplumun doğa sevgisinin artmasına; bitki yetiştirilmesi ile ilgili bilgiler vererek doğa eğitimine katkı sağlamaktadır. Ayrıca ilköğretim, orta öğretim ve üniversite öğrencilerinin doğayı tanımlarını, gördükleri bitkilerin yaşamlarında ne kadar önemli yere sahip olduğunu anlatmak üzere uzmanlar eşliğinde Botanik Bahçesi gezileri düzenlenmektedir.

Sanat koleksiyonuna sahip üniversite müzelerinin de toplum ile iletişime geçme çabasında oldukları görülmektedir. İnceleme kapsamında yer alan Sakıp Sabancı

Müzesi toplum ile iletişim kurmayı başaran en önemli örneklerden biridir. Müzenin toplumun her yaş aralığındaki kesimine ulaşmayı başardığı, müzeden elde edilen ziyaretçi sayılarından görülmektedir. Bununla birlikte müzenin bu başarısının, “üniversite müzesi olarak mı, sanat müzesi olarak mı” değerlendirileceği sorusunun sorulması gerekmektedir.

Ankara Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi kuruluşundan sonraki dönemde bölge ilk ve orta öğretim kurumları ile iletişime geçmiş; onların müze ziyaretinde bulunmalarını teşvik etmiştir.

7. YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ'NDE KURULACAK SANAT MÜZESİ İÇİN ÖN DEĞERLENDİRME

Çalışmanın kapsamında incelenen üniversite ve üniversite müzeleri kavramlarının temelindeki en büyük özellik birbirleriyle olan iletişim ve etkileşimdir. Bilim koleksiyonlarında bu durum görünür ve somut olmakla birlikte, sanat koleksiyonlarında bu ilişkiler -özellikle batı müzelerinde- zamanla ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda kurulmuştur.

Ülkemizde ise bilim koleksiyonlarına sahip üniversite müzeleri ile üniversite arasındaki ilişki batı ile paralellikler gösterirken, sanat koleksiyonlarında benzer durum henüz gözlemlenmemektedir. Bu durum özellikle ülkemiz açısından, söz konusu müzelerin idari yapılarıyla da ilişkilidir. Türkiye ölçeğinde bakıldığında bilim koleksiyonuna sahip önemli üniversite müzelerinin idari açıdan araştırma ve uygulama merkezlerine; sanat koleksiyonuna sahip müzelerin ise genel olarak ya doğrudan rektörlüğe ya da resmi dayanağı olmayan bir birime bağlı oldukları görülmektedir.

Oysa üniversite ile müzesi arasındaki iletişim ve etkileşimin, "üniversite müzesi" kavramının temelini oluşturduğu düşünüldüğünde, bu ilişkinin kurulabilmesi için öncelikle uygun ortamın yaratılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Son yirmi yılda Türkiye'nin sanat ortamında yaşanan gelişmeler sonucunda var olan birikimler bugün genel olarak özel girişimlerin oluşturduğu vakıfların sanat kuruluşları, müzeleri ve üniversiteleri tarafından çeşitli araçlar kullanılarak sanat izleyicisine sunulmaktadır. Devlet kurumları ise bu tablo içerisinde, özellikle Anadolu'da, üniversiteler bünyesinde kurulan sanat müzeleri ile temsil edilmektedir. Ancak burada önemli olan nokta üniversitenin eğitim, öğretim ve araştırma gibi temel amaçlarından yoksun, kimliksiz ve erişime uzak bir sanat koleksiyona sahip; üniversite ve üniversitenin ilgili bölümleri ile arasındaki bağların oluşturulmadığı bir sanat müzesinin yerine üniversite ile organik bağları kurabilen; yerel, bölgesel ve küresel sanat olaylarını takip edebilen; sanat eğitimi veren ve alan kişiler için bir çekim merkezi olan, edindiği deneyimleri üniversite içi ve dışına yansıtabilen bir sanat müzesine duyulan ihtiyaçtır. Bu nedenle müzenin oluşum aşamasında yapılandırılan vizyon ve misyona göre müzenin koleksiyon politikasının belirlenmesi; koleksiyon ile ilgili her türlü yazılı, görsel ve işitsel verilerin sağlanması ve

arşivlenmesi; üniversitenin farklı fakülte ve bölümleri ile iletişim ve etkileşime geçerek yeni açılımlara girebilecek, çok yönlü bir yapının kurulması gerekmektedir. Böylece sahip olduğu koleksiyon bakımından sanatsal, kullandığı yöntemler bakımından ise bilimsel bağlamlara oturabilen çağdaş bir sanat müzesinin kurulması mümkün olacaktır.

Bununla birlikte çağdaş ve modern üniversite, çağın gerektirdiği tüm koşullara cevap verecek şekilde yapılandırılmıştır. Bu yapı içinde üniversitelerin sahip olduğu somut ve soyut her türlü birikimleri bugün akademik kültürel miras tanımı altında değerlendirilmektedir. Hızla değişen yerel ve küresel koşullarda, tüm diğer kurumlarda olduğu gibi üniversitelerin de sanatsal, eğitim, bilim ve bilim tarihi ile sözlü tarih verilerinin arşivlenmesi, değerlendirilmesi, topluma ve sonraki kuşaklara aktarılması gereği doğmaktadır. Bu amaçla üniversitenin tüm akademik ve idari birimleri ile iletişim içinde bulunan, söz konusu birimlerden veri akışının sürekliliğini sağlayacak ve verileri yorumlayarak çeşitli araçlar ile toplumun geneline yayacak bir birimin gerekliliği doğmaktadır.

Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde; koleksiyonların toplanarak bir müzenin kurulmasından önce; müzeye gerek sanatsal gerekse bilimsel alt yapının oluşmasını sağlayacak bir araştırma ve uygulama merkezinin hayata geçirilmesi önerilmektedir.

Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Müzecilik Araştırma ve Uygulama Merkezi Önerisi

Üniversite bünyesinde kurulması düşünülen “sanat ve müzecilik araştırma ve uygulama merkezi” önerisi merkezin kuruluş amacı ve çalışma alanı gibi öncelikli ana başlıklarda ele alındıktan sonra merkezin yol haritası olarak nitelendirilebilecek, üniversite eğitim – öğretim ve araştırma etkinliklerinde nasıl kullanılacağına açıkladığı kimi alt başlıklarda yapılandırılmıştır.

Merkezin Kuruluş Amacı

Merkezin amacı, üniversitenin sahip olduğu tüm sanatsal, akademik ve kültürel birikimi, ilişkili olabilecek diğer birimler ile ortaklaşa çalışarak bünyesinde toplamak; sanat çalışmalarına alt yapı oluşturacak bilimsel araştırmalar ve bunların toplumla paylaşımını gerçekleştirecek müzecilik anlayışıyla üniversite eğitimine ve araştırmalarına kaynak sağlamak; akademik birikimi çeşitli araçlar kullanarak toplumun tüm kesimine yaymaktır.

Merkezin Çalışma Alanları

Merkezin çalışma alanlarını sanat ve müzecilik olarak biri sınırlı diğeri daha genel iki alt başlıkta gruplandırmak mümkündür. Sanat, üniversitenin bünyesinde fakülte ile temsil edilmektedir. Bununla birlikte günümüz sanatı, estetik ve kavramsal olarak incelenebilen; kimi yönleri ile de bilimsel temellerde üniversite içinde yer alan bir alandır. Merkez bu nedenle ilgili fakültenin sanata yaklaşımına eğitim ve bilimsel desteğin sağlanmasında önemli katkılar sağlayacaktır.

Merkezin diğeri bir çalışma alanı olan müzecilik, genellikle sanatla birlikte düşünülse de temelde daha geniş alanları kapsamaktadır. Söz konusu, üniversite içindeki müzeler olduğunda bu durum daha da önem kazanmaktadır. Çünkü üniversiteler sahip oldukları bilimsel ve kültürel birikimleri toplum ile paylaşmak; toplumun gelişimini sağlamak ile yükümlüdür. Üniversite müzeleri de bu noktada üniversitelerin kullandığı en önemli araçlardır. Bununla birlikte Yıldız Teknik Üniversitesi, müzecilik eğitiminin verildiği ülkemizdeki ilk ve en köklü yüksek lisans programına sahiptir. Program sahip olduğu akademik birikimi çeşitli projeler ile kamu ve özel kurumlar ile paylaşırken, kendi deneyiminin de artmasını sağlamaktadır. Araştırma ve uygulama merkezi ile söz konusu program, üniversitenin diğeri birimleri ile iletişime geçerek birikimi ve deneyimi bağlı olduğu üniversite aracılığı ile gerek Türkiye müzecilik sistemine gerekse toplumun tüm kesimine yayabilecektir.

Bu kapsamda Sanat ve Müzecilik Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin çalışma alanları;

- a) Yıldız Teknik Üniversitesi'nin kendisi ile benzer üniversitelerden farkını ortaya çıkaracak, her türlü sanatsal çalışmanın bilimsel araştırmalarla desteklenmesi, değerlendirilmesi ve teknolojik alt yapı kullanılarak arşivlenmesi,
- b) Benzer amaçlarla kurulmuş, üniversitenin diğeri araştırma ve uygulama merkezleri ile iletişime geçerek elde edilen birikimlerinin çeşitli araçlar kullanarak üniversite içine ve dışına yayımının sağlanması ve arşivlenmesi,
- c) Sergi, çalıştay ve panel gibi bilimsel etkinlikler düzenleyerek sahip olunan birikimlerin paylaşılmasının sağlanması,
- d) Üniversitenin diğeri birimleri ile ortak ulusal ve uluslararası projelerin hayata geçirilmesi,
- e) Sanat ve müzecilik alanında bilimsel değere sahip hakemli dergi çıkarılarak söz konusu alanlarda bilimsel birikimin zenginleştirilmesi ve paylaşımın sağlanması,

- f) Üniversite bünyesinde sanatsal, bilimsel ve kurumsal özellikler gösteren toplumla iletişimi hedefleyen üniversite müzelerinin kurulumunda etkin rol üstlenmesi,
- g) Özellikle müzecilik alanında diğer kurumlar ile ortak projeler, araştırma raporları hazırlayarak Türkiye müzecilik sisteminin teori ve pratik eksikliklerinin tamamlanması,
- h) Üniversitenin ilgili birimleriyle ortak çalışmalar ile müzecilik alanında araştırma-geliştirme faaliyetlerinde bulunarak, Türkiye müzelerinde çağdaş uygulamaların hayata geçirilmesi,
- i) Kamu ve özel üniversiteler bünyesinde kurulmuş ya da kurulacak olan müzeler ile iletişime geçilmesi,
- j) Ülkenin sahip olduğu akademik kültürel birikimin görünür kılınması, üniversite müzeleri için belli standartların belirlenmesi konusunda çalışmaların başlatılması amacıyla Türkiye Üniversite Müzeleri Konseyi gibi bir oluşumun kurulmasında öncü rol üstlenmek,
- k) Üniversite müzeleri arasında bir sayısal çalışma ağı kurulması ve bunun uluslararası ağlarla entegrasyonu.

Merkezle İlgili Üniversitede Halen Faaliyet Gösteren Akademik Birimler

Sanat ve Tasarım Fakültesi tüm bölüm ve programları

Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi Ana Bilim Dalı, Restorasyon Ana Bilim Dalı

Restorasyon Meslek Yüksekokulu

İklimlendirme ve Soğutma Meslek Yüksek Okulu

Milli Saraylar ve Tarihi Yapılar Meslek Yüksek Okulu

Vedat Kosal Müzik Uygulama ve Araştırma Merkezi

Fotoğrafçılık Araştırma ve Uygulama Merkezi

Tarihi Mirası Koruma Merkezi

Doğa Bilimleri Araştırma Merkezi

Merkez Faaliyetlerinin Bölümlerde Uygulanan Programlara Ve Araştırmalara Sağlayacağı Akademik Destek

Merkez gerçekleştireceği disiplinlerarası projeler ile kendi faaliyet alanındaki ihtiyaçlara yanıt verecek, araştırmacıların akademik üretimlerde bulunmalarını

sağlayacaktır. Merkez aynı zamanda açık laboratuvar olarak ilgili fakülte ve bölümler tarafından kullanılarak eğitimde teoriden pratiğe geçişi sağlayacak, pratik deneyimlerden çıkan bilimsel çıkarımların paylaşımını sağlayacaktır. Ayrıca bilimsel yayınlarla fakültelerdeki ilgili akademik kadroda yer alan öğretim elemanlarının bilgi paylaşımına olanak verirken; çalışma alanında faaliyet gösteren ve üniversite bünyesi dışında yer alan uzmanların merkez aracılığı ile akademik birikime katkı sağlamalarına olanak sunacaktır.

Merkezin Bölümlerde Yürütülen Programların Amaçladığı Mesleklere Yönelik Hazırlayıcı Ve Destekleyici Katkıları

Ağırlıklı olarak uygulamaya yönelik sanat eğitimi veren Sanat ve Tasarım Fakültesi bünyesinde sanat eğitimi alan öğrencilerin sanatın gerek estetik gerek kavramsal boyutlarını kavrayacağı bir ortam kurulması ile merkez, sanat fakültesini destekleyecektir. Bununla birlikte fakülte bünyesindeki kimi lisans programlarının eğitiminde teorik bilgilerin pratik deneyimler ile artırılması ihtiyacı vardır. Merkez bu programların öğrencilerine staj olanağı sağlayacak, böylece öğrencilerin aldıkları eğitimi destekleyecektir. Özellikle Sanat Yönetimi Lisans Programı ile Müzecilik Yüksek Lisans Programı öğrencilerinin staj eksikliklerinin giderilmesi açısından merkez önemli imkanlar sunacaktır. Söz konusu programların kimi dersleri ile merkez ve sonrasında merkez tarafından kurulacak üniversite müzesi arasında doğal ve düzgün planlanmış bağların kurulması sağlanacaktır. Müzeciliğin sahip olduğu kapsamın genişliği göz önünde bulundurulduğunda aynı bağlar üniversitenin diğer fakülteleri ve bölümleri ile de kurulabilecektir.

Merkez Faaliyetlerinin Bölümlerde Halen Yürütülmekte Olan Programlardan Ve Araştırmalardan Nasıl Farklılaşacağı

Merkez, üniversitenin ilgili birimleri ile iletişim ve etkileşim içinde, gerek sanat gerekse müzecilik alanında disiplinlerarası etkinliklerle sanat ve müzecilik alanının var olduğu çoklu yapının kavranmasını sağlayacaktır.

Merkez, ister akademik ister idari birimler olsun, üniversitenin farklı birimlerinin bir bütünlük içinde aynı amaca hizmet etmesinde anahtar konumda olacaktır. Bu durum gerek araştırmaların gerekse programlarda verilen eğitimin daha da zenginleşmesine katkıda bulunacaktır.

Merkez Faaliyetlerinin Özelde Üniversiteye, Genelde İse Topluma Yapabileceği Katkı

Merkez, çeşitli birimler ile iletişimde köprü konumunda yer alacağı ve yukarıda da belirtildiği gibi farklı birimler ile ortak amaca yönelik uygulamaları hayata geçirme

hedefine sahip olduğu için gerek bağlı olduğu üniversiteye, gerekse üniversitenin içinde bulunduğu topluma önemli katkılarda bulunacaktır.

Merkezin üniversiteye vereceği en önemli katkı verilen eğitime destek olacak faaliyetlerde bulunmasıdır. Merkez, öncelikle Sanat ve Tasarım Fakültesi, sonrasında diğer fakülte ve bölümlerdeki eğitimde etkin olacak faaliyetler gerçekleştirecektir. Bununla birlikte, akademik personelin gelişimi için alanlar oluşturacaktır.

Merkezin üniversiteye sağlayacağı diğer önemli katkı, üniversitenin sahip olduğu bilimsel ve kültürel alt yapının gösterim alanı olacak faaliyetlerde bulunacak olmasıdır. Böylece üniversite kendisi ile benzer üniversiteler arasında öne çıkacak; teorik ve statik eğitim verilen üniversite sistemi içinde, bilimsel ve kültürel canlılığa sahip üniversite kimliğinde, çağdaş bir üniversite olarak sistem ve toplum içinde ön plana çıkacaktır.

Merkez, öncelikle bilimsel araştırmaları, toplumsal alandaki çalışmalarını ve kamuya açık faaliyetleri ile üniversitenin sahip olduğu her türlü birikimi, bilimsel yöntemlerle sunup, paylaşarak toplumun gelişiminde etkin rol alacaktır.

8. SONUÇ

Üst eğitim kurumları bünyesinde koleksiyon ve müzelerin kurulmasına en erken örnekler antik dönemde görülmektedir. Mezopotamya'da saray içinde müzesi bulunan okulun yer alması; sonraki dönemde Atina'da Aristoteles'in okuluna bağlı, Büyük İskender tarafından desteklenen müzenin kurulmuş olması, eğitim kurumlarındaki koleksiyon ve müzenin başlangıcını temsil etmektedir. Atina'daki siyasi otoritenin değişmesi Aristoteles'in okulu ve müzesinin kapatılmasına; antik düşünce ve eğitim kurumlarının İskenderiye'ye kaymasına neden olmuştur. Aristoteles yandaşlarının İskenderiye Kütüphanesi ve Müzesi'nin kurulmasında düşünce olarak etkin olmaları, bugün kullanılan "müze" kelimesinin kökeni olan "museion"un Aristoteles düşüncesinin bir uzantısı olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

İskenderiye Kütüphanesi ve Müzesi, saray ile bütünleşik bir yapıya sahip kütüphane, müze ve hayvanat bahçesinden oluşmaktaydı. Kütüphane ve müze dönemin en önemli düşünür ve bilginlerini kendine çeken; dönemin coğrafyasında yer alan tüm yazma eserleri bünyesinde bulundurmak için çalışan; bilgi toplamanın yanında üretken kurum olarak bilgi iktidarının kurulmasını sağlayan özellikler göstermekteydi. Bilgi – iktidar - koleksiyonculuk üçgeni, bilimsel devrimin yaşandığı 17. ve 18. yüzyıllarda koleksiyoncuların ve sömürge imparatorluklarının amaçları ile bezerlik göstermesi açısından önemlidir. Sömürgelerden doğal, antropolojik ve etnografik örnekler toplanması işgal edilen bölgeyi ve kültürü tanımayı yani bilgi edinmeyi; böylece yeni yerler üzerinde tam hakimiyet kurmayı amaçlamaktaydı. İskenderiye Kütüphanesi ve Müzesi'nde yapılan bilgi toplama eylemi, 17. ve 18. yüzyılda yaşananlarla benzerlik göstermektedir.

İskenderiye Kütüphanesi ve Müzesi zamanla bilgi toplayan ve üreten kurumdan, var olan bilgiyi işleyen kurum haline gelmiştir. Küçülen ve önemini kaybeden kurum, çok tanrılı inanç sisteminden tek tanrılı inanç sistemine geçiş ile yakılıp yıkılmıştır. Tek tanrılı inanç sistemi eğitimdeki çok sesliliğin yok olmasına neden olmuş; eğitim Kilisenin tekelinde tek düze bilgilerin aktarılması şeklinde yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde eğitim kurumları ile onların koleksiyonları arasındaki ilişkiler, eğitime destek koleksiyonların oluşturulması yapısından uzaklaşmış; daha çok dini önemi bulunan nesnelere, el yazmalarından ve önemli kişilerin portrelerinden oluşmaya başlamıştır. Müzecilik tarihi açısından bakıldığında, bu dönemde müzelere "bellek

deposu olma” gibi soyut işlev kazandırılmıştır. Antik dönemlerdeki somut bilgi üzerine kurulu, eğitimi desteklemek amacıyla somut örnekleri barındırdığı düşünölen müzeler, eğitimdeki değışme ve soyutlaşmaya paralel olarak soyut özellikler kazanmıştır. Skolastik düşöncenin hakim olduğu Ortaçağ boyunca görönen bu tablo içinde, modern anlamda üniversite kelimesinin kullanıldığı üst eğitim kurumları oluşmaya başlamıştır.

İlk üniversitelerde verilen eğitim ile kilisede verilen eğitim arasında önemli farklar bulunmamaktaydı. Rönesans ile inceleme, araştırma ve gözlemin bilimde önem kazanması ile üniversite eğitiminde başkalaşma görülür. Botanik, biyoloji ve anatomi üzerine yapılan incelemeler, üniversiteler içinde ilk bilimsel koleksiyonların botanik bahçeler ve anatomik anfiler bünyesinde kurulmalarını sağlamıştır. Rönesans ile üniversite koleksiyonları botanik, anatomik, inceleme ve sanat olmak üzere dört değışik türde gruplandırılabilir.

Rönesans’ın sağladığı yeniden doğuş, 17. ve 18. yüzyıllardaki bilimsel gelişmelerin hızlanmasını sağlamıştır. 17. yüzyılın sonlarında ilk üniversite Oxford Üniversitesi bünyesinde açılmıştır. Modern anlamda müze kelimesinin ilk kez kullanıldığı, ilk müze özelliği gösteren Ashmolean Müzesi, öncelikle kendinden sonra kurulan üniversite müzelerine ve daha sonra diğer tür müzelere model olmuştur. Müze, ilk olma özelliği yanında, üniversite müzelerinin işlevlerini belirleyen yapıya da sahiptir. Müze binasında sınıfların bulunması müzenin üniversite eğitiminde oynadığı rolü; laboratuvarların bulunması üniversite araştırmasında oynadığı rolü; sergi salonlarının bulunması da müzenin toplumsal rolünü temsil etmektedir. Bu yapı tüm üniversite müzeleri tarafından kabul edilmiştir. Ashmolean Müzesi’nin kuruluşundan sonra Avrupa’nın çeşitli üniversitelerinde de üniversite müzeleri açılmaya başlanmıştır.

Üniversite müzelerinin gelişiminde diğer önemli yüzyıllar 20. ve 21. yüzyıllardır. İki dünya savaşının yaşandığı, modernden post-moderne geçildiği, bilgi ve bilgi teknolojilerin önem kazandığı ve ekonomik-toplumsal dönüşümün hızlandırdığı bu yüzyıllarda, üniversite ve müze sistemi tartışılır duruma gelmişlerdir. Tüm kurumların kar ve zarar dengesi ile değeriendirilmesi, gerek üniversitelerin gerekse müzelerin bütçelerinden devlet desteklerinin azalmasına neden olmuştur. Desteklerinin azaltılması önemli eğitim ve kültür kurumlarının da kar ve zarar dengesine göre değeriendirilmesine, dolayısıyla yeni ekonomik sisteme çekilmelerine neden olmuş; sistem içindeki üniversite ve müzeler kendi alanlarında birbirleriyle rekabet etmeye başlamışlardır. Üniversitelerin ve müzelerin sistem içine çekilmesi, üniversite müzelerinin bağlı buldukları üniversiteler tarafından sorgulanmalarına neden olmuştur. Üniversitelerin bütçelerinde görölen bir gider haline gelen müzelerin

çözümü, diğer tür müzeleri model almak olmuştur. Böylece üniversite müzeleri toplumsal görevlerine ağırlık vermeye başlamışlardır.

Üniversite eğitim sisteminin rekabet haline girmesi kurum kültürüne ait malzemelerden oluşan üniversite tarihi müzelerinin oluşmasını sağlayarak üniversite müzelerine yeni bir işlev kazandırmıştır. Rekabete dayalı sistem içinde üniversite müzeleri, üniversitede yapılan eğitim kalitesinin göstergesi, üniversitenin kamuoyunda görünebilirliğinin ve itibarının artmasındaki katkılarından dolayı üniversiteler tarafından halkla ilişkiler etkinliklerinde araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Böylece üniversite müzeleri akademik eğitim ve araştırma; akademik bilgi ve deneyimleri topluma yayma gibi işlevlerin yanında kurum kültürünü oluşturma ve bunun göstergesi olma işlevine de sahip olmuşlardır.

Üniversitenin kavramsal olarak dönüşümü ile bağlantılı olarak üniversite müzelerinin taşıdıkları anlamlar da artmaktadır. 20. yüzyılda başlayan ve 21. yüzyılda etkisini iyiden iyiye gösteren değişimler sonucunda üniversiteler çoklu yapıları ile kentsel ve bölgesel ekonomik, sosyal ve kültürel güç konumuna gelmişlerdir. Üniversiteler ekonomik güçtür; çünkü öğrenciler tarafından bir çekim merkezi oldukları için buldukları kentin gelişmesine katkıda bulunurlar. Ekonomik aktörler ile oluşturdukları teknoparklar ile şirket yapısına kavuşurlar. Üniversiteler bünyelerinde bulunan birimler ve gerçekleştirdikleri etkinliklerle kuruldukları kent ve bölgenin sosyal ve kültürel yapısının gelişimine katkıda bulunurlar. Üniversiteler kentleşmenin hızlanmasında önemli kurumlardandır.

Üniversiteler kent gelişimine katkı sağlarken, üniversite müzeleri bu katkının kültürel tarafını temsil ederler. Bu müzeleri diğerlerinden ayıran en büyük özellik akademik bir kurum bünyesinde kurulmuş olmalarıdır. Böylece bir üniversite müzesi ister sanat ister bilim koleksiyonuna sahip olsun, üniversitenin çok disiplinli yapısı içinde etkin kullanılarak topluma üniversitenin ürettiği bilgiyi ulaştırma potansiyeline sahiptir.

Üniversiteler bünyesinde kurulan koleksiyonlar ve müzelerin gelişim süreçlerine bakıldığında üniversite sanat müzeleri ile bilimsel koleksiyona sahip üniversite müzeleri arasında oluşum ve gelişim süreçleri açısından farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılık müzelerin, üniversite eğitim ve öğretimi içindeki yeridir.

Bilimsel koleksiyona sahip üniversite müzelerinin oluşumlarında, müze ile fakülte ve/veya bölümlerdeki eğitim ve araştırma etkinlikleri arasındaki bağların koleksiyonların oluşum aşamalarından itibaren kurulduğu görülür. Bilim dalları, kendi alanlarında yaptıkları araştırmaları koleksiyon oluşturarak desteklemiştir. Bilimsel koleksiyonların oluşumu ve üniversite eğitiminde etkin olarak kullanımı, söz konusu

bilimlerin üniversite bünyesinde gelişimi ile ilgilidir. Bu durum bilim dalları ile onların bilimsel koleksiyonları arasında güçlü bağların oluşmasını sağlamıştır.

İlk üniversite koleksiyonlarının kurulmasındaki amaçlar, koleksiyonun üniversite eğitim-öğretimi desteklemesi, yapılan araştırma sonucu elde edilen somut verilerin saklanması ve korunması, böylece üniversite içindeki araştırmalara kaynak olmasıdır. Bu döngü içinde bilimsel koleksiyona sahip üniversite müzeleri öğrenci ile öğrencinin aldığı eğitim arasında; öğretim görevlileri ile öğrenci arasında etkin bir konumda yer almaktadır. Özellikle biyoloji, zooloji ve benzeri fen bilimleri ile arkeoloji ve antropoloji gibi sosyal bilimler eğitiminde alan çalışmaları bu döngüde son derece önemlidir. Bu bilim dallarında öğrenciler üniversitede aldıkları eğitimi, alan çalışmaları ile pekiştirirken, bölümle ilgili üniversite müzesi veya koleksiyonuna yeni nesnelerin girmesine katkıda bulunmakta; daha sonra bu malzemeler üzerinde gerekli araştırmaları yapmaktadırlar.

Üniversiteler bünyesinde oluşturulan sanat müzeleri ile üniversite sanat eğitimi arasındaki bağlara baktığımızda ise, bilim dalları ve koleksiyonlarında gözlemlenen durumdan oldukça farklı bir tablo çıkmaktadır.

Üniversite sanat müzelerinin gelişimi bağışlar ve kimi zaman satın alma yoluyla oluşmuşlardır. Söz konusu müzelerin işlevleri, diğer üniversite müzeleri ile benzerlikler göstermekle birlikte sanat müzelerinin üniversite yapısı içindeki konumları diğer üniversite müzelerinden farklıdır. Bu farklılık sanat müzelerinin doğasında vardır. Sanat koleksiyonları, koleksiyonu yapan kişinin toplumsal statüsünü arttırmaktadır. Özel sanat koleksiyonlarının müzeye dönüştürülmesinde de toplumsal statünün artması durumu söz konusudur. Aynı durum sanat koleksiyonlarını üniversiteye bağışlayan koleksiyoncular için de söylenebilir. Böylece kişi ya da kişiler toplumun en üst eğitim kurumu olan üniversitelere sanat koleksiyonu bağışlayarak isimlerini ölümsüzleştirmektedirler.

Üniversitelerin sanat koleksiyonu oluşturmaya başladıkları dönem üniversitede uygulamalı sanat eğitiminin yapılmadığı dönemlere denk düşmektedir. Bu durum, sanat koleksiyonları ile bilim koleksiyonlarının oluşum ve kullanım amaçları arasındaki farklılıkların diğer önemli nedeni olarak görülebilir. Her iki tür koleksiyonun oluşum süreçlerinin başlangıcına bakıldığında; bilim koleksiyonları ilgili bilim dalının derslerinde, dar bir alanda kullanılırken, sanat koleksiyonları öğrencilerin genel kültür alanındaki eksikliklerinin giderilmesi yönünde, geniş anlamlar bütününde ele alınmaktaydı.

İlk üniversite sanat koleksiyonu olan Oxford Christ Church Koleksiyonu üniversiteden mezun öğrencilerin bağışları ile oluşmuştur. Özellikle İtalyan sanatının temsil edildiği koleksiyonun amacı “öğrencilerin İtalyan sanatını görmeleri için İtalya’ya gitmeleri gerekmemektedir” şeklinde dile getirilmektedir. Üniversite bünyesindeki sanat koleksiyonlarının kurumlaşarak müze haline geldiği ilk üniversite sanat müzesi olan Tartu Üniversitesi Sanat Müzesi misyonunu öğrencilerin sanata bakış açısını geliştirmek şeklinde tanımlamıştır.

Sanat koleksiyonlarının üniversite eğitiminde genel kültür dışında kullanılmaya başlanması öncelikle sanat tarihinin bir bilim dalı olarak üniversite bünyesinde geçerlilik kazanması ile gerçekleşmiş; böylece sanat tarihi bölümleri üniversitenin sanat koleksiyonunu ve müzesini etkin biçimde kullanmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda üniversite bünyesinde öğretim görevlilerinin katkıları dışında gelişen bir koleksiyon, sanat ve sanat tarihi eğitimi ile ilişkilendirilmiştir.

Üniversite sanat müzeleri ile bilimsel koleksiyonlara sahip üniversite müzeleri arasında oluşum süreçleri dışında, üniversite içinde ilk kuruldukları mekanlar açısından da farklılık bulunmaktadır. Üniversite öğretim görevlileri tarafından eğitim amaçlı toplanan ilk bilimsel koleksiyonlar, öğretim görevlilerinin dersliklerinde ya da dersliklerin yakınlığında oluşturulması, bu tür koleksiyonların üniversite eğitimi içindeki yerini vurgulayan bir kanıt olarak dikkat çekicidir. Koleksiyonlardan müzeye dönüşümde, bu özelliğin korunduğu görülmektedir. Modern anlamda ilk müze ve aynı zamanda ilk üniversite müzesi olan Ashmolean Müzesi’nin yapısı bu bağlamda önemlidir. Sergi alanları, derslikler ve laboratuarlardan oluşan bu yapı diğer üniversite müzelerine de model olarak kabul edilmiştir. Ashmolean modelinde önemli olan nokta üniversite müzelerinin üçlü işlevinin vurgulanmasıdır. Derslikler müzenin üniversite müfredatında kullanıldığı, laboratuvarlar araştırma yapıldığının, halka açık sergi alanlarının ise kamunun üniversite müzesine erişiminin kanıtları niteliğindedir.

Sanat koleksiyonlarının müze şeklinde kurumlaştırılması aşamasına gelindiğinde ise üniversitenin eğitim ve araştırma işlevi ile paralellikten ziyade üniversite içindeki bir sanat müzesi şeklini aldıkları, araştırma işlevinin zamanla müzenin misyonuna alındığı görülmektedir.

Üniversiteler bünyesinde kurulan sanat müzelerini oluşturan koleksiyonların sergilendiği ilk mekanlar, sanat koleksiyonlarının bilimsel koleksiyonlardan oldukça farklı amaçlarla oluşturulduklarını kanıtlamaktadır. İlk üniversite sanat koleksiyonuna sahip Oxford Üniversitesi Christ Church sanat koleksiyonunun saklandığı ve kısmen

sergilendiği mekan, Oxford Üniversitesi'nin bünyesindeki kütüphanelerden biri olan Bodleian kütüphanesidir. Diğer üniversitelerin sanat koleksiyonlarının ilk aşamalarına bakıldığında da benzer durum görülmekle birlikte, kimi üniversitelerde üniversitenin sahip olduğu sanat koleksiyonlarının üniversitenin çeşitli mekanlarında dağınık olarak sergilendiği görülmektedir.

Oluşum, gelişim ve üniversite içindeki kullanımlarda üniversite sanat ile bilim müzeleri arasında farklılık olmakla birlikte tüm üniversite müzelerinin kampus dışında kullanım amaçları örtüşmektedir. Özellikle 1960-1980'ler arasında değişen ekonomik yapı, müzecilik anlayışının nesne merkezli anlayıştan insan merkezli anlayışa yönelmesi; üniversite sisteminin de bu gelişmelerden etkilenmesi ve kendi içyapılarındaki değişimlerle yeni ekonomik yapıya uyum sağlamaları sonucunu doğurmuştur. Böylece koleksiyonlarındaki farklılık gözetilmeksizin üniversite müzeleri kampustan topluma açılmışlar ve üniversitenin sahip olduğu bilginin topluma yayılmasında araç olarak kullanılmaya başlanmışlardır.

Avrupa'da ilk müzenin üniversite içinde, eğitim ve araştırmayı desteklemek amacıyla, bir ihtiyaç sonucu ortaya çıkışı modern müzecilik anlayışını belirlerken; Osmanlı'da üniversite ve müze kurumlarının birbirinden bağımsız bir anlayışta ele alınması Türkiye müzecilik sistemi üzerine bazı önemli sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Türkiye üniversite sistemi Batılılaşma sürecinde Osmanlı'nın son çabaları olarak tamamen Batılının gözünden bakılarak kurulan bir sistemdir. Bu nedenle yerleşik Osmanlı eğitim sisteminin yıkılması ve yerine yeni sistemin kurulması zaman almışken, bunun ne kadar gerçekleştirildiği ise tartışmaya açık bir konudur. Aynı süreçte Osmanlı İmparatorluğu müzecilik çalışmalarına da başlamıştır. Osmanlı'nın üniversite ve müze arasındaki bağı kuramamasının nedeni 19. yüzyılda, ulusalcılık anlayışıyla, üniversite müzelerinin yanında büyük ve önemli ulusal müzelerin kurulmaya başlaması ile de bağlantılıdır. Osmanlı başlangıç yeri olarak yüksek eğitim kurumu bünyesindeki müzeler yerine diğer imparatorluklar ya da devletlerin ulusal müzelerini kendilerine örnek almıştır. Müzelerin üniversite bünyesinde gelişmesi ve ardından üniversite dışına taşınmaları batı müzeciliğinin kendi dinamiklerinden kaynaklanmışken, Osmanlı'da müzecilik çalışmaları ise Batılılaşma çabalarıyla ve bunun göstergesi bir kurum olarak sağlam temellere oturtulmadan başlamıştır.

Osmanlı eğitim sisteminin, giderek, araştırmayı geri plana atan bir yaklaşıma yönelmesiyle eğitim kurumları da koleksiyon oluşturmayı amaç edinmemişlerdir.

Bununla birlikte Osmanlı'nın ilk koleksiyon çabalarının temelinde de bilim olmayıp, devletin geçmişini ve gücünü göstermek amaçlanmaktaydı. İlk müzecilik uygulamalarından sonra devletin sahip olduğu arkeolojik eserlerin kaçırılmasını önlemek amacıyla tamamen korumacılık esaslı arkeolojik çalışmaların yapılması, müzede ağırlıklı olarak arkeolojik eserlerin toplanmasına neden olmuştur. Osmanlı müzecilik çalışmaları ile eğitim arasında doğrudan bağlar kurulmamıştır. Bir başka deyişle yüksek eğitim kurumu ile müzelerin farklı alanlarda kurgulanması ve birbirleriyle ilişkilendirilmemesi müzecilik anlayışının tek taraflı gelişmesine neden olmuş; müzecilik bilimsellikten çok korumacılık anlayışı içinde algılanmıştır. Bu durumun etkilerinin günümüzde de devam ettiği söylenebilir.

Ancak 19. yy sonlarında, 1883'te açılan Güzel Sanatlar Okulu öğrencilerinin eğitimini desteklemek, bilgi-görgülerini artırmak amacıyla bir resim koleksiyonu (Elvah-ı Nakşiye olarak anılan resim koleksiyonu bu amaçla meydana getirilmiştir) ve bu koleksiyonun sergileneceği bir resim salonu oluşturulması düşüncesi, Osmanlı'da sanat eğitimi ve müze (ya da koleksiyon) arasında bir ilişki kurma çabalarını gösterse de bu durum gerçekleştirilememiştir (Edhem, 1970, 38-41).

Osmanlı Devleti'nin yıkılması ve yerine Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile yerleşik kurumlar kaldırılmış yerlerine daha çağdaş kurumlar oluşturulmuştur. Osmanlı kurumlarından biri olan Sanayi Nefise Mektebi'nin uzantısı olan Güzel Sanatlar Akademisi bünyesinde gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda bir yüksek eğitim kurumu bünyesinde kurulan ilk müze olan Resim ve Heykel Müzesi açılmıştır. Bu müze aynı zamanda ulusal sanat müzesi olarak tasarlanması açısından da önemlidir. Böylece bir eğitim kurumu ile müze arasında bir bağ kurulmuş gibi görülse de bu bağların ne kadar doğru planlandığı müzenin günümüzdeki durumu da göz önüne alınarak sorgulanmalıdır.

Bununla birlikte yeni Cumhuriyet'in üniversiteler üzerine reform hareketlerine girişmesi için 10 yıl geçmesi gerekmiştir. 1933 Üniversite Reformu çerçevesinde gerçekleştirilen iyileştirmeler kısa bir süre etkisini sürdürmüş; çok partili rejime geçiş, Soğuk Savaş, askeri müdahaleler ve üniversitelerin siyasi düşüncelerin çatışma noktası olması gibi etkenler bilimsel bir üniversite sisteminin gelişmesini engellemiştir. 1937 yılında sanat – üniversite – üniversite müzesi şeklinde kurgulanan fakat işlevselliği tartışmaya açık olan yapının benzerinin, bilim – üniversite – üniversite müzesi olarak kurgulanması ise ancak 1970'li yıllarda yaygınlaşmaya başlamıştır.

Türkiye müzecilik sistemi içinde üniversite müzeleri özel müzeler statüsünde değerlendirilmektedir. Özel müzeler, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 24. ve 26. maddesi gereğince hazırlanan “Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik” uyarınca kurulmaya başlamışlardır. Böylece kamu kurum ve kuruluşlarının, gerçek ve tüzel kişilerin ve vakıfların müze kurmaları sağlanmıştır. Müzecilik sistemi içinde müze türlerinde artma yaşanmakla birlikte, bu çeşitlilik sistem içinde temsil edilmemekte, müzeler “bakanlığa bağlı müzeler” ve “özel müzeler” olmak üzere genel bir sınıflandırma içinde değerlendirilmektedir. Bununla birlikte benzer koleksiyona, misyon ve vizyona sahip askeri müzeler özel müzeler yönetmeliğinin dayandırıldığı 2863 sayılı kanunun 26. maddesi gereğince hazırlanan “Askeri Müzeler Yönetmeliği” ile kurulmakta ve yönetilmektedir. “Askeri Müzeler Yönetmeliği”, aynı kuruma bağlı, benzer misyon ve vizyona sahip özel müzelerin yönetimi için ayrı bir yönetmelik çıkarılmasına imkan verildiğinin bir göstergesidir. Benzer bir yönetmeliğin üniversite müzeleri için çıkarılması, kurumlar içinde iletişimin sağlanmasına yönelik bilgi ağının kurulması üniversite müzelerinin gelişmesinde önemli katkılar sağlayacaktır. Yönetmelik aynı zamanda üniversite müzelerini bir araya getirmekle görevli bir birliğin kurulmasının ilk aşaması olarak da görülebilir. Söz konusu birlik, Türkiye’de müzecilik alanında ilk mesleki birlik olacağı için genel müzecilik sistemi için de yararlı sonuçlar doğurabilir.

Türkiye’de genel olarak müze ve üniversite birbirlerinden bağımsız gelişmiş olsa da üniversite müzeleri özelinde bakıldığında, yurtdışındaki örnekler ile benzerlikleri dikkat çekicidir. İlk müze olan Ashmolean Müzesi’nin eğitim ve araştırma kurumu özelliğine benzer durum Türkiye’deki bilimsel koleksiyona sahip müzeler için de geçerlidir. Ege Üniversitesi Tabiat Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Ve Tabiat Tarihi Müzesi ile Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi & Herbaryum Araştırma Ve Uygulama Merkezi kuruldukları ilk dönemden günümüze hem eğitim, hem araştırma merkezi hem de kamuya açık kurum olma özellikleri ile Ashmolean Müzesi’nin üçlü vizyonu ile benzerlik göstermektedirler. Koleksiyon toplama ve kuruluş amaçları açısından bilim koleksiyonuna sahip müzelerin üniversite müfredatı ile ilişki kurmada başarılı oldukları söylenebilir.

Türkiye üniversite müzelerini daha iyi anlamak amacıyla çalışma kapsamında bilimsel koleksiyona sahip üniversite müzeleri ile sanat koleksiyonuna sahip üniversite müzelerine anket çalışması yapılmıştır. Anket üniversite müzelerinin yasal statüleri, bağlı buldukları üniversite birimleri, üniversite içi ve dışında gerçekleştirdikleri etkinlikleri anlamaya yönelik sorulardan oluşturulmuştur. Anket sonuçlarından varılan en önemli sonuç koleksiyon kapsamı fark etmeksizin

müzelerin bağılı bulunduğu üniversite birimi müzenin kadro, koleksiyon ile üniversite müfredatı arasındaki bağ ve müzenin toplum ile olan ilişkisini etkilediğidir. Çalışma kapsamında seçilen bilimsel koleksiyona sahip beş üniversite müzesinin üçü üniversite bünyesinde kurulan araştırma ve uygulama merkezine bağılıyken; bu durum seçilen altı sanat koleksiyona sahip müzede sadece birdir. Koleksiyon toplama amacı ve kullanımını da araştırma ve uygulama merkezlerine bağılı üniversite müzelerinde daha nettir.

Türkiye'deki üniversite sanat müzelerinin gelişimi de yurtdışı örnekleri ile benzerlik göstermektedir. Koleksiyonları bağış, yarışma ya da satın alma yolu ile oluşturulmuş ve üniversite eğitimi ile bağlar zamanla kurulmuştur. Bununla birlikte, ülkemizde bir üniversiteye bağılı sanat müzelerinden üçü, kuruluş amaçlarından dolayı farklı konumda değerlendirilebilir (Tablo 3). Bunlardan ilki Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi'dir. Müze, yeni cumhuriyet rejiminin sosyal ve kültürel devrimleri ile bağılantılı olarak ulusal sanatın var olduğunu göstermek amacıyla, dönemin güzel sanatlar okuluna bağılı olarak kurulmuştur. Kuruluş amacında yüksek okul ile müzenin birlikte çalışması gibi bir olgunun amaçlanıp amaçlanmadığı bilinmemekle birlikte, bugün bu tür bağların olmamasının temelini başlangıç vizyonu belirlemiş olabilir.

Diğer önemli örnek Sakıp Sabancı Müzesi'dir. Müze; kuruluş amacı, koleksiyonu ve gerçekleştirdiği sergiler ile bir vakfa bağılı özel müze kimliğine sahip olmakla birlikte, Sabancı Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağılıdır. Bünyesinde bulunduğu üniversite ile olan bağları ise oldukça sınırlıdır.

Bu çalışmanın amacı doğrultusunda yapılan araştırmalar sonucunda; Türkiye'de üniversite sanat müzeleri içinde, üniversite ile olan geniş bağları açısından kendine özgü en önemli müzenin Anadolu Üniversitesi bünyesindeki AÜ Karikatür Sanatını Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne bağılı, AÜ Eğitim Karikatürleri Müzesi olduğu söylenebilir. Müzenin bağılı olduğu araştırma ve uygulama merkezinin kuruluş amacı, kurulacak karikatür müzesinin alt yapısını oluşturacak koleksiyonun oluşturulması, üzerine araştırma yapılması ve müze için uygun kuruluş ortamının gelişmesini sağlamaktır.

Konusu "Üniversite Eğitiminde Üniversite Müzeleri ve Yıldız Teknik Üniversitesi'nde Sanat Müzesi Kurulması İçin Bir Ön Değerlendirme" olan bu çalışmada, temel amaç söz konusu Sanat Müzesi'nin kurulması olarak hedeflenmiştir. Yapılan araştırma ve değerlendirmeler sonucunda;

- tüm üniversite müzelerinin araştırma malzemesini bir araya getirmek, bu vasıta ile yeni bilgilere ulaşmak, bilgiyi yeniden üretmek, eğitimi desteklemek amacıyla kuruldukları görülmekle birlikte uygulamada hedeflenen amaca ulaşamadıkları,
- bu durumun öncelikle idari yapıyla bağlantılı olduğu (bazılarının bir araştırma-uygulama merkezi, bazılarının fakülte ve bölüm, bazılarının rektörlük ya da enstitü bünyesinde yer almış olması gibi),
- özellikle sanat koleksiyonlarının, gerekli alt yapı olmadan eğitimle ilişkilendirilememeleri nedeniyle Türkiye şartları ve mevcut durum göz önüne alınarak doğrudan bir müze kurulması yerine öncelikle bir araştırma ve uygulama merkezinin kurulması sonucuna varılmıştır.

Bu doğrultuda; sanatı gerek bilimsel gerekse estetik değerler açısından ele alacak, müze için uygun ortam bileşenlerinin oluşmasını sağlayacak, üniversitenin ilgili tüm birimleri ile iletişimde bulunacak “Sanat ve Müzecilik Araştırma ve Uygulama Merkezi”nin kurulması önerilmektedir.

Amacı; üniversitenin sahip olduğu tüm sanatsal, akademik ve kültürel birikimi, ilişkili olabilecek diğer birimler ile ortaklaşa çalışarak bünyesinde toplamak; sanat çalışmalarına alt yapı oluşturacak bilimsel araştırmalar ve bunların toplumla paylaşımını gerçekleştirecek müzecilik anlayışıyla üniversite eğitimine ve araştırmalarına kaynak sağlamak; akademik birikimi çeşitli araçlar kullanarak toplumun tüm kesimine yaymak olan Merkez, kendisine, özelden genele sanat ve müzecilik çalışma alanlarını belirlemiştir.

Kurulması düşünülen merkezin, üniversite yapısı içinde etkin bir konuma gelmesi, etkinliklerinin sonuç ürünü olacak müzelerin üniversite eğitim – öğretim ve araştırma etkinliklerinde kullanılması ve ilgili bölümler ile organik bağlar kurabilmesi için Sanat ve Tasarım Fakültesi tüm bölüm ve programları, Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi Ana Bilim Dalı, Restorasyon Ana Bilim Dalı, Restorasyon Meslek Yüksekokulu, İklimlendirme ve Soğutma Meslek Yüksek Okulu, Milli Saraylar ve Tarihi Yapılar Meslek Yüksek Okulu, Vedat Kosal Müzik Uygulama ve Araştırma Merkezi, Fotoğrafçılık Araştırma ve Uygulama Merkezi, Tarihi Mirası Koruma Merkezi ve Doğa Bilimleri Araştırma Merkezi gibi üniversitenin diğer ilgili akademik birimleri ile ilişkiler içinde olacaktır.

Bunun dışında yukarıda söz edilen bağları kurabilmek amacıyla merkezin, tanımlanmış fakülte, bölüm ve benzeri akademik birimlere sağlayacağı katkılar da önemlidir. Bu nedenle merkezin ilgili olduğu birimlere sağlayacağı akademik destek,

birimlerdeki mesleklere yönelik hazırlayıcı ve destekleyici katkıları, mevcut araştırmalardan nasıl farklılaşacağı ve özelde üniversiteye, genelde ise topluma yapabileceği katkılar da belirtilmeye çalışılmıştır. Böylece merkez, çoklu yapıya sahip üniversite içinde disiplinlerarası çalışmalarda bulunarak belli bir duruşa ve kimliğe sahip üniversite müzelerini hayata geçirecektir.

KAYNAKÇA

- Alexander, E.P. 1996. **Museums in Motion**. Nashville: American Association for State and Local History.
- Atagök, Tomur. 1983. "Çağdaş Müzecilik Kavramı Doğrultusunda, Türk Sanat Müzelerinin Kültürel Etkinliklerinin Saptanması", Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atar, Atilla. 2006. **Anadolu Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu 2006**. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Barnes, Robert. 2004. "Musaların Tavuk Kümesinde Dünyadan Uzak Yaşayan Kitap kurtları: Antik İskenderiye Kütüphanesi". **İskenderiye Kütüphanesi: Antik Dünya'nın Öğrenim Merkezi**. Ed. Roy MacLeod. Ankara: Dost Kitabevi: 83-104.
- Bilgehan, Hakkı; İsmet Ertaş; Birol Akşit. 2005. **Kuruluşundan Günümüze Ege Üniversitesi 1955-2005**, İzmir.
- BÖFYAP- İLK. [14-05-2007]. İlköğretim Öğrencilerinde Böcek Farkındalığı Yaratma Projesi, <http://bofyap.ege.edu.tr>.
- Boylan, Patrick J. 1999. "Universities and Museums: Past, Present and Future". **Museum Management and Curatorship, Vol. 18, No. 1**,: 43–56.
- Brazil, Wendy. 2004. "İskenderiye: Eski Dünyanın Merkezi". **İskenderiye Kütüphanesi: Antik Dünya'nın Öğrenim Merkezi**. Ed. Roy MacLeod. Ankara: Dost Kitabevi: 53 – 82.
- De Clercq, Steven W.G. [13-06-2007]. "The Dutch Approach, or how to achieve a second life for abandoned geological collections". **UMAC Conference, 29 September – 4 October 2002. Australia**: <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/2002/declerq.html>.
- De Clercq, Steven W.G., Marta C. Lourenço. [31.03.2007]. "A Globe is just another Tool: Understanding the Role of Objects in University Collections". icom.museum/study_series_pdf/11_ICOM.UMAC.pdf.

- Edhem, H. 1970. **Elvah-ı Nakşiyе Koleksiyonu**. Çev. Gültekin Elibal. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Ercan, Ö.1993. 1940'dan Günümüze Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi Koleksiyonuna Alınan Yapıtların ve Müze ile Mimar Sinan Üniversitesi'nde Açılan Sergilerin Türk Sanatı Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Güner, Hüseyin. 2005. "Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi". **I. Ulusal Botanik Bahçeleri Sempozyum Programı**, 26 Mayıs 2005, İzmir.
- ICOM. [25.09.2006]. "Development of the Museum Definition according to ICOM Statutes (1946-2001)". **ICOM**. http://icom.museum/hist_def_eng.html.
- Katipoğlu, Halenur. 1997. "MSU İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Heykel Koleksiyonunun Değerlendirilmesi ve Öneriler". Yüksek Lisans Tezi. YTU Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lourenço, Marta C. 2001. "Are University Collections and Museums Still Meaningful? Outline of a Research Project" **ICOM International Conference, Barcelona, 3 Temmuz 2001**. <http://publicus.culture.hu.berlin.de/umac/2001/lourenco.html>. [13.06.2007].
- Lourenço, Marta C. 2002. "A Contribution to the History of University Museums and Collections in Europe" **UMAC Conference, 29 September - 4 October 2002. Australia** <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/2002/lourenco.html> [13-06-2007]
- Lourenço, Marta C. 2003. "Contributions to the history of university museums and collections in Europe". **MUSEOLOGIA 3**: 17-26, 2003. Museu de Ciência da Universidade de Lisboa.
- Lourenço, Marta C. 2005. **Between two worlds: the distinct nature and contemporary significance of university museums and collections in Europe**. PhD dissertation, Conservatoire National des Arts et Métiers, Paris,
- Mack, Vanessa , Richard Llewellyn. 2000. "Australian university museums and the Internet", **Museum International**, No. 206 (Vol. 52, No. 2) Paris: 19-24
- MacLeod, Roy. 2004. "Tarihte ve Mitolojide İskenderiye". **İskenderiye Kütüphanesi: Antik Dünya'nın Öğrenim Merkezi**. Ed. Roy MacLeod. Ankara: Dost Kitabevi: 13- 31.

- Mutlu, Mehmet. [06.05.2007]. "Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesine Onur Ödülü". **Anadolu Üniversitesi e-gazete**, 2006.
<http://e-gazete.anadolu.edu.tr/ayrinti.php?no=850>.
- Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik. [25.02.2006].
<http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2006/11/20061124-7.htm>.
- Özgen, Tuçalp. [25-07-2007]. "Koleksiyon 2, Sunuş".
<http://www.sanatmuzesi.hacettepe.edu.tr/>
- Resource: The Council for Museums, Archives and Libraries. 2003. **The Oxford and Cambridge University Museums: A Global Contribution to Widening Knowledge and Deepening Understanding**, London.
- Ronan, Colin A. 2005. Bilim Tarihi "Dünya Kültürlerinde Bilimin Tarihi ve Gelişmesi".
Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.
- Rukancı, Fatih, Hakan Anameric. 2004. "Ortaçağda İlk Üniversiteler: Studium Generale". **Felsefe Dünyası**, 2004/1 (39): 170-186.
- Sakaoğlu, Necdet. 1985. "Eğitim Tartışmaları", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, II. Cilt, İstanbul: 478-484.
- Schumacher, Gert-Horst. 2002. "Theatrum Anatomicum In History And Today".
Papers on Anthropology XI: 221–237.
- Sharp, Philip. 2005. "Medical Remedies: From The Old To The New". **ANZ J. Surg** 75: 340–346.
- Simpson, Andrew. [13.06.2007]. "University Museums and Formative Experiences in Natural History". The UMAC 2003, ABD: Oklahoma, 21-26 Eylül 2003.
<http://publicus.culture.hu.berlin.de/umac/2003/simpson.html>.
- Timur, Taner. 2000. **Toplumsal Dönüşümler ve Üniversite**. Ankara: İmge Kitabevi,
- Yeygel, Sinem. 2006. "Postmodern Toplumsal Yapının Pazarlamaya Getirdiği Yeni Boyut: Topluluk Pazarlaması (Tribal Marketing)" **bilig** Yaz / sayı 38: 197-228
- Yükseköğretim Kanunu (2547 S.K.). [15.08.2006]
<http://www.yok.gov.tr/yasa/kanun/kanun2.html>
- Yükseköğretim Kurumu, Bolonya Süreci Kapsamında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı
Tarafından Hazırlanan 2005 Yılı Türkiye Ulusal Raporu,
http://www.yok.gov.tr/duyuru/bolonya_sureci.pdf [23-01-2008]

- Widmann, H. 2000. **Atatürk Ve Üniversite Reformu**. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Vallance, John. 2004. "Kütüphanedeki Doktorlar: Kitapkurdu Apollonios'un Tuhaf Öyküsü ve Diğer Öyküler" . **İskenderiye Kütüphanesi: Antik Dünya'nın Öğrenim Merkezi**. Ed. Roy MacLeod. Ankara: Dost Kitabevi: 123 – 144.
- Vardar, Yusuf. 2005. "Balkondan Bahçeye Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi". **I. Ulusal Botanik Bahçeleri Sempozyum Programı**, 26 Mayıs 2005, İzmir.

İNTERNET KAYNAKLARI

- ACUMG. [14.11.2009]. <http://www.acumg.org/>
- Anadolu Üniversitesi. [15-04-2007]
http://www.anadolu.edu.tr/universitemiz/kultur_sanat_spor/cumhuriyet_muze_si.aspx
- Anadolu Üniversitesi. [26-02-2007]
<http://www.fen.anadolu.edu.tr/biyolojibolumu/bilgi.htm>
- Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanat Müzesi. [16.05.2007]
<http://www.csmuze.anadolu.edu.tr/sag.htm>
- Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi. [16-05-2007]
http://www.krk.anadolu.edu.tr/karw/muze/muze_hakkinda.htm
http://www.krk.anadolu.edu.tr/karw/muze/sergiler_exhibitions.htm
- Anadolu Üniversitesi Karikatür Sanatını Araştırma ve Uygulama Merkezi. [16-05-2007]. <http://www.krkmer.anadolu.edu.tr/index.html>.
- Arizona Bölge Müzesi. [25.04.2007]
<http://www.statemuseum.arizona.edu/about/index.shtml>
- Ashmolean Müzesi. [29.12.2006]
<http://www.ashmolean.org/ash/amulets/tradescant/tradescant03.html>
- Berlin Doğa Tarihi Müzesi. [15.03.2007]. <http://www.museum.hu-berlin.de/index.html>
- Bu Hafta, [12.11.2007]. ODTÜ Basın Ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü
<http://www.po.metu.edu.tr/buhafta/bh511.html>
- Cambridge Zooloji Müzesi. [03-11-2006]. <http://www.zoo.cam.ac.uk/museum/>.
- Cole Zooloji Müzesi. [04.11.2006]. <http://www.colemuseum.rdg.ac.uk/>
- Delft Üniversitesi Mineraloji ve Jeoloji Müzesi. [12.11.2006].
http://www.ta.tudelft.nl/museum/framesets/frameset_algemeen_en.html

Durham Üniversitesi Arkeoloji Bölümü. [03.11.2006].
<http://www.dur.ac.uk/archaeology/>

Edinburg Üniversitesi Doğa Tarihi Koleksiyonu. [15.03.2007].
<http://www.nhc.ed.ac.uk/>

Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi ve Herbaryum Araştırma ve Uygulama Merkezi
[24-05-2007]. <http://sci.ege.edu.tr/~botanik/bahce.html>.

Essing Entomoloji Müzesi. [11.02.2007]. <http://essig.berkeley.edu/pages/about.htm>.

Fitzwilliam Müzesi. [15.03.2006]. <http://www.fitzmuseum.cam.ac.uk/>.

Floransa Doğa Tarihi Müzesi. [09-11-2006].<http://www.msn.unifi.it/>

Florida Üniversitesi Doğa Tarihi Müzesi. [20.03.2007]. <http://www.flmnh.ufl.edu/>.

Groningen Üniversitesi Üniversite Müzesi. [12.11.2006]
<http://www.rug.nl/museum/index>

Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi. [25-07-2007]
<http://www.sanatmuzesi.hacettepe.edu.tr/>

Harvard Üniversitesi Karşılaştırmalı Zooloji Müzesi. [15.03.2007]
<http://www.mcz.harvard.edu/>

Harvard Üniversitesi Sanat Müzesi. [19.03.2007].
<http://www.artmuseums.harvard.edu/>.

Hollanda Ulusal Doğa Tarihi Müzesi. [15.03.2007]
<http://www.naturalis.nl/naturalis.en/naturalis.en/home.html>.

Hunterian Müzesi. [19.01.2007]. <http://www.hunterian.gla.ac.uk/>.

Indiana Üniversitesi Sanat Müzesi. [05.11.2006].<http://www.indiana.edu/~iuam/>.

Joseph Moore Müzesi. [15.03.2007].
<http://www.earlham.edu/biology/content/jmm/history.html>.

Kate Skipwith Eğitim Müzesi. [12.01.2007].
http://www.olemiss.edu/depts/u_museum/history.htm

Kent Üniversite Müzesi. [20.03.2007]. www.kent.edu/museum.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. [23-05-2007].
<http://www.discoverturkey.com/bakanlik/b-a-ank-gazi.html>.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. [01-05-2007]
<http://www.discoverturkey.com/bakanlik/b-a-ank-odtu.html>

Logan Müzesi. [13.03.2007]. <http://www.beloit.edu/~museum//logan/>,

Lund Üniversitesi Zooloji Müzesi. [29.12.2006]. <http://www.lu.se/o.o.i.s/851>.

Michigan Üniversitesi Sanat Müzesi. [05.11.2006]. <http://www.umma.umich.edu/>.

Michigan Üniversitesi Zooloji Müzesi. [20.03.2007].
<http://www.ummz.lsa.umich.edu/>.

Missouri.Columbia Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Müzesi. [20.03.2007]
<http://maa.missouri.edu/>.

Moskova Üniversite Zooloji Müzesi. [19.03.2007]. <http://zmmu.msu.ru/eng/>.

Oxford Üniversitesi Biyoloji Bilimleri Bölümü. [03.11.2006]. <http://www.zoo.ox.ac.uk/>.

Padova Botanik Bahçesi. [25.09.2006].
<http://www.ortobotanico.unipd.it/eng/index.htm>

Petrie Mısır Arkeoloji Müzesi. [09-11-2006]. <http://www.petrie.ucl.ac.uk/>

Pitt Rivers Müzesi. [09-11-2006]. <http://www.prm.ox.ac.uk/>

Pisa Botanik Bahçesi. [21.08.2006]
<http://www.horti.unimore.it/CD/Pisa/Pisahome.html>

Phobe Apperson Antropoloji Müzesi. [24.04.2007]
<http://hearstmuseum.berkeley.edu/museum/history.html>

Porto Üniversitesi Doğa Tarihi Müzesi. [12.11.2006].
<http://www.up.pt/conhecaup/facinst/fcup/fcup.htm>

Princeton Üniversitesi Sanat Müzesi. [25.02.2007].
<http://www.princetonartmuseum.org/>.

Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi. [25-04-2007]
<http://muze.sabanciuniv.edu/hakkinda/tarihce.php>.

Sakarya Üniversitesi. [09.05.2007].
<http://www.sausem.sakarya.edu.tr/g.php?id=hakkinda>

Skissernas Müzesi. [12.11.2006]. www.adk.lu.se/

Sussex Üniversitesi Antropoloji Bölümü. [15.11.2006].
<http://www.sussex.ac.uk/anthropology/>.

Tabiat Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi. [25.10.2007]
<http://www.tabiattarihi.ege.edu.tr/detay.php?SayfaID=9&cat=details>

TAÇDAM. [01-05-2007]. <http://www.tacdham.metu.edu.tr/>.

Tartu Üniversitesi Sanat Müzesi. [15.03.2007].

<http://www.ut.ee/artmuseum/eng/eng.html>.

Tartu Üniversite Tarihi Müzesi. [14.11.2006]

<http://www.ut.ee/ajaloomuuseum/museum.html>

Trakya Üniversitesi

[25-05-2007]. <http://www.trakya.edu.tr/Haberler/170902.htm>

[25-05-2007]. http://www.trakya.edu.tr/Haberler/heykel_sempez.htm

[26-03-2007]. http://basin.trakya.edu.tr/Haberler/2007/01_28_kulliyeye.htm

[26-03-2007]. http://basin.trakya.edu.tr/Haberler/2007/01_22_toplantisi.htm

UMAC. [02.04.2006]. <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/>

UMAC Database. [10.01.2006]. <http://publicus.culture.hu-berlin.de/collections/>

UMIS. [05.06.2006]. <http://www.dundee.ac.uk/umis/>

University Museums Group. [17.06.2006]. <http://www.umg.org.uk/>

UNIVERSEUM. [12-07-2006]. <http://www.universeum.de/>

Uppsala Üniversitesi Gustavianum Müzesi. [29.12.2006]

<http://www.gustavianum.uu.se/>

Whipple Bilim Tarihi Müzesi. [12.11.2006]

<http://www.hps.cam.ac.uk/whipple/index.html>

Wright Sanat Müzesi. [15.03.2007]. <http://www.beloit.edu/~wright/museum.php>.

EKLER

EK – 1: Üniversite Müzeleri Birlikleri

Üniversite müzeleri birliklerinin ilk örneği 1980 yılında ABD’de Kolej ve Üniversite Müzeler ve Galeriler Birliği (Association College and University Museum and Galleries, [ACUMG]) adı altında Kuzey Amerika’da bulunan akademik kurumlara bağlı müze ve galerilerin katılımıyla kurulmuştur. Organizasyon yapısına bakıldığında ABD’nin coğrafi yapısına uygun altı bölgesel birlikten oluştuğu görülmektedir. ACUMG, Amerikan Müzeler Birliği (AAM) ve Kolej Sanat Birliği ile ilişkiler içindedir. Birliğin amaçlarının başında üniversite ve kolejlere bağlı müze ve galerilere denetim, etik, eğitim ve sergileme, yönetim, stratejik plan ve mesleki gelişime katkıda bulunan programlar oluşturarak destek vermektir. Bu amaçla her yıl düzenli olarak konferanslar düzenleyen birlik, yılda iki kez olmak üzere haber bülteni çıkarmaktadır (ACUMG, [14.11.2009]).

ABD’deki oluşumdan yedi yıl sonra, 1987 yılında Birleşik Krallıkta Üniversite Müzeleri Grubu (University Museums Grpup [UMG]) kurulmuştur. AMUMG gibi UMG de üniversite müzelerine yönetim, mesleki ve sosyal konularda üniversite müzelerine destek olmayı amaçlamıştır. UMG 2004 yılında 2000-2001 akademik yılında gerçekleştirdiği araştırmanın sonuçlarını “Birleşik Krallıkta Üniversite Müzeleri: 21. yüzyıl Ulusal Araştırma” ismiyle yayınlanmıştır. Yapılan araştırmanın iki amacı vardır. Bunlardan ilki Birleşik Krallıkta 21. yüzyılda Yüksek Öğretim ve müzelerdeki değişim ile başlayan üniversite müzelerinin kamuya erişebilme etkinliklerinin ve başarısının araştırılması; diğeri ise yüksek öğretim sektörü ve bununla ilişkili diğerkurumların eğitim ve üniversite müzelerinin toplumsal potansiyelinin desteklenmesinin araştırılmasıdır. Birleşik Krallık üniversite müzeleri ve galerilerinin koleksiyonları, akademik ve toplumsal sorumluluklarının tanımlanması ve genel müzecilik sektörü içindeki yeri raporun genel içeriğini oluşturmaktadır. Bunun yanında üniversite müzelerinin bölgesel, ulusal ve uluslararası ilişkileri üzerinde duran raporda, üniversite müzelerinin finansal kaynaklarına da yer verilmiştir (UMG [17.06.2006]).

1992 yılında Avustralya Üniversite Müzeleri ve Koleksiyonları Konseyi kurulmuştur (Council of Australian University Museums and Collections [CAUMAC]). Söz konusu konsey, eyaletler düzeyinde Rektörler Konseyine bağlı olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Komite yılda üç defa değişik üniversitede toplanmaktadır. Kurumlar arasında iletişimi sağlayan bu toplantılarda hizmetiçi eğitim ve sergiler gibi

konularda fikir alışverişinde bulunulur (Mack, Llewellyn, 2000). Konseyin kuruluş amacı Avustralya'daki üniversite müzeleri için politika ve stratejiler üretmektir. Avustralya üniversite sistemi için de konseyin dışında üniversite rektörlerine rapor yazmakla yükümlü ve üniversite müzeleri müdürlerinden oluşan bir danışmanlar kurulu da bulunmaktadır. Her üniversite müzesinin kendi yönetim kurulu bulunmakta ve raporları üst yürütme organına ulaştırmaktadır. Üniversite bölüm başkanları da üniversite müzeleri ve komitenin içindedirler (Mack, Llewellyn, 2000).

Üniversite müzeler birliklerine bir diğer örnek de 1998 yılında İskoçya'da kurulan İskoçya Üniversite Müzeleri (University Museums in Scotland [UMIS]) Birliğidir. Birliğin misyonu İskoçya üniversitelerinin sahip olduğu tarihi ve kültürel koleksiyonları korumak ve halka sunmak şeklinde özetlenmiştir. Diğer benzer birlikler gibi üniversite müzeleri için ortak politikalar ve stratejiler üretmek olan birlik, bu amaç doğrultusunda dönemsel olarak raporlar yayınlamakta ve konferanslar düzenlemektedir (UMIS [05.06.2006]).

Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Avustralya ve İskoçya'da üniversite müzeleri birliklerinin kurulması 1991 yılında ICOM bünyesinde Üniversite Müzeleri ve Koleksiyonları (University Museums and Collections [UMAC]) adında herbaria ve botanik bahçeleri de kapsayan akademik müzeleri, galerileri ve koleksiyonları ile ilişkili ve onlarla birlikte yüksek eğitim kurumları içinde yer alan koleksiyonların rolü üzerine çalışan ve bu kurumlar ile bilgi paylaşımına giren bir komitedir. UMAC Komite, üyelerine ortaklıklar, koleksiyonlar için kaynaklar, bilgi ve deneyim paylaşımı ve koleksiyonlara erişimi arttırmak yolunda imkanlar sağlamaktadır. Hedefi üniversiteler bünyesindeki tarihsel ve kültürel mirasın korunmasıdır (UMAC [02.04.2006]).

UMAC'ın çalışma amaçları ise;

- UMAC, üniversite ve üniversite komiteleri ile üniversite müzeleri ve koleksiyonlarının ilişkilerini, gereksinimlerini ve rollerini aydınlatmak,
- Akademik ve kültürel mirasın korunmasına yardım etmek, üniversite müzeleri ve koleksiyonları hükümet ve hükümet kanatları, eğitim kurumları, müzeler, çalışmalar, iş dünyası ve halk içinde yükseltmek,
- Acil, izole ve bozulma gibi durumlarında koleksiyonlar için tavsiye ve kılavuzlar hazırlamak,

- Uluslararası ve bölgesel işbirliklerinin çalışmasını kolaylaştırmak, ortaklıkları, araştırmayı, eser, sergi, standart, deneyim ve diğer bilgilerin değişimini özendirme
- Çalışan değişimleri ile bilgi, deneyim ve kariyerin gelişmesini desteklemek

Bu amaçları doğrultusunda UMAC ilki 2001 yılında gerçekleştiren yıllık konferans düzenlemektedir. Belirlenen temalar çerçevesinde uluslararası katılımın sağlandığı konferanslarda üniversite müzeleri ve koleksiyonları ile ilgili sorunlar tespit edilmekte, sorunlara çözümler önerilmekte ve deneyimler paylaşılmaktadır. UMAC'ın gerçekleştirdiği ilk konferansların temaları üniversite müzeleri ve koleksiyonların içinde bulunduğu durumlar ile paralellik göstermektedir. 2004 yılında yapılan konferans ICOM genel konferansı kapsamında gerçekleştirildiği için genel temaya ile bütünlük göstermesi amacıyla somut olmayan kültürel miras konusu işlenmiştir. Bunu dışındaki tüm konferansların başlıklarına bakıldığında üniversite müzeleri ve koleksiyonlarının değişen üniversite ve müzecilik sistemi içindeki yerini saptamak için yapıldığı görülebilmektedir. Yıllara göre konferans temaları şöyledir:

- 2001, Barselona “Üniversite Müzeleri ve Koleksiyonlarına Desteğin ve Ziyaretin Çoğaltılması”
- 2002, Sydney ve Canberra “ Üniversite Müzeleri ve Koleksiyonlarının Sahip Olduğu Farklılığın Gösterimi ve Kullanımı”
- 2003, Norman, Oklahoma, “Topluluğu Bağlamak”
- 2004, Seoul, Üniversite Müzelerindeki Geleneksel Kültür ve Somut Olmayan Kültürel Miras
- 2005, Uppsala, İsveç, “Üniversite Müzeleri Farkına Varmak ve Eylem – Bugün Üniversite Müzeleri
- 2006, Mexico City, Üniversite Müzeleri İçin Yeni Yollar

UMAC, konferanslar gerçekleştirmenin yanı sıra tüm dünya genelini kapsayan bir iletişim ağına ve bilgi bankasına sahiptir. Bilgi bankasının yapısı uzaktan kayıt olmaya olanak sağlamaktadır. İnternet deneyimine göre arama imkanı sağlanan bilgi bankasında üniversite müzeleri ve koleksiyonlarını kıta ve ülke, müze veya koleksiyon türüne, kurum türüne ve konuya göre arama yapılmasını sağlar. Bilgi bankası, kayıtlı bir üniversite müzesinin müze veya koleksiyon türü, kurum türü, adresi, açılış saatleri ve iletişim bilgilerinden oluşan genel bilgilerini, kısa bir tanımını ve varsa internet sitesi ve e-posta adreslerini içermektedir (UMAC Database

[09.04.2007]. 09 Nisan 2007 tarihinde UMAC'ın bilgi bankasına kayıtlı üniversite ve müzeleri ile ilgili ayrıntılar aşağıdadır.

UMAC Database İstatistikleri

Kıtalara Göre Üniversite Müzeleri ve Koleksiyonlarının Dağılımı

Afrika	11
Amerika	380
Asya	265
Avustralya	325
Avrupa	1234

Müze veya Koleksiyon Türü	
Kültürel Tarih ve Sanat	545
Etnoloji ve Antropoloji	95
Genel	85
Tarih ve Arkeoloji	243
Tıp	205
Doğa Tarihi ve Doğa Bilimleri	733
Diğer	6
Bilim ve Teknoloji	299

Üniversite Müze Türleri

Kurum Türü	
Koleksiyon	
Tarihi	778
Diğer	2
Araştırma	81
Araştırma ve Eğitim	138
Öğretim	112
Müze Evler ve Anı Yeri	16
Müze	1061
Bilim Merkezi	12
Özel Tür	335
Arşiv	32
Biyolojik İstasyonlar	3
Botanik Bahçeler /Arboretum	155
Detention Room	8
Herbarium	99
Observatory	13
Planetarium	1
Sculpture Park	8
Sound Archive	9
Zoo/Aquarium	8
Sanal Müze	9

Üniversite Müzelerinin Bilim Dallarına Göre Dağılımı

Anatomi (96)	Klasik Araştırmalar (57)
Antropoloji (118)	Klasik Arkeoloji (67)
Arkeoloji (251)	Kültür Tarihi (90)
Astronomi (41)	Matematik (28)
Bilim Tarihi (88)	Mikrobiyoloji (29)
Biyoloji(500)	Mimari (52)
Botanik(340)	Mineraloji (134)
Coğrafya (31)	Mühendislik (40)
Dekoratif Sanatlar (18)	Müzikoloji (32)
Dermatoloji (18)	Nümizmatik (34)
Dişçilik (28)	Osteoloji (kemik bilimi) (21)
Doğa Bilimleri (311)	Paleontoloji (125)
Doğa Tarihi (319)	Patoloji (39)
Eczacılık (30)	Petroloji (taşbilimi) (43)
Eczacılık Tarihi (28)	Prehistorya (44)
Eğitim Tarihi (50)	Prehistorya Arkeolojisi (33)
Ejiptoloji (21)	Sanat (390)
Ekoloji (40)	Sanat Tarihi (69)
Entomoloji (böcekbilim) (54)	Tarih(236)
Etnografya (114)	Tasarım (18)
Etnoloji (115)	Teknoloji (47)
Fizik (65)	Teknoloji Tarihi (17)
Fotoğrafçılık (38)	Teknoloji Tarihi (59)
Grafik Sanatlar (21)	Tıp (182)
Güzel Sanatlar (70)	Tıp Tarihi (121)
Halk Bilim(17)	Topografya (16)
Herpetoloji (sürüngenbilim) (17)	Üniversite Tarihi(127)
Jeoloji(174)	Veteriner Tıp(20)
kartografi (24)	Yer Bilimleri(222)
Kimya (36)	Yerel Sanat (45)
	Ziraat (25)
	Zooloji (220)

**EK 2 : Oxford Üniversitesi Kimya Bölümü 2006 Ders Programında Üniversite
Müzesinde Uygulanan Dersler**

**First Year Lecture Timetable in Chemistry
Hilary Term 2007**

Subject	Lecturer	Time	Place
Inorganic Chemistry			
Introduction to Molecular Orbitals	Prof. J.C. Green	W.10, F.10 (wks 1,2)	ICL
Inorganic Reactions in Solutions	Prof. F.A. Armstrong	W.10, F.10 (wks 4-6)	ICL
Introduction to Non-metal Chemistry	Prof. D. O'Hare	Th.11 (wks 5-8)	ICL
Introduction to Transition Metal Chemistry	Prof. F.A. Armstrong and Prof. J.R. Dilworth	W.10, F.10 (wks 7,8)	ICL
Organic Chemistry			
Core Carbonyl Chemistry	Prof. T.J. Donohoe	M.10, T.9 (wks 1-4)	University Museum
Functional Group Chemistry: Other Important Groups	Prof. D.M. Hodgson	M.10, T.9 (wks 5-8), W.9 (wks 1-4)	University Museum
Biological Chemistry	Prof. J.H.P. Bayley, Dr R.M. Adlington and Dr L. Smith	W.9 (wks 5-8)	University Museum
Physical Chemistry			
Light, Waves and Fields	Prof. G. Hancock	M.11, T.10 (wks 1-2), Th.10 (wk 1)	PTCL
Quantum Theory of Atoms and Molecules	Dr S. Titmuss and Dr L. Snoek	Th.10 (wks 2-4), M.11, T.10 (wks 3-5)	PTCL
Properties of Gases and Reaction Kinetics	Dr C. Vallance	M.11, T.10 (wks 6-8), Th.10 (wks 5-8)	PTCL
Mathematics for Chemistry			
Vector Algebra and Differential Equations	Dr P.J. Grout	M.9, Th.9 (wks 1-8)	University Museum

EK 3: Trakya Üniversitesi Müzeler Yönergesi

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SENATO KARARLARI

TOPLANTI TARİHİ: 05 AĞUSTOS 2004

TOPLANTI SAYISI: 06

KARAR 04:

Trakya Üniversitesi Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi Yönergesi'nin yeniden düzenlenmesine ilişkin, Edirne Uygulama ve Araştırma Merkez Müdürlüğü'nün 07.07.2004 tarih ve 15 sayılı teklifi görüşüldü.

"Trakya Üniversitesi Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi Yönergesi"nin aşağıda düzenlenen şekliyle kabulüne mevcudun oybirliği ile karar verildi.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ MÜZELER YÖNERGESİ

YASAL DAYANAK

Madde 1-

a) 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 24. ve 26. maddelerine göre hazırlanan 22 Ocak 1984 tarih ve 18289 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkındaki Yönetmelik,

b) 3046 Sayılı Kanunun 37. maddesi ile Kültür Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki 354 Sayılı K.H.K.'nin 3079 Sayılı K.H.K. ile değişik 10. maddesine dayanılarak hazırlanan 30.04.1990 tarihli ve Personel Şubesinin 040-1578 sayılı makam onayı ve Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce yayınlanan Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği,

c) 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 12. maddesi,

d) Trakya Üniversitesi Edirne Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği'nin 2. maddesinin (b) bendi,

AMAÇ

Madde 2-Trakya Üniversitesi bünyesinde yer alan müzelerin Edirne Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne bağlı birimler olarak yapılandırılması ve bu müzelerle ilgili eserlerin ve eşyaların toplanması, çağdaş müzecilik kurallarına uygun sergilenmesi, korunması ve bu eserlerin değişik amaçlarla tanıtımının yapılması, Trakya Üniversitesi ve diğer kurumlardaki öğretim elemanları ve diğer araştırmacıların hizmetlerine sunulması.

TANIMLAR

Madde 3 - Bu yönergede geçen;

Üniversite : Trakya Üniversitesi,

Edirne Uygulama ve Araştırma Merkezi: Trakya Üniversitesi Edirne Uygulama ve Araştırma Merkezi'ni,

Sağlık Müzesi : Trakya Üniversitesi Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi'ni,

Müzeler : Sağlık, Çağdaş Resim ve Heykel ve Lozan Müzelerini,

Müdür : Yukarıda adı geçen müzelerin müdürlerini,

Öğretim Elemanı : Trakya Üniversitesinin değişik birimlerinde görevli öğretim elemanlarını ifade eder.

ORGAN VE YETKİLERİ

Madde 4-Müzelerin organları ile görev ve yetkileri

aşağıda sıralanmıştır,

a) Müze Müdürü,

b) Yürütme Kurulu,

c) Danışma Kurulu,

Madde 5-

a) Müze Müdürü: Müzecilik alanında lisans yada lisansüstü eğitimi görmüş yada sertifika almış olan, bulunmadığı takdirde Arkeoloji ve Sanat Tarihi alanında lisans yada lisansüstü eğitimi yapmış olan yeterli düzeyde bir yabancı dil bilen Üniversitenin kadrolu personeli arasından Edirne Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü'nün önerisi üzerine Rektör tarafından 3 yıl süre ile atanır. Süresi dolduğunda aynı süre ile tekrar atanır.

b) Yürütme Kurulu: Edirne Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü başkanlığında Müze Müdürleri, Tıp, Fen-Edebiyat, Mühendislik-Mimarlık, Eğitim Fakülteleri'nden birer öğretim elemanından oluşur. Müze müdürlerinin tanıtım ve

tanzim, sergileme yönetim gibi konularda getirdiği sorunları çözümler. Görev süreleri 3 yıldır.

c) Danışma Kurulu: Rektör veya Rektörün görevlendireceği bir Rektör Yardımcısı, Edirne Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü, Müze Müdürleri, Ayrıca Dekanlarca önerilen Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Fen- Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dah'ndan birer öğretim üyesi, Mimarlık Tarihi ile ilgili bir öğretim elemanı ve Rektör tarafından Üniversite dışından davet edilecek Müze Müdürleri ve Belediye temsilcisinden oluşur. Görev Süreleri 3 yıldır. Süreleri dolduğunda tekrar atanabilirler.

Madde 6-Müze Müdürü, Görev ve Yetkileri:

- a) Müze Müdürü olarak Yürütme ve Danışma Kurulu toplantılarına katılmak,
- b) Tanzim, teşhir ve sergileme ile kültürel faaliyetlerin verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamak,
- c) Müze faaliyetlerinin ve diğer etkinliklerin kanun ve yönetmeliklerde belirlenen amaç ve ilkeler doğrultusunda yürütülmesini sağlamak,
- d) Müzenin araç ve gereçlerini temin etmek, bunların en verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamak,
- e) Müzenin tanzim, teşhir ve sergileme ile kültürel faaliyetlerini kuruluş amacı ile ilgili diğer faaliyetlerin koordineli bir şekilde yürütülmesinden ve denetlenmesinden sorumlu olmak.

Madde 7-Yürütme Kurulunun Görevleri:

- a) Çalışma yılı başında toplanarak sergileme, tanzim, teşhir ve diğer kültürel faaliyetlerin planlamasını yapmak,
- b) Yıl sonunda tamamlanan yılı değerlendirmek, gelecek yıl ile ilgili görüş ve önerileri belirlemek,
- c) Müzenin çalışma saatleri ile tatil günlerini belirlemek,
- d) Kültür Bakanlığı'nın belirlediği şartlardan fazla olmamak üzere müze ziyaret giriş ücretini belirlemek.

Madde 8-Danışma Kurulu'nun Görevleri:

Yılda en az iki kez toplanarak müzenin tanzim, teşhir, sergileme faaliyetleri ile kültürel faaliyetlerle ilgili konuları görüşerek yürütme kuruluna önerilerde bulunur.

Madde 9-Bu yönerge ile 21.Ocak 1998 tarihinden itibaren yürürlükte olan "Trakya Üniversitesi Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi Yönergesi" yürürlükten kaldırılır.

Yürürlük

Madde 10 - Bu yönerge, Trakya Üniversitesi Senatosu tarafından kabul edildiği tarihten itibaren yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 11 - Bu Yönerge hükümlerini Trakya Üniversitesi Rektörü yürütür.

EK 4: Hacettepe Sanat Müzesi Yönergesi

Hacettepe Üniversitesi **Hacettepe Sanat Müzesi Yönergesi**

BİRİNCİ BÖLÜM

Kuruluş

Madde 1. Hacettepe Üniversitesi Yönetim Kurulu'nun 07.09.2005 tarih ve 2005-1133 sayılı kararıyla kurulan Hacettepe Sanat Müzesi sanat eserlerinin sergilendiği Rektörlüğe bağlı bir birimdir.

Amaç

Madde 2. Bu Yönergenin amacı Hacettepe Sanat Müzesi'nin kuruluş ve çalışma esaslarını belirlemektir.

Kapsam

Madde 3. Bu Yönerge Hacettepe Sanat Müzesi'nin yönetimi, işletilmesi ve faaliyetleri ilgili tüm esasları kapsar.

Faaliyet Alanları

Madde 4. Hacettepe Üniversitesinin ilgili bölüm ve anabilim dalları ile işbirliği yaparak çağdaş ve güncel sanatın seçkin örneklerinin sergilendiği, tanıtıldığı, kültürel ve güncel sanat etkinlikleri düzenlemeyi amaçlayan Hacettepe Sanat Müzesinin başlıca faaliyet alanları aşağıda belirtilmiştir.

- a) Güncel ve çağdaş sanat hareketlerini takip etmek, etkinliklerini bu doğrultuda düzenlemek,
- b) Müze koleksiyonlarında yer alan eserleri çağdaş müzecilik koşulları altında ve kronolojik bir düzen içinde sergilemek,
- c) Toplumumuzun kültürel ve sanatsal geçmişini, çağdaş kültür ve sanatını yansıtan eserleri koleksiyonlarına katmak

- d) Koleksiyonda bulunan yapıtları bilimsel ölçütler doğrultusunda sağlıklı bir biçimde korumak ve onarmak,
- e) Türk plastik sanatlarını ve sanatçıları sergiler düzenleyerek tanıtmak, bu alanda yapılan atılım ve yenilikleri sürekli ya da geçici sergiler düzenleyerek duyurmak,
- f) Ulusal ve uluslararası aynı amaçlı kurumlara işbirliği yapmak, diğer müzelerden, kurumlardan ve özel koleksiyonlardan eserler alarak sergilemek,
- g) Toplumda estetik, kültür ve sanat bilincini yaygınlaştırmak, yeni kuşakların sanat eğilimlerini bilimsel yöntemlerle görsel olarak beslemek ve sanat yeteneklerini teşvik etmek,
- h) Koleksiyonlara ait yapıtları; müze dışında, yurtiçi ve yurtdışında Kültür ve Turizm Bakanlığından izin alarak sergilemek

İKİNCİ BÖLÜM

Organlar

Madde 5. Hacettepe Sanat Müzesi'nin organları

- a) Müze Müdürü
- b) Müze Yönetim Kurulu
- c) Müze Danışma Kurulu'dur

Müze Müdürü

Madde 6. Müzenin çalışma alanı ile ilgili Üniversite öğretim üyeleri arasından Rektör tarafından atanır. Müze Müdürünün görev süresi üç yıldır. Görev süresi biten müdür yeniden atanabilir. Müze Müdürünün, kendisine çalışmalarında yardımcı olmak üzere öğretim elemanları arasından üç yıl için atayacağı en fazla iki yardımcısı bulunur. Müdür gerektiğinde yardımcılarını değiştirebilir.

Madde 7. Müzenin amaçları doğrultusundaki çalışmaların gerektiği şekilde yürütülmesinden, Müzenin bütün etkinliklerinin gözetim ve denetiminin yapılmasından ve gerekli önlemlerin alınmasından Rektöre karşı birinci derecede sorumlu olan Müze Müdürünün görevleri;

- 1- Çalışma programlarının Müze Danışma Kurulu'nun aldığı kararlar doğrultusunda uygulanmasını sağlamak

- 2- Müze yönetimini ve Müze çalışmalarını ilgili mevzuat (yasalar, tüzükler, yönetmelikler) ve işbu özel yönergeyle belirtilen amaçlar doğrultusunda yürütmek,
- 3- Yazışma, evrak kayıt dosyalama ve arşiv işlerinin düzenli yürütülmesini sağlamak,
- 4- Gerekli gördüğü hallerde, Müze Danışma Kurulunu olağanüstü toplantıya çağırmak ve toplantı gündemlerini hazırlamak,
- 5- Müzenin yangın, sabotaj, hırsızlık, su baskını ve deprem gibi doğal afetlere karşı korunma planlarını Sivil Savunma Uzmanı ve diğer resmi merciler ile koordineli olarak hazırlamak, ilgililere bildirmek ve görevli personelin eğitimini denetlemek,
- 6- Harcamaları ve tahakkuk evraklarının kontrolünü sağlamak,
- 7- Müze hizmet kadrosunun görev programını yapmak, uzman, görevli memur ve yardımcı hizmetlileri denetlemek, işbirliği ve disiplini sağlamak,
- 8- Müze koleksiyonlarında yeralan eserlerin korunmasından birinci derecede sorumlu olduğundan gereken her türlü önlemi almak ve denetlemek,
- 9- 22.01.1984 tarih ve 18289 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkındaki Yönetmelik" hükümleri gereğince T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından gerekli görülen incelemeler için gereken tüm önlemleri almak ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile olan sair resmi ilişkileri yürütmek,
- 10- Koleksiyonda yeralan eserlerin ve korunma altına alınan sanatçılara ait belge, kitap, eşya ve tüketim malzemelerinin zamanında kayıtları, depolanmaları, gereği gibi korunmaları ve kullanılmaları için gerekli tedbirleri almak,
- 11- Yıllık çalışma raporlarını ve programlarını hazırlayarak Müze Danışma Kurulunun onayına sunmak.

Müze Yönetim Kurulu

Madde 8. Müze Yönetim Kurulu; Müze Müdürünün başkanlığında, Müze Müdürü tarafından önerilen ve Rektör tarafından atanan Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinin ilgili bölümlerinden üç ve Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümünden bir öğretim üyesinden oluşur. Müze Yönetim Kurulunun görev süresi üç yıldır. . Yönetim kurulu üyeleri yeniden seçilebilir. Müze Yönetim Kurulu yılda en az 4 kez ve gerektiğinde Müze Müdürünün çağrısı üzerine toplanır.

Müze Yönetim Kurulunun Görevleri

Madde 9.

- a) Müzenin o çalışma yılındaki faaliyetleri ve gelecekteki çalışmaları hakkında projeler önermek, ilke kararları almak,
- b) Hacettepe Üniversitesi bünyesinde, Hacettepe Sanat Müzesine bağlı olarak kurulacak y da bağlanacak Plastik Sanatlar Müzeleri ve Sanat Galerileri ile ilgili tavsiye kararları almak,
- c) Büyük sanatsal organizasyonlar ve kurumlar tarafından planlanan sergilere yapıt verilmesi amacıyla koleksiyondaki eserlerin Müze dışına çıkarılmasına karar vermek,
- d) Müzenin düzenleyeceği sergilerin ve kültürel etkinliklerin programlarını belirlemek,
- e) Aynı amaçla çalışan ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliğini yürütmek,
- f) Müzenin mali yıl bütçesini hazırlamak, mali konular ile ilgili görüş bildirmek ve öncelikleri belirleyerek Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğüne sunmak,
- g) Müzenin personel ihtiyaçlarını ve bu konudaki ileriye dönük planlamayı yaparak Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğüne sunmak,
- h) Uluslararası sanatsal değişim programı hazırlamak,

Müze Danışma Kurulu

Madde 10. Müze Danışma Kurulu Müzenin faaliyetleri ile ilgili olarak değerlendirmede bulunan ve görüş bildiren bir kuruldur. Danışma Kurulu Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ve Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü öğretim elemanları arasından önerilerek Üniversite Yönetim Kurulu tarafından seçilecek beş üye, Üniversite dışından Müze koleksiyonunda yapıtı yer alan sanatçılar arasından Üniversite Yönetim Kurulu tarafından seçilecek bir üye ve Müze Müdürü olmak üzere yedi kişiden oluşur. Müze Danışma Kurulunun görev süresi üç yıl olup, süresi dolan üyeler yeniden seçilebilirler. Müze Danışma Kurulu, yılda bir kez toplanır; ayrıca, Müze Müdürünün veya üyelerin yarısından bir fazlasının isteği üzerine olağanüstü olarak da toplanabilir. Danışma Kuruluna Müze Müdürü başkanlık eder. Danışma Kurulu üyeleri kendi arasından başkanını seçer. Danışma Kurulu gerekli gördüğü durumlarda Müzenin faaliyetleriyle ilgili olarak geçici çalışma grupları kurar ve bunların görevlerini düzenler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Diğer Hükümler

Kadrolar

Madde 11. Müzenin Akademik, teknik ve idari personel ihtiyacı 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 13/b maddesi uyarınca Rektör tarafından görevlendirilecek elemanlar ile karşılanır.

Yürürlük

Madde 12. Bu Yönerge Üniversite Senatosunda kabul edildiği tarihte yürürlüğe girer

Yürütme

Madde 13. Bu Yönerge hükümlerini Hacettepe Üniversitesi Rektörü yürütür.

**EK 5: Trakya Üniversitesi Müze İşletmeleri II. Bayezid Külliyesi
İşletme Yönergesi**

Senato Kararı

Toplantı Tarihi : 2007-04-04

Toplantı Sayısı : 8

Karar No : 6

Trakya Üniversitesi Müze İşletmeleri II. Bayezid Külliyesi İşletme Yönergesi taslağına ilişkin, Üniversitesi Kanun, Tüzük, Yönerge, Yönetmelik Tetkik ve İnceleme Komisyonunca hazırlanan 28.03.2007 tarihli rapor görüşüldü.

Trakya Üniversitesi Müze İşletmeleri II. Bayezid Külliyesi İşletme Yönergesi'nin aşağıdaki şekilde kabulüne mevcudun oybirliği ile karar verildi.

**TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
MÜZE İŞLETMELERİ II.BAYEZİD KÜLLİYESİ İŞLETME YÖNERGESİ
BİRİNCİ BÖLÜM**

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 - (1) Bu yönergenin amacı, Trakya Üniversitesi Müze İşletmeleri II.Bayezid Külliyesi İşletmenin işleyişi ve denetlenmesine ilişkin esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 - (1) Bu yönerge Trakya Üniversitesi bünyesinde bulunan Müze İşletmeleri II.Bayezid Külliyesi İşletmesini kapsar.

Dayanak

MADDE 3 - (1) Bu yönerge; 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu-nun 46 - 47 maddeleri ve 124 sayılı Yüksek Öğretim Kurumları İdare Teşkilatınının 32. maddesi, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu-nun 191 inci maddesi, 5422 Sayılı Kurumlar vergisi kanununun 4. maddesi ve aynı kanununun 1. maddesi (c) fıkrası, 3065 Sayılı KDV Kanununun 1/3 (g) maddesi ve Trakya Üniversitesi Yönetim Kurulununun 26 Ocak 2007 tarih ve 02 nolu toplantısında alınan 11 nolu karar uyarınca düzenlenmiştir.

Tanımlar

MADDE 4 - (1) Bu Yönergede geçen;

- a) Üniversite: Trakya Üniversitesini,
- b) Senato: Trakya Üniversitesi Senatosunu,
- c) Rektör: Trakya Üniversitesi Rektörünü,
- ç) Rektörlük: Trakya Üniversitesi Rektörlüğünü,
- d) Yönetim Kurulu: Trakya Üniversitesi Yönetim Kurulunu,
- e) İşletme: Trakya Üniversitesi Müze İşletmeleri, II.Bayezid Külliyesi İşletmesini,
- f) Yürütme Kurulu: Trakya Üniversitesi Müze İşletmeleri, II.Bayezid Külliyesi İşletmesi Yürütme Kurulunu,
- g) Üst Yönetici: Üniversite Rektörünü,
- ğ) Yönetici: İşletme Yöneticisini ifade eder.

İta Amiri

MADDE 5 - İta amiri üst yöneticidir. Üst Yönetici harcama yetkisini Genel Sekreter veya İşletme Yöneticisine devredebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

İşletmenin Organları, Görevleri ve İşleyişi

Yürütme Kurulu

MADDE 6 - (1) Yürütme Kurulu bir başkan ve dört üyeden oluşur. Üst yönetici tarafından görevlendirilen bir Rektör Yardımcısı kurula başkanlık eder. Üniversite Genel Sekreteri , İdari ve Mali İşler Daire Başkanı, Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanı kurulun daimi üyeleridir. Kurulun diğer üyesi ve görev süresi Yönetim Kurulunca belirlenir.

(2) Yürütme Kurulunun görevleri şunlardır;

- a) Yöneticiyi belirleyerek onay için üst yöneticiye sunmak,

- b) Hizmet ve faaliyetlerin bu yönerge hükümlerine uygunluğunu sağlamak,
- c) Her yıl sonunda hazırlayacağı faaliyet raporunu, Üniversite üst yöneticisine sunmak,
- ç) İşletmeden faydalanma bedellerini belirleyerek üst yönetici onayına sunmak,
- d) Gelir ve giderlerin muhasebesi ile belge düzenini, yürürlükteki mevzuata ve Vergi Usul Kanununun hükümlerine uygun şekilde oluşturmak.
- e) Hesap dönemi sonunda mali tabloları hazırlayarak Yönetim Kuruluna sunmak,
- f) Gerekli görülen hallerde personel temin etmek ve çıkarmak,
- g) Yürütme Kurulu ayda en az bir kez toplanır, kurul başkanı gerekli gördüğü hallerde Yürütme Kurulunu toplantıya çağırır.

Denetim

MADDE 7 - (1) Denetim Kurulu, üst yöneticinin bir yıl süre ile görevlendireceği üniversitenin kadrolu akademik ve idari üç personelinden oluşur. Görev süresini tamamlayanlar yeniden görevlendirilebilir. Denetim Kurulu hesap yılı sonunda, tüm kayıtların ve bilançonun incelenmesine dayanan raporunu üst yöneticiye sunar. Bu raporlar genel zaman aşımı süresince saklanır.

(2) İşletme gerek görüldüğünde üst yönetici onayıyla Denetim Kurulu veya iç denetçi tarafından idari ve mali yönlerden denetlenir.

İşleyiş

MADDE 8 - (1) Yürütme Kurulu, üst yönetici onayı ile İşletmenin işlerini yürütmek üzere bir yönetici görevlendirir. İşletme yöneticisi işletmenin her türlü iş ve işlemlerinden sorumludur. Yürütme Kurulunun almış olduğu kararları uygular.

Satın alma

MADDE 9 - (1) Satın alma süreci aşağıdaki gibidir,

- a) Yapılan her türlü alım için fatura alınır.
- b) Satın alma işlerini yürüten personel ile malı teslim alan personel ayrı kişilerden oluşur.
- c) Satın alma işlemlerini yürüten personele yılları bütçe kanununda belirtilen limite kadar avans verilebilir. Avansın en geç 30 gün içinde mahsubu veya iadesi sağlanır.

Ödeme ve tahsilat

MADDE 10 - (1) Ödeme ve tahsilatın banka kanalıyla yapılması esastır. Ancak zorunlu durumlarda Yöneticinin görevlendireceği veznedar veya kasa sorumlusu da makbuz karşılığı ödeme veya tahsilat yapabilir.

(2) Kasada tutulabilecek günlük nakit miktarını belirlemeye Yürütme Kurulu yetkilidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Gelir, Gider ve Ücretler

Gelir ve Giderler

MADDE 11 - (1) İşletmenin gelirleri, ilgili mekanların işletilmesinden elde edilecek gelirlerden oluşur. Tüm giderler işletmenin gelirlerinden karşılanır.

(2) İşletme ile ilgili her türlü gelir ve giderlerin belgelendirilmesi esastır. Buna göre;

- a) Gelirler seri ve sıra numaralı alındılar kullanılarak yapılmalıdır.
- b) Gelir ve gider belgeleri ilgili mevzuata göre düzenlenir
- c) Gelir ve giderler ile ilgili resmi defterler bir önceki yılın son iş gününe kadar notere tasdik ettirilir. Gelir ve giderler belgelerine istinaden günlük olarak kaydedilir ve Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca işletilen sosyal tesislerin muhasebe uygulamalarına dair usul ve esaslara göre muhasebesi tutulur.
- ç) İşletmenin yöneticisi defter ve belgelerin zamanında ve usulüne uygun olarak düzenlenmesini sağlamak ve takip etmekten sorumludur.
- d) Hesap yılı 1 Ocakta başlar, 31 Aralıkta sona erer.
- e) İşletmenin muhasebe hesapları mali müşavir veya muhasebeci tarafından takip edilir.

Çalışanlar

MADDE 12 - (1) Tüm giderleri İşletmeden karşılanmak üzere Yürütme Kurulu kararı ile ihtiyaca göre personel istihdam edilir.

(2) İşletmede yönergeye ait talimatlar Yürütme Kurulu tarafından belirlenir, Talimatların uygulanmasından İşletme yöneticisi sorumludur.

Çalışanlara Ödenecek Ücretler

MADDE 13 - (1) Çalışan personele her yıl Asgari Ücret Tespit Komisyonunca belirlenen asgari ücretten az olmamak üzere, Yürütme Kurulu tarafından belirlenen ücretler ödenir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Çeşitli Hükümler

MADDE 14 - (1) Bu yönergede yer almayan konulardaki hizmetler ilgili mevzuat hükümlerine göre yürütülür.

(2) Her ay işletme adına ödemeler yapıldıktan sonra kalan nakit Trakya Üniversitesi Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı-na yatırılır. İşletmenin bir yıllık faaliyet dönemine ilişkin kesin mizan ve bilançosuna göre net karı saptanır. Elde edilen net karın %5-inden az olmamak üzere Yürütme Kurulunun belirleyeceği oran kadar işletmenin alt yapı ve küçük onarımlarına harcanmak üzere işletmenin alt hesaplarında tutulur. Kalan tutar takip eden yılın Mart ayı sonuna kadar Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı-nın hesabına aktarılarak bir yandan öz gelir diğer yandan ilgili birim adına ödenek kaydedilir.

Yürürlük

MADDE 15 - (1) Bu Yönerge, Trakya Üniversite Senatosunca onaylandıktan sonra yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 16 - (1) Bu yönerge hükümlerini Trakya Üniversitesi Rektörü yürütür.

**EK 6: Mimar Sinan Üniversitesi Resim Ve Heykel Müzeleri
Yönetmeliği**

**MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
RESİM VE HEYKEL MÜZELERİ YÖNETMELİĞİ**

I. Bölüm

Kuruluş, Amaç Ve Kapsam, Dayanak

Kuruluş

MADDE 1: Büyük Önder Atatürk'ün emirleri ile 20 Eylül 1937 tarihinde İstanbul Dolmabahçe Sarayı Veliâht Dairesinde Türkiye'nin ilk resim ve heykel müzesi olarak kurulan; kuruluşundan itibaren konuşlandırıldığı tarihi mekanda, önce İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisine, günümüzde de Mimar Sinan Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı olarak işbu öncü faaliyet ve hizmetlerini sürdüren Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi:

- a) Resim,
 - b) Heykel,
 - c) Desen ve baskı,
 - d) Yabancı sanatçılara ait eserler,
 - e) Çağdaş Türk seramik sanatının seçkin örnekleri,
- olmak üzere başlıca beş seksiyondan oluşur.

Amaç Ve Kapsam

MADDE 2: Bu yönetmelik, Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi yönetimi ve gelişimi ile ilgili esasları kapsamaktadır. Bu yönetmeliğin amacı, yönetmelik kapsamındaki tarihi sanat kurumunun yeniden yapılandırılması, yönetilmesi, işletilmesi ve tarihi misyonuna uygun olarak geliştirilmesini sağlamak;

işbu amaç doğrultusunda faaliyette bulunacak gerçek ve tüzel kişilerin görev, yetki ve sorumluluklarını, Müzenin faaliyetlerine ilişkin tüm esasları belirlemektir.

Dayanak

MADDE 3: Bu yönetmelik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 26. maddesi uyarınca hazırlanmış olup; yeniden yapılandırılan Müzenin, işbu yönetmelikle düzenlenen faaliyet konulan ve alanları, T. C. Kültür Bakanlığınca değerlendirilir ve verilecek izin belgesiyle belirlenir.

II. Bölüm

Görev, Yetki Ve Sorumluluklar

Görevler

MADDE 4: XIX. Yüzyıl Osmanlı resim ve heykel sanatının baş yapıtlarıyla, Cumhuriyet döneminin başlıca eseflerini toplayan Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesinin görevleri aşağıda belirtilmiştir:

- a) Müze koleksiyonlarında yer alan eserleri çağdaş müzecilik koşulları altında ve kronolojik bir düzen içinde sergilemek,
- b) Toplumumuzun kültürel ve sanatsal geçmişini, çağdaş kültür ve sanatını yansıtan eserleri koleksiyonlarına katmak,
- c) Koleksiyonda bulunan yapıtları bilimsel ölçütler doğrultusunda sağlıklı bir biçimde korumak ve onarmak,
- d) Depolarda bulunan yapıtların sağlıklı biçimde korunmalarını sağlamak,
- e) Tüm yapıtların yıllık envanter kontrol ve denetimlerini yapmak,
- f) Müzenin geleceği ile ilgili planlama, programlama ve projelendirme konularında çalışmalar yapmak,
- g) Türk plastik sanatlarını ve sanatçıları sergiler düzenleyerek tanıtmak, evrensel düzeyde ve uluslararası kültür anlaşmalarına dayalı olarak bu alanda yapılan atılımları, yenilikleri sürekli ve geçici sergiler düzenleyerek göstermek; ulusal ve uluslararası aynı amaçlı kurumlarla işbirliği yapmak, diğer müzelerden, kurumlardan ve özel koleksiyonlardan eserler alarak sergilemek,
- h) Toplumda estetik, kültür ve sanat bilincini yaygınlaştırmak; yeni kuşakların sanat eğilimlerini bilimsel yöntemlerle görsel olarak beslemek ve sanat yeteneklerini teşvik etmek,
- i) Plastik sanatlarla ilgili bilimsel ve sanatsal inceleme ve araştırmalar için kitaplık ve atölyeler oluşturarak ortam hazırlamak; birer kültür varlığı olan sanat yapıtlarının bilimsel ve teknik araştırmalarını yapmak ve bunları bir arşivde toplamak; ayrıca, bu

- eserlerin yaratıcılarına ait belgeleri, hatıra malzemeyi ve küçük ölçekteki kişisel eşyalarını toplamak, sergilemek, arşivlerde korumak ve geleceğe aktarmak,
- j) Yapıtların özel koşullarına en uygun ve en gelişmiş tekniklerle korunabilmesi için gerekli önlemleri almak ve uygulamak,
- k) Konservasyon konusunda, Plastik Sanatlar Restorasyon ve Konservasyon Şefliğinin gereksinimleri doğrultusunda yurtdışındaki ilgili merkezlerde uzman yetiştirilmesini sağlamak, gerektiğinde yurtdışından uzman çağırarak ve bu konuda gerekli donanıma sahip laboratuvar ve atölyeleri kurmak, mevcutları geliştirmek,
- l) Müze ve Müzeye bağlı kurumların koleksiyonlarında bulunan eserlerin Plastik Sanatlar Restorasyon ve Konservasyon Şefliği kanalı ile restorasyonunu yapmak, bu amaçla uzman yetiştirmek; diğer koleksiyonlardan gelecek eserlerin de restorasyonlarını yapmak, yurtiçi ve yurtdışındaki diğer restorasyon merkezleriyle ortak çalışmalar yapmak,
- m) Plastik sanatlar alanında bilirkişilik, danışmanlık, restorasyon, konservasyon ve ekspertiz görevleri için gerekli atölyeleri ve donanımı sağlamak, bu görevleri yerine getirmek,
- n) Özel ve tüzel kişilerin koleksiyonlarında bulunan ve koleksiyon sahipleri tarafından talep edilerek, koleksiyonlarda yer alan plastik sanat eserlerinin sanatçısını, ekolünü ve imzasını tayin için Müzeye başvurulduğu takdirde; işbu başvuruların konularında uzman olan Mimar Sinan Üniversitesi öğretim elemanları arasından bir yıllık görev süresi için seçilecek iki sanat tarihçi, bir müze elemanı, bir restoratör, ilgili alandan iki sanatçı, Üniversite dışından seçilecek konu ile ilgili bir uzmandan oluşan ve Müze Danışma Kurulu tarafından oluşturulacak yedi kişilik bir komisyon kanalı ile değerlendirmek,
- o) Yurtdışına çıkartılacak plastik sanat eserlerinden; 2863 Sayılı Yasa kapsamına girmeyen eserlerin yurtdışına çıkarılmalarında sakınca olup olmadığına ilişkin belge vermek, p) "1", "m", "n" ve "o" şıklarında belirtilen işlemler ve belge verilmesi istemlerinin; güncel koşullara bağlı olarak, T.C. Kültür Bakanlığı Resim ve Heykel Müzelerinde uygulanan emsal ücret miktarlarını aşmayacak şekilde ücretlerini tespit etmek ve bu ücretleri düzenlenecek bir iç yönerge ile belirlemek,

Yetki

MADDE 5 : Yeni eserleri koleksiyona katarak, koleksiyonu geliştirmek; Müze koleksiyonunu geliştirmek ve eksikleri gidermek amacıyla koleksiyona katılacak yapıtların, içerik bütünlüğü açısından eksikleri giderecek nitelikte olmalarına özen göstermek. Satın alma yetkisi kullanılırken:

a) Müze koleksiyonunda yer alması öngörülen yeni sanat eserleri; müzayedelerden, özel ve tüzel kişilerin koleksiyonlarından, sergilerden satın alma yolu ile, özel ve tüzel kişilerin bağışlarından yararlanılarak veya herhangi bir yasal işlem sonucunda Mahkemeler ve Tereke Hakimlikleri, Mali Polis, Gümrük, Hazine ve benzeri resmi merciler tarafından el konulan eserlerden, sanatsal bakımdan koleksiyona dahil ettirilmesi gerekli görülenlerin aktarılması sureti ile Müzeye kazandırılır.

Bu amaçla, Müze Danışma Kurulu tarafından bir yıl için seçilen ve Müze Müdürünün başkanlığında toplanan; Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Bölümlerinden seçilen birer öğretim elemanı, Sanat Tarihi bölümünden bir sanat tarihçisi ve Üniversite dışından bir sanat eleştirmeninden oluşturulan beş kişilik bir komisyonun alacağı karar ile yeni yapıt satın alınır, yapılan bağış kabul edilir ya da resmi kurumlardan aktarılması gerekli görülen eserler koleksiyona dahil ettirilir.

b) Özel ve tüzel kişilerden bağış yoluyla Müzeye gelen eserler düzenlenecek emanet makbuzu

ile emanete alınır; komisyon tarafından alınacak karar ve kararın müteakip gerçekleştirilecek kabul işlemleri bir ay içerisinde sonuçlandırılır. Alınması gerekli görülmeyen eserler iade edilir; iade edilen eserleri bir ay içerisinde almayan eser sahipleri, bu eserler üzerindeki tasarruf haklarını Müzeye terk etmiş kabul edilir. Müze tarafından bu hakkın herhangi bir yasal sorumluluk taşınmaksızın kullanılacağına ilişkin yasal açıklama, 5846 Sayılı Yasa'nın öngördüğü ilkelere uygun olarak emanet makbuzunda yer alır; emanet makbuzu, eserler emanete alındığı sırada Müze yetkilisi ve bağışçı tarafından müştereken imzalanır.

c) Müze koleksiyonuna satın alma veya bağışlama yolu ile kazandırılacak eserler; 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda tafsil edilen ve Müzeye devri mümkün olan tüm telif haklarının Müzeye devrini içeren bir devir sözleşmesi imzalanarak ve teslim tutanağı düzenlenerek müze kayıtlarına geçirilir.

d) Vefat sonucunda mirasçılardan satın alınacak eserlerde veya terekelerden yapılacak bağışlar nedeniyle düzenlenecek devir sözleşmeleri ve teslim tutanaklarına; 5846 Sayılı Kanun'da öngörülen koruma süreleri gözönünde bulundurularak, veraset ilamı ve bizzat varislerin müşterek imza ile yapacakları satış veya bağış başvurusu eklenir.

e) Medeni Kanunda ve Türk Miras Hukukunda öngörülen esaslar dairesinde, özel kişiler tarafından düzenlenen vasiyetnameler, vakıf senetleri ve her nevi ölüme bağlı tasarruflar ile Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi lehine yapılan bağışlama ve her nevi kazandırıcı işlemlerde de; işbu yönetmeliğin 5/b maddesindeki koşullar titizlikle gözetilerek, eserler Müze

koleksiyonuna kazandırılır. Sanatsal açıdan, Müzeye kazandırılması gerekli görülmeyen eserler Müze Danışma Kurulunun alacağı ilke kararları doğrultusunda tasfiye edilir.

f) İşbu yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden önce Müze koleksiyonuna girmiş bulunan eserler ile alakalı olarak; 5846 Sayılı Kanunda öngörülen koruma süreleri ve koruma altına alınan telif hakları ile alakalı esaslar göz önünde bulundurularak devir sözleşmeleri düzenlenir; düzenlenecek devir sözleşmeleri, olanaklar dahilinde bizzat eser sahibi sanatçılar veya varisleri ile imzalanır ve Müze kayıtlarına eklenir.

Sorumluluklar

MADDE 6 : Müze, işbu yönetmeliğin verdiği görev ve yetkileri kullanırken, aşağıda belirtilen

sorumluluklarını yerine getirecek yasal koşulları oluşturur:

a) Yaygın ve örgün öğretime, Müze koleksiyonundaki eserlerin yayınlanması (kitap, katalog, CD, belgesel film ve her nevi sanal yayınlara), konferanslar, açık oturumlar, kurslar ve rehberlik hizmetleriyle katkıda bulunmak,

b) Müze bünyesinde, plastik sanatların tüm kollarını kapsayan inceleme ve araştırmalara yönelik, sanat ve sanat tarihi ağırlıklı yayınları içeren, sanatçılara, araştırmacılara ve konu ile ilgili herkese açık, bilgisayar donanımlı ve İnternet bağlantılı kütüphaneler kurmak,

c) Özel olarak kendi koleksiyonları üzerine bilimsel araştırmalar yapmak. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, ilgili yasalar ve işbu yönetmelikte öngörülen koşullara uygun olarak Türk sanatçıları ve sanat akımlarını tanıtan eserler hazırlamak, sergi katalogları yapmak ve bunları yayınlamak; Müze koleksiyonunda yer alan eserleri katalog, broşür, dergi, fotoğraf, kartpostal, film, saydam, CD'lerle çoğaltmak, yayınlamak ve İnternet kanalı ile sanal ortamda tanıtmak; işbu yayınları 5846 Sayılı Kanunun öngördüğü hukuki önlemleri alarak, işbu yönetmelik ve Müze iç yönergesinde belirlenen koşullarla satışa sunmak,

d) Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesinin, Ulu Önder Atatürk'ün emirleri ile belirlenmiş bulunan öncül görevleri ve bu yönetmeliğin 2. maddesinde öngörülen amaçları doğrultusunda; yeni müzeler kurulduğu veya kurulmuş bulunan müzeleri kendine bağladığı takdirde, işbu yönetmelikte yer alan ilkelerin kurulacak ya da bağlanacak müzelerde de aynen geçerli olmasını temin edecek hukuki önlemleri almak,

e) Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi koleksiyonlarında yer alan Türk sanatı örneklerini yurtiçinde ve yurtdışında tanıtmak üzere, Devlet ya da

büyük sanatsal organizasyonlarca planlanan sergilerde geçici olarak sergilenmek üzere; ancak, Müze Daimi Kurulu tarafından alınacak kararın, Mimar Sinan Üniversitesi Rektörlüğünce onaylanması ve T. C. Kültür Bakanlığının izni ile yapıt verilir ve aşağıda belirtilen koşullar aranır:

aa) Yurtdışında sergilenmek üzere seçilen eserlerin yurtdışına çıkarılması; 2863 Sayılı Yasa'nın 32. maddesi ve 16 Şubat 1984 tarih ve 18314 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "Korunması Gerekli Kültür ve Tabiat Varlıklarının Yurtdışına Çıkarılması ve Yurda Sokulması Hakkındaki Yönetmelik" hükümlerine tabidir.

bb) Yurtiçinde büyük sanatsal organizasyonlar tarafından planlanarak, Müzeden talep edilen eserlerin geçici olarak sergilenmesi ve organizasyonları yapacak kurum veya kuruluşların belirlenmesi; Müze Danışma Kurulunun takdir yetkisine tabi olup, kurul tarafından alınacak ilke kararlar, ilgili yasalardan kaynaklanan her türlü hukuki koşulları kapsayacak tarzda alınır; Müze Danışma Kurulu tarafından alınan ilke kararlar doğrultusunda, Müze Daimi Kurulu tarafından alınacak kararın Mimar Sinan Üniversitesi Rektörlüğü tarafından onaylanması ve T. C. Kültür Bakanlığının izni ile eserler teslim edilir.

cc) 5846 Sayılı Kanununun 14. maddesine istinat eden bir talep söz konusu olduğunda: Müzede eserleri yer alan sanatçılar adına, bizzat sanatçı ya da kurumlar tarafından düzenlenecek kişisel ve retrospektif sergilere, ilgili sanatçının koleksiyonlarda yer alan eserleri gereken hukuki koşullar yerine getirilerek emaneten verilir.

Bu amaçla, yaşanan süresince bizzat sanatçıların kendileri veya yetkili vekilleri tarafından, sanatçıların ölümlerinden sonra vaset ilamlarında belirlenmiş varisleri tarafından imzalanmış yazılı talep üzerine; Müze Daimi Kurulu sigorta işlemlerine esas bedeli tespit eder, düzenlenecek sigorta poliçesinin Müze Müdürlüğüne ibrazı ve Mimar Sinan Üniversitesi Rektörlüğünün onayı ile eserler ilgili sanatçı veya varislerine emaneten teslim edilir.

III. Bölüm

Organlar

MADDE 7 : Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesinin organları:

- a) Müze Müdürü
- b) Müze Danışma Kurulu
- c) Müze Daimi Kurulu
- d) Müze Müdür Yardımcıları
- e) Plastik Sanatlar Restorasyon ve Konservasyon Biriminden oluşur.

Müze Müdürü Ve Müdür Yardımcılarının Görev Yetki Ve Sorumlulukları

MADDE 8 : Müze Müdürü ve Müdür Yardımcıları Mimar Sinan Üniversitesi Rektörü tarafından atanır. Görev süreleri üç yıl olup, süresi dolan Müdür ve Müdür Yardımcıları tekrar aynı göreve atanabilir.

Müze Müdürünün Görev Yetki Ve Sorumlulukları

MADDE 9 :

- a) Çalışma programlarının Müze Danışma Kurulu ve Müze Daimi Kurulunun aldığı kararlar doğrultusunda uygulanmasını sağlamak,
- b) Müzeyi işbu yönetmelikte öngörülen esaslar dairesinde yönetmek ve sair idari konularda birlikte çalışmak üzere, beraber çalışacağı Müdür Yardımcılarını Rektörlüğe önermek,
- c) Gerekli gördüğü hallerde, Müze Danışma Kurulunu olağanüstü toplantıya çağırarak ve doğal başkanı olduğu Müze Daimi Kurulu'nu işbu yönetmelikte öngörülen görevler doğrultusunda toplantıya davet etmek; toplantı gündemlerini hazırlamak,
- d) Müzenin yangın, sabotaj, hırsızlık, su baskını ve deprem gibi doğal afetlere karşı korunma planlarını Sivil Savunma Uzmanı ve diğer resmi merciler ile koordineli olarak hazırlamak, ilgililere bildirmek ve görevli personelin eğitimini denetlemek,
- e) Müze hizmet kadrosunun görev programını yapmak, uzman, görevli memur ve müstahdemleri denetlemek, işbirliği ve disiplini sağlamak,
- f) Müze yönetimini ve Müze çalışmalarını ilgili mevzuat (yasalar, tüzükler, yönetmelikler) ve işbu özel yönetmelikte belirtilen amaçlar doğrultusunda yürütmek,
- g) Müdür yardımcıları arasındaki iş ve görev bölümünü düzenlemek,
- h) Müze koleksiyonlarında yer alan eserlerin korunmasından birinci derecede sorumlu olduğundan gereken her türlü önlemi almak ve denetlemek,
- i) 22 Ocak 1984 tarih ve 18289 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkındaki Yönetmelik" hükümleri gereğince T. C. Kültür Bakanlığı tarafından gerekli görülen incelemeler için gereken tüm önlemleri almak ve T. C. Kültür Bakanlığı ile olan sair resmi ilişkileri yürütmek.

Müdür Yardımcılarının Görev Yetki Ve Sorumlulukları

MADDE 10 :

- a) Müdüre bütün görevlerinde yardımcı olmak,

- b) Müdür tarafından iş ve görev bölümü ile verilen işleri, verilen yetkilere göre yürütmek,
- c) Müdürün bulunmadığı zamanlarda mevzuata ve işbu yönetmeliğe göre Müdürün bütün görev ve yetkilerini kullanmak,
- d) Yazışma, evrak kayıt dosyalama ve arşiv işlerinin düzenli yürütülmesini sağlamak,
- e) İstatistik bilgilerin doğru tespitini sağlamak ve kontrol etmek,
- f) Harcamaları ve tahakkuk evraklarını, personelin göreve devamlarını ve izinlerin kontrolünü sağlamak,
- g) İstatistikler, sicil raporları, çalışma raporları, özlük işleri ve ayniyatın sayımı gibi periyodik faaliyetlere ilişkin evrakların zamanında hazırlanmasını ve ilgili yerlere gönderilmesini sağlamak,
- h) Koleksiyonda yer alan eserlerin ve korunma altına alınan sanatçılara ait belge, malzeme ve küçük ölçekteki kişisel eşyaların, ayniyatın, kitap, eşya ve tüketim malzemelerinin zamanında kayıtları, depolanmaları, gereği gibi korunmaları ve kullanılmaları için gerekli tedbirleri almak.

Müze Danışma Kurulu Ve Görevleri

MADDE 11 : Bir danışma organı olan Müze

Danışma Kurulu:

- a) Mimar Sinan Üniversitesi öğretim üyeleri arasından önerilerek Üniversite Senatosu tarafından seçilecek yedi üye,
- b) Müzecilik ve plastik sanat eserleri koleksiyonculuğu alanlarında çalışmaları ve hizmetleriyle tanınmış kişiler arasından Üniversite Senatosu tarafından seçilecek iki üye,
- c) Sanat Tarihi ve plastik sanatlar eleştirmenliği alanlarında isim yapmış kişiler arasından Üniversite Senatosu tarafından seçilecek bir üye,
- d) Müze koleksiyonunda yapıtları yer alan ve "Duayen Sanatçı" konumunda olan sanatçılar arasından Üniversite Senatosu tarafından seçilecek bir üye, olmak üzere onbir kişiden oluşur. Müze Danışma Kuruluna Müze Müdürü veya tensip edeceği Müdür Yardımcısı başkanlık eder. Müze Danışma Kurulunun görev süresi üç yıl olup, süresi dolan üyeler yeniden seçilebilirler. Müze Danışma Kurulu, yılda bir kez Eylül ayı içinde Müze Müdürü Başkanlığında toplanır; ayrıca, Müze Müdürünün veya üyelerin yansından bir fazlasının isteği üzerine olağanüstü olarak da toplanabilir.

Görevleri

MADDE 12 : Müze Danışma Kurulunun görevleri:

- a) "Bilirkişilik, Ekspertiz ve Danışmanlık Komisyonu" ve "Satın Alma ve Bağış Kabul Komisyonu" üyelerini seçmek,
- b) Müzenin o çalışma yılındaki faaliyetleri ve gelecekteki çalışmaları hakkında projeler önermek, Müze Daimi Kurulu ve komisyonları yönlendirici ilke kararlar almak,
- c) Müze Daimi Kurulu'nun ve Komisyonların yıllık çalışma raporlarını inceleyip onaylamak,
- d) Mimar Sinan Üniversitesi bünyesinde, Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesine bağlı olarak kurulacak ya da bağlanacak Plastik Sanatlar Müzeleri ve Sanat Galerileri ile alakalı tavsiye kararlar almak. Alınacak tavsiye kararlarını, Müze Müdürü tarafından Mimar Sinan Üniversitesi Rektörünün onayına sunmak,
- e) Müze Daimi Kuruluna iki üye seçmek.

Müze Daimi Kurulu

MADDE 13 : Müze Daimi Kurulu, bu yönetmeliğin Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesine yüklediği tüm görev, yetki ve sorumlulukları, Müze Müdürü ile birlikte ve müştereken yerine getiren ve işbu yönetmelikten kaynaklanan sürekli danışma hizmetlerini Müze Danışma Kurulu adına veren bir daimi yürütme organı olup:

- a) Müze Danışma Kurulu tarafından kendi üyeleri arasından seçilen iki üye,
- b) Üniversite Senatosu tarafından Müze Danışma Kurulu üyeleri arasından seçilen iki üye,
- c) Müze Müdürü ve iki Müdür Yardımcısı olmak üzere yedi kişiden oluşur. Müze Daimi Kurulunun görev süresi bir yıl olup, süresi dolan üyeler yeniden seçilebilirler. Müze Daimi Kurulu, Müze Müdürünün daveti ile en az ayda bir kez toplanır.

Görevleri

MADDE 14 : Müze Daimi Kurulunun görevleri:

- a) Müze Danışma Kurulu tarafından alınan ilke kararlarını uygulamaya dönüştürmek,
- b) "Bilirkişilik, Ekspertiz ve Danışmanlık Komisyonu" ve "Satın Alma ve Bağış Kabul Komisyonları"nın denetlemek; işbu komisyonların çalışmaları hakkında Müze Danışma Kuruluna sunulmak üzere ayrıntılı rapor hazırlamak,
- c) Büyük sanatsal organizasyonlar ve kurumlar tarafından planlanan sergilere yapıt verilmesi için Müze Danışma Kurulu tarafından alınan ilke kararlar

doğrultusunda kararlar almak,

d) Müzenin düzenleyeceği sergilerin ve kültürel etkinliklerin programlarını belirlemek,

e) Aynı amaçla çalışan ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliğini Müze Müdürü ile müştereken yürütmek,

f) Müzenin mali yıl bütçesini hazırlamak, mali konular ile ilgili görüş bildirmek ve öncelikleri belirleyerek Mimar Sinan Üniversitesi Rektörlüğüne sunmak,

g) Müzenin personel ihtiyaçlarını ve bu konudaki ileriye dönük planlamayı yaparak Mimar Sinan Üniversitesi Rektörlüğüne sunmak,

h) Yıllık çalışma raporları ve programlarını hazırlayarak Müze Danışma Kurulunun onayına sunmak,

i) İşbu yönetmeliğin Plastik Sanatlar Restorasyon ve Konservasyon Şefliğine yüklediği teknik görevleri yerine getirmek üzere; Şeflik bünyesinde oluşturulan "komisyon"a, yönetmelikte öngörülen kıstaslara uygun üç üye seçmek,

j) Müzenin iç yönergesini hazırlayarak Müze Danışma Kuruluna sunmak. Hazırlanacak olan iç yönerge, Üniversite Senatosunun onayı ile yürürlüğe girer.

Plastik Sanatlar Restorasyon Ve Konservasyon Birimi

MADDE 15 : Araştırma, Konservasyon ve "Uygulama-Restorasyon" çalışmaları ile; bütün bu konular ile bağlantılı alanlardaki "Yaygın ve Örgün Eğitim, Öğretim" konularında faaliyetlerde bulunan Plastik Sanatlar Restorasyon ve Konservasyon Birimi, Müze Müdürünün önerisi üzerine Mimar Sinan Üniversitesi Rektörü tarafından atanan restorasyon ve konservasyon konusunda uzman bir Başkan tarafından yönetilir.

Görevleri

MADDE 16 : Plastik Sanatlar Restorasyon ve Konservasyon Biriminin görevleri:

a) Müze ve bağlı kurumların koleksiyonlarında yer alan eserlerin bakımını sağlamak; restorasyonu gerekli görülenlerin restorasyonunu yaparak, çağdaş müzecilik koşulları altında sergilenmeye hazır hale getirmek,

b) Müze Müdürünün Başkanlığında, Şef, Müze Daimi Kurulunun kendi üyeleri arasından seçeceği iki üye ve Müze kadrosunda görevli restoratörler arasından seçeceği bir restoratörden oluşan beş kişilik bir komisyon oluşturarak; alınacak kararlar doğrultusunda restore edilecek yapıtları belirlemek, bir program dahilinde restorasyon işlemlerini gerçekleştirmek ve işbu yönetmeliğin restorasyon, konservasyon konularında Müzeye yüklediği tüm görevleri yerine getirmek,

- c) Restorasyon ve Konservasyon konularındaki tüm yenilikleri izlemek ve uygulamak; gerektiğinde, bünyesinde görev yapan elemanların yurtiçinde ve yurtdışındaki aynı amaçlı kurumlara "görgü" ve "ihtisaslarını" geliştirmek üzere gönderilmeleri için Müze Müdürlüğüne öneride bulunmak,
- d) Plastik sanatlar restorasyonu alanında bilirkişilik, danışmanlık ve ekspertiz görevleri için gerekli donanım ve eğitimi sağlamak; ilgili konulara göre uzman ekipleri oluşturmak ve bu görevleri yerine getirmek,
- e) Gel olarak plastik sanat eserleri restorasyonu ve özel olarak Müze ve Müzeye bağlı kurumların koleksiyonlarının restorasyonu üzerine bilimsel araştırmalar yapmak ve bu araştırmaları Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi adına yayınlamak,
- f) Restorasyon ve Konservasyon konularında bilimsel araştırmalar, çeviriler yaptırmak ve bunları Müze adına yayınlamak,
- g) Müze adına yapacağı araştırmalara ve plastik sanatlar restorasyonu alanında bilimsel araştırma yapmak isteyen araştırmacılara kaynak teşkil edecek belge, kitap, katalog, broşür, film, fotoğraf, ses bandı gibi dokümanları toplamak ve bunlardan oluşacak bir kitaplık ve arşiv kurmak,
- h) Müze ve bağlı kurumların koleksiyonlarında yer alan eserlerin bakım ve restorasyonlarını yapmak üzere uzman yetiştirmek,
- i) Müze Danışma Kurulunun alacağı ilke kararları doğrultusunda ve belirleyeceği rayiç bedellere uygun olarak; Müze ve Müzeye bağlı kurumlar dışındaki diğer koleksiyonlardan gelecek eserlerin bakım ve restorasyonlarını yapmak,
- j) Yurtiçi ve yurtdışındaki restorasyon-konservasyon merkezleri ile ortak araştırma ve çalışmalar yapmak,
- k) Öğretim destek faaliyetlerine tüm olanakları ile katkıda bulunmak; Mimar Sinan Üniversitesi ve benzeri Yüksek Öğretim Kurumlarının, diğer Resim ve Heykel Müzelerinin eğitim ve öğretim plan ve programlarına destek vermek, bu amaçla kurslar açmak.

IV. Bölüm

İşletme

MADDE 17 : Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesinin işletilmesi ile, personel ve kadro durumları ayrıca düzenlenecek kadro cetvelleri ile belirlenir.

V. Bölüm

Gelir Kaynakları Ve Kullanımı

MADDE 18 : Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesinin gelirleri:

- a) Mimar Sinan Üniversitesi bütçesine bu amaçla konulan ödeneklerden,
- b) Müzeye gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılacak bağışlardan,
- c) Müzenin bilirkişilik, eksperlik ve danışmanlık hizmetleri karşılığı elde ettiği gelirlerden,
- d) Türk Medeni Kanunu ve Miras Hukukunda öngörülen esaslar dairesinde düzenlenecek vasiyetnameler, vakıf senedleri ve her nevi ölüme bağlı tasarruflar ile Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi lehine yapılacak kazandırıcı işlemlerden elde edilecek her nevi gelirler,
- e) Müzenin açık mekanlarının ve Müzeye bağlı olarak kurulacak Sanat Galerileri ve sergi salonlarının kiralanmasından elde edilen gelirlerden; gerektiğinde yurtiçinde açılması planlanan sergilere geçici olarak sergilenmek üzere verilen eserler için, Müze Danışma Kurulu tarafından alınan ilke kararlar ile belirlenecek ücretlerden,
- f) Müze tarafından satışa sunulan kitap, katalog, broşür, dergi, röprodüksiyon, fotoğraf, kartpostal, poster, film, saydam, CD ve her çeşit hediyelik eşyanın satışından sağlanan gelirlerden,
- g) Yurtdışına çıkartılacak sanat eserlerinin çıkmasında sakınca olup olmadığına ilişkin olarak verilecek belgeler karşılığında; işbu yönetmeliğin 4.maddesinin (o) ve (p) bendlerine göre belirlenerek alınacak ücretlerden,
- h) Müze ve Müzeye bağlı kurumlarda düzenlenecek konferanslardan ve sanatla ilgili olarak açılacak kurslardan alınacak ücretlerden,
- i) Diğer resmi ve özel koleksiyonlardan gelecek eserlerin restorasyonundan alınacak ücretlerden,
- j) Müze girişinden alınan ücretlerden karşılanır.

VI. Bölüm

Çeşitli Hükümler

MADDE 19 : Bu yönetmelikte açıklık bulunmayan hallerde, ilgili mevzuatta yer alan genel hükümler uygulanır.

VII. Bölüm

Yürürlük Ve Yürütme

MADDE 20 : Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi ve bağlanacak müzelerin kuruluş, organ ve çalışma esaslarını belirleyen işbu yönetmelik Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlüğe girer.

MADDE 21 : Bu yönetmeliği Mimar Sinan Üniversitesi Rektörü yürütür.

EK – 7: Anket Formu Örneği

Genel Bilgiler

Müzenin tam adını belirtiniz.

Müzenin kurulması ile ilgili üniversite tarafından yönetmeliği belirtiniz.

Müzenin kuruluş tarihi belirtiniz.

Müzenin bağlı olduğu üniversitenin adını belirtiniz.

Müzenin bağlı olduğu üniversite birimini belirtiniz (bölüm, fakülte, idari birim)

Müzenin hizmet verdiği kullanıcı kitlesini belirtiniz. (birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- a) Üniversite Öğretim görevlileri
- b) Üniversite Öğrencisi
- c) Üniversite dışı araştırmacılar
- d) Ortaöğretim öğrencileri
- e) Diğer (lütfeñ belirtiniz)

Müzeden yararlanma koşulları nelerdir?

Fiziksel Koşullar

Müze'nin üniversite kampusu içindeki yerini belirtiniz.

- a) Ayrı bir bina
- b) Fakülte/bölüm içinde bir alan
- c) Diğer (Lütfeñ belirtiniz)

Sergi alanı için ayrılan toplam mekanın metrekare cinsinden alanını belirtiniz.

Sergi için ayrılan salon sayısını belirtiniz.

Depo olarak ayrılmış mekanın metrekare cinsinden alanını belirtiniz.

Koleksiyon

Müzenin koleksiyon kapsamını belirtiniz.

Üniversitenin/fakültenin/bölümün bu tür bir koleksiyon oluşturulmasındaki amacı belirtiniz.

Koleksiyonun toplanmaya başladığı tarihi belirtiniz.

Koleksiyona nesne toplamasında bir kriter var mı? Müzenin koleksiyon politikası nedir?

Koleksiyondaki örnekler ile üniversite/fakülte/bölüm dersleri arasında somut bağlar bulunmakta mı?

Personel

Müzedeki çalışan personel sayısını belirtiniz.

Personellerin görev tanımlarını belirtiniz.

Müze - Üniversite İlişkisi

Müze üniversitede verilen eğitime koleksiyonu ile katılıyor mu? Hangi dersleri desteklemekte?

Hangi fakülte ve bölüm derslerinde ne gibi uygulamalar yapılmakta?

Üniversite öğrencilerinin müze etkinliklerindeki yeri nedir?

Koleksiyona nesne katılımında, sınıflandırma ve incelemede etkin görevler alıyorlar mı?

Müzenin koleksiyonundan akademik öneme sahip yayınlar çıkarılmakta mı?

Kampus içi etkinliklerde üniversite tarafında müzeye herhangi bir görev verilmekte mi?

Kampus dışı etkinliklerde üniversite tarafından müzeye herhangi bir görev verilmekte mi?

Görüşleriniz

Teşekkürler....

Adı :
Soyadı :
Görevi :
Telefon :
E-posta :

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Tarihi : 27.01.1979

Doğum Yeri : Batman

Eğitim

Lise 1993 – 1996 Halkalı Orhan Cemal Fersoy Lisesi

Lisans 1998 – 2002 İstanbul Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi
Bölümü Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi
Anabilim Dalı.